

**UNIVERZA V MARIBORU
FAKULTETA ZA LOGISTIKO**

Doktorska disertacija

**VOJAŠKA OBVEŠČEVALNA DEJAVNOST -
AKTIVNA OBRAMBA PRED JRKB/E
TERORIZMOM**

Januar 2010

mag. Anže Rode

**UNIVERZA V MARIBORU
FAKULTETA ZA LOGISTIKO**

Doktorska disertacija

**VOJAŠKA OBVEŠČEVALNA DEJAVNOST -
AKTIVNA OBRAMBA PRED JRKB/E
TERORIZMOM**

Januar 2010

mag. Anže Rode

**mentorja: doc. dr. Teodora Ivanuša
Izred. prof. dr. Iztok Podbregar**

**UDK: 355.40:623.45(043.3)
323.285:623.45(043.3)**

ZAHVALA

Da je doktorska disertacija z naslovom VOJAŠKA OBVEŠČEVALNA DEJAVNOST - AKTIVNA OBRAMBA PRED JRKB/E TERORIZMOM uspešno nadgradila moja prizadevanja k izboljšanju varnosti, tako v praktičnem kot teoretskem delu, sta posebej zaslužna mentorica doc. dr. Teodora Ivanuša in somentor izr. prof dr. Iztok Podbregar. Brez njunih spodbud in nasvetov, bi težko uspel.

Posebna zahvala gre tudi ženi Urški, Katji in Davidu, ki so bili prikrajšani zaradi mojega študija in dela na doktorski disertaciji.

KAZALO

	POVZETEK	5
1	UVOD	13
2	METODOLOŠKI OKVIR	14
2.1	OPREDELITEV PROBLEMA	14
2.2	TEZA DOKTORSKE DISERTACIJE	27
2.3	METODE RAZISKOVANJA	27
2.3.1	UPORABA IN ANALIZA PISNIH IN ELEKTRONSKIH VIROV	28
2.3.2	PRIMERJALNA METODA	29
2.3.3	METODA TRIANGULACIJE	29
2.3.4	SISTEMSKA ANALIZA	29
2.3.5	SEKUNDARNA ANALIZA	30
2.3.6	KVALITATIVNA ANALIZA	30
2.3.7	METODA IZKUSTVA	30
2.3.8	USMERJENI INTERVJU	30
2.4	PREDPOSTAVKE IN MOREBITNE OMEJITVE	31
2.5	TEMELJNI POJMI	35
3	MEDNARODNO IN NACIONALNO VARNOSTNO OKOLJE	50
3.1	JRKB/E GROŽNJE MEDNARODNI IN NACIONALNI VARNOSTI	50
3.2	TERORIZEM	51
3.3	JRKB/E TERORIZEM	52
3.4	JRKB/E TERORIZEM KOT KOMPLEKSNA KRIZA	54
4	VOJAŠKA OBVEŠČEVALNA DEJAVNOST	58
4.1	NATO KONCEPT VOJAŠKE OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI	58
4.1.1	KRIZNO UPRAVLJANJE V NATO	60
4.1.2	NATO KONCEPT ZAŠČITE SIL V LUČI GROŽNJE JRKB/E TERORIZMA	64
4.2	KONCEPT (VOJAŠKE) OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI EU	65
4.3	OPERACIJE KRIZNEGA ODZIVANJA	70
4.4	NORMATIVNE PODLAGE VOJAŠKE OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI SLOVENSKE VOJSKE	75
4.5.	POSILANSTVO VOJAŠKE OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI SV	77
4.6	FUNKCIJE VOJAŠKE OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI SV	78
4.7	NAČELA VOJAŠKE OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI SV	80
4.8	METODE DELA VOJAŠKE OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI SV	81
4.8.1	OBVEŠČEVALNI CIKLUS	81
4.8.2	OBVEŠČEVALNI PODATKI	86
4.8.3	DISCIPLINE PRIDOBIVANJA PODATKOV VOBDE SV	91
4.9	NOSILCI VOJAŠKE OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI SV	94

4.9.1	STRATEŠKA RAVEN ORGANIZIRANOSTI VOBDE SV	95
4.9.2	OPERATIVNA RAVEN ORGANIZIRANOSTI VOBDE SV	99
4.9.3	TAKTIČNA RAVEN ORGANIZIRANOSTI VOBDE SV	104
4.10	USMERJANJE IN NADZOR VOBDE SV	105
4.11	KOMUNIKACIJSKO-INFORMACIJSKI SISTEM VOBDE SV	107
4.11.1	KOMUNIKACIJSKE ZAHTEVE	108
4.11.2	INFORMACIJSKE ZAHTEVE	109
4.11.3	GEOGRAFSKI INFORMACIJSKI SISTEMI VOBDE SV	110
5	NACIONALNA PODPORA	112
6	MODEL VOBDE KOT ODGOVOR NA GROŽNJO JRKB/E TERORIZMA	125
6.1	VARIANTE ORGANIZIRANOSTI VOBDE SV	132
6.2	PREVERJANJE MODELA VOBDE PO EFQM METODI	137
7	RAZPRAVA IN ZAKLJUČKI	144
	LITERATURA	156
	KAZALO SLIK	165
	KAZALO TABEL	166
	KRATICE IN AKRONIMI	167
	PRILOGE	168

POVZETEK

VOJAŠKA OBVEŠČEVALNA DEJAVNOST - AKTIVNA OBRAMBA PRED JRKB/E TERORIZMOM

Klasične vojaške oblike ogrožanja sveta vse bolj nadomeščajo moderne oblike ogrožanja varnosti, katerih glavne značilnosti so asimetričnost delovanja, kompleksnost, transnacionalnost, raznovrstnost in nedoločljivost struktur, vse večja stopnja organiziranosti nevarnih družbenih skupin ter njihova spretnost v uporabi sodobnih komunikacij. Nekatere hujše oblike navedenih groženj, kot je tudi JRKB/E terorizem, lahko v temeljih zamajejo globalno stabilnost (Rode, 2007, str. 5). Strokovna javnost se bo najverjetneje strinjala, da dojemamo terorizem kot eno največjih groženj trenutni stvarnosti.

Države, ki morajo zagotoviti varnost svojim državljanom, to zagotavljajo tudi z vojaško obveščevalno dejavnostjo (VOBDE), kjer je za pridobivanje obveščevalnih podatkov, (vojaška) obveščevalna dejavnost razvila več podzvrsti obveščevalne dejavnosti (Joint intelligence doctrine, 2003). Podzvrsti obveščevalne dejavnosti oziroma tudi funkcionalne obveščevalne discipline zajemajo mnoge vidike obveščevalne produkcije in pogosto zahtevajo specialistično analitično strokovno znanje.

Na primeru obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva, kažemo pomen nacionalne podpore (REACH BACK) za VOBDE, saj je tako na najbolj racionalen način možno zagotoviti specifična in ekspertna znanja, ki jih običajno v VOBDE ni.

V doktorskem delu ves čas sledimo osnovni predpostavki, da obstoječi model VOBDE ne sledi zahtevam sodobnega varnostnega okolja glede groženj varnosti in ne omogoča ustreznega odgovora na varnostne grožnje. Zato trdimo, da moramo zdravstveno obveščevalno dejavnost preko nacionalne podpore (REACH BACK) vključiti v delovanje VOBDE in tako na najbolj racionalen način zagotoviti najvišjo možno stopnjo varnosti.

Pri proučevanju VOBDE v boju proti orožjem za množično uničevanje in JRKB/E terorizmu, uporabljamo lastno opredelitev terorizma.

JRKB/E terorizem, se po svojih vzrokih, vrstah in značilnostih ne razlikuje od ostalega terorizma, razlikuje se po načinu izvedbe napada; to je napada z JRKB agenci, ki predstavljajo orožja za množično uničevanje.

Bojevanje proti JRKB/E terorizmu, moramo po našem mnenju poimenovati aktivna obramba pred orožji za množično uničevanje, saj si predvsem zaradi možnih in nesprejemljivih posledic napada ne smemo dovoliti, da do tovrstnega terorističnega napada sploh pride.

KLJUČNE BESEDE

»Obveščevalna dejavnost«, »vojska«, »vojaška obveščevalna dejavnost«, »terorizem«, »JRKB/E terorizem«, »aktivna obramba«, »orožje za množično uničevanje«.

Abstract**MILITARY INTELLIGENCE - ACTIVE DEFENCE AGAINST CBRN/E TERRORISM**

Conventional military threats to the world are being increasingly replaced by modern security threats. Their main features are the asymmetry of activity, complexity, transnationality, diversity and non-predictable structures, an increasing level of organization of dangerous groups and their skill in the use of modern communications. Some of these threats, such as CBRN/E terrorism may shake the foundations of global stability (Rode, 2007, p. 5). The professional public is likely to agree that we perceive terrorism as one of the greatest threats to the current security.

States which must ensure the safety of their citizens resort to, among other things, military intelligence activities to obtain intelligence information. States, as one of the principle actors trying to ensure the security of citizens, are looking for appropriate responses to threats, both in collaboration and networking with other countries and international bodies, as well as in the modified mode of operation within the country. States which must ensure the safety of their citizens resort to, among other things, military intelligence activities to obtain intelligence information.

As a result a number of Intelligence Functional Disciplines - Subject Areas (Joint intelligence doctrine, 2003), have been developed within the overall (military) intelligence. which cover many aspects of intelligence production and often require specialist analytical expertise.

The authors used the case of medical field (medical intelligence - MEDINT) to show the importance of national support (REACH BACK) to military intelligence, since this is the most rational way possible to ensure both specific and expert knowledge, which usually lacks in the military intelligence.

This thesis is based on the assumption that the existing Military Intelligence (MI) model does not follow the requirements of the modern security environment in terms of threats and security. The model does not allow adequate response to security threats. Therefore, we claim that medical intelligence elements should be included in the MI through the national support (REACH BACK), thus providing the most rational way to ensure the highest possible level of security. In the study of the role of military intelligence in the fight against terrorism, the authors used their own definition of terrorism, whereby terrorism is associated with the method and objectives of terrorist activity (the victims).

CBRN / E terrorism is in terms of its its causes, types and characteristics no different from terrorism, which is included in the general definition of terrorism. The difference lies in the means used in the attack, that is CBRN / E agents.

Combating weapons of mass destruction, should in our view be referred to as active defense against weapons of mass destruction, especially because an CBRN / E terrorist attack should not be allowed to happen given the consequences of such an attack.

KEYWORDS

»Intelligence«, »military«, »military intelligence«, »terrorism«, »CBRN/E terrorism«, »active defense«, »weapons of mass destruction«.

IZJAVA O VSEBINI DOKTORSKE DISERTACIJE V SKLADU S SPREJETO DISPOZICIJO

Doktorska disertacija z naslovom VOJAŠKA OBVEŠČEVALNA DEJAVNOST - AKTIVNA OBRAMBA PRED JRKB/E TERORIZMOM je izdelana v skladu s sprejeto dispozicijo in sklepom Univerze v Mariboru številka DR 53/2009/425-MGM z dne 22.9.2009 o odobritvi teme doktorske disertacije in imenovanju mentorice in somentorja.

DELOVNI ŽIVLJENJEPIS KANDIDATA

Major mag. Anže Rode

Major Anže Rode, rojen 02.12.1972 na Jesenicah.

Poročen, oče dveh otrok (Katja 10 let in David 6 let). Stanuje v Radovljici, Žale 17. V Slovenski vojski zaposlen od leta 1996.

Vojaška izobraževanja in usposabljanja

Vojaške šole:

- Šola za častnike vojnih enot
- Šola za častnike
- Štabni tečaj PŠŠ
- Tečaj za poveljnike čet (Nemčija, 6 mesecev)
- Višje štabno šolanje PŠŠ + magisterij na Fakulteti za logistiko

Dodatna izobraževanja in usposabljanja:

- letni tečaj gornišva
- zimski tečaj gornišva (Andermatt, Švica), naziv vojaški gornik
- letni tečaj izvidovanja v gorah
- zimski tečaj izvidovanja v gorah
- padalski tečaj v Sloveniji
- padalski tečaj v ZDA (AIRBORNE)
- tečaj RANGER (ZDA)
- tečaj za učitelje (PDRIU)

Dolžnosti v SV

- poveljnik izvidniškega voda v 3./32. GBR
- poveljnik poveljniške čete v 3./32. GBR
- poveljnik učne enote na Šoli za častnike
- pomočnik- učitelj poveljevanja in kontrole (PDRIU/CDR), predavatelj na ŠPČ, ŠČ in PŠŠ
- pomočnik za varnostno zagotovitev J-2/GŠSV
- pomočnik za obveščevalno zagotovitev J-2/GŠSV
- namestnik poveljnika - izvršilni častnik 20. MOTB

Civilna izobrazba

- Fakulteta za strojništvo, Univerza v Ljubljani, univerzitetni diplomirani inženir strojništva, 1996
- Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, magister obramboslovja, 2001
- Fakulteta za logistiko, Univerza v Mariboru, magister inženir logistike, 2007

Znanje tujih jezikov

- angleški jezik, STANAG 3332
- nemški jezik, STANAG 3332
- srbski, hrvaški in bosanski jezik

COBISS Kooperativni online bibliografski sistem in servisi COBISS

ANŽE RODE [91426]**Osebna bibliografija za obdobje 1996-2010**

ČLANKI IN DRUGI SESTAVNI DELI**1.01 Izvirni znanstveni članek**

1. RODE, Anže. Krizno upravljanje : metodološki okvir. V: BOSOTINA, Valter. *Krizno upravljanje*, (Bilten Slovenske vojske, 2007, št. 3). [Ljubljana]: Generalštab Slovenske vojske, 2007, 2007, letn. 9, št. 3, str. 23-29. [COBISS.SI-ID [3148238](#)]

2. RODE, Anže. Spisek mogočih kriz in njihove značilnosti - primer kometa. V: BOSOTINA, Valter. *Krizno upravljanje*, (Bilten Slovenske vojske, 2007, št. 3). [Ljubljana]: Generalštab Slovenske vojske, 2007, 2007, letn. 9, št. 3, str. 31-36. [COBISS.SI-ID [3148494](#)]

3. RODE, Anže, IVANUŠA, Teodora, PODBREGAR, Iztok. Vojaška obveščevalna dejavnost v aktivni obrambi pred orožji za množično uničevanje. *Varstvoslovje*, 2008, letn. 10, št. 3, str. 484-499, ilustr. [COBISS.SI-ID [1588202](#)]

1.04 Strokovni članek

4. RODE, Anže, ČEVRIŽ, Dragomir, HENIGMAN, Žarko. Vojaška obveščevalno-varnostna dejavnost v podpori delovanja Slovenske vojske v operacijah kriznega odzivanja = Military intelligence and security activity in support of Slovenian armed forces' participation in crisis response operations. *Bilt. Slov. vojs.*, jun. 2009, letn. 11, št. 2, str. 55-68. [COBISS.SI-ID [3192526](#)]

MONOGRAFIJE IN DRUGA ZAKLJUČENA DELA**2.03 Univerzitetni ali visokošolski učbenik z recenzijo**

5. UNGER, Marko, LUKMAN, Radovan, RODE, Anže, BESLIČ, Iztok. *Taktika : skripta*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Slovenska vojska, Center vojaških šol, 2004. 222 str., ilustr. [COBISS.SI-ID [573902](#)]

6. UNGER, Marko, LUKMAN, Radovan, RODE, Anže, BESLIČ, Iztok. *Taktika*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Slovenska vojska, Center vojaških šol, Delovna

skupina za doktrino in razvoj, 2004. 1 el. optični disk (CD-ROM), besedilo, ilustr. [COBISS.SI-ID [821710](#)]

2.09 Magistrsko delo

7. RODE, Anže. *Varnostna politika Republike Hrvaške : magistrsko delo*. Ljubljana: [A. Rode], 2001. 151 f., graf. prikazi. [COBISS.SI-ID [113644288](#)]

8. RODE, Anže. *Vojaška obveščevalna dejavnost : diplomsko delo magistrskega študija*. Celje: [A. Rode], 2007. 96 f., 12 f. pril., ilustr. [COBISS.SI-ID [1387242](#)]

2.11 Diplomsko delo

9. RODE, Anže. *Varilno tehnične lastnosti naprave za varjenje po postopku MIG/MAG = [Welding - technical properties of the equipment for MIG/MAG welding] : diplomsko delo*, (Fakulteta za strojništvo, Ljubljana, Diplomske naloge visokošolskega študija, 4529). Ljubljana: [A. Rode], 1996. 77 str., graf. prikazi. [COBISS.SI-ID [1339675](#)]

2.25 Druge monografije in druga zaključena dela

10. RODE, Anže. *Bojno delovanje v gorskem svetu : zaključna naloga*. Poljče: Republika Slovenija, Ministrstvo za obrambo, Slovenska vojska, Center vojaških šol, Poveljniško štabna šola, 9. štabni tečaj, 2004. 68 str., ilustr., graf. prikazi. [COBISS.SI-ID [731598](#)]

IZVEDENA DELA (DOGODKI)

3.15 Prispevek na konferenci brez natisa

11. RODE, Anže. *Suicide terrorism and assassinations - unconventional threats to global security : [vabljeno predavanje na mednarodni regionalni konferenci Izzivi zoperstavljanja terorizmu v regiji jugovzhodne Evrope, lg 8.-12.sept.2008]*. lg, 2008. [COBISS.SI-ID [3011278](#)]

SEKUNDARNO AVTORSTVO

Mentor - drugo

12. DELOPST, Boris. *Sodelovanje pehote s helikopterji : zaključna naloga*. Ljubljana: Šola za častnike, Generacija XI., 2002. IV, 35 f., ilustr. [COBISS.SI-ID [1978830](#)]

13. ROSULNIK, Jure. *Bojno delovanje v gorah : zaključna naloga*. Ljubljana: Šola za častnike, 12. generacija, 2003. 67 f., ilustr. [COBISS.SI-ID [1869774](#)]

14. ČUJEŽ, Domen. *Bojni dokumenti : zaključna naloga*. Poljče: Republika Slovenija, Ministrstvo za obrambo, Slovenska vojska, PDRIU, Poveljniško štabna šola, 10. štabni tečaj, 2004. 33 f. + pril. (loč. pag.), ilustr. [COBISS.SI-ID [1624782](#)]

15. ŠMON, Ivan. *Četa (pehotna, gorska, motorizirana) v helikopterskem desantu : zaključna naloga*. Poljče: Republika Slovenija, Ministrstvo za obrambo, Slovenska vojska, PDRIU, Poveljniško štabna šola, 10. štabni tečaj, 2004. 46 str., 8 str. pril., zvd., graf. prikazi. [COBISS.SI-ID [759246](#)]

16. ŠINIKOVIĆ, Bensed. *Četa (pehotna, motorizirana, gorska) v zračnem desantu : zaključna naloga*. Poljče: Republika Slovenija, Ministrstvo za obrambo, Slovenska vojska, PDRIU, Poveljniško štabna šola, 10. štabni tečaj, 2004. 44 f., ilustr. [COBISS.SI-ID [1625294](#)]

17. ANDREJEK, Simon. *Vod (pehotni, gorski, motoriziran) v zračnem desantu : zaključna naloga*. Ljubljana: Šola za častnike, XII. generacija, 2004. III, 34 f., ilustr. [COBISS.SI-ID [1866702](#)]

18. ŠEFMAN, Marko. *Vod v helikopterskem desantu : zaključna naloga*. Ljubljana: Šola za častnike, XIII. generacija, 2004. Str. I-V, 6-76, ilustr. [COBISS.SI-ID [1492686](#)]

Zahteva za izpis bibliografije je bila poslana z računalnika: 84.52.189.169

Izpis bibliografskih enot: vse bibliografske enote

Izbrani format bibliografske enote: ISO 690

Vir bibliografskih zapisov: Vzajemna baza podatkov COBISS.SI/COBIB.SI, 22. 2. 2010

UNIVERZA V MARIBORU
FAKULTETA ZA LOGISTIKO

IZJAVA DOKTORSKEGA KANDIDATA

Podpisani-a **Anže Rode**, vpisna številka **21000575**

izjavljam,

da je doktorska disertacija z naslovom **VOJAŠKA OBVEŠČEVALNA DEJAVNOST -
AKTIVNA OBRAMBA PRED JRKB/E TERORIZMOM**

- rezultat lastnega raziskovalnega dela,
- da so rezultati korektno navedeni in
- da nisem kršil avtorskih pravic in intelektualne lastnine drugih.

Podpis doktorskega kandidata:

1 UVOD

Klasične vojaške oblike ogrožanja sveta in s tem Republike Slovenije (RS) vse bolj nadomeščajo moderne oblike ogrožanja varnosti. Glavne značilnosti omenjenih groženj so asimetričnost delovanja, kompleksnost, transnacionalnost, raznovrstnost in nedoločljivost struktur, vse večja stopnja organiziranosti nevarnih družbenih skupin ter njihova spretnost v uporabi sodobnih komunikacij. Nekatere hujše oblike navedenih groženj lahko v temeljih zamajejo globalno stabilnost (Rode, 2007, str. 5).

Terorizem je tipičen primer sodobne asimetrične grožnje, pri čemer Prezelj (2007, str. 67) ugotavlja, » da se asimetrija nanaša na neproporcionalnost subjekta, ki ogroža (nedržavni akterji proti državi), sredstev, ki jih ta uporablja, in posledic (minimalni vložek-maksimalni rezultati, ki na primer presegajo neposredne posledice bombne eksplozije).«

Država kot eden najodgovornejših akterjev za zagotavljanje varnosti državljanov išče ustrezne odgovore na grožnje, tako v sodelovanju in povezovanju z drugimi državami in mednarodnimi organi, kot tudi v spremenjenem načinu delovanja znotraj države. Rešitve niso preproste, saj z naraščanjem kompleksnosti grožnje narašča tudi kompleksnost odzivanja. Pomemben dejavnik, ki se vključuje v multidisciplinaren, multidimenzionalen oziroma multiorganizacijski odziv na kompleksno grožnjo je VOBDE. VOBDE zagotavlja obveščevalne podatke, ki so osnova za aktivno obrambo pred terorizmom.

Za pridobivanje obveščevalnih podatkov, je (vojaška) obveščevalna dejavnost razvila več podzvrsti obveščevalne dejavnosti, ki imajo specifični namen in ustrezajo specifičnim obveščevalnim zahtevam uporabnikov.

Tako, kot je VOBDE le segment v kompleksnem odzivu sodobne države na terorizem (Prezelj, 2007, str. 68) in dopolnjuje skupno dejavnost in odziv države (»skupna slika«), tudi VOBDE ne zmore biti samozadostna - potrebuje podporo. Pomen nacionalne podpore (REACH BACK) za VOBDE, je neprecenljiv, saj je tako na najbolj racionalen način možno zagotoviti specifična in ekspertna znanja, ki jih običajno v VOBDE ni. S sodelovanjem in koordinacijo se zagotovi racionalizacija, fleksibilnost, učinkovitost, skratka celovitost VOBDE. Tako lahko VOBDE opravlja pomemben del svojega poslanstva, to je obveščevalna podpora Slovenski vojski (SV) pri izvajanju operacij kriznega odzivanja, kjer so enote SV izpostavljene kompleksnim varnostnim grožnjam, drugačnim od groženj doma, neugodnim podnebnim razmeram, obveščevalnim dejavnostim različnih tujih obveščevalnih služb, tudi terorizmu¹.

¹ *Ogroženost pripadnikov Slovenske vojske v misijah v tujini zaradi terorizma - po metodologiji Obveščevalno varnostne službe Ministrstva za obrambo (OVS) (Prezelj, 2007a, str. 94-95). OVS uporablja tri stopnje ogroženosti, ki odražajo predvsem teroristične in vojaške grožnje slovenskim kontingentom. Nizka stopnja ogroženosti obstaja, ko ima subjekt omejene zmožnosti in ni indikatorjev o kakršnikoli nameri, da se izvede napad. Srednja stopnja ogroženosti obstaja, ko ima subjekt zmožnosti in je izrazil namero, da izvede napad, vendar ni indikatorjev, ki bi potrjevali, da je napad neizbežen. Visoka stopnja ogroženosti pa obstaja, če ima subjekt potrjene zmožnosti in obstajajo indikatorji, ki potrjujejo, da bo le-ta najverjetneje izvedel napad ob določenih izpolnjenih pogojih. Stopnje ogroženosti veljajo za vsak vojaški kontingent SV v tujini. Metodologija OVS upošteva zmožnosti in namere določenih subjektov za izvedbo incidentov (terorističnih napadov, vojaških napadov ipd.).*

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Moderne oblike ogrožanja varnosti RS, katerih glavne značilnosti so asimetričnost delovanja, kompleksnost, transnacionalnost, raznovrstnost in nedoločljivost struktur, vse večja stopnja organiziranosti nevarnih družbenih skupin ter njihova spretnost v uporabi sodobnih komunikacij vplivajo tudi na način odzivanja države nanje.

Med oblikami ogrožanja so najpogostejše mednarodni terorizem, ilegalne migracije, organizirani kriminal, trgovina s prepovedanimi snovmi in ljudmi, ekstremizem, različna etnična gibanja, verski fanatizem, okoljski problemi, nenadzorovana proizvodnja nevarnih bioloških, kemičnih in jedrskih snovi in njihova vse večja dostopnost ter zloraba interneta (Srednjeročni obrambni program (SOPr) 2005-2010 in 2007-2012, str. 4, 38-39). Najverjetneje ni sporno razmišljanje, da glede na obseg proučevanja strokovna javnost zaznava terorizem kot eno izmed največjih groženj trenutni stvarnosti.

Za RS je značilno, da uživa dokaj visoko stopnjo varnosti v relativno nestabilnem regionalnem in mednarodnem okolju, v katerem je, tako kot druge razvite industrijske države v prihodnje lahko, vse bolj izpostavljena tudi nesimetričnim nevojaškimi varnostnim tveganjem in grožnjam. RS spada med manjše evropske države in si zaradi omejenosti resursov sama ne more zagotoviti učinkovitega samozadostnega nacionalnovarnostnega sistema, zato ga krepi tudi z integracijo v sisteme kolektivne varnosti in kolektivne obrambe.

Slovenska vojska (SV) je z vstopom Slovenije v NATO² (North Atlantic Treaty Organisation) in Evropsko unijo (EU) pridobila novo vlogo in poslanstvo v obrambnem sistemu RS. Iz »statične vojske«, omejene na nacionalni teritorij, je postala »dinamična vojska«, ki ima nacionalno ozemlje za »izhodiščno območje« za operacije na interesnem območju Zavezništva in mednarodne skupnosti (Rode, 2007, str. 5 po Grizold, 2005, str. 55).

Vojaške operacije Zavezništva in EU zunaj geografskega območja držav članic obeh organizacij (angl.: Out- of- Area Operations), ki po Grizoldu (2005, str. 55) pomenijo tiste dejavnosti organizacije, ki se dogajajo zunaj neposrednega ozemlja držav članic EU ali Zavezništva, operacije zahtevajo ustrezno obveščevalno in varnostno podporo v vseh fazah operacije, tudi v fazi odločanja o napotitvi sil SV. V tej fazi je pomembna vloga vojaške obveščevalne dejavnosti v podpori odločanju o začetku operacije, njenem načrtovanju ter pri usposabljanju, opremljanju in pripravah sodelujočih enot. Zagotovo je najpomembnejša naloga vojaške obveščevalne dejavnosti obveščevalna podpora med izvajanjem operacije, kjer so enote SV izpostavljene kompleksnim varnostnim grožnjam, drugačnim od groženj doma, neugodnim podnebnim razmeram, obveščevalnim dejavnostim različnih tujih obveščevalnih služb, tudi terorizmu.

² Za NATO uporabljamo tudi izraz Zavezništvo.

Za obvladovanje terorističnih groženj so nujni kakovostni podatki in informacije, ki so podlaga za obveščevalne podatke in za pravilno odločanje na vseh ravneh: strateški, operativni in taktični (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008).

V preventivnem delovanju v boju proti JRKB/E³ terorizmu ima pomembno vlogo tudi VOBDE SV, ki mora biti podprta tudi z obveščevalno, protiobveščevalno in varnostno dejavnostjo Obveščevalno varnostne službe Ministrstva za obrambo (OVS), Zavezništva in partnerskih držav, saj bo SV le na ta način lahko pravočasno predvidela, odkrila, ocenila in spremljala različne grožnje ter nanje odgovorila. To ima še posebno težo pri Zaščiti sil, ki ji Zavezništvo namenja posebno pozornost (AJP⁴-3.14, Ratification Draft, 2007).

Ivanuša (2007a, str. 5-6), ki povzema AJP-3.14, definira zaščito sil kot dejavnosti za zmanjševanje ranljivosti osebja, opreme, objektov in delovanj pred vsemi grožnjami, v vseh razmerah. Cilj zaščite sil je ohranjanje bojne moči vseh elementov razmeščenih sil ob upoštevanju obsežnejšega nasprotnikovega ogrožanja, naravnih in drugih nevarnosti ter lastnega delovanja. Načela zaščite sil, ki določajo delovanje JRKB/EO, so:

- ocena ogroženosti: temelji na neprekinjenem spremljanju ter natančni in pravočasni analizi celostnih obveščevalnih podatkov. Omogoča izbor primernih JRKB/E-obrambnih zmogljivosti in določitev njihovega obsega,
- upravljanje tveganja: temelji na upravljanju vseh vrst tveganja in ne na njegovi odpravi. Človeške žrtve in materialna škoda so neizogibne v vsaki vojaški operaciji, tudi kadar ne gre za konflikt, zato je želja po izogitvi tveganju lahko v nasprotju z opravljanjem naloge. Poveljniki morajo zato učinkovito določiti in upravljati ravnotežje med človeškimi izgubami in operativnimi zahtevami,
- združeni in mednarodni koncept: zaščita sil mora na združenem območju delovanja vključevati vse komponente sil, tudi civilno podporo, poleg tega mora biti usmerjena v vse vrste in oblike groženj,
- določanje prednosti: čeprav JRKB/EO vključuje celotne sile, je malo verjetno, da bodo trenutne zmožnosti omogočale enako stopnjo zaščite vsem elementom sil, zato imajo prednost elementi, ki delujejo v točki osredotočenja,
- prilagodljivost: JRKB/EO naj bo prilagodljiva, modularna pri uporabi in zmožna odzivanja na hitro spreminjajoče se grožnje in okoliščine delovanj.

Pri proučevanju vojaške obveščevalne dejavnosti v boju proti terorizmu, uporabljamo lastno definicijo terorizma, pri čemer terorizem povezujemo z metodo in cilji terorističnega delovanja (žrtvami). Pri tem je pomembno, da je uporaba terorističnih metod (npr. ugrabljanje talcev, zastrupitev vodnih virov, napad z umazano bombo) dovolj za opredelitev terorista. Teroristi so torej tisti, ki uporabljajo teroristične metode in to ne glede na vzroke, motive in upravičenost njihovih idej. Pod pojmom terorizem razumemo tudi napad na nelegalne cilje -

³ JRKB/EO kratica pomeni Jedrska, radiološka, kemična in biološka obramba in obramba pred eksplozivnimi sredstvi oziroma obramba pred orožji za množično uničevanje (JRKB/E- obramba - CBRN/E defense - Chemical, Biological, Radiological, Nuclear/ Explosives- Defense). JRKB/E sredstva so sredstva/orožja za množično uničevanje.

⁴ AJP - Allied Joint Publication

žrtve. V primeru, da legitimni borci za svobodo (po mednarodnem vojnem pravu in Ženevskih konvencijah), namenoma uporabijo za cilj terorističnega napada nedolžne žrtve (npr. napad na šolo, bolnišnice, trgovske centre idr.), postanejo teroristi, kar po našem mnenju ne bi bili, če bi napadli pripadnike oboroženih in varnostnih sil neke države (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008). Samemu napadu, lahko kot terorizem dodamo tudi resno in realno grožnjo z uporabo terorističnih metod, kjer se pri žrtvah vzbudi občutek ogroženosti.

JRKB/E terorizem se po svojih vzrokih, vrstah in značilnostih ne razlikuje od terorizma, ki je opredeljen v prvi definiciji te teze. Razlikuje se po sredstvu izvedbe napada; to je napada z JRKB/E agensi. Ker so danes precej dobro znane in jasne posledice jedrskega napada (primer Hirošime in Nagasakija), uporabe kemičnega orožja v 1. svetovni vojni ali pa morebitnih množičnih žrtev v primeru zlorabe virusa Aviarne Influence H5N1 (Podbregar, Ivanuša, 2007b) kot biološkega orožja je jasno, da gre za »poseben« tip terorista. Terorista, ki je dobro izobražen (Podbregar, Ivanuša, 2007b, str. 4).

Ta terorist se ne ozira na lastno življenje, kaj šele življenje drugih ljudi. Vprašamo se tudi, kaj želijo teroristi s tem doseči, saj postane nek prostor, po uporabi JRKB/E orožja, dolgotrajno neprimeren za življenje, preživelih pa praviloma ni.

Teroristi delujejo po ljudeh, ki so naša točka osredotočenja (TOS), pri tem ima njihovo taktično delovanje strateški učinek. Točke osredotočenja (angl. Centres of Gravity - COG), so definirane kot značilnosti, zmogljivosti ali prizorišča iz katerih država, zavezništvo, vojaške sile ali druge skupine črpajo svojo svobodo delovanja, fizično moč ali voljo za boj (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008).

Clausewitz je smatral, da je TOS središče moči in prizadevanj, od katerega je vse odvisno in točka na katero moramo usmeriti vso našo energijo. Preprosto povedano, TOS je osnovni vir moči za doseganje zastavljenih ciljev.

TOS obstaja na taktični, operativni in strateški ravni in pomeni središče moči ali delovanja, od katerega je vse odvisno oziroma točka v katero je potrebno usmeriti vso energijo za doseganje cilja. To je točka iz katere izhaja sposobnost, moč ali volja nasprotnikovih sil. Uničenje ali onesposobitev te točke pomeni doseganje odločilne prednosti in zmago.

(1) Strateške TOS zagotavljajo moč, voljo ali svobodo akcije za doseganje strateških ciljev. Na strateški ravni točke osredotočenja najdemo v moči režima, volji ljudi, etničnem nacionalizmu, ekonomski moči, oboroženih silah ali koalicijski strukturi.

(2) Na operativnem nivoju so TOS lahko fizična sredstva za doseganje operativnih in strateških ciljev, kot so velikost ofenzivnih sil, zračne sile, pomorske izstrelitvene zmogljivosti, orožja za množično uničevanje.

(3) Na taktični ravni TOS predstavljajo specifične zmogljivosti v specifičnih točkah, ki zagotavljajo svobodo akcije in sredstev za doseganje taktičnih ciljev.

Teroristični napad na TOS lahko povzroči, da politiki spremenijo svoje mnenje, odločitve, podporo idr..

Teroristi, tako kot vojaki potrebujejo vodo, hrano, zatočišče, zdravstveno oskrbo idr. in za uspešno delovanje oblikujejo mrežo. V obrambi pred teroristi je zato potrebno nevtralizirati mrežo in preprečiti njihovo sposobnost da, sploh uporabijo JRKB/E orožje. Prav poznavanje logistike teroristov omogoči delovanje po mreži. Tudi zato velja upoštevati rek, pogosto izgovorjen v vojaških elitah, da vojaki

študirajo taktiko, profesionalci pa logistiko (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008). Najpomembnejši dejavnik pri poznavanju mreže je poleg poznavanja logistike, obveščevalno varnostna dejavnost.

Teroristi, ki bi uporabili JRBK/E agense morajo imeti mrežo, sicer bodo neuspešni. To jih sili, da delujejo podobno kot organiziran kriminal. Obveščevalni podatki in poznavanje logistike teroristov nam omogoča uspešno obrambo pred JRBK/E terorizmom. Če poznamo komponente mreže, njihove povezave, koordinacijo, ranljive točke - logistiko, smo zelo učinkoviti pri obrambi - defenzivnem delovanju (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008).

Defenzivno delovanje je začasen način bojnega delovanja in se izvaja, ko ima nasprotnik iniciativo. Osnovni namen defenzivnega delovanja je onemogočiti nasprotniku napad in uničiti njegove ofenzivne zmogljivosti, odvrniti grožnjo in zagotoviti možnosti za ofenzivno delovanje. Namen defenzivnega delovanja je tudi preprečiti zavzetje prostora ali prodor v branjeno območje, pridobiti na času, omogočiti koncentracijo sil v drugem območju, uničiti njegove sile in ga ustaviti v njegovi nameri. Pri defenzivnem delovanju poveljnik namenja posebno pozornost delovanju v nasprotnikovem razporedu, onemogočanju njegovega vrinjenja, obkolutve in vdora, varnosti sil, nevarnosti pred orožjem za množično uničevanje in izkoriščanju vsake možnosti za protinapad (Furlan, Rečnik, Vrabič, Maraš, Cerkovnik, Špur, Šonc, Tušak, Ivanuša, Gorjup, Kojadin, Lasič, Unger, 2006, str. 29-30).

SV izvaja tri vrste defenzivnega delovanja: premična obramba, obramba območja in zadrževanje. Premična obramba je vrsta defenzivnega delovanja, ki se izvaja z namenom uničenja sil v napadu na način, da se jim dovoljuje napredovanje do položajev, kjer so izpostavljene protinapadu in obkolutvi. Poudarek je na porazu nasprotnika in ne na ohranjanju ali prevzemanju prostora (Furlan in sod., 2006, str. 29-30).

Obramba območja je vrsta defenzivnega delovanja, ki je usmerjena v ohranjanje prostora. Pri tem gre za spopad z nasprotnikom na zaporedno povezanih položajih, s katerih ga uničimo, v glavnem s pomočjo ognjenega delovanja. Poudarek je na ohranjanju prostora ali onemogočanju njegove uporabe s strani nasprotnika (Furlan in sod., 2006, str. 29-30).

Zadrževanje je vrsta defenzivnega delovanja, pri katerem s prepuščanjem prostora ohranjamo prožnost in svobodo delovanja s ciljem povzročiti nasprotniku čim večjo škodo. Izvaja se z namenom upočasniti nasprotnikovo napredovanje, pridobiti čas, usmeriti nasprotnikov manever v želeno smer ter izogniti se boju v neželenih okoliščinah (Furlan in sod., 2006, str. 29-30).

Naše razumevanje delovanja VOBDE opredeljuje VOBDE kot aktivno obrambo pred orožji za množično uničevanje. Aktivna obramba vsebuje tudi napad - ofenzivno delovanje po nasprotniku. Ofenzivno delovanje je odločilen način bojnega delovanja. Njegov cilj je poraziti nasprotnika z vsiljevanjem poveljnikove volje in uporabo osredotočene bojne moči. SV izvaja naslednje vrste ofenzivnih delovanj: napad, nasilno izvidovanje, naskok, demonstracijo sile, zasedo, preboj, izkoriščanje uspeha in pregon. Za doseg cilja ofenzivnega delovanja lahko poveljniki kombinirajo tudi posamezne vrste defenzivnega delovanja. Za ofenzivno delovanje so značilni presenečenje, osredotočenost, tempo in drznost delovanja.

Napad je odločilna vrsta ofenzivnega delovanja, ki ima najpogosteje cilj poraziti nasprotnika. Pri tem sile z ognjem in premikom delujejo po prednjih delih njegove bojne razporeditve in po globini. Namen napada je še zavzetje prostora, pridobivanje informacij, onemogočanje dostopa do virov oskrbe, preusmerjanje nasprotnika od težišča delovanja, zavajanje, zadrževanje nasprotnika na določenem območju in preprečevanje premestitve ali pregrupiranja nasprotnikovih sil, prevzemanje pobude in razbitje nasprotnikovega napada.

Vrste napadov so hitri napad, pripravljeni napad, protinapad, lažni napad in motilni napad. Oblike manevra pri napadu so obhod, globoki obhod, vrinjenje, prodor in čelni napad. Na izbor oblike manevra pri napadu vplivajo cilj, naloga, čas, razpoložljive sile in informacije o nasprotniku, vremenu in prostoru (Furlan in sod., 2006, str. 29-30).

Glede na doktrinarne opredelitve tako menimo, da je potrebno govoriti o aktivni obrambi pred orožji za množično uničevanje (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008).

Pri aktivni obrambi se srečamo z mrežno organiziranostjo teroristov, ki bi lahko označili tudi kot organizacijsko asimetrijo. Organizacijska simetrija je bila v zgodovini vojskovanja vedno zelo pomembna. Organizacijske inovacije so dale namreč akterjem veliko prednost⁵, tudi če niso imele tehnološke ali druge prednosti. Tudi Svete (2007, str. 13) trdi, »da se bodo državne institucije soočile z nedržavnim nasprotnikom, ki bo organiziran v mreže, ne pa hierarhično kot je organizirana večina državnih institucij na področju nacionalne varnosti«.

Zavedamo se, da so teroristi že uporabili in lahko uporabijo tudi v prihodnje, komercialne in relativno lahko dostopne komponente za izdelavo JRKB/E orožij. Seveda potrebujejo veliko znanja, tega pa imajo, saj danes znanja ni moč zaustaviti niti omejiti. Prav zato se morajo tudi odgovorni za obrambo pred JRKB/E terorizmom neprestano izobraževati, da lahko prepoznajo nevarnost in ustrezno ukrepajo (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008).

Če obveščevalec zasledi podatek, da na neki kritični infrastrukturi izvajajo dejanja, ki odstopajo od rutine ali npr. nekdo, ki nima določene proizvodnje kupuje veliko amoniaka (NH₃), klora (Cl₂), peroksida (H₂O₂) idr., je to zanj, če ima potrebna znanja lahko alarm, lahko pa to popolnoma spregleda in napad se lahko zgodi (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008).

Za obvladovanje terorističnih groženj so nujni kakovostni podatki in informacije, ki so podlaga za obveščevalne podatke in za pravilno odločanje na vseh ravneh - strateški, operativni in taktični. VOBDE mora zbiranje podatkov in informacij izvajati na celovit način. Zato je nujno opredeliti razmerja med podatki, informacijami in obveščevalnimi podatki in kakovost obveščevalnih podatkov.

VOBDE tudi mora kakovostno ovrednotiti podatke, informacije in obveščevalne podatke (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008).

Pri pojmu obveščevalni podatek se pojavijo zelo pomembni kazalniki kakovosti obveščevalnih podatkov. Če na kratko povzamemo glavne kazalnike kakovosti obveščevalnih podatkov, sta to ocena in posredovanje obveščevalnega podatka.

⁵ V zgodovini so poznani primeri organizacijske asimetrije npr. makedonska falanga, vojaška obveznost v Franciji po francoski revoluciji, Napoleonova korpusna organiziranost, ki so v svojem času predstavljali inovativnost in bile uspešne (Svete, 2007, str. 13).

Ocena opredeljuje ocenjevanje informacije z vidika zanesljivosti vira in verodostojnosti informacije. Sprejeti so standardi vrednosti za ocenjevanje stopenj zanesljivosti virov in kredibilnosti informacij. Bolj kot je vir zanesljiv in verodostojen, večjo težo ima pri sprejemanju odločitve. To hkrati lahko razumemo tudi kot kakovost obveščevalnega podatka.

Posredovanje je naslednji kazalnik kakovosti obveščevalnih podatkov. Tu je pomembna predvsem pravočasnost in primerna oblika posredovanega obveščevalnega podatka (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008).

Nepravočasni obveščevalni podatki, oziroma podatki v neprimerni obliki so za uporabnika brez vrednosti. Zato poveljniki zahtevajo kakovostne (pravočasne) obveščevalne podatke.

Vsi vojaški profesionalci dobro vedo, da poveljnik ne more sprejeti pravih odločitev brez relevantnih obveščevalnih podatkov (npr. v štabnem procesu dela je začetna osnova obveščevalna priprava bojišča). Slaba odločitev v vojaškem primeru pomeni žrtve - tudi izgubo človeških življenj. Po našem mnenju se prav po možnih žrtvah razlikuje delo vojaškega poveljnika od dela menedžerja v različnih organizacijah. Možne žrtve kažejo na velik pomen kakovosti obveščevalnih podatkov (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008).

Seveda se prava kakovost obveščevalnega podatka pokaže šele ob pravi odločitvi, ki je bila sprejeta na njegovi osnovi. Žal vojaški poveljniki na terenu, ki so v vojski dejansko »pristojni« za ocenjevanje obveščevalnih podatkov, lahko najboljše ocenijo kakovost obveščevalnih podatkov šele potem, ko se je neka stvar že zgodila. Lahko tudi rečemo, da zgodovina pokaže vrednost določenih obveščevalnih podatkov (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008).

Obveščevalne podatke lahko uspešno uporabimo tudi v aktivni obrambi pred JRKB/E terorizmu. Za pridobivanje obveščevalnih podatkov, je (vojaška) obveščevalna dejavnost razvila več podzvrsti obveščevalne dejavnosti; vojaško (angl. Armed Forces Intelligence), biografsko (angl. Biographic Intelligence), ekonomsko (angl. Economic Intelligence), politično (angl. Political Intelligence), ciljno (angl. Targeting Intelligence), znanstvenotehnično (angl. Scientific and Technical Intelligence), tehnično (angl. Technical Intelligence), logistično (angl. Logistics Intelligence), infrastrukturno (angl. Infrastructure Intelligence), geografsko (angl. Geospatial Intelligence), inženirsko (angl. Engineer Intelligence), sociološko (angl. Sociological Intelligence), na področju zdravstva (angl. Medical Intelligence) in varnosti (angl. Security Intelligence) (Joint intelligence doctrine, 2003). Podzvrsti obveščevalne dejavnosti imajo specifični namen in ustrezajo specifičnim obveščevalnim zahtevam uporabnikov. Splošna obveščevalna dejavnost lahko vodi v nek funkcionalno osredotočen produkt, ki se uporabi za specifičen namen kot odziv na specifični obveščevalni zahtevek uporabnika.

Podzvrsti obveščevalne dejavnosti oziroma tudi funkcionalne obveščevalne discipline zajemajo mnoge vidike obveščevalne produkcije in pogosto zahtevajo specialistično analitično strokovno znanje.

Te discipline se medsebojno ne izključujejo, ena disciplina je lahko del neke druge discipline. Prekrivanje nekaterih kategorij se odraža v korist razvrščanja sorodnih subjektov, ki so lahko sicer ločene študije, ali pa zahteva specialistično obveščevalno strokovno ekspertizo.

Posamezne podzvrsti obveščevalne dejavnosti (Joint intelligence doctrine, 2003) so definirane kot:

- a. vojaško - Obveščevalna dejavnost v oboroženih silah
Gre za obveščevalno dejavnost, ki se ukvarja z vsemi vidiki tujih prostorskih, kopenskih, pomorskih in zračnih oboroženih sil, vključujoč postopke bojevanja, poveljevanja in kontrole, oborožitvenih sistemov, usposabljanj, osebja, doktrine, strategije in taktike, logistike, oborožitvene trgovine, obrambne industrije in obrambnih stroškov.
- b. biografsko - Biografska obveščevalna dejavnost
Je obveščevalna dejavnost, ki obravnava stališča, ravnanja, običaje, veščine, vplivnost, odnos, zdravje in življenjepis tistih oseb, ki so aktualno ali potencialno zanimivi za obveščevalno skupnost.
- c. ekonomsko - Ekonomska obveščevalna dejavnost
Gre za obveščevalno dejavnost, ki se nanaša na tuje ekonomske resurse, aktivnosti, politike, vključujoč produkcijo, distribucijo in porabo dobrin ter storitev, zaposlitve, financ in drugih vidikov mednarodnega ekonomskega sistema, kot je pomoč, trgovina in investicije. V sklopu obrambne obveščevalne dejavnosti gre za ekonomske zmožnosti za podporo in razvoj obrambnih zmogljivosti.
- d. politično - Politična obveščevalna dejavnost
Ta obveščevalna dejavnost se ukvarja z dinamiko notranjih in zunanjih političnih zadev neke tuje države, regionalne skupnosti, multilateralnih sporazumov in organizacij, tujih političnih gibanj, ki so proti-vladno, proti-oblastno nastrojene. Sem vključujemo vladne strukture, notranje in zunanje politike.
- e. določanje ciljev - Obveščevalna dejavnost določanja ciljev
Je obveščevalna dejavnost, ki prikazuje, določa oz. lokalizira komponente ciljev in ugotavlja njihovo identiteto, ranljivost in relativno pomembnost.
- f. znanstveno-tehnično - Znanstvena in tehnična obveščevalna dejavnost
Znanstvena in tehnična obveščevalna dejavnost se nanaša na tuji znanstveni razvoj in tuje tehnične raziskave, vključujoč inženirske in proizvodne tehnike, nove tehnologije, oborožitvene sisteme in njihove zmogljivosti.
- g. tehnično - Tehnična obveščevalna dejavnost
Opredeljena je kot »obveščevalna dejavnost o tehnološkem razvoju ter delovanju in operativnih zmogljivostih tujih materialnih sredstev, ki se lahko uporabijo ali bi se lahko uporabila v vojaške namene« (AAP-6). To so obveščevalni podatki, pridobljeni iz znanstvenega raziskovanja in testiranja materialov, vključno z računalniško opremo in operativnimi programi. Testiranje je osredotočeno predvsem v opredelitev zmogljivosti in omejitev nasprotnikove opreme ter podporo razvoju protiukrepov proti tej opremi.
- h. logistično - Logistična obveščevalna dejavnost
Ta obveščevalna dejavnost vključuje zmožnosti premika sil, njihove podpore in vzdržljivosti na vojaških operacijah.
- i. infrastrukturno - Infrastrukturna obveščevalna dejavnost

- Vključuje železniške, cestne, cevovodne (naftovodne), vodne in zračne povezave in omrežja, telekomunikacijske sisteme in njihovo uporabnost.
- j. geografsko - Geografska obveščevalna dejavnost
Geografska obveščevalna dejavnost uporablja in analizira slikovne in geoprostorske informacije za opis, oceno in vizualni prikaz fizičnih značilnosti in geografsko pogojenih aktivnosti na zemlji.
 - k. inženirsko - Inženirska obveščevalna dejavnost
Inženirska obveščevalna dejavnost je produkt, ki izhaja iz obdelave tistih informacij, ki se nanašajo na nasprotnikove inženirske operacije in vire, okoljske razmere, vojaško geografske informacije s prostorom, ki jih zahteva poveljnik v procesu načrtovanja vojaških operacij.
 - l. sociološko - Sociološka obveščevalna dejavnost
Ta obveščevalna dejavnost obravnava socialne in kulturne faktorje, ki vključujejo populacijske parametre, njihov sestav po narodnosti, socialne plasti in stabilnost, javno mnenje, izobrazba, religija, zdravje, zgodovina, jeziki, vrednote, vedenje, itd.
 - m. na področju zdravstva - Obveščevalna dejavnost na področju zdravstva
Obveščevalna dejavnost na področju zdravstva je rezultat obdelanih zdravstvenih, bio-znanstvenih, epidemioloških, okoljevarstvenih, in drugih informacij, ki se odražajo v zdravju ljudi ali živali. Ta obveščevalna dejavnost, ki je povsem tehnične narave, zahteva strokovno medicinsko znanje v celotnem postopku obveščevalnega kroga, v vseh njegovih korakih.
 - n. varnosti - Varnostna obveščevalna dejavnost
Varnostna obveščevalna dejavnost je definirana kot »obveščevalna dejavnost, ki se nanaša na identiteto, zmožnosti in namene sovražnih organizacij ali posameznikov, ki so ali so morebiti vpleteni v vohunstvo, sabotaže, subverzije (prevrati) ali terorizem (AAP-6)«. Te organizacije ali posamezniki predstavljajo grožnjo miru, lahko sprožijo izredne razmere ali konflikt, ogrožajo varnost virov, aktivnosti, operacij, osebja in informacij članic Zavezništva in njihovih oboroženih sil. Vključuje obveščevalne podatke o tujih obveščevalnih sistemih in o organiziranih kriminalnih združbah. Na poseben način je povezan z protiobveščevalnimi aktivnostmi.

Pri tem je za aktivno obrambo pred JRKB/E terorizmom posebej pomembna obveščevalna dejavnost na področju zdravstva (angl. Medint)⁶, ki zajema tudi izvajanje zdravstvene podpore pri sodelovanju v operacijah kriznega odzivanja in

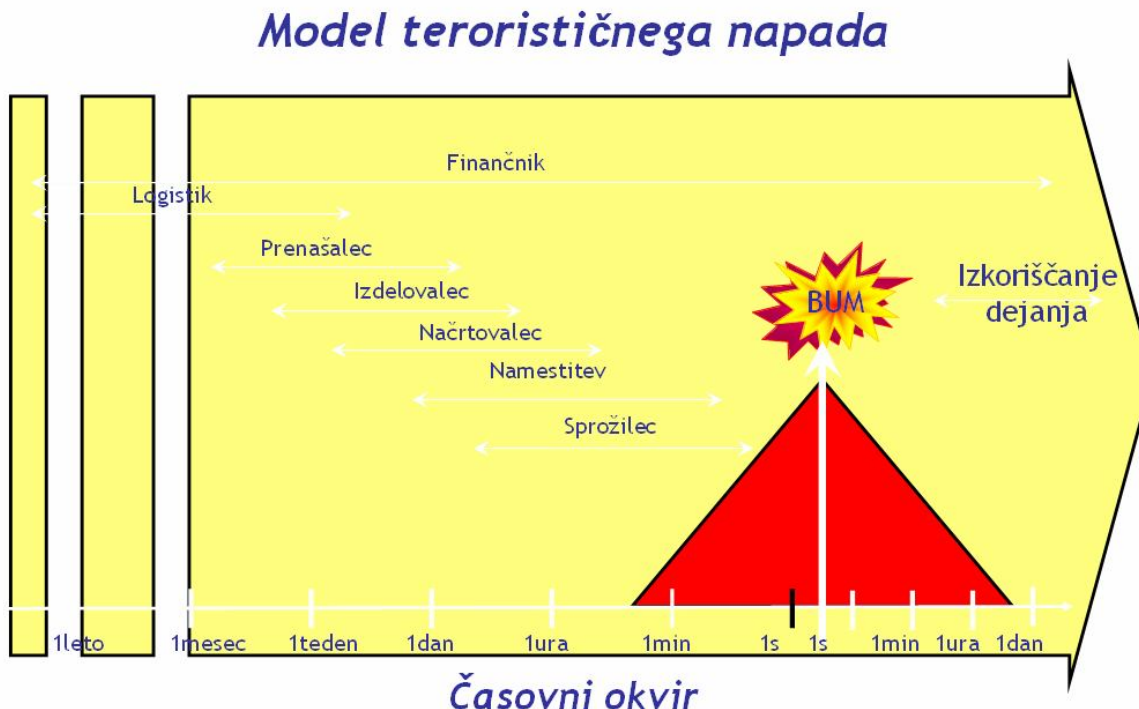
⁶ Podbregar in Ivanuša (2008, str. 12) navajata, da »je obveščevalna dejavnost na področju zdravstva (angl. Medint) podzvrst obveščevalne dejavnosti, iz česar sledi, da jo vodi in nadzira krovna obveščevalna služba«. Dejavnost vključuje medicinske, bioznanstvene, epidemiološke, okoljske in druge podatke, ki so povezani z zdravjem ljudi in živali. Posebna tehnična narava te službe zahteva od strokovnjakov (z različnim znanjem, zaželeno je strokovno naravoslovno znanje) strokovnost znotraj ustaljene smeri in postopkov obveščevalnega kroga. Obveščevalna dejavnost na področju zdravstvae sestavljena iz presoje okolijskih in zdravstvenih virov ogrožanja, katerim bi bili lahko izpostavljeni, analize zdravstvenih zmogljivosti in sposobnosti območja na območju delovanja in izdelave analize groženj in njene vključitve v upravljanje tveganj (Podbregar, Ivanuša, 2008, str. 12)

humanitarnih operacijah ter sodelovanje v mednarodnih, integriranih zdravstvenih enotah, odkrivanje, preprečevanje pojavov nalezljivih bolezni, načrtovanje, spremljanje, organiziranje in izvajanje ukrepov veterinarsko-preventivnega zdravstva in sodelovanje z civilnimi zdravstvenimi ustanovami (Direktiva za organiziranje zdravstvene oskrbe Slovenske vojske, 2007, str. 2).

Na primeru obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva, kažemo pomen nacionalne podpore (REACH BACK) za VOBDE, saj je tako na najbolj racionalen način možno zagotoviti specifična in ekspertna znanja, ki jih običajno v VOBDE ni.

Znanja logistike in poznavanje JRKB/E terorizma v veliki meri olajša, oziroma omogoči učinkovito delo VOBDE. Ko se ukvarjamo s grožnjo terorizma kmalu spoznamo, da je interes laične javnosti prepogosto usmerjen na napad (dogodek) sam, ki traja zelo kratek čas in njegove kasnejše posledice. Po dogodku običajno ni moč storiti veliko in vsi napori se usmerijo na odpravljanje posledic. Interes VOBDE, pa mora biti predvsem usmerjen v preprečevanje napada, kjer je odgovornim za preprečitev na voljo več časa (ko pride do terorističnega napada z JRKB agensi je že prepozno). Tako je iz slike 1. razvidno, da se je potrebno osredotočiti na teroristično mrežo pred napadom, saj je tedaj več časa, vsaka aktivnost pa je bolj učinkovita. Po dogodku je osnovna naloga vojske lastna zaščita, da lahko nudi pomoč prizadetim ter pomaga pri omilitvi in odpravi posledic (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008).

Slika 1.: Model terorističnega napada glede na časovni okvir

Vir: Rode, 2008, osnova po Richardson, 2007.

Uporaba na obveščevalni dejavnosti temelječega vojskovanja (angl. Intelligence Based Warfare) v trenutni obveščevalni in vojaški praksi potrjuje navedene trditve. To so spoznale tudi vse sodobne vojske in obveščevalno varnostne službe in tako morajo tudi odgovorni v RS posvečati večjo pozornost JRKB/E terorizmu oz. proliferaciji orožij za množično uničevanje (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008).

Pripadniki SV že delujejo na nevarnih območjih. Glede na varnostne grožnje, s katerimi se srečujejo ostali pripadniki zavezniških vojska, lahko z veliko verjetnostjo napovemo, da se pripadniki SV že soočajo z grožnjo JRKB/E terorizma in nevarnostmi orožij za množično uničevanje.

Zaradi tega se nam zdi najpomembnejši prispevek VOBDE prav zaščita sil, še posebej v smislu preventivnih ukrepov in aktivnosti (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008).

Bojevanje proti orožjem za množično uničevanje, moramo po našem mnenju poimenovati aktivna obramba pred orožji za množično uničevanje, saj si predvsem zaradi posledic terorističnega napada z JRKB/E agensi, ne smemo dovoliti, da do JRKB/E terorističnega napada sploh pride.

Iz naše opredelitve pojma terorizma, ki smo ga povezali z metodo in cilji terorističnega delovanja (žrtvami), izhaja, da prvenstveni cilj terorističnega napada ali grožnje z napadom ne bodo pripadniki oboroženih in varnostnih sil, temveč tako imenovani »mehki cilji« - nedolžne žrtve (npr. napad na šole, bolnišnice, trgovske centre idr.). Prepričani smo, da v primeru JRKB/E terorističnega napada oborožene in varnostne sile doslej niso dovolj učinkovito pripravljene na takšne vire ogrožanja. Prav zato vse vojske v modernih zahodnih demokracijah prehajajo skozi obdobje intenzivne in stalne reorganizacije, modernizacije in prilagajanja. Ta proces še nikoli v zgodovini ni bil hitrejši in intenzivnejši in na mnogih področjih se rešitve pogosto iščejo sproti. Iz tega sledi, da je potrebno na področju organiziranosti, opremljenosti, doktrine, taktike in postopkov nujno nenehno iskanje novih rešitev (npr. analiza mrež), učenje iz lastnih in tujih izkušenj, ter prilagodljivost v mišljenju in postopkih (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008).

Sprejeti standardi, kot na primer AJP-2.0, Skupna zavezniška obveščevalna, protiobveščevalna in varnostna doktrina⁷, ki omogočajo aktivno obrambo pred orožji za množično uničevanje (JRKB/E terorizmom) in ki jih je RS sprejela brez omejitev in od koder črpa SV svoje pojmovanje funkcij, načel, metod dela in disciplin pridobivanja podatkov, zahtevajo od SV več, kot ji je dopuščeno po Zakonu o obrambi. Tako se tudi izkaže neskladje z Zakonom o obrambi, ki v 37. členu našteva naloge SV. Ena izmed njih je tudi izvajanje vseh obveznosti, ki jih je država sprejela v mednarodnih organizacijah in z mednarodnimi pogodbami. Zaradi navedenega, SV v operacijah kriznega odzivanja, do nedavno ni mogla (smela) izvajati vseh svojih obveznosti, ki pa jih je sprejela RS. Lahko bi se zgodilo, da SV in RS ne bi predstavljali kredibilnega partnerja v mednarodnem okolju (Rode, 2007, str. 83).

⁷ Nekateri dokumenti Zavezništva so klasificirani kot tajni dokumenti. Označeni so z določeno stopnjo tajnosti (INTERNO, ZAUPNO, TAJNO, STROGO TAJNO). Zaradi tega v disertaciji navajamo samo naziv dokumenta, dostopnost dokumenta pa je navedena med viri. Večina dokumentov je v celoti ali po delih dostopna na medmrežju. V disertaciji nikjer ne citiramo ali povzemamo stopnjevanje dokumente. Primer takega dokumenta je AJP 2.1.

Seveda je zaradi svoje občutljive narave področje VOBDE še posebej pod drobnogledom zakonodajalca, strokovne in laične javnosti, hkrati pa si SV kot institucija ne sme dovoliti, da bi izvajala naloge brez ustrezne pravne podlage (Rode, 2007, str. 84).

Vključitev RS v Zavezništvo ter varnostne zahteve, ki jih Zavezništvo postavlja svojim članicam, sprožata potrebo po urejenosti obveščevalno-varnostnega področja v SV. Zato je tudi za SV nadvse aktualen izrek, da ne smemo obdržati vojske, ki smo je vajeni, temveč moramo zgraditi vojsko, kot jo potrebujemo (Rode, 2007, str. 84).

Zakon o službi v Slovenski vojski⁸ je dejansko razširil pristojnosti izvajanja obveščevalne varnostne dejavnosti za pripadnike in enote SV v bojnih in nebojnih nalogah na operacijah kriznega odzivanja, saj ti po sklepu vlade na operacijah kriznega odzivanja delujejo po predpisih Zavezništva za konkretno operacijo. Zavezništvo in njegovi standardi (npr. AJP-2.0), pa dovoljujejo in omogočajo aktivno obrambo pred orožji za množično uničevanje (JRKB/E terorizmom) (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008).

Terorizem kot fenomen ključno vpliva na Koncept zaščite oboroženih in drugih varnostnih sil, ki predstavlja krovno filozofijo Zavezništva (Ivanuša, 2007b). Zaščita sil je odločilnega pomena za Zavezništvo na operacijah kriznega odzivanja, saj iz tega izhaja svoboda delovanja, le-ta pa vodi k doseganju zastavljenih ciljev Zavezništva⁹. Ključna pri zaščiti sil pa sta znanje, kjer ima odločilni pomen izobraževanje in VOBDE kot preventiva in aktivna obramba pred JRKB/E terorizmom.

Pri raziskovanju modela VOBDE moramo upoštevati več pomembnih dejavnikov, predvsem okolje in iz njega izhajajoče vire ogrožanja.

⁸ *Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV)*, v 25. členu (omejitve pri opravljanju vojaške službe izven države), navaja;

- (1) Slovenska vojska naloge izven države izvaja v skladu z Zakonom o obrambi in na njegovi podlagi izdanimi predpisi, mednarodnimi pogodbami, načeli mednarodnega vojnega in humanitarnega prava ter v skladu s pravili, ki veljajo znotraj zavezništva, in pravili, ki veljajo v drugih mednarodnih organizacijah, v okviru katerih se naloge izvajajo.
- (2) Slovenska vojska pri izvajanju nalog izven države lahko opravlja tudi naloge, ki jih v Republiki Sloveniji ne opravlja, če je opravljanje takih nalog predvideno v okviru operacije, misije ali druge oblike delovanja vojske, na katero so pripadniki napoteni in če so pripadniki usposobljeni za opravljanje takih nalog.
- (3) Vlada lahko skupaj z enoto ali drugo sestavo Slovenske vojske na izvajanje nalog izven države napoti tudi civilne strokovnjake ali vključi civilne zmogljivosti.
- (4) Vlada lahko odloči o vrsti nalog ali omejitvah pri izvajanju nalog, ki jih bodo pripadniki opravljali med vojaško službo oziroma delovanjem v drugi državi. Vlada po potrebi določi pristojnosti in naloge, ki jih ima enota ali druga sestava Slovenske vojske v zvezi z delom civilnih strokovnjakov oziroma uporabo civilnih zmogljivosti.
- (5) Slovenska vojska in njeni pripadniki v drugi državi ne smejo izvršiti ukazov in odločitev, ki so v nasprotju z načeli mednarodnega vojnega in humanitarnega prava oziroma če bi to pomenilo kaznivo dejanje po predpisih Republike Slovenije.

⁹ Zaščita sil so vsi ukrepi in sredstva, da se zmanjša ranljivost oseb, objektov, opreme in aktivnosti pred vsemi grožnjami in v vseh situacijah, da se ohrani svoboda aktivnosti in operacijska učinkovitost sil (NATO FP Bi-SC FP DIRECTIVE 80-25, 2003)

Transnacionalni značaj groženj zahteva intenzivno mednarodno sodelovanje tudi na obveščevalnem področju, še posebej, če sprejmemo Huntingtonove teze in teorije¹⁰.

Podbregar (1999) in Prezelj (2005, str. 97-98) ugotavljata, da prihaja do netradicionalne uporabe oboroženih sil v nevojnih vojaških operacijah, kjer pa so še posebej pomembne zanesljive in pravočasne informacije.

Iz naslova doktorske disertacije je razvidno, da jemljemo problem terorizma (še posebej JRKB/E terorizma) kot zelo resno grožnjo varnosti, oborožene sile, njihovo VOBDE pa kot inštrument zagotavljanja varnosti. Poslanstvo SV, ki je opredeljeno tudi v Zakonu o obrambi, zahteva, da SV v vojni, izrednih razmerah, naravnih in drugih nesrečah štiti in pomaga civilnemu prebivalstvu. Svojo nalogo in poslanstvo bo SV in z njo VOBDE lahko izpolnila le če dobro pozna grožnjo JRKB/E terorizma.

Če hočemo dobro opredeliti problem in ga nato proučiti, si moramo pomagati s sistemsko teorijo. Za preučevanje VOBDE in groženj JRKB/E terorizma je potrebno poznati različna teoretična izhodišča varnosti, varnostne politike, groženj varnosti (JRKB/E grožnje), terorizma in obveščevalne dejavnosti (vojaške). Poznavanje prevladujočega teoretičnega izhodišča/šole olajša nadaljnje preučevanje in nam pomaga določiti bistvene dejavnike, ki jih je za razumevanje obrambe pred JRKB/E terorizmom treba natančneje raziskati (Rode, 2001, str. 21). Varnostno politiko in grožnje varnosti lahko analiziramo tudi s sistemsko analizo, instrument varnostne politike - oborožene sile in njihov del VOBDE, na kateri je poudarek, tudi z organizacijsko teorijo, saj na oborožene sile in VOBDE gledamo kot na organizacijo. Pri tem moramo pozornost nameniti trem ključnim dejavnikom; okolju, ciljem ter sredstvom in inštrumentom. Vsakega od teh dejavnikov moramo natančno preučiti in se problema lotiti predvsem s sistemsko in organizacijsko teorijo (Rode, 2001, str. 21).

Varnostno okolje v katerem se nahaja RS je pomembno zaradi groženj, ki izhajajo iz okolja. Danes je za varnost RS in SV na operacijah kriznega odzivanja najpomembnejše, kje se fizično nahajajo njeni pripadniki. Ko govorimo o VOBDE in zagotavljanju varnosti, moramo najprej opredeliti pojem varnosti.

Za pojem varnosti je značilno, da je kompleksen pojem, ki ga moramo obravnavati celostno in v vsaj treh konceptualnih okvirih: individualne, nacionalne in mednarodne varnosti.

¹⁰ *Modernejši, a še vedno tradicionalen pogled na vprašanje globalne varnosti je podal Samuel Huntington s Harvardske univerze (Huntington, 1993). Po njegovem mnenju se bodo po padcu železne zavese hitro pojavile nove meje, ki se bodo raztezale vzdolž obstoječih in znanih religioznih in civilizacijskih meja. Po njegovem mnenju bodo gospodarski in ideološki antagonizmi med narodi in državami, ki so se nakopičili v 19. in 20. stoletju in so bili v tem obdobju glavni krivci svetovnih spopadov, v naslednjem tisočletju zamenjani z antagonizmi v kulturi in kulturni identiteti. V skladu s tem se bodo spopadi v globalni politiki pojavili med državami in skupinami držav, ki pripadajo različnim civilizacijam. Čeprav meje med civilizacijami danes še niso popolnoma jasne, Huntington (1996) omenja, da v Evropi obstaja meja med zahodno in pravoslavno (vzhodno) civilizacijo, ki poteka po mejah današnje Rusije, Ukrajine, delih nekdanje Jugoslavije ... V prihajajočem obdobju bodo spopadi med velikimi civilizacijami (zahodna, pravoslavna, japonska, islamska, konfucijska, latinskoameriška, hindujska ...) prevladovali v globalni politiki, meje med temi civilizacijami pa bodo predstavljale svojevrstne bojne črte (Rode, 2001).*

Sodobne države z varnostno politiko¹¹ opredelijo cilje in sredstva za zagotavljanje lastne varnosti in svojega prispevka k zagotavljanju širše mednarodne varnosti. V tem okviru sta temeljni trditvi vsake varnostne politike vsaj dve, in sicer: 1. zaznavanje ali priznavanje virov ogrožanja v družbi in mednarodnem okolju in 2. sistemsko organiziranje zmogljivosti države za zavarovanje vrednot svoje družbe (Grizold, Ferfila, 2000, str. 4).

Iz te trditve lahko izpeljemo naslednjo misel, ki velja za varnostno politiko države; država mora prepoznati grožnjo terorizma (JRKB/E), VOBDE pa ji omogoča preventivno delovanje in ukrepanje v primeru grožnje terorizma.

Varnostno politiko, kakor jo razumemo v tezi, lahko v širšem pomenu opredelimo tudi kot dejavnosti za vnaprejšnjo pripravo pred grožnjami (ki jih je najprej treba zaznati in prepoznati kot grožnje) v naravi, družbi ter med družbami. V ožjem pomenu pa predstavlja skupek vseh ukrepov, dejavnosti in ravnanj, ki so namenjeni vzpostavitvi nacionalno varnostnega sistema. Cilj varnostne politike v ožjem pomenu je zasnova mehanizmov in sredstev, s katerimi se zagotavljata notranja in zunanja varnost družbe, in pomeni konkretizacijo političnih, organizacijsko-tehničnih in drugih načel varnostne politike v širšem smislu (Rode, 2001, str. 18).

Kot je videti iz opredelitev varnosti in varnostne politike, je pri preučevanju te problematike velik poudarek na varnostnih mehanizmih in instrumentih. Pomemben instrument varnostne politike pa so tudi oborožene sile in njihov obveščevalno-varnostni segment.

Tudi Grizold (1998, str. 12) pri preučevanju nacionalne varnosti in varnostne politike poudari proučevanje instrumentov varnostne politike. Meni, da je z vidika sistemske teorije treba pri obravnavi institucionalizacije nacionalne varnosti in varnostne politike opredeliti tri temeljne ravni, in sicer:

- varnostni sistem kot skupek načel, po katerih naj poteka zagotavljanje varnosti,
- varnostni mehanizem kot pojavno obliko delovanja varnostnega sistema in
- varnostni instrument kot posamično obliko delovanja varnostnega mehanizma.

Varnostna politika na nacionalni in mednarodni ravni še naprej ostaja funkcionalno in strukturalno vezana na tradicionalne vojaško-obrambne mehanizme in instrumente. Tudi Grizold in Ferfila (2000, str. 41) vidita vojaško silo - oborožene sile¹² - še vedno kot instrument varnostne politike. Pomemben del oboroženih sil, pa je tudi VOBDE.

¹¹ V delu uporabljen pojem varnostna politika je enak pojmu nacionalnovarnostna politika.

¹² Vojaška sila kot sredstvo prisile, kar je monopol države, je najpomembnejša značilnost vojaško-obrambnih dejavnosti od nastanka države. Od takrat, ko so vojaške grožnje postale najpomembnejše, so države posebno pozornost posvečale razvoju vojaških dejavnosti oziroma vojaškemu mehanizmu, ki naj bi jamčil za njihovo varnost. Največje posledice monopola države na vojaško silo so:

- strateški odnosi v mednarodnem sistemu temeljijo na sili in so postali osnovna značilnost politike nacionalne varnosti;
- vojaška organizacija je glavni zastopnik vojaško-obrambne dejavnosti države;
- vojaški način razmišljanja je bolj ali manj sestavni del vsakdanjega življenja (kulture) v sodobnih državah in mednarodnih odnosih;
- obrambna dejavnost družbe je postala ena najpomembnejših prvin vseh varnostnih dejavnosti sodobne države.

(Grizold, Ferfila, 2000, str. 42-43)

2.2 TEZA DOKTORSKE DISERTACIJE

Teza

»Obstoječi model VOBDE ne sledi zahtevam sodobnega varnostnega okolja glede groženj varnosti in ne omogoča ustreznega odgovora na varnostne grožnje. Zdravstveno obveščevalno dejavnost moramo preko nacionalne podpore (REACH BACK) vključiti v delovanje VOBDE in tako na najbolj racionalen način zagotoviti najvišjo možno stopnjo varnosti pripadnikom oboroženih sil in državljanom RS.«

Izvedena teza 1.

»V VOBDE, ki je ključen element aktivne obrambe in zaščite sil, moramo vključiti nove vsebine (funkcionalne discipline), kot jih opredeljuje Joint intelligence doctrine (2003, str. 17-18). Za obvladovanje novih vsebin VOBDE moramo vključiti nacionalno podporo (REACH BACK), saj na posameznih področjih VOBDE nima lastnih, vrhunsko usposobljenih strokovnjakov in potrebnih znanj.«

Izvedena teza 2.

»Model organiziranja VOBDE v RS in Natu mora zajemati povezavo z nacionalno podporo (REACH BACK).«

Izvedena teza 3.

»JRKB/E terorizem in proliferacija orožij za množično uničevanje predstavlja resno grožnjo nacionalni in mednarodni varnosti. Na področju obrambe pred JRKB/E terorizmom je posebnega pomena obveščevalna dejavnost na področju zdravstva - Medint.«

2.3 METODE RAZISKOVANJA

Narava problema preučevanja zahteva obsežno teoretično podlago in empirično analizo, pri čemer smo uporabili inverzno dedukcijo¹³. Inverzna dedukcija, kot pot izgradnje teorije izhaja iz predpostavke, da deduktiven in induktiven model izgradnje teorije redkokdaj srečamo v čisti obliki in so konkretni primeri nastajanja teorije vedno nekje med obema skrajnostma (Toš, Hafner-Fink, 1997, str. 18).

Tudi v primeru, ko se nekdo zavestno odloči za čisti racionalizem, zavračanje izkustva in za popolno dedukcijo, lahko upravičeno dvomimo, da so izhodiščni principi zares postavljeni na podlagi čistega razumskega dojetja (intuicije). V večini primerov se izkaže, da so postulati, ki so na prvi pogled intuitivnega značaja, v resnici rezultat dolgotrajne sistematične izkušnje in proučevanja realnega sveta več generacij človeštva. Prav tako lahko podvomimo v zagovornike popolne

¹³ *Deduktivna pot oblikovanja teorije temelji na zakonih logike. Teorija nastaja na podlagi logičnih pravil sklepanja iz splošnega na posamično. Predpostavka je, da imamo neko trdno izhodiščno točko oz. aksiom, ki ne potrebuje nobenega dokazovanja. Govorimo lahko o racionalizmu (Toš, Hafner-Fink, 1997, str. 14). Induktivna pot oblikovanja teorije je proces, kjer pridemo skozi proces posploševanja izkustvenih opažanj do trditev, ki se neposredno nanašajo na konkretni izsek iz stvarnosti. Indukcija (pot od posamičnega k splošnemu), se pri tem ne zaustavi, temveč se ob nadaljnjem posploševanju in redukciji nadaljuje v smeri vse bolj abstraktnih trditev. Govorimo o lahko empirizmu (Toš, Hafner-Fink, 1997, str. 16).*

indukcije, ki menijo, da lahko poteka raziskovanje in gradnja teorije, izključno na podlagi neposrednega izkustva in analize tako zbranih podatkov. Naivno je namreč pričakovati, da se raziskovalec loti raziskovanja nekega področja stvarnosti, o kateri skuša formulirati teorijo, brez kakršnekoli poprejšnje vednosti, ki ne bi vsebovala tudi teoretskih konceptov (Toš, Hafner-Fink, 1997, str. 18). Najbližje realni situaciji nastajanja teorije je tako koncept »inverzne dedukcije«, v okviru katerega se gradi teorija skozi vzpostavljanje (teoretske) povezave med izkustvenimi posplošitvami in splošnimi teoretskimi trditvami (Toš, Hafner-Fink, 1997, str. 19).

Praktično je potekala gradnja teorije s postopkom inverzne dedukcije takole (Toš, Hafner-Fink, 1997, str. 19):

- najprej smo s terenskim raziskovanjem (usmerjeni intervju in pogovori) zbrali izkustvene podatke o VOBDE;
- na podlagi analize zbranih empiričnih podatkov smo odkrili pravilnosti in ponavljajoče vzorce in jih izrazili v obliki splošnih izkustvenih trditvev;
- tako postavljene izkustvene posplošitve smo potem skušali umestiti v že obstoječ teoretski okvir - poiskali smo ustrezne teorije, v katero lahko, ob upoštevanju logičnih pravil, uvrstimo splošne empirične trditve tako, da oblikujemo nov deduktivni teoretski sistem.

Empirično raziskovanje praviloma predpostavlja vsaj nekatera teoretična izhodišča v obliki temeljnih konceptov, ki so potrebni pri pripravi raziskovalnega modela - v našem primeru smo se naslonili na predpise in oblike organiziranosti, ki veljajo v Zavezništvu. Prav tako lahko rečemo, da obstoječe teorije, ki so podlaga za črpanje izhodiščnih predpostavk (postulatov) nove teorije, praviloma temeljijo na predhodnem izkustvu, pa naj bo to sistematično raziskovanje, ali le vsakdanje človekovo izkustvo, ki se lahko prenaša tudi iz generacije v generacijo (Toš, Hafner-Fink, 1997, str. 19).

Pri preučevanju VOBDE in obrambe pred JRKB/E terorizmom smo uporabili naslednje metode:

- uporabo in analizo pisnih in elektronskih virov,
- primerjalno metodo,
- metodo triangulacije,
- sistemska analiza,
- sekundarna analiza,
- kvalitativno analizo,
- izkušnje,
- usmerjeni intervju.

2.3.1 UPORABA IN ANALIZA PISNIH IN ELEKTRONSKIH VIROV

Metoda analiza pisnih virov je bila uporabljena pri preučevanju že uveljavljenih teorij, spoznanj in ugotovitev. Vanjo smo vključili različna znanstveno teoretična in strokovna dela, pa tudi druga dela s področja preučevanja tematike doktorske disertacije. Mediji so bili knjige, strokovni in poljudnoznanstveni članki, različni statistični podatki, internetne strani znanstvenih, strokovnih in drugih civilnih in

vojaških institucij Slovenije in tujine. Najpomembnejši vir dela so slovenski normativni dokumenti in sprejeti standardi Zavezništva (STANAGI).¹⁴

2.3.2 PRIMERJALNA METODA

S primerjalno metodo smo preverili organiziranosti VOBDE Zavezništva, EU ter tujih oboroženih sil in poskušali ugotoviti primerno organiziranost obravnavanega področja za SV in Zavezništvo. V delu so uporabljeni podatki, ki so v izvirniku brez stopnje tajnosti.

2.3.3 METODA TRIANGULACIJE

Podatke smo preverili in povzeli iz različnih virov.

2.3.4 SISTEMSKA ANALIZA

Mulej (Mulej in soavtorji, 1996, str. 1) pravi, da »teorijo sistemov razlikujemo po vsaj dveh merilih. Tako razlikujemo trdosistemsko/mehkosistemsko ter fenomeloško/metodološko merilo razlikovanja teorij sistemov«. Sistem smo analizirali s fenomeloškega vidika, kjer smo se omejili na opis pojava z našega vidika in ga enačil s sistemom. Metodološki vidik in sistemsko razmišljanje smo uporabili kot pripomoček za kar se da celovito spoznavanje, razreševanje in obvladovanje VOBDE.

Obrambno področje, oziroma širše gledano, zagotavljanje nacionalne varnosti je kompleksna in težavna naloga, za zagotavljanje katere imajo sodobne države oblikovane nacionalno varnostne sisteme. Gre za kompleksne družbene podsisteme, ki so v različnih državah različni in izhajajo iz konkretnih družbenih razmer in potreb. Skupna značilnost vseh je, da težijo k enotnemu cilju, to je zaščititi in braniti državo pred vsemi vrstami ogrožanja in zagotoviti državljanom varnost v najširšem pomenu te besede ter s tem zagotoviti pogoje za družbeno-gospodarski razvoj družbe in blagostanje ljudi (Hostnik, 1997, str. 2).

Obrambni sistem (razumemo ga kot zgodovinsko časovno stopnjo organizacije sil in sredstev za opravljanje obrambno-varnostnih in zaščitnih funkcij kake družbe in je v tem smislu je sinonim za sistem nacionalne varnosti) lahko v najširšem smislu razumemo kot del javne uprave. Osrednje mesto v obrambnem sistemu v večini držav pripada ravno državni vojaški organizaciji oziroma oboroženim silam.

Zaradi narave njihovega dela so oborožene sile odvisne od obveščevalnih podatkov o potencialnem nasprotniku, njegovi moči in organizaciji. V ta namen imajo razvito lastno obveščevalno dejavnost ali pa uporabljajo informacije ostalih obveščevalnih služb države. Vse informacije, ki se obdelujejo in zbirajo v obrambnem resorju dajejo temu resorju še dodatno družbeno moč. V obrambnem resorju je skoncentrirana dvojna moč; moč, ki jo ima kot strokovni upravni organ na področju obrambe države in moč, ki jo posedujejo oborožene sile, kot del obrambnega

¹⁴ *Dejansko ne gre za standard, temveč za sporazum o sprejetju določenega standarda.*

resorja. Trdimo, da VOBDE lahko gledamo tudi kot organizacijo in jo analiziramo kot tako.

Če strnemo, smo sistemsko teorijo in analizo ter organizacijsko teorijo uporabili, ker na VOBDE gledamo kot na sistem in organizacijo. Ta metoda je bila najprej uporabljena pri izdelavi modela za analizo VOBDE.

2.3.5 SEKUNDARNA ANALIZA

Sekundarno analizo in že zbrane empirične podatke smo uporabili za vrednotenje pomena VOBDE in nacionalne podpore na operacijah kriznega odziva. Sami nismo imeli ne finančnih, ne organizacijskih zmožnosti zbiranja teh podatkov, po drugi strani pa ni razlogov, da že zbranim podatkom, glede na njihov vir, ne bi zaupali.

2.3.6 KVALITATIVNA ANALIZA

Kvalitativna analiza nam je omogočila primerjavo organiziranosti VOBDE po kvalitativnih dejavnikih, ki so podani opisno in ne številčno. Pri tem smo uporabili program DEXi¹⁵, namenjen za pomoč pri odločanju in temelji na principih večparametrskega modeliranja s pomočjo računalnika.

Kvalitativno analizo smo izvedli na več različnih modelih/oblikah organiziranosti VOBDE. Najpomembnejši pri tej metodi je izbor dejavnikov, po katerih primerjamo različne variante med seboj. Vsak izpeljan dejavnik je dobil svojo funkcijo koristnosti, glede na njegov vpliv. Z določitvijo dejavnikov in uteži smo hkrati pokazali kaj dejansko pričakujemo in zahtevamo od VOBDE.

2.3.7 METODA IZKUSTVA

Pri izdelavi naloge smo uporabil lastne izkušnje iz dela na področju VOBDE in izkušnje, ki so dostopne v poročilih z operacij kriznega odziva SV in drugih oboroženih sil.

2.3.8 USMERJENI INTERVJU

Usmerjeni intervju smo opravil s kvalificiranimi posamezniki, ki se ukvarjajo z bojem proti terorizmu in obveščevalno dejavnostjo. Njihove izkušnje (odgovore) smo uporabili pri identifikaciji primernega modela za zoperstavljanje grožnji JRKB/E terorizma ter oceni verjetnosti te grožnje v neposrednem okolju RS.

¹⁵DEXi je javno dostopen program za kvalitativno odločanje v procesih odločanja. Razvit je bil v okviru programa računalniškega opismenjevanja Ministrstva za šolstvo in šport v sodelovanju med Univerzo v Mariboru, Fakulteto za organizacijske vede in Institutom Jožef Stefan v Ljubljani. Deluje na osebem računalniku z operacijskim sistemom Windows (95, 98, NT, Me, 2000, XP, Vista).

2.4 PREDPOSTAVKE IN MOREBITNE OMEJITVE

Da zagotovimo doslednost pri uporabi izrazov, dosežemo sistematičnost in ohranimo razumljivost dela, moramo najprej opredeliti osnovne pojme. To je bil hkrati kategorialno pojmovni aparat za celotno delo. Uporabili smo opredelitve osnovnih pojmov (npr. varnost, varnostna politika, oborožene sile, obveščevalna dejavnost, VOBDE, idr.) in definicij (npr. VOBDE, operacije kriznega odzivanja, idr.), kot so jih opredelili različni avtorji in kot jih sami razumemo in uporabljamo v tem delu. Čeprav različni avtorji navajajo različne definicije, smo za učinkovitejše in lažje delo predpostavili splošno veljavno opredelitev posameznih pojmov, ki jih tudi navajamo.

Pri delu smo naleteli na določene omejitve oz. smo si jih postavili sami. Pri preučevanju tematike VOBDE in obrambe pred JRKB/E terorizmom, se nujno srečamo s problemom tajnosti, saj delovanje obveščevalnih in varnostnih služb, tudi VOBDE SV, temelji na tajnosti delovanja.

Za Anžiča (1996) tajnost predstavlja tista znana dejstva, ki jih država oz. njeni organi skrivajo pred možnimi nasprotniki, da bi zavarovala tiste pomembne skupne družbene interese, ki so življenjskega pomena za njeno varnost in obrambo. Bistvena lastnost je zavestno in organizirano skrivanje, s čimer se doseže zavarovanje nasprotujočih si interesov. Odtujitev ali izdaja teh dejstev bi namreč lahko pomenila slabitev položaja in stabilnosti države v mednarodni skupnosti oziroma njene odpornosti zoper podtalno delovanje ali agresijo.

V zvezi s tem je treba omeniti problem normativnih aktov, ki so pogosto označeni s stopnjo tajnosti in tako javnosti nedosegljivi.

Pri izdelavi doktorske dispozicije delo otežuje določilo »potrebe po vedenju in potrebe po delitvi podatkov«.¹⁶ Zato v delu uporabljamo le javno dostopne vire, ki niso označeni s stopnjo tajnosti.

Omejili smo se tudi pri naboru različnih groženj, s katerimi se srečuje VOBDE; v središču našega proučevanja so terorizem in JRKB/E grožnje. Fenomen terorizma, nas v našem primeru ne zanima v vsej svoji razsežnosti, ukvarjali smo se predvsem z JRKB/E terorizmom. V delu se prav tako ne dotikamo nekaterih zelo pomembnih vprašanj, kot je na primer demokratični nadzor nad VOBDE SV in obveščevalno dejavnostjo širše.

Kot izhodišča za primerjavo VOBDE smo uporabil le primere VOBDE razvitih, demokratičnih držav članic EU in Zaveznitva ter kandidatke za članstvo v omenjenih organizacijah.

Naj pri navajanju omejitev ponovimo Mulejevo trditev (Mulej in soavtorji, 1996, str. 19), da »ni možno upoštevati vse možne in dejanske značilnosti sistema, tudi če ga želimo obravnavati sistemsko«.

Tudi zato smo se pri modelu VOBDE omejili na tri izbrane dejavnike;

- okolje, kjer sistem deluje,
- cilje oz. zahteve, ki izhajajo iz okolja in

¹⁶ Gre za prevod določb »need to know« in »need to share«. Zakon v tajnih podatkih (Uradni list RS, št. 135/2003) in akti, sprejeti na njegovi podlagi, govorijo o možnosti vpogleda in posredovanja tajnega podatka le v primerih, ko sta hkrati združena dva elementa; imetje dovoljenja za dostop do tajnih podatkov in potreba po vedenju (Henigman, 2006, str. 6).

- organizacijo/sistem ki iz tega izhaja.

Pri modelu VOBDE smo se pri iskanju pomena in vloge nacionalne podpore (REACH BACK) za VOBDE, omejili na obveščevalno dejavnosti na področju zdravstva (angl. Medint).

Terorizem predstavlja v sodobnem svetu eno izmed ključnih groženj nacionalni in mednarodni varnosti. O terorizmu mnogi laiki govorijo kot o novi grožnji varnosti, kar pa ne drži. Pod pojmom nove negotovosti in viri ogrožanja ne razumemo le objektivne spremembe virov ogrožanja, saj velika večina »novih« virov ogrožanja obstaja že dalj časa, zaradi odsotnosti vojaškega vira ogrožanja (potencialne jedrske vojne) pa se je spremenilo le njihovo zaznavanje (Rode, 2001, str. 5 in Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008).

Pri opredelitvi enotne definicije terorizma ostajajo problemi, predvsem zaradi njegove kompleksnosti, njegove inter- in multidisciplinarnosti poučevanja, razhajanj v nacionalnih pravnih ureditvah, nedorečenosti mednarodnega prava, protislovnosti pri varstvu človekovih pravic, kot tudi zaradi dosedanje odsotnosti globalnega odgovora na globalne grožnje (Anžič, 2001, str. 10).

Pri proučevanju VOBDE v boju proti terorizmu, uporabljamo lastno definicijo terorizma, pri čemer terorizem povezujemo z metodo in cilji terorističnega delovanja (žrtvami) (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008).

Tudi Podbregar (Podbregar, Ivanuša, 2008, str. 7) opozarja, da »sabotaže, atentati, oboroženi napadi na vojaške in civilne cilje spadajo tudi med ustaljeno prakso gibanj, ki se borijo proti diktaturam ali za narodno neodvisnost. Praviloma jim priznavamo polno legitimnost, četudi se vsi strinjamo, da so napadi na civilno prebivalstvo in dejanja, ki sejejo strah in zmedo, značilni za terorizem, pri čemer ne moremo zanikati, da je tovrstno početje že od nekdanj tudi ustaljena praksa rednih vojsk v meddržavnih vojnah«.

Terorizem ne pozna varnih držav niti meja. Haine (2004, str. 19) pravi, »da mednarodni terorizem uteleša najtemnejšo plat globalizacije. Teroristi so dobili dostop do tehnologije, ki omogoča množično uničevanje nasproti katerikoli tarči, kjerkoli na svetu«. S tem se je narava grožnje terorizma bistveno spremenila in dobila veliko večje razsežnosti.

Naslednja naraščajoča nova grožnja, ki je neposredno povezana z grožnjo terorizma, je širjenje orožja za množično uničevanje (angl. Proliferation of Weapons of Mass Destruction). Solana (2003) definira širjenje orožja za množično uničevanje kot »potencialno največjo grožnjo naši varnosti«. Haine (2004, str. 18) meni da jo povzročajo neupoštevanje in nepristopanje k pogodbam o neširjenju orožja za množično uničevanje, pri čemer mislimo predvsem na jedrsko orožje. Mednarodne pogodbe o neširjenju in ostrejši nadzor nad izvozom orožja so sicer upočasnili širjenje. »Pogodba o neširjenju jedrskega orožja (angl. The Nuclear Non-proliferation Treaty) je postala nekakšna kvazi univerzalna norma, h kateri niso pristopile samo štiri države - Indija, Pakistan, Izrael in Severna Koreja«. »Vendar trenutno vstopamo v zelo nevarno obdobje, ko se na Bližnjem vzhodu povečuje verjetnost tekmovanja za pridobitev orožja za množično uničevanje« (Solana, 2003).

Napredek biološke znanosti povečuje nevarnost uporabe biološkega orožja v bližnji prihodnosti. Prav tako se povečuje verjetnost napada s kemičnim orožjem. Razvoj in relativno lahka dostopnost sredstev za prenos takih nevarnih materialov na daljavo (pri tem mislimo na raketne in druge sisteme), pa verjetnost napada samo še povečuje. Teroristične skupine, ki bi pridobile orožje za množično uničevanje, bi lahko povzročile razdejanje, ki so ga bile do sedaj sposobne samo države in njihove armade.

Čeprav je Veness (2001, str. 408) za grožnjo JRKB/E terorizma trdil, da je »stopnja nevarnosti nizka, vendar ni nična«, menimo da se je ta grožnja povečala in da jo je potrebno trajnostno proučevati.

Terorizem, kot eden izmed možnih virov ogrožanja nacionalne varnosti RS je nadnacionalen. Posledice terorističnega napada z uporabo jedrskih, kemičnih in bioloških orožij in eksplozivnih (JRKB/E) sredstev oziroma orožij za množično uničevanje v bližnji in daljni okolici RS bi jo zagotovo dosegle. Zaradi solidarnosti, ki velja med članicami Zaveznitstva kot EU, bi pri odpravi posledic in pomoči sodelovali tudi organi RS. Zato je potrebno proučevanje in razumevanje tega vira ogrožanja, še pomembnejša pa je preventiva, to je delo obveščevalnih in varnostnih služb ter usposabljanje vseh pristojnih in odgovornih za nacionalno varnost.

Na JRKB/E obrambo gledamo z vidika SV, ki ima pomembno vlogo v boju z terorizmom, pri čemer mora SV upoštevati omejitve, ki izhajajo iz pozitivne zakonodaje RS.

SV je pomemben segment in subjekt nacionalno-varnostnega sistema RS in se kot takšna aktivno vključuje v boj proti terorizmu na nacionalni in mednarodni ravni. V tem smislu, se kot ugotavlja Ivanuša (2007b, str. 4), »neizogibno pojavlja potreba po drugačnih oziroma dodatnih znanjih, pomembnih za vsakega posameznika, pripadnika oboroženih in drugih varnostnih sil v državi. Gre za aplikativna znanja, ki so sinteza dela različnih strokovnjakov in znanstvenih disciplin«. Ivanuša (2007b, str. 4) se tudi upravičeno sprašuje: "kdo bo varoval oborožene sile v primeru JRKB/E dogodka in kako bodo posamezniki in enote preživeli JRKB/E okolje, saj je od njih odvisna varnost civilnega prebivalstva, zaščitenost kritičnih infrastruktur in tudi s tem stabilnost države v celoti«.

»Oborožene in varnostne sile demokratičnih držav so pomemben dejavnik pri obrambi pred JRKB/E terorizmom, saj se od njih pričakuje, da bodo predvidele grožnjo in se zaščitile, da bi v nadaljevanju lahko nudile pomoč in podporo ostalim državljanom. Pri tem je zelo pomembno izobraževanje in usposabljanje pripadnikov oboroženih in varnostnih sil, za JRKB/E obrambo, na vseh ravneh, tako strokovni, dodiplomski in podiplomski ravni« (Podbregar, Ivanuša, 2007b). Kot ocenjujeta Podbregar in Ivanuša (2007b), »izobraževanje in usposabljanje še ni na ustrezni ravni«.

Združene države Amerike, so po dogodkih leta 2001 ustanovile Ministrstvo za domovinsko varnost, kjer so pod eno streho združili zmogljivosti in znanje prej ločenih vladnih služb, uradov in agencij. Ugotovili so, da so sodobne grožnje varnosti, med njimi tudi terorizem preveč kompleksne, da bi se z njimi parcialno ukvarjale posamezne službe.

Kljub temu, pa so bili odzivi vseh služb in Ministrstva za domovinsko varnost v primeru hurikana Katrina v avgustu in septembru 2005 vse prej kot ustrezni.

Neustrezna je bila koordinacija med službami, pokazalo pa se je tudi pomanjkanje znanja (Watson, 2007, str. 58). Posledično so z Quadrennial Defense Review 2006 predlagali ustanovitev Univerze za nacionalno varnost. Vanjo bodo preoblikovali National Defense University (NDU, Nacionalna obrambna univerza), ter dosegli, da bodo vojaki in civilni državni uradniki boljše pripravljene na napade in ostale grožnje nacionalni varnosti, učeč se na napakah iz preteklosti (Watson, 2007, str. 58). Na tem ameriškem primeru kažemo kakšen pomen dajejo izobraževanju nekatere razvite države.

Za obveščevalno dejavnost Šaponja (1999) pravi, da je proces, ki zajema zbiranje in analitično obdelavo surovih podatkov ter izdelavo obveščevalnega izdelka, ki ga uporabnik potrebuje pri oblikovanju in sprejemanju odločitev na različnih področjih. Pri obveščevalni dejavnosti v ožjem smislu gre za organiziran proces zbiranja, obdelave in posredovanja podatkov državnim odločevalcem in oblikovalcem različnih politik ter pomeni selekcioniranje in postavljanje podatkov v kontekst časa in prostora ter do takrat znanega vedenja (o pojavu, dogodku, predmetu, osebi ipd.). Med njene najpomembnejše naloge sodi predvidevanje razvoja prihodnjih dogodkov in procesov, ki se nanašajo na uporabnika. Obveščevalna dejavnost poteka v krogu, ki ga imenujemo obveščevalni cikel, je večdisciplinarna in v svojem bistvu intelektualna dejavnost (Kolenc, 2006). Kot dejavnost v ožjem smislu je omejena na državne organizacije, katerih delovanje je urejeno z zakoni ali drugimi predpisi, pri čemer zbirajo podatke in opravljajo dejavnosti, ki so sicer prepovedane. Obveščevalna dejavnost v širšem smislu je zavestno in organizirano pridobivanje novega znanja in informacij o dogodkih, pojavih in procesih v bivalnem okolju, naravi, družbi, ki jih potrebujemo pri vsakodnevnem odločanju. Uporaba te dejavnosti ni omejena zgolj na državne specializirane organizacije, marveč je dostopna vsem. Obveščevalna dejavnost postavi vsak podatek v kontekst prostora in časa, skozi prizmo uporabnika (Šaponja, 1999, str. 9, 14, 19 in 56).

Obveščevalni podatek ali obveščevalni izdelek (produkt) (angl. Intelligence) je končni proizvod obdelave informacij, ki zadevajo tuje države, sovražne, potencialno sovražne sile ali druge elemente (organizacije), oz. področja dejanskih ali potencialnih operacij (AAP-6).¹⁷

Pri opredelitvi VOBDE si lahko pomagamo tudi z definicijo sistema, kot so ga podali Mulej (Mulej in soavtorji, 1996), Grizold (1999) in Kljajić (2002).

Tudi Đorđević (Đorđević v Purg, 2002, str. 19) v tem smislu pravi, da »sintagma obveščevalni sistem pomeni funkcije, organizacije, njihov stroj, medsebojne odnose in načela, ki predstavljajo zaokroženo celoto«.

Na splošno o VOBDE znotraj oboroženih sil lahko govorimo kot o vrsti sistema, ki je nastal kot izraz in metodološka značilnost dejavnosti, s katero se ta sistem ukvarja. Ta dejavnost je pridobivanje, obdelava in posredovanje podatkov o nasprotniku, drugih grožnjah in prostoru operacij. Ta sistem deluje na podlagi jasnih pravil o dolžnostih in pristojnostih njegovih posameznih elementov, ima svoja načela in

¹⁷ Pri prevajanju izraza *Intelligence* moramo biti pozorni na kontekst, saj ima tri pomena: kot obveščevalna služba, izdelek ali dejavnost (Kolenc, 2006).

ustroj in predstavlja zaokroženo celoto. Ameriška vojska na obveščevalni sistem v okviru oboroženih sil gleda kot na enega od sedmih bojiščnih sistemov (angl. Battlefield Operating System/ BOS¹⁸).

VOBDE SV torej predstavlja celoto funkcij, dejavnosti, procesov in ukrepov štabnih organov, enot in posameznikov, s katerimi ti neprekinjeno in celovito spremljajo, analizirajo in predvidevajo vojaško, vojaško-politično in varnostno situacijo ter delovanje nasprotnika, potencialnega nasprotnika in drugih vojaških in varnostnih groženj, s ciljem omogočiti poveljnikom in drugim v procesu odločanja sprejem pravočasnih odločitev na vseh ravneh PINK (poveljevanje in kontrola) SV (Furlan in sod., 2006, str. 18).

Nosilec VOBDE v SV (Podbregar v Ivanuša, Podbregar, 2008, str. 70), kot posebna, vendar integralna organizacija v obrambni in predvsem v vojaški obveščevalni in varnostni strukturi MORS ter SV je vojaška obveščevalna služba (J-2) v Generalštabu SV, ki je namenjena odločanju pri vodenju in poveljevanju v oboroženih silah.

VOBDE SV v sodelovanju z OVS Ministrstva za obrambo s svojimi organizacijskimi in tehnološkimi rešitvami zadovoljuje nacionalne obrambne potrebe in delovanje SV ter zavezništva (Podbregar v Ivanuša, Podbregar, 2008, str. 70).

To se zagotavlja z angažiranjem vseh razpoložljivih virov, predvsem pa z državno obveščevalno-varnostno agencijo (SOVA), obrambno obveščevalno-varnostno službo (OVS), z VOBDE SV ter preko izmenjave informacij z drugimi pristojnimi resornimi organi države ter s tujimi partnerskimi obveščevalno-varnostnimi službami.

V sodelovanju z zavezniki VOBDE preprečuje strateška, operativna in taktična presenečenja in omogoča pravočasno povišanje pripravljenosti, načrtovanje uporabe SV, omogoča pravočasno povišanje pripravljenosti in učinkovito odzivanje SV (Podbregar v Ivanuša, Podbregar, 2008, str. 70).

VOBDE na strateški ravni izvajajo OVS Ministrstva za obrambo in obveščevalni organi Generalštaba SV. Na operativni ravni VOBDE izvajajo obveščevalni organi in enote operativnega poveljstva sil, na taktični ravni pa obveščevalni organi poveljstev brigad in bataljonov ter izvidniške enote. Ravni obveščevalne dejavnosti se medsebojno prepletajo in dopolnjujejo (Podbregar v Ivanuša, Podbregar, 2008, str. 70-71).

Vsa poveljstva in enote SV spremljajo situacijo, sodelujejo v medsebojnem obveščanju, izvajajo ukrepe samozaščite in krepijo varnostno kulturo (Podbregar v Ivanuša, Podbregar, 2008, str. 71).

2.5 TEMELJNI POJMI

Ko govorimo o VOBDE in zagotavljanju varnosti, moramo najprej opredeliti pojem varnosti.

Pojem varnosti se pojavlja v vsej človeški zgodovini in je v osnovnem pomenu predvsem povezan z eksistencialnimi vprašanji (kakovost življenja in smrt) posameznika ter njegovega odnosa z višjimi ravnmi družbenega organiziranja (država, meddržavna skupnost, svet kot celota). Prav zaradi te povezanosti je nujno

¹⁸ Za bojiščne sisteme glej tudi Žabkar, 2003 in Žabkar, 2004.

celostno razumevanje pojma varnosti, upoštevajoč vse vidike človekovega obstoja in delovanja v družbi (ekonomski, socialni, politični, izobraževalni, obrambni ...)

Varnost zato obravnavamo v okviru treh temeljnih konceptov, in sicer: individualne, nacionalne in mednarodne varnosti. Grizold (1999, str. 2) pa obravnava celo štiri konceptualne okvire: 1. individualno, 2. nacionalno, 3. mednarodno in 4. globalno varnost.¹⁹

Po mnenju Grizolda (1998, str. 2) je varnost posameznika stanje, ko so mu zagotovljeni življenje, zdravje, lastnina in svoboda ter zavestna aktivnost za vzpostavitev stanja varnosti. Pri tem se pojavlja dilema, kako hkrati zagotoviti svobodo posameznika in sistemsko zagotavljanje varnosti na ravni celotne družbene skupnosti. Buzan (1991, str. 37) meni, da je povečanje svobode posameznika mogoče le na račun njegove varnosti in da je za povečanje varnosti nujno omejiti svobodo posameznika.

Pri vprašanju nacionalne varnosti pa gre za prizadevanje nacionalne države, da zagotovi varnost vsem članom družbe pred ogrožanjem od zunaj (poseg, napad, okupacija, blokada ...) in znotraj družbe (ogrožanje reda in miru, kriminal ...). Nacionalna varnost je hkrati politična in osebna dobrina (v razvitih industrijskih družbah se uresničuje kot temeljna človekova pravica), saj država skrbi zanjo s sprejemanjem ustrezne zakonodaje in angažiranjem celotne nacionalnovarnostne strukture.²⁰

Nacionalno varnost lahko po mnenju Grizolda (1992, str. 65) najsplošneje opredelimo kot varnost državnega naroda. Njena vsebina zajema varnost nacionalnega ozemlja, zaščito življenja ljudi in njihove lastnine, ohranitev in vzdrževanje nacionalne suverenosti ter uresničevanje temeljnih funkcij družbe: socialno-ekonomske, družbenopolitične, kulturne, gospodarske, ekološke itd.

Nobilo (1988, str. 72-73) pa opredeljuje nacionalno varnost kot zapleteno interakcijo političnih, ekonomskih, vojaških, ideoloških, pravnih, socialnih ter drugih notranjih in zunanjih družbenih dejavnikov, s katero si skušajo posamezne države z različnimi sredstvi zagotoviti sprejemljive okoliščine za ohranjanje suverenosti, ozemeljske celovitosti, fizičnega obstanka prebivalstva, politične neodvisnosti ter možnosti za enakopraven, uravnotežen in hiter družbeni razvoj.

Sodobna nacionalna varnost je vpeta v širše mednarodno okolje, kjer je odgovornost za zagotavljanje varnosti poleg držav in njihovih zvez vse bolj tudi domena globalnega mednarodnega sistema.

Mednarodna varnost pa ni zgolj seštevek nacionalnih varnosti, temveč je celota ukrepov, norm in vrednot, ki se uresničujejo s skupno sprejetimi mednarodnimi

¹⁹ V okviru Varnostnih študij se pojavlja celo pet različnih in med seboj povezanih pristopov - varnostnih konceptov: nacionalni, mednarodni, regionalni, čezdržavni in globalni (Schultz, Godson, Quester, 1997, str. 2 v Grizold, 1999, str. 2).

²⁰ Temeljne prvine nacionalnovarnostnega ustroja so operativne dejavnosti, ki zagotavljajo njeno varnost. Sodobnim družbam so skupne naslednje nacionalnovarnostne prvine: 1. varnostna politika, 2. varnostni sestav, ki je struktura, namenjena zagotavljanju varnosti na ravni celotne družbe, in je specifična za vsako državo (večini sta skupni obramba in notranja varnost), in 3. varnostno samoorganiziranje civilne družbe. Varnostni sestav sestavljata obrambna prvina (oborožene sile, civilna obramba) in varnostna prvina v ožjem smislu (policija, pravosodni organi ...) (Grizold, 1992, str. 68-74).

mehanizmi in instrumenti, ki zagotavljajo obstoj in razvoj vseh držav na ravni mednarodnega sistema²¹ (Grizold, 1998, str. 4).

Inštitut OZN za razorožitvene študije (UNIDIR), s sedežem v Ženevi, je izoblikoval naslednjo celostno opredelitev sodobne varnostne paradigme, ki vključuje individualno, državno in mednarodno raven: »Varnost je stanje, v katerem neka država meni, da ji ne grozi nevarnost vojaškega napada, političnega pritiska in gospodarske prisile, tako da se lahko svobodno razvija. Svoboda posameznikov in skupnosti, iz katerih so posamezne države sestavljene, zagotavlja tako obstoj in učinkovito uresničevanje osebnih svoboščin, političnih, socialnih in gospodarskih pravic, pa tudi ohranitev ali obnovitev življenjskega okolja za sedanje in prihodnje rodove.« (Gheballi, Sauerwein, 1995, str. 3).

Iz predstavljenih definicij varnosti lahko razberemo skupne značilnosti; da je varnost kompleksen pojem, ki ga moramo obravnavati celostno in v vsaj treh konceptualnih okvirih: individualne, nacionalne in mednarodne varnosti. V tem delu se ukvarjamo predvsem z nacionalno in mednarodno varnostjo. Pomemben del nacionalne varnosti je varnostna politika države, z njo pa se srečamo v primeru nacionalne in mednarodne varnosti.

Sodobne države z varnostno politiko²² opredelijo cilje in sredstva za zagotavljanje lastne varnosti in svojega prispevka k zagotavljanju širše mednarodne varnosti. V tem okviru sta temeljni trditvi vsake varnostne politike vsaj dve, in sicer: 1. zaznavanje ali priznavanje virov ogrožanja v družbi in mednarodnem okolju in 2. sistemsko organiziranje zmogljivosti države za zavarovanje vrednot svoje družbe (Grizold, Ferfila, 2000, str. 4).

Kompleksnost pojava sodobne varnosti na ravni posameznika, države in mednarodnega sistema je izražena s prizadevanjem omenjenih entitet, tako da si v medsebojnih odnosih z različnimi sredstvi zagotavljajo stanje varnosti. Zato je oblikovanje varnostne politike zahteven proces; to pa velja tudi za vsebino varnostne politike, ki tako postaja vedno bolj vseobsegajoča, in za število akterjev, ki v tem procesu sodelujejo. Sodoben koncept varnostne politike združuje elemente zunanje, vojaške in notranje politike ter upošteva politične, ekonomske, vojaške, socialne, ekološke in druge vidike. Širi se tudi krog ljudi, ki aktivno sodelujejo v oblikovanju in izvajanju koncepta varnosti. Sodobna država ne more mimo dejstva, da »na ravni države varnostna politika vse bolj in bolj postaja izziv za celotno vlado« (Hecht, 1993, str. 39).

Varnostno politiko, kakor jo razumem v tem delu, lahko v širšem pomenu opredelimo tudi kot dejavnosti za vnaprejšnjo pripravo pred viri ogrožanja (ki jih je najprej treba zaznati in prepoznati kot vir ogrožanja) v naravi, družbi ter med družbami. V ožjem pomenu pa predstavlja skupek vseh ukrepov, dejavnosti in ravnanj, ki so namenjeni vzpostavitvi nacionalnovarnostnega sistema. Cilj varnostne politike v ožjem pomenu je zasnova mehanizmov in sredstev, s katerimi se zagotavljata notranja in zunanja varnost družbe, in pomeni konkretizacijo

²¹ Več o tem Hinsley, F. H. (1963): *Power and Pursuit of Peace*, stran 20-29, Cambridge University Press, Cambridge.

²² V delu uporabljen pojem varnostna politika je enak pojmu nacionalnovarnostna politika.

političnih, organizacijsko-tehničnih in drugih načel varnostne politike v širšem smislu.

Kot je videti iz opredelitev varnosti in varnostne politike, je pri preučevanju te problematike velik poudarek na varnostnih mehanizmih in instrumentih, pomemben instrument varnostne politike pa so tudi oborožene sile in njihov obveščevalno-varnostni segment.

Tudi Grizold (1998, str. 12) pri preučevanju nacionalne varnosti in varnostne politike da pomen preučevanju instrumentov varnostne politike. Meni, da je z vidika systemske teorije treba pri obravnavi institucionalizacije nacionalne varnosti in varnostne politike opredeliti tri temeljne ravni, in sicer:

- varnostni sistem kot skupek načel, po katerih naj poteka zagotavljanje varnosti,
- varnostni mehanizem kot pojavno obliko delovanja varnostnega sistema in
- varnostni instrument kot posamično obliko delovanja varnostnega mehanizma.

Varnostna politika na nacionalni in mednarodni ravni še naprej ostaja funkcionalno in strukturalno vezana na tradicionalne vojaško-obrambne mehanizme in instrumente.

Tudi Grizold in Ferfila (2000, str. 41) vidita vojaško silo - oborožene sile²³ - še vedno kot instrument varnostne politike.

Za preučevanje varnostne politike je treba poznati različna teoretična izhodišča varnostne politike, na katerih sloni konkretna varnostna politika, kajti poznavanje prevladujočega teoretičnega izhodišča/šole olajša nadaljnje preučevanje. Pomaga nam določiti bistvene dejavnike, ki jih je za razumevanje varnostne politike treba natančneje raziskati. Iz našega razumevanja varnostne politike, kakor smo ga predhodno podali, je razvidno, da varnostno politiko lahko analiziramo tudi s systemsko analizo, instrument varnostne politike - oborožene sile -, na katerih je poudarek, pa tudi z organizacijsko teorijo, saj na oborožene sile in VOBDE gledamo kot na organizacijo. Pri tem moramo pozornost nameniti trem ključnim dejavnikom; okolju, ciljem ter sredstvom in instrumentom varnostne politike. Vsakega od teh dejavnikov moramo natančno preučiti in se problema lotiti predvsem s systemsko analizo in organizacijsko teorijo. V veliko pomoč pri delu so nam tudi objavljena proučevanja varnostnih politik in pristopi, ki so jih uporabili drugi avtorji in so hkrati osnova in generator novih idej in pristopov. Te pristope bomo na kratko predstavili v nadaljevanju.

²³ *Vojaška sila kot sredstvo prisile, kar je monopol države, je najpomembnejša značilnost vojaško-obrambnih dejavnosti od nastanka države. Od takrat, ko so vojaške grožnje postale najpomembnejše, so države posebno pozornost posvečale razvoju vojaških dejavnosti oziroma vojaškemu mehanizmu, ki naj bi jamčil za njihovo varnost. Največje posledice monopola države na vojaško silo so:*

- *strateški odnosi v mednarodnem sistemu temeljijo na sili in so postali osnovna značilnost politike nacionalne varnosti;*
- *vojaška organizacija je glavni zastopnik vojaško-obrambne dejavnosti države;*
- *vojaški način razmišljanja je bolj ali manj sestavni del vsakdanjega življenja (kulture) v sodobnih državah in mednarodnih odnosih;*
- *obrambna dejavnost družbe je postala ena najpomembnejših prvin vseh varnostnih dejavnosti sodobne države.*

(Grizold, Ferfila, 2000, str. 42- 43)

Pristopi k preučevanju varnostne politike so različni, odvisni so od časovnega obdobja raziskav in od avtorja. Nekateri raziskovalci, na primer Barry Horton, Edvard L. Warner, Anthony Rogerson, John Baylis in drugi, so uporabljali metodo primerjave. Med seboj so primerjali varnostne in obrambne politike različnih držav glede na vnaprej izbrane indikatorje. Drugače se je raziskovanja varnostne politike lotil Aaron Wildavsky; osredotočil se je na finančna sredstva, ki jih država nameni za varnost. Menil je, da delitev proračunskih sredstev pravzaprav pomeni politiko, v tem primeru varnostno politiko. Slabost tega pristopa je v tem, da so mnogi varnostni izdatki skriti pod drugimi proračunskimi postavkami, kar otežuje ali celo onemogoča raziskovanje. Enakega mnenja je tudi Goodwin (1991, str. 1-3), ki je preučeval povezanost ekonomije in nacionalne varnosti ter opozoril na podobne slabosti pristopa.

Murray in Viotti (1994, str. XVIII-XIX) ter še nekateri avtorji so izbrali drugačen način. Uporabili so poseben model, skupno ogrodje za študijo obrambne in varnostne politike posameznih držav. Ta izhaja iz njihovega razumevanja varnostne politike kot dinamičnega procesa, ki ga je treba opazovati z več različnih strani, ter Huntingtonove (Murray, Viotti, 1994, str. XVIII) opredelitve, da se varnostna politika odraža tako v mednarodni kakor v notranji politiki. Na podlagi teh opredelitev so postavili štiridelni model za preučevanje varnostne politike držav, ki vključuje: 1. mednarodno okolje, kakor ga dojema posamezna država; 2. določene nacionalno različne dejavnike, kot so strategija, doktrina, varnostni dejavniki, nacionalne sposobnosti in zmogljivosti; 3. proces ustvarjanja politike in 4. različne ponavljajoče se izzive varnosti, položaj oboroženih sil, civilno-vojaška razmerja, nabave orožja in morebitno uporabo oboroženih sil.

Seveda so mogoči tudi drugačni načini preučevanja varnostne politike. Omeniti je treba vsaj še tri: 1. kronološki pristop, s katerim dogodke in procese opazujemo v času ter spremljamo spremembe varnostne politike; 2. sektorizacijo varnostne politike, s katerim jo izločimo iz preostale politike in jo opazujemo kot samosvojo, in 3. analizo režima, ki je kombinacija prvih dveh pristopov in nam pokaže (dis)kontinuiteto varnostne politike.

Iz te kompleksnosti izhaja potreba, da se preučevanja VOBDE SV, če želimo zajeti vse relevantne dejavnike, lotimo tudi s sistemsko analizo in organizacijsko teorijo.

Iz organizacijske teorije sta razvidna dva dejavnika VOBDE SV, in sicer cilji ter sredstva in instrumenti VOBDE. Seveda sta ta dejavnika neločljivo povezana s tretjim dejavnikom, z okoljem. Tega moramo opredeliti najprej, saj so cilji, sredstva in instrumenti odvisni od okolja, v katerem se oblikujejo; prav zato se nam je zdelo potrebno nekoliko podrobneje definirati »okolje«, kjer se izvaja VOBDE.

Z realistične teoretične perspektive so države glavni dejavniki v mednarodni (globalni) politiki, z lastnimi nacionalnimi interesi, v svetu brez osrednje avtoritete, ki bi nadziral njihovo ravnanje. Varnostna politika države je torej neposredno povezana z njenim položajem v mednarodnem sistemu (Murray, Viotti, 1994, str. XIX), kar lahko označimo kot politično okolje. Z okoljem se na poseben način

ukvarjajo geopolitiki,²⁴ saj brez geopolitične razsežnosti ni moč najti ustreznih odgovorov in načrtovati delovanja, ki ga narekujejo spremembe po svetu. Države morajo opredeliti svoj nacionalni interes v močno spremenjenih okoliščinah (okolju) ter opredeliti cilje in instrumente, s katerimi ga bo mogoče uresničiti (Simoniti v Parker, 1997, str. 13).

Pri proučevanju okolja lahko uporabimo tudi organizacijsko teorijo, saj je VOBDE organizirana dejavnost in zahteva tudi tak pristop, zato jo lahko v tem smislu analiziramo z organizacijsko teorijo. Organizacijska teorija daje pri preučevanju organizacij okolju velik poudarek, saj okolje vpliva na cilje in sredstva - instrumente. Tudi ti izhajajo iz okolja in morajo ustrezati njegovim zahtevam. Okolje moramo zato upoštevati na prvem mestu, predvsem kot »robne pogoje«, na katere nimamo vpliva. Kakor je bilo že povedano, je VOBDE odvisna od okolja, saj spremembe okolja pogojujejo tudi spremembe ravnanja. Hkrati pa spremembe političnega okolja nujno prinesejo tudi spremembe varnostnega okolja, saj si vsak politični sistem, da bi zagotovil svoj razvoj in obstoj, organizira in institucionalizira ustrezne varnostne mehanizme in vsebine.

Pod pojmom okolje lahko razumemo geografski položaj, naravne značilnosti ... ali politične razmere - politično okolje. Pri varnostni politiki nas zanima predvsem slednje. Razdelimo ga lahko na daljne (širše) okolje, npr. Sredozemlje, Evropa, in bližnje (ožje) okolje, npr. Jugovzhodna Evropa, sosednje države, ter zunanje in notranje okolje (zunanji in notranji politični položaj).

Iz zgoraj navedenega se da razbrati bistvene indikatorje, ki opredelijo politično okolje. Naj naštejemo samo nekatere: geopolitični položaj, zunanja politika, odnos do vojaških in političnih zvez (EU, NATO), odnos pomembnejših držav (ZDA, Kitajska, Rusija ...), politični in vojaški sporazumi, trenutni notranjepolitični položaj, vojne in spopadi.

Naslednji dejavnik VOBDE, ki ga je treba preučiti in določiti njegove indikatorje, so cilji VOBDE. Če se zadržimo pri organizacijski teoriji, nam ta pokaže, kako cilji izhajajo iz okolja. Okolje po organizacijski teoriji v najbolj osnovnem smislu zahteva organizacijo in ustvarja cilj, za katerega je potrebna organizacija, hkrati pa je okolje vir velike negotovosti - ovira za doseganje ciljev. Vedno moramo skušati odgovoriti na vprašanja, ali bo učinek organizacije zadovoljil okolje, od katerega je organizacija odvisna, in kako bo okolje vplivalo na organizacijo pri doseganju ciljev. Doseganje ciljev zahteva racionalnost. Negotovost je največji nasprotnik racionalnosti in v največji meri izhaja iz ljudi in okolja (Posen, 1992, str. 40-42).

V tako opredeljenem okolju države iščejo priložnosti, ki bi pomagale doseči njihove lastne cilje (interese), obenem pa se pred njimi pojavljajo ovire - viri ogrožanja in grožnje nacionalnim interesom. Zaradi sprememb okolja je že prišlo do obsežnega in temeljitega preoblikovanja virov ogrožanja, za katere sta značilni različnost in večsmernost.

²⁴ *Geopolitika je veda, ki preučuje odnos med prostorom (v vseh njegovih razsežnostih) in politiko. Preučuje, kako prostorske danosti vplivajo na politika in politiko ter v kolikšni meri politika uporablja in izkorišča prostor (Simoniti v Parker, 1997, str. 10).*

Doseganje ciljev po organizacijski teoriji zahteva koordinacijo, načrtovanje in nadzor. Potrebno je sistemsko uvajanje merila racionalnosti, vzroka in posledice, stroškov in koristi. Težnja za doseganjem ciljev spodbuja vedenje in strukturo, ki sta namenjeni zmanjšanju negotovosti. Vse to vpliva na vzpostavitev organizacije, sredstev in rast birokracije, karakteristične organizacijske oblike. Specifičnost birokracije se odraža v specifičnosti njenih ciljev, saj na primer raziskave in razvoj ali zagotavljanje varnosti zahtevajo drugačno strukturo kakor, na primer, proizvodnja jekla (Šmidovnik, 1985, str. 40-75; Bučar, 1981, str. 100-130).

Cilji in interesi posameznih držav so različni in različno definirani. Vladajoča elita, najsi bo to diktator ali demokratično izbrana vlada, vedno določa nacionalne cilje in trdi, da deluje v »nacionalnem interesu«. Med politikami ni dvoma, da je nacionalno preživetje in ohranitev suverenosti osnovni nacionalni cilj, nato sledijo blaginja, razvoj in ohranitev družbenih vrednot ter šele nato preostali cilji, ki so različni (Viotti, Kauppi, 1997, str. 86).

Dimitrijević (v Grizold, 1998, str. 27) pa je identificiral več skupin ciljev, ki jih šteje za temeljne prvine nacionalne varnosti, in sicer:

- obstoj države kot politične skupnosti,
- nacionalni obstoj (ki ni identičen z obstojem konkretne države) ter fizično preživetje prebivalstva;
- ozemeljsko celovitost kot temeljno pravico države;
- politično samostojnost kot izraz mednarodnopravne subjektivitete države;
- kakovost življenja;
- odprtost definicije nacionalne varnosti, ki naj omogoči, da sta vsebina varnostne politike in dejansko ravnanje držav na tem področju izraz konkretnih okoliščin (»življenjskega interesa«).

Pri doseganju ciljev velja upoštevati, da so ti lahko dolgoročne ali kratkoročne narave, njihovo doseganje pa bolj ali manj nujno (Viotti, Kauppi, 1997, str. 88).

Doseganje ciljev preprečujejo različne ovire ali viri ogrožanja. Viri ogrožanja so različni. Izhajajo lahko iz širšega ali neposrednega varnostnega okolja ali iz držav samih (Wiberg, 1996, str. 21-42). Vire ogrožanja je mogoče ocenjevati z različnih zornih kotov, in sicer glede na:

- njihovo vrsto (vojaški, nevojaški vir ogrožanja);
- intenzivnost;
- cilje;
- naravo;
- uporabo vojaških in drugih sredstev;
- aktualne mednarodne okoliščine (zgodovinske).

Izkaže se, da sta za določitev ciljev VOBDE najpomembnejša prav opredelitev in vrednotenje virov ogrožanja. Sami pri proučevanju posvečamo posebno pozornost JRKB/E terorizmu. Vrednotenje možnih virov ogrožanja nacionalne varnosti je temeljna predpostavka in najpomembnejše izhodišče za opredelitev koncepta in sistema nacionalne varnosti, obrambne strategije, vojaške strategije, doktrine, organizacije oboroženih sil in VOBDE.

Pri opredeljevanju ciljev VOBDE moramo poleg virov ogrožanja opredeliti tudi pozitivne elemente okolja, ki ravno tako izhajajo iz okolja in prav tako povezujejo dva dejavnika VOBDE: okolje in cilje. Tako varnostno okolje poleg elementov nestabilnosti, negotovosti in nevarnosti - virov ogrožanja, ki imajo negativne učinke, vsebuje tudi elemente miru, stabilnosti in varnosti, ki imajo pozitivne učinke na cilje in varnost držav. Elementi okolja zajemajo različen prostor - svet, kontinent ali manjše območje.

Pri preučevanju varnostne politike držav, ki jih lahko uvrstimo v evropsko varnostno okolje, ki je posebnega pomena za naše proučevanje, moramo po mnenju Grizolda (1999, str. 20) upoštevati naslednje pozitivne elemente (evropskega) politično-varnostnega okolja:

- splošno popuščanje napetosti med evropskimi velikimi silami;
- večjo stopnjo sodelovanja in mirnega reševanja sporov, kar zmanjšuje možnost izbruha širšega vojaškega konflikta;
- sodelovanje držav pri delovanju mednarodnih varnostnih organizacij na temelju večstranskosti;
- procesi regionalizma odpirajo nove možnosti sodelovanja držav pri reševanju nekaterih regionalnih varnostnih vprašanj;
- vključevanje ZDA v proces novega evropskega varnostnega reda in njihova stalna prisotnost v Evropi prispevata k varnosti evropskih držav;
- krepitev dvostranskega in večstranskega vojaško-političnega sodelovanja med državami odpira nove možnosti za krepitev zaupanja.

Med negativne elemente (evropskega) politično-varnostnega okolja pa Grizold (1999, str. 21) uvršča:

- države, ki se soočajo z grožnjami, izvirajočimi predvsem iz njihovega notranjega razvoja (npr. večina postsocialističnih držav), kot tudi s krajevnimi grožnjami, ki temeljijo na dolgotrajnih regionalnih konfliktih oziroma tekmovalnosti;
- nepredvidljivost in negotovost, ki prihajata v Evropo iz bližnjih regij, npr. Severna Afrika, Srednji vzhod;
- pojav disfunkcionalnih držav, ki niso sposobne zagotavljati lastne nacionalne varnosti in suverenosti (Irak, Afganistan);
- proces združevanja Evrope spodbuja tudi zaskrbljenost držav udeleženk za nacionalno suverenost (ne samo politično-gospodarske, temveč tudi socialno-kulturne razsežnosti), kar velja posebej za male države;
- ponovno delitev interesnih območij med velikimi silami, zlasti v srednjevzhodnem in jugovzhodnem delu Evrope ter v Sredozemlju;
- modernizacija in profesionalizacija oboroženih sil predvsem močnejših držav nakazuje, da ostaja uporaba sile še naprej pomemben instrument politike sodobnih držav.

Če povzamemo, se vrednotenje morebitnih virov ogrožanja dopolnjuje z določevanjem nacionalnih interesov in ciljev, saj se viri ogrožanja nanašajo na nacionalne interese in cilje in jih lahko štejemo za morebitne ovire za njihovo doseganje in uresničitev. Cilji se postavijo tako, da nacionalnovarnostni sistem

učinkovito zavrača vire ogrožanja. V tem pogledu je nacionalna varnost sistem in stanje odpravljanja ovir in odpora, ki deluje za uresničitev nacionalnih interesov.

Organizacijska teorija za doseg ciljev organizacij zahteva sredstva in instrumente, ki so velik izvor negotovosti. Medtem ko cilj zahteva racionalnost, sredstva in instrumenti tega mogoče ne bodo mogli zagotoviti, prav tako pa se tudi zelo redko približajo popolni racionalizaciji. Povsod so prisotni tudi ljudje, človeški dejavnik, ki se ne zadovoljijo samo z enostavnim nadomestilom. Hočejo nekaj več - moč, oblast, prestiž, spoštovanje, skupno druženje in podobno. Vse to vpliva na delovanje instrumentov in sredstev, človeški dejavnik pa ostaja tudi v oboroženih silah in VOBDE najpomembnejši.

Človeški dejavnik (motivacija, znanje, izurjenost) vpliva, da je doseganje racionalnosti, potrebne za doseganje cilja, problematično (Šmidovnik, 1985, str. 45).

Oborožene sile (oborožena sila, armada, vojska) razumemo kot specializirano oboroženo organizacijo države, pripravljeno in organizirano za vodenje oboroženega boja. Kot pomemben del organizacije države - obrambno-varnostnega sistema - so tudi glavni instrument za ohranitev neodvisnosti, ozemeljske celovitosti, obstoječega družbenopolitičnega in ekonomskega sistema oziroma za uresničevanje politike vladajočega razreda. Njihova sestava, velikost in opremljenost so odvisni od družbenopolitične ureditve države, stopnje razvoja materialno-proizvodnih sil, geografsko-strateškega položaja države, njenih demografskih zmogljivosti, vojne in vojaške doktrine (Vojna enciklopedija, 1973, str. 448 in International Military and Defense Encyclopedia, 1993, str. 1746). Pojem oborožene sile je v mednarodnem vojnem pravu širši kakor v vojaški terminologiji. Po Haaškem pravilniku o zakonih in običajih vojne na kopnem iz leta 1907 in Ženevskih konvencijah o zaščiti žrtev vojne iz leta 1949 oborožene sile zajemajo: kopenske, pomorske in zračne sile ter druge oborožene formacije (policijske enote, enote teritorialne obrambe, nacionalne straže, nacionalne garde in razne prostovoljske oborožene formacije), ki po notranjih predpisih posamezne države nosijo zunanje oznake, ne glede na njihovo velikost in specialnost. Del oboroženih sil so tudi enote organiziranih gibanj odpora, ki pripadajo strani v spopadu, ne glede na to, ali delujejo v svoji ali tuji državi, na okupiranem ali neokupiranem ozemlju, pod pogojem, da so njihovi pripadniki vojaško organizirani, da imajo poseben razpoznavni znak, da odkrito nosijo orožje in se držijo pravil vojnega prava, ter prebivalstvo neokupiranega ozemlja, ki je samoiniciativno vzelo orožje, da bi se uprlo nasprotnikovi invaziji, ali se zaradi hitrega prodora nasprotnika ni moglo organizirati kot redna oborožena sila, pod pogojem, da odkrito nosi orožje in spoštuje zakone in običaje vojskovanja (Vojna enciklopedija, 1973, str. 449).

V večini držav so oborožene sile sestavljene iz operativnih (mirnodobna vojska, redna vojska) in teritorialnih sil (Vojna enciklopedija, 1973, str. 448). V novejših opredelitvah se uporabljajo tudi druge delitve: sile za hitro posredovanje, glavne obrambne sile za operativne sile in pomožne sile za teritorialne sile kot dele oboroženih sil.

Kot specifična organizacija imajo oborožene sile posebno organiziranost, popolnitev, vojno doktrino, centralizirano poveljevanje, poseben način usposabljanja in urjenja ter strogo hierarhijo (Vojna enciklopedija, 1973, str. 448). Odvisno od specifičnosti strateške uporabe in okolja, v katerem delujejo oborožene sile (kopno, morje ali zrak), so te v večini držav razdeljene na tri zvrsti: kopensko vojsko, vojaško mornarico in vojaško letalstvo. V nekaterih oboroženih silah poznajo še posebej raketne sile ali pomorskodesantne sile. Kopenska vojska, nekoliko pa tudi druge zvrsti, se delijo na rodove in službe, te pa na vrste ter veje in specialnosti (Vojna enciklopedija, 1973, str. 448).

Zaradi doseganja zelene bojne pripravljenosti, učinkovite uporabe v bojnem delovanju, lažjega poveljevanja in urjenja so oborožene sile razdeljene na določene organizacijske strukture - enote, poveljstva in ustanove. Njihova osebna sestava (vojaki, podčastniki in častniki), pa tudi osebna in skupna materialna sredstva so določena z mirnodobno in vojno osebno in materialno formacijo (Vojna enciklopedija, 1973, str. 448 in International Military and Defense Encyclopedia, 1993, str. 982).

Nadzor nad oboroženimi silami je danes pomemben pokazatelj njihovega stanja. Oborožene sile same po sebi pomenijo veliko družbeno in fizično moč in s tem predstavljajo stalno možnost zlorabe moči (International Military and Defense Encyclopedia, 1993, str. 1747). Če razumemo oborožene sile kot orodje v rokah države za izvajanje njene prisile, morajo v svojem vrhu vsekakor biti vezane na najvišje predstavniške organe države, sicer se lahko sprevržejo v gospodarja nad državo.

Zaradi narave dela so oborožene sile odvisne od obveščevalnih podatkov o potencialnem nasprotniku, njegovi moči in organizaciji. V ta namen imajo oborožene sile razvito lastno obveščevalno dejavnost ali uporabljajo informacije drugih obveščevalnih služb države. Vse informacije, ki se obdelujejo in zbirajo v obrambnem resorju, temu dajejo še dodatno družbeno moč. V obrambnem resorju je koncentrirana dvojna moč; moč, ki jo ima kot strokovni upravni organ na področju obrambe države, in moč, ki jo posedujejo oborožene sile kot del obrambnega resorja.

V sleherni državi sta vloga in položaj oboroženih sil zelo pomembna dejavnika delovanja države, saj so oborožene sile kot državna institucija vedno tudi politična konstrukcija. Oborožene sile posedujejo veliko družbeno moč in predstavljajo simbol državne suverenosti in neodvisnosti. Oborožene sile so po Finerjevem mnenju (1988, str. 3) vedno politično aktivne, njihov položaj v političnem sistemu pa jim omogoča povečevanje njihovega vpliva na politiko, odvisno od splošnih političnih okoliščin.

Za obveščevalno dejavnost Šaponja (v Kolenc, 2006) pravi, da je proces, ki zajema zbiranje in analitično obdelavo surovih podatkov ter izdelavo obveščevalnega izdelka, ki ga uporabnik potrebuje pri oblikovanju in sprejemanju odločitev na različnih področjih. Pri obveščevalni dejavnosti v ožjem smislu gre za organiziran proces zbiranja, obdelave in posredovanja podatkov državnim odločevalcem in oblikovalcem različnih politik ter pomeni selekcioniranje in postavljanje podatkov v kontekst časa in prostora ter do takrat znanega vedenja (o pojavu, dogodku,

predmetu, osebi ipd.). Med njene najpomembnejše naloge sodi predvidevanje razvoja prihodnjih dogodkov in procesov, ki se nanašajo na uporabnika. Obveščevalna dejavnost poteka v krogu, ki ga imenujemo obveščevalni cikel, je večdisciplinarna in v svojem bistvu intelektualna dejavnost (Kolenc, 2006). Kot dejavnost v ožjem smislu je omejena na državne organizacije, katerih delovanje je urejeno z zakoni ali drugimi predpisi, pri čemer zbirajo podatke in opravljajo dejavnosti, ki so sicer prepovedane. Obveščevalna dejavnost v širšem smislu je zavestno in organizirano pridobivanje novega znanja in informacij o dogodkih, pojavih in procesih v bivalnem okolju, naravi, družbi, ki jih potrebujemo pri vsakodnevem odločanju. Uporaba te dejavnosti ni omejena zgolj na državne specializirane organizacije, marveč je dostopna vsem. Bistvena razlika med informativno in obveščevalno dejavnostjo je v tem, da je obveščevalna informacija analitično obdelan podatek in s tem širša informacija. Podatki, obdelani v obveščevalnem ciklusu, postanejo obveščevalni podatek. Obveščevalna dejavnost postavi vsak podatek v kontekst prostora in časa, skozi prizmo uporabnika (Šaponja, 1999, str. 9, 14, 19 in 56).

Obveščevalni podatek ali obveščevalni izdelek (produkt) (angl.: Intelligence) je končni proizvod obdelave informacij, ki zadevajo tuje države, sovražnih ali potencialno sovražnih sil ali drugih elementov (organizacij), oz. področja dejanskih ali potencialnih operacij (AAP-6)²⁵.

Izraza obrambna (angl.: Defense) in vojaška (angl.: Military) obveščevalna služba označujeta obveščevalno službo na obrambnostrateškem oziroma obrambno-vojaškem področju. V obeh primerih gre za obveščevalno službo kot institucijo, ki jo običajno vodi direktor (vojak oz. bivši vojak), sestavljena pa je iz oddelkov ali sektorjev. Praviloma je organizirana v okviru ministrstva za obrambo ali generalštaba oboroženih sil in spada med "resorne" službe, zadolžene za področje obrambe. Delo službe (ali agencije) je zakonsko urejeno. Nadzor nad delom službe je v demokratični družbi večplasten, od parlamentarnega (političnega) nadzora, nadzora sodne veje oblasti, pa vse do različnih oblik civilnega nadzora²⁶. Izraza obrambna in vojaška sta v tem smislu zamenljiva, čeprav gre za službo, ki je organizirana in lahko deluje neodvisno od vojaške organizacije. Izraz vojaška (angl.: Military) služba je zaradi tega morda tudi zavajajoč, saj navaja na misel, da naj bi šlo za službo, ki je sestavni del vojske oz. oboroženih sil.

Obrambna (vojaška) obveščevalna služba spremlja in analizira globalne varnostno-politične trende ter preprečuje strateška presenečenja. Pri tem spremlja različne indikatorje, kot so nakupi nove oborožitvene tehnologije, številčno povečanje sestave tujih oboroženih sil, večje vojaške vaje, večanje zalog in vojaške

²⁵ Pri prevajanju izraza *Intelligence* moramo biti pozorni na kontekst, saj ima tri pomene: kot obveščevalna služba, izdelek ali dejavnost (Kolenc, 2006).

²⁶ Za primer naj navedemo *Zakon o sigurnosnim službama R. Hrvatske (2002)* je predviden civilni nadzor nad delom obveščevalnih služb, ki ga opravlja Svet za nadzor dela varnostnih služb (Vijeće za nadzor sigurnosnih službi). Sestavljen je iz izobraženih državljanov (najmanj z visoko izobrazbo) (Zakon: 80. in 81. člen), ki to funkcijo opravljajo 4 leta (Kolenc, 2006).

proizvodnje, spremlja premike enot v bližini meje, povečanje bojne pripravljenosti tujih oboroženih sil ipd. V sklopu tega jo zanimajo oborožene sile (struktura, oborožitev, doktrina ipd.), biografije pomembnih osebnosti, ekonomija, geografija (predvsem vojaški aspekti terena, kot so prehodnost, kanaliziranost zemljišča, rastlinstvo, sestava tal, naseljenost, ipd.), podnebje, zunanja in notranja politika tujih držav, znanstveno-tehnično področje, populacijski dejavniki, transportne zmožnosti in zdravstvo (Purg, 2002, str. 15-16). Obveščevalna služba (agencija) je tudi institucija, v katero pripadniki vstopajo prostovoljno, pri čemer gre praviloma za visoko motivirane posameznike.

Temeljno poslanstvo obrambne (vojaške) obveščevalne službe (agencije) je obveščevalna podpora oboroženim silam. Ameriška obrambna obveščevalna agencija DIA (spletna stran DIA ter DIA at a glance) in avstralska obrambna obveščevalna služba DIO (spletna stran DIO) zagotavljata obveščevalne izdelke za potrebe bojnikov (angl.: Warfighters), obrambnih načrtovalcev ter oblikovalcev politik na obrambnem in varnostnem področju. Poleg oboroženih sil so uporabniki njunih obveščevalnih izdelkov tudi najvišji izvoljeni in imenovani državni uradniki (predsedniki države, vlade, parlamenta, ministri, državni sekretarji ipd.). V večjih obveščevalnih sistemih²⁷, kot je ameriški, obstaja centralna obrambna obveščevalna služba (DIA), ki koordinira delo "področnih" vojaških obveščevalnih služb, delujočih za podporo posameznih zvrsti vojske.

Vojaška obveščevalna dejavnost v oboroženih silah

Obveščevalno dejavnost na vojaško-obrambnem področju Šaponja (1999, str. 196-219) deli na obrambnostrateško in taktično. Taktična obveščevalna dejavnost je namenjena podpori odločanja za vodenje vojaških operacij. Podatki se zbirajo med razvojem situacije, v nasprotju s strateško obrambno dejavnostjo, pri kateri se dogodki zlasti predvidevajo. Zbiranje podatkov poteka s specializiranimi izvidniškimi enotami in tehničnimi sredstvi, organizirana pa je praviloma v generalštabu (Purg, 2002, str. 15-16). Nižje od generalštaba se v poveljstvih in enotah piramidalno širi vojaška obveščevalna struktura kot del vojaške organizacije. Ta struktura opravlja poslanstvo, ki ga imenujemo z izrazi obveščevalna zagotovitev, podpora ali dejavnost.

V zvezi z VOBDE²⁸ SV lahko zaznamo dvome, ali v tem primeru sploh gre za obveščevalno dejavnost (Kolenc, 2006). Zakonsko namreč v Republiki Sloveniji ni urejena, ni organizirana kot služba in nima nobenih pooblastil za uporabo posebnih metod in sredstev za pridobivanje podatkov. Kolenc (2006) kljub vsemu trdi, da gre za zvrst VOBDE. Zadnje trditev smo v preučevanju problematike sprejeli kot popolnoma utemeljeno in jo uporabljamo v tem delu, saj jo tako opredeli tudi Vojaška doktrina (Furlan in sod., 2006).

²⁷ V ameriški terminologiji se za razvejen obveščevalni sistem države uporablja izraz obveščevalna skupnost (Intelligence Community).

²⁸ Dejavnost je sinonim za aktivnost (Inštitut za slovenski jezik). Dejavnost je nasprotje od mirovanja in predstavlja neko dinamiko, gibanje, spremembo stanja ipd.

Naravo VOBDE lahko pojasnimo s pomočjo definicije obveščevalnega sistema, kot jo navaja ameriško obrambno ministrstvo:

"Obveščevalni sistem je vsak formalni ali neformalni sistem, ki se ukvarja s pridobivanjem, obdelavo in interpretacijo podatkov in ki odločevalcem zagotavlja razumno presojo za delovanje. Termin ni omejen le na obveščevalne organizacije ali službe, ampak opisuje tudi kateri koli drug sistem v vseh njegovih delih, ki izpolnjuje zgoraj navedene naloge." (DOD Dictionary of Military Terms)

Iz navedene definicije lahko izvedemo tri pomembne sklepe (tudi v Kolenc, 2006):

1. Obveščevalno dejavnost lahko izvaja vsak sistem, tudi neformalni (torej tudi sistem v okviru oboroženih sil), ki uporabniku s svojimi izdelki zagotavlja neko razumno presojo. V primeru oboroženih sil (s tem tudi SV) se taki izdelki nanašajo na nasprotnika, druge grožnje in prostor operacij, uporabnik pa so poveljniki oziroma bojavniki.

2. Da bi neko dejavnost lahko opredelili kot obveščevalno, mora ta obsegati pridobivanje, obdelavo in posredovanje podatkov. Navedene tri dejavnosti predstavljajo temelj metodologije, ki jo imenujemo obveščevalni cikel. Obveščevalni cikel je torej temeljna metoda obveščevalne dejavnosti. V SV obstajajo štabni organi in Obveščevalno - izvidniški bataljon, katerih temeljni namen je izvajanje te metodologije.

3. Merilo za to, ali je neka dejavnost obveščevalna ali ne, torej ni velikost, vrsta ali umeščenost sistema, ki to dejavnost izvaja, niti ne viri ali načini zbiranja podatkov (npr. uporaba posebnih metod in sredstev za zbiranje). Merilo ni niti to, da je ta dejavnost zakonsko urejena, ali je urejena le s podzakonskimi akti, ali pa sploh ni urejena z nobenim aktom²⁹.

Pri opredelitvi VOBDE si lahko pomagamo tudi z definicijo sistema:

"Sistem je celota, sestavljena iz istovrstnih ali raznovrstnih elementov, ki so med seboj povezani in odvisni. Sistem oblikuje človek zaradi zadovoljevanja določene potrebe. Nasprotje sistema je kaos, anarhija. Sistem kot entiteta ne obstaja, temveč obstaja v konkretni dejavnosti, zato je sam sistem metodološka značilnost te dejavnosti. Pomembno je, da sistema ne razumemo kot skupek (seštevek po številu) elementov, ampak gre pri tem za svojevrstno kooperacijo, interakcijo, odnose, pravice in dolžnosti" (Grizold, 1999, str. 50-51).

Tudi Đorđević (Đorđević v Purg, 2002, str. 19) v tem smislu pravi, da "sintagma obveščevalni sistem pomeni funkcije, organizacije, njihov stroj, medsebojne odnose in načela, ki predstavljajo zaokroženo celoto".

²⁹ Svojo obveščevalno dejavnost imajo tudi večje gospodarske organizacije in celo večje kriminalne združbe, pri čemer pa ta dejavnost seveda ni urejena z nobenim aktom (Kolenc, 2006).

Na splošno o VOBDE znotraj oboroženih sil lahko govorimo kot o vrsti sistema, ki je nastal kot izraz in metodološka značilnost dejavnosti, s katero se ta sistem ukvarja. Ta dejavnost je pridobivanje, obdelava in posredovanje podatkov o nasprotniku, drugih grožnjah in prostoru operacij. Ta sistem deluje na podlagi jasnih pravil o dolžnostih in pristojnostih njegovih posameznih elementov, ima svoja načela in ustroj in predstavlja zaokroženo celoto. Ameriška vojska na obveščevalni sistem v okviru oboroženih sil gleda kot na enega od sedmih bojiščnih sistemov (angl.: Battlefield Operating System/ BOS³⁰).

VOBDE SV torej predstavlja celoto funkcij, dejavnosti, procesov in ukrepov štabnih organov, enot in posameznikov, s katerimi ti neprekinjeno in celovito spremljajo, analizirajo in predvidevajo vojaško, vojaško-politično in varnostno situacijo ter delovanje nasprotnika, potencialnega nasprotnika in drugih vojaških in varnostnih groženj, s ciljem omogočiti poveljnikom in drugim v procesu odločanja sprejem pravočasnih odločitev na vseh ravneh PINK (poveljevanje in kontrola) SV (Furlan, 2006, str. 18).

Iz navedene definicije so razvidni nosilci VOBDE. V ožjem smislu so to:

1. štabni obveščevalni organi (S/G/J-2), ki načrtujejo obveščevalni cikel, obdelujejo in posredujejo obveščevalne podatke;
2. obveščevalno-izvidniški bataljon (OIB) SV, ki je namenjen za izvajanje taktične in operativne obveščevalne dejavnosti SV oziroma za izvajanje vseh faz obveščevalnega ciklusa;
3. izvidniške enote SV (v bataljonih in brigadah), ki večinoma izvajajo le fazo zbiranja in posredovanja neobdelanih oziroma delno interpretiranih informacij.

V širšem smislu so nosilci VOBDE vsa poveljstva, enote in pripadniki SV, saj so dolžni neprekinjeno spremljati situacijo in o njej poročati. Med temi so enote, ki imajo tudi ustrezna tehnična sredstva za zbiranje informacij (enota za nadzor in obrambo zračnega prostora in akvatorija, artilerijske enote s svojimi opazovalnicami ipd.).

Delovanje obveščevalne dejavnosti znotraj SV je urejeno s podzakonskimi akti ter akti poveljevanja in kontrole (PINK), razen Enote za elektronsko bojevanje (EEB) v delu, ki se nanaša na elektronsko izvidovanje³¹. Glede na nesporno dejstvo, da VOBDE v SV obstaja, ter glede na dvome o legalnosti delovanja, še posebej v mednarodnih vojaških operacijah, se zastavlja vprašanje, ali ne bi bilo morda smotrno, da se ta dejavnost primerno uredi tudi v ustreznih zakonih.

Obveščevalni dejavnosti na obrambnem področju in znotraj SV sta neločljivi, zato OVS Ministrstva za obrambo in vojaški obveščevalni organi SV med seboj tesno sodelujejo. OVS vzpostavlja izpostave v SV, pripadniki SV pa sodelujejo tudi pri analitičnem procesu OVS, kot del integrirane civilno-vojaške strukture na obveščevalnem in varnostnem področju (ReDPROSV, točka 3.6.2.).

³⁰ Za bojiščne sisteme glej tudi Žabkar, 2003.

³¹ Urejeno v Zakonu v obrambi.

Z opredelitvijo osnovnih pojmov (npr. varnost, varnostna politika, oborožene sile, obveščevalna dejavnost, ipd.) in definicij (npr. terorizem), kakor so jih opredelili različni avtorji in kakor jih razumemo in uporabljamo v tem delu, smo dobili kategorialni aparat, nujno potreben za nadaljnje delo, tako da se lahko lotimo preučevanja VOBDE v aktivni obrambi pred JRKB/E terorizmom.

3 MEDNARODNO IN NACIONALNO VARNOSTNO OKOLJE

3.1 JRBK/E GROŽNJE MEDNARODNI IN NACIONALNI VARNOSTI

JRBK/E grožnje mednarodni in nacionalni varnosti običajno razumemo v kontekstu totalne vojne, kot je bila pričakovana v času »hladne vojne« med zvezo NATO z ZDA, kot enim najmočnejših predstavnikov ter Varšavskim paktom in Sovjetsko zvezo, kot odločilnim dejavnikom v tem paktu. Vsi so v primeru spopada med blokoma pričakovali eskalacijo spopada od verjetnega »konvencionalnega« začetka do medsebojnega uničenja z jedrskim orožjem. Čeprav so nekateri obrambni in vojaški teoretiki proučevali tudi možnost »omejene« jedrske vojne in je prišlo do poizkusa graditve različnih protiraketnih in drugačnih ščitov, je prevladalo spoznanje; kdor strelja, oziroma uporabi jedrsko orožje prvi umre drugi, saj bi napadani takoj reagiral s povračilnim napadom. Skupni jedrski potencial še danes, kljub različnim sporazumom o zmanjšanju oz. redukciji, zadošča za uničenje vsega človeštva. Enako kot za jedrsko orožje je veljalo tudi za kemično in biološko orožje; vsi so pričakovali, da bo napadena stran v primeru uporabe teh orožij odgovorila z enakim in jedrskim orožjem, kar je uspešno »zadrževalo« obe strani.

Po koncu hladne vojne, se je grožnja uporabe JRBK orožja transformirala v grožnjo širjenja orožij za množično uničevanje. Zaradi gospodarskega in političnega zloma v državah bivšega Varšavskega pakta se je pojavila bojazen, da bi prišlo do nenadzorovane disperzije JRBK orožja in materialov. Svetovna javnost je s strahom sprejela dejstvo, da različni materiali, ki jih je moč uporabiti za izdelavo JRBK/E orožij niso pod popolnim nadzorom. Najnevarnejši pa je »beg možganov«, ko najbolj izobraženi strokovnjaki s področja JRBK/E orožja iščejo nove gospodarje in plačnike. Z ustreznim znanjem in surovinami ni težko izdelati JRBK/E orožja, celo teroristične skupine z manjšimi sredstvi lahko izdelajo umazano bombo (z jedrskimi, kemičnimi odpadki) ali razvijejo biološko orožje.

JRBK/E grožnje tako zajemajo:

- uporabo tega orožja s strani držav,
- orožje, ki se pridobi s krajo,
- orožje, ki ga je moč narediti iz ukradenih snovi,
- radiološko ali kemično/biološko razpršilno napravo oz. umazano bombo in
- sevalno oz. ekološko tveganje, ki bi ga povzročil napad ali sabotaza na objekt ali prevozno sredstvo z jedrskimi, kemičnimi in biološkimi snovmi.

Ker so danes precej dobro znane in jasne posledice jedrskega napada (primer Hirošime in Nagasakija), uporabe kemičnega orožja v 1. svetovni vojni ali pa morebitnih množičnih žrtev v primeru zlorabe virusa Aviarne Influence H5N1 (Podbregar, Ivanuša, 2007b) kot biološkega orožja je jasno, da gre za veliko grožnjo mednarodni in nacionalni varnosti. Ker posledice uporabe orožij za množično uničevanje segajo preko meja držav, je širjenje orožij za množično uničevanje tako nacionalna kot mednarodna grožnja varnosti.

Podbregar in Ivanuša (2007c, str. 118) ugotavljata, da sta biološko in kemično orožje »orožji prihodnosti« in bosta v kombinaciji z radiološkim in jedrskim orožjem najpogosteje uporabljeni na zgodnjih stopnjah konflikta, kar bi destabiliziralo varnostni sistem in logistično bazo ter povzročilo njun zlom.

3.2 TERORIZEM

Naše razumevanje terorizma smo že predstavili v uvodnem delu disertacije. Kljub lastni definiciji terorizma, moramo na tem mestu zopet poudariti, da največjo težavo pri izvajanju usklajenih aktivnosti na področju skupnega boja proti terorizmu predstavlja nezmožnost svetovne skupnosti, da sprejme enotno definicijo in opredelitev terorizma. Univerzalna definicija pojma mednarodni terorizem ne obstaja tudi zato, ker je pojem povezan s politično naravo terorističnih dejanj in ker je mednarodna skupnost sestavljena iz subjektov, ki se mednarodno razlikujejo tako po ideoloških kot ekonomskih opredelitvah. Kar predstavlja za nekoga borec za svobodo je za drugega terorist in obratno.

Republika Slovenija je članica več mednarodnih organizacij, zato bomo predstavili definicije terorizma tistih organizacij v katere smo vključeni in smo jih kot člani tudi dolžni upoštevati.

Definicija terorizma Zavezništva navaja terorizem kot »nezakonita uporaba ali grožnja uporabe sile ali nasilja proti posameznikom ali lastnini s ciljem prisile ali zastraševanja vlade ali družbe za doseganje političnih, verskih ali ideoloških ciljev«. Identična tej definiciji terorizma je tudi definicija Obrambnega ministrstva ZDA.

Definicija terorizma v Evropski uniji navaja, da je »terorizem opredeljen kot dejanje, ki ima namero povzročiti smrt ali težke telesne poškodbe civilistom ali katerim drugim osebam, ki ne sodelujejo v sovražnostih na območju oboroženega spopada in kadar je cilj tega akta, da s svojo naravo ali vsebino ustrahuje prebivalstvo ali prisili vlade ali mednarodne organizacije k odstopu od izvršitve katerega dejanja«.

Terorizem je v Kazenskem zakoniku RS (KZ-1, Ur.l. RS 55/08) opredeljen v členih 108 - 111. V 108. členu Kazenskega zakonika RS je terorizem opredeljen kot: »kdor z namenom, da bi uničil ali hudo ogrozil ustavne, gospodarske, socialne ali politične temelje RS ali druge države ali mednarodne organizacije, da bi hudo zastrašil prebivalstvo oziroma da bi prisilil vlado RS ali druge države ali mednarodno organizacijo, da nekaj stori ali opusti, stori ali grozi, da bo storil, eno ali več od naslednjih dejanj:

- napad na življenje in telo ali na človekove pravice in svoboščine,
- ugrabitev ali zajetje talcev,
- precejšnje uničenje državnih ali javnih objektov ali predstavništva tujih držav, prevoznega sistema, infrastrukture, informacijskega sistema, pričvrščenih ploščadi v epikontinentalnem pasu, javnega kraja ali zasebne lastnine,
- ugrabitev letala, ladje ali javnega prevoznega sredstva,
- proizvodnjo, posest, nakup, prevoz, dobavo ali uporabo orožja, razstreliva, jedrskega, biološkega ali kemičnega orožja,
- raziskovanje in razvoj jedrskega, biološkega ali kemičnega orožja,
- ogrožanje varnosti s spuščanjem nevarnih snovi oziroma povzročanjem požarov, poplav ali eksplozij,
- motnjo ali prekinitev oskrbe z vodo, elektriko ali drugimi za življenje ljudi osnovnimi naravnimi viri, ki lahko ogrozijo življenje ljudi, se kaznuje z zapornom od treh do petnajstih let.

Kdor hoče doseči namen iz prejšnjega odstavka s tem, da uporabi ali grozi z uporabo jedrske ali druge radioaktivne snovi ali naprave, s poškodovanjem jedrskega objekta, tako da izpušča radioaktivno snov ali omogoča njen izpust, z grožnjo ali uporabo sile zahteva jedrsko ali drugo radioaktivno snov, napravo ali jedrski objekt, se kaznuje...«

109. člen Kazenskega zakonika opredeljuje da je financiranje terorizma, »kdor zagotovi ali zbere denar ali premoženje z namenom, da bo deloma ali v celoti uporabljeno za storitev dejanj iz 108. člena Kazenskega zakonika.«

Kazenski zakonik v 110. členu opredeljuje tudi ščuvanje in javno poveličevanje terorističnih dejanj, kar pomeni razširjanje sporočil ali jih dajanje na razpolago drugim osebam na kakšen drug način z namenom spodbujati teroristična kazniva dejanja in tako povzroči nevarnost za izvršitev enega ali več takih kaznivih dejanj. Prepoved zajema tudi neposredno ali posredno javno poveličevanje ali zagovarjanje kaznivih dejanj iz 108. člena. Sem sodi tudi razširjanje sporočil ali dajanje na razpolago javnosti in s tem povzročitev nevarnosti za izvršitev enega ali več takih dejanj.

Enako je prepovedano novačenje in usposabljanje za terorizem (111. člen Kazenskega zakonika); »kdor novači za terorizem s tem, da spodbuja drugo osebo k storitvi kaznivih dejanj iz 108. člena Kazenskega zakonika ali k sodelovanju pri naročilu takega terorističnega kaznivega dejanja ali k priključitvi k teroristični hudodelski združbi ali skupini za izvrševanje terorističnih kaznivih dejanj, ki jih stori ta hudodelska združba ali skupina, se kaznuje ... Enako se kaznuje, kdor usposablja druge za kazniva dejanja iz 108. člena zakonika s tem, da priskrbi navodila za izdelavo in uporabo razstreliva, strelno ali drugo orožje, škodljive ali nevarne snovi, jih usposablja za druge posebne metode ali tehnologijo za izvedbo ali sodelovanje pri terorističnem dejanju«.

Protiteroristični ukrepi (Antiterrorism-AT) pomeni uporabo zaščitnih ukrepov, ki zmanjšujejo ranljivost sil, posameznikov in lastnine s strani terorizma, vključno s omejenimi reakcijami in onemogočanjem teroristov s strani oboroženih sil.

Odpravljanje posledic terorističnega napada (Consequence management-CM) pomeni uporabo ukrepov za ublažitev in odpravo uničujočih učinkov terorizma.

Protiteroristično delovanje (Counter-terrorism-CT) pomeni uporabo ofenzivnih ukrepov za zmanjševanje ranljivosti sil, posameznikov in lastnine s strani terorizma, vključno z aktivnostmi za preprečevanje napadov in onemogočanje teroristov s strani oboroženih sil.

3.3 JRKB/E TERORIZEM

Naraščajoča nova grožnja, ki je neposredno povezana s grožnjo terorizma, je JRKB/E terorizem oziroma širjenje orožja za množično uničevanje (Proliferation of Weapons of Mass Destruction). JRKB/E terorizem se po svojih vzrokih, vrstah in značilnostih ne razlikuje od terorizma, ki je opredeljen v tej disertaciji. Razlikuje se po sredstvu izvedbe napada; to je napada z JRKB/E agensi. Terorizem predstavlja v sodobnem svetu eno izmed ključnih groženj nacionalni in mednarodni varnosti. O terorizmu mnogi laiki govorijo kot o novi grožnji varnosti, kar pa ne drži.

Pod pojmom nove negotovosti in viri ogrožanja ne razumemo le objektivne spremembe virov ogrožanja, saj velika večina »novih« virov ogrožanja obstaja že dalj časa, zaradi odsotnosti vojaškega vira ogrožanja (potencialne jedrske vojne) se je spremenilo le njihovo zaznavanje. Veness (2001, str. 408) tako meni, da bi JRKB/E teroristični napad povzročil večji družbeni šok kot pa napad z konvencionalnim orožjem.

Solana (2003) to širjenje ocenjujejo kot »potencialno največjo grožnjo naši varnosti«. Povzročajo jo neupoštevanje in nepristopanje k pogodbam o neširjenju orožja za množično uničevanje, pri čemer mislimo predvsem na jedrsko orožje. Mednarodne pogodbe o neširjenju in ostrejši nadzor nad izvozom orožja so sicer upočasnili širjenje. »Pogodba o neširjenju jedrskega orožja (The Nuclear Non-Proliferation Treaty) je postala nekakšna kvazi univerzalna norma, h kateri niso pristopile samo štiri države - Indija, Pakistan, Izrael in Severna Koreja«.

Solana (2003) opozarja, da »trenutno vstopamo v zelo nevarno obdobje, ko se na Bližnjem vzhodu povečuje verjetnost tekmovanja za pridobitev orožja za množično uničevanje«. Napredek biološke znanosti povzroča nevarnost uporabe biološkega orožja v bližnji prihodnosti. Prav tako se povečuje verjetnost napada s kemičnim orožjem. Razvoj in relativno lahka dostopnost sredstev za prenos takih, nevarnih materialov, na daljavo, pa verjetnost napada samo še povečuje. Solana (2003) vidi »najbolj nevaren scenarij, v kolikor teroristične skupine pridobijo orožje za množično uničevanje. V slednjem primeru bi lahko majhne skupine povzročile razdejanje, ki so ga bile do sedaj sposobne samo države in armade.«

Pomembne je tudi pojem JRKB dogodka. Ivanuša (2007a, str. 4) navaja, da »JRKB-dogodek pomeni sproščanje JRKB-nevarnih snovi ob JRKB-napadu in vseh drugih sproščanjih, ki niso ovrednotena kot JRKB-napad. Ločimo:

- JRKB-napad je napad z namenskimi eksplozivi in orožji za množično uničevanje (jedrskimi, radiološkimi, kemičnimi ali biološkimi) - v primeru sodelovanja z jedrsko silo tudi lasten jedrski udar,
- drugačni izpusti nevarnih snovi - ROTA-dogodek (angl.: Release Other Than Attack - ROTA) so nezgode pri proizvodnji, skladiščenju, rokovanju in transportu JRKB-orožij ter nezgode pri proizvodnji, skladiščenju, transportu, uporabi in zlorabi toksičnih industrijskih snovi«.

Kljub temu, da grožnja dejansko ni nova, se nam zdi smiselno na tem mestu opozoriti na pomen izobraževanja in usposabljanja za ustrezno ukrepanje. Na primeru uporabe kemičnega bojnega strupa v bližnji preteklosti (Tokio in uporaba Sarina ter drugi primeri), Marrs, Maynard, Sidell (2007), Tetsu in sodelavci (2007, str. 277-285) opozarjajo, da se je v večini primerov pokazalo, da neposredni reševalci na kraju nesreče niso imeli ustreznih znanj in opreme. Med reševalci je prišlo do žrtev, med poškodovanimi pa do sekundarne kontaminacije.

Potrebno je tudi opozoriti, da je JRKB/E orožje preprosto in ga je dokaj enostavno uporabiti (Podbregar v Ivanuša, Podbregar, 2008). Ta grožnja ni iluzija, uporaba orožij za množično uničevanje v teroristične namene je stvarna grožnja.

3.4 JRKB/E TERORIZEM KOT KOMPLEKSNA KRIZA

Beseda kriza izvira iz grške besede krinein, ki pomeni »odločiti«. Nanaša se na odločilni trenutek v zaporedju dogodkov, ko se stvari (npr. pri bolezni) obrnejo na boljše ali slabše (Crisis Communication Handbook, 2003, str. 6 v Prezelj, 2005, str. 22).

Kriza je po Natovem priročniku za krizno upravljanje (Generic Crisis Management Handbook, 1997, str. II-2) nacionalna ali mednarodna situacija, ki predstavlja grožnje prioritarnim vrednotam, interesom ali ciljem vpletenih strani.

Boin in Lagadec (2000, str. 186, povzeto po Prezelj, 2005, str. 24) izpostavljata naslednje značilnosti sodobnih kriz: velike posledice, veliko prizadete populacije, visoki gospodarski stroški, precedenčni, klasični in kombinirani problemi, dinamika »snežne kepe« zaradi množice resonančnih problemov, zastarele in neuporabne procedure varnostnih sistemov, ekstremna negotovost, dolgo trajanje s spreminjanjem ogrožanja, konvergenca organizacij na mestu udara, komunikacijski problemi med odgovornimi organizacijami, z javnostjo, mediji, žrtvami, precejšnja tveganja itn.

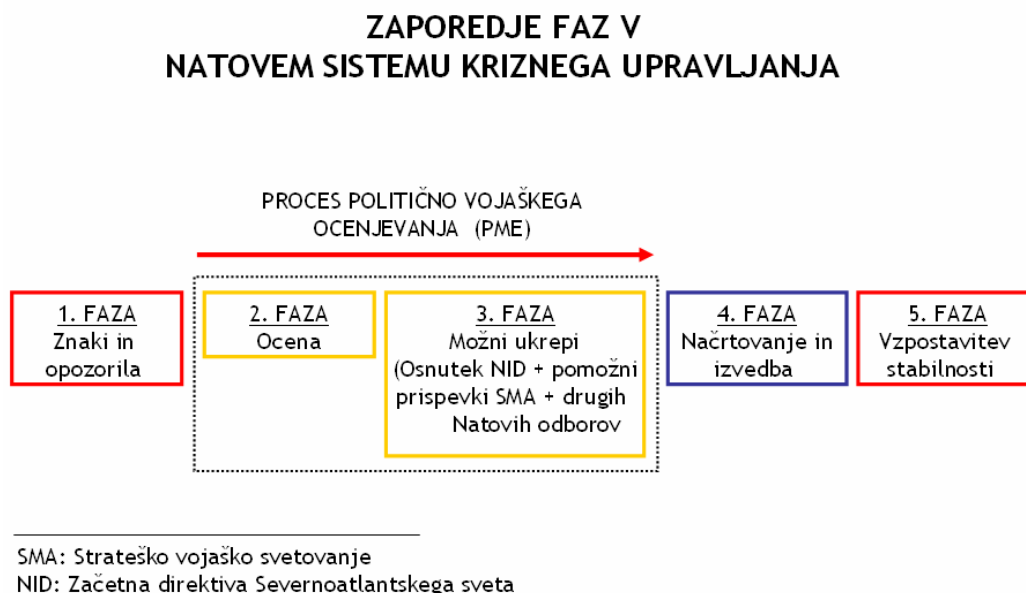
V zvezi s krizo ločimo med predkriznim, kriznim (akutnim) in postkriznim obdobjem (Prezelj, 2005, str. 24). V predkriznem obdobju se začnejo pojavljati zgodnji kazalci (indikatorji) krize (preventivna faza kriznega upravljanja oziroma faza zgodnega opozarjanja), v kriznem obdobju krizni kazalci izbruhnejo ali presežejo določeno raven v zaznavah kriznih objektov (reaktivna faza kriznega upravljanja), v postkrizni fazi pa se umirijo (vrnitev v predkrizno stanje, stabiliziranje). Krizni življenjski cikel se torej razteza od eskalacije do deeskalacije. V vmesnem času, pa se pojavljajo različna krizna stanja.

Ob bližajoči se krizi, ki lahko narekuje izvajanje operacij kriznega odzivanja po 5. členu ali izven 5. člena Washingtonske pogodbe (NATO), Natov proces kriznega upravljanja običajno sestavljajo naslednje zaporedne faze (slika 2.) (Priročnik o Natovem sistemu kriznega odzivanja (NCRSM), KONČNI OSNUTEK 2004, 6. maj 2004³²):

³² Priročnik o Natovem sistemu kriznega odzivanja (NCRSM), KONČNI OSNUTEK 2004, 6. maj 2004, se ukvarja predvsem s spodaj navedenimi krizami, posledicami in ukrepi za njihovo sanacijo, manj pa z naravnimi nesrečami,....čepprav bi lahko določene postopke in ukrepe uporabili tudi v tem primeru;

- Odvrčanje in kolektivna obramba
- Operacije kriznega odzivanja izven 5. člena
- Operacije v podporo miru
- Izvleka pod vodstvom Nata
- Evakuacija civilnih oseb
- Pomorske sankcije in uvedba embarga
- Obramba pred terorizmom
- Preprečevanje širjenja orožja za množično uničevanje (WMD) in sredstev za njihov prenos
- Odpravljanje posledic

Slika 2.: Zaporedje faz v Natovem sistemu kriznega upravljanja

Vir: Priročnik o Natovem sistemu kriznega odzivanja (NCRSM), KONČNI OSNUTEK 2004, 6. maj 2004.

1. faza - Opozorilna znamenja in opozarjanje o morebitni ali dejanski krizi.
2. faza - Ocena razvijajoče se krizne situacije ter njenih potencialnih ali dejanskih posledic za varnost zavezništva.
3. faza - Oblikovanje priporočil za možne oblike odzivanja, ki usmerjajo odločanje v okviru NAC/DPC (Severnoatlantski svet/Odbor za obrambno načrtovanje).
4. faza - Načrtovanje in izvajanje odločitev in direktiv NAC/DPC.
5. faza - Vzpostavitev stabilnosti

V Natovem priročniku za krizno upravljanje sta opredeljeni dve deloma merljivi krizni komponenti: resnost in intenzivnost krize. Pri tem je resnost krize kombinacija neposrednosti ogrožanja in velikosti ogrožanja, kar deli krize na majhno, srednjo in visoko. Resnost krize se lahko spreminja ali pa ostaja ves čas krize enaka. Ta spremenljivka zgubi na pomenu, ko je sprejete politična odločitev o prehodu iz mirnodobnega v krizno stanje. Tedaj postane najpomembnejša spremenljivka intenzivnost krize, ki je opredeljena kot stopnja nasilja (povzeto po Prezelj, 2005, str. 24).

Velikost grožnje			
Neposrednost grožnje	Majhna	Srednja	Velika
Neposredna	Majhna resnost	Srednja resnost	Visoka resnost
Posredna	Majhna resnost	Majhna/Srednja resnost	Srednja resnost
Oddaljena	Majhna resnost	Majhna resnost	Majhna resnost

Tabela 1.: Resnost krize kot funkcija velikosti neposrednosti ogrožanja (Generic Crisis Management Handbook, 1997, str. II-4 v Prezelj, 2005, str. 25)

Literatura deli krize na čas stopnjevanja, obseg (vertikalna delitev kriz) in širino (horizontalna delitev kriz).

Pomembno se nam zdi omeniti tudi delitev kriz na nenadne in kumulativne. Pri tem do nenadnih kriz pride nenadoma (npr. naravne in tehnološke nesreče), kumulativne pa so odraz dolgotrajnega kopičenja elementov, ki se odrazijo kot kriza, ko njihova kombinacija preseže določen prag.

Značilnost obeh tipov kriz prikazuje tabela 2.

Ključne dimenzije	Vrste kriz	
	Nenadne	Kumulativne
Hitrost nastajanja	Velika	Postopna
Predvidljivost	Majhne	Velika
Specifičnost	Fokusirana	Nejasna
Krizno razpoznanje	Jasno	Nerazločno
Sprožilna točka	Specifični dogodek	Prekoračitev v pragu
Verjetnost pojava	Konstantna v času	Povečevanje s časom
Neuskkljenost z okoljem	Eden ali nekaj vidikov	Veliko vidikov

Tabela 2.: Značilnosti nenadnih in kumulativnih kriz (Hwang in Lichtenthal, 2000, str. 134 v Prezelj, 2005)

Obseg kriz je različen, zajamejo lahko posameznika, skupine ljudi, družine, organizacije, naravne, lokalne skupnosti, regije, države, družbe, mednarodne skupnosti, svet.

Horizontalno pa se krize delijo na različne vrste, tipe ali skupine (tradicionalne oz. klasične, netradicionalne oz. postindustrijske, naravne, antropogene, jedrske in nejedrske, ipd.) (Prezelj, 2005, str. 26).

Krize obstajajo tako v vojni kot v miru, s tem, da je vsaka vojna hkrati tudi kriza. Vojno lahko jemljemo le kot eno izmed oblik varnostnih kriz, čeprav eno najhujših in najdestruktivnejših oblik

Prezelj (2005, str. 29) opredeli krizo v sistemskem smislu. Jemlje jo kot stanje porušene stabilnosti opazovanega referenčnega subjekta (npr. posameznika, skupine ljudi, družine, organizacije, naravne, lokalne skupnosti, regije, države,

družbe, mednarodne skupnosti, sveta). Porušena stabilnost referenčnega subjekta pomeni, da so to spremembe iz spremenljivega zunanjega ali notranjega okolja izven sprejemljivih in pričakovanih meja. Kriza v tem smislu predstavlja grožnjo stabilnosti referenčnemu subjektu, ker mu onemogoča vrnitev v predhodno sistemsko ravnovesje in ga sili k oblikovanju novega ravnovesja, nove strukture in novih meja s spremenljivim okoljem. Porušenje stabilnosti v krizi lahko v svojem ekstremu ogroža varnost referenčnega subjekta, to je njegov nemoten obstoj in razvoj. V tem smislu govorimo o varnostnih krizah referenčnih subjektov.

Nacionalna varnostna kriza se sproži, ko pride do izbruha ali stopnjevanja dejanskih ali zaznanih groženj varnosti oziroma groženj temeljnim vrednotam in normam nacionalne države in pripadajoče družbe. Nacionalna varnostna kriza je v tem smislu situacija, ki hkrati predstavlja ogrožanje nacionalne varnosti, povzroča veliko negotovost v zvezi z nacionalno varnostjo in nujnost ukrepanja nacionalnovarnostnih organov, kot so npr. vlada, obveščevalne službe, policija, vojska, zaščita in reševanje itn. Ekstremna krizna oblika oziroma oblika ekstremnega ogrožanja nacionalne varnosti je že katastrofa. Prezelj (2005, str. 29) meni, da vsako resno ogrožanje varnosti referenčnega subjekta zelo verjetno povzroči njegovo krizo, vendar pa vsaka kriza ne predstavlja nujno ogrožanja varnosti, ampak zgolj ogrožanje njegove stabilnosti. V tem primeru je kriza (večinoma) neželena destabilizirajoča in v svojem ekstremu varnostno ogrožajoča sprememba vhodnega toka (inputa) v opazovani sistem oziroma v referenčni subjekt.

V razreševanju kriz je ključnega pomena krizno upravljanje. V Natovem priročniku za krizno upravljanje (*Generic Crisis Management Handbook*, 1997, str. II-3) je le ta opredeljen kot organizacija, ureditev, in ukrepi s ciljem obvladovanja krize s strani kriznih menedžerjev in oblikovanje prihodnjega poteka krize in v tem smislu primerne rešitve.

Sodobno pojmovanje krize pa pozna tudi pojem kompleksna kriza. Kompleksne krize se razvijejo kot posledica skrajnega stopnjevanja ogrožanja varnosti v eni dimenziji, kar prispeva k stopnjevanju groženj varnosti v drugih dimenzijah. Kompleksna grožnja varnosti družbe je v tem smislu grožnja s kompleksnimi vzroki (iz več dimenzij) in s kompleksnimi posledicami (v drugih dimenzijah).

V kompleksnih krizah so torej med seboj povezane različne dimenzije ogrožanja varnosti (vojaška dimenzija, ekonomska, okoljska, politična, zdravstvena, kriminalna, teroristična, identitetna in kulturna, informacijska ,...) (Prezelj, 2005, str. 49-50).

4 VOJAŠKA OBVEŠČEVALNA DEJAVNOST

4.1 NATOV KONCEPT VOJAŠKE OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI

Zavezništvo se je od svoje ustanovitve leta 1948 - od podpisa Washingtonske pogodbe, s katero je bilo njegovo »območje odgovornosti« omejeno predvsem na Severno Ameriko in Evropo, čedalje bolj sooča z novo dimenzijo izzivov in tveganj. Mednarodno varnostno okolje se nenehno razvija in pojavljajo se nove grožnje, ki se po kvaliteti in kvantiteti razlikujejo od konvencionalnih in tradicionalnih izzivov 20. stoletja. Zavedajoč se novih groženj, kot so radikalni fundamentalizem, mednarodni terorizem in transnacionalni organizirani kriminal, so se na washingtonskem vrhu Zavezništva leta 1999 zaveznice dogovorile o novem strateškem konceptu, ki je odražal spremembe v varnostnem okolju po koncu hladne vojne. Praški vrh Zavezništva leta 2002 je ta koncept samo še potrdil; preoblikovanje je pomenilo premostitev konceptualnih razmišljanj med dvema različnima dobama.

V času hladne vojne se je Zavezništvo pripravljalo na pričakovano vojno in se pri tem osredotočalo na številčnost vojakov in veliko ognjeno moč. Grožnjo so predstavljale ogromne konvencionalne in jedrske sile Sovjetske zveze. Današnje sile Zavezništva pa morajo biti premestljive in proaktivne, pripravljene na nekonvencionalne in asimetrične grožnje ter morajo omogočati manevriranje na bojišču brez izrazitih bojnih linij.

Novost koncepta predstavlja tudi vedenje, da bi se sile Zavezništva v preteklosti bojevale blizu doma in bi lahko uporabile nacionalen logistični sistem, danes pa morajo biti sile Zavezništva pripravljene na premostitev kamor koli na svetu in samooskrbo.

Racionalizacija novega koncepta Zavezništva je pomenila reorganizacijo oz. spremembo poveljniške strukture in prilagoditev novim zahtevam (Revija NATO, pomlad 2004).

Zavezništvo je formiralo nova poveljstva: Poveljstvo zavezniških sil za operacije (ACO³³), s sedežem v Monsu, Poveljstvo zavezniških sil za preoblikovanje (ACT³⁴), s sedežem v Norfolk. Poleg tega je bilo v Lizboni ustanovljeno tretje skupno poveljstvo in predstavlja Kombinirane skupne namenske sile (CJTF³⁵).

Pomembna "novost" sil Zavezništva je odločitev o ustanovitvi Natovih odzivnih sil (NRF³⁶), ki so tehnološko visoko razvite, pripravljene za premostitev, interoperabilne in sposobne logistične oskrbe. Vključujejo kopenske, pomorske in zračne elemente in so pripravljene za hiter premik, kamor koli bi bilo potrebno in bi tako odločilo najvišje Zavezniško telo odločanja - Severnoatlantski svet (NAC³⁷).

Vrhovno poveljstvo zavezniških sil za Evropo (SHAPE³⁸) je dobilo poslanstvo in nalogo oblikovanja Zavezniških odzivnih sil, ki bodo Zavezništvu omogočale nove

³³ *Allied Command of Operations.*

³⁴ *Allied Command of Transformation.*

³⁵ *Combined Joint Task Forces.*

³⁶ *NATO Response Forces.*

³⁷ *North Atlantic Council.*

³⁸ *Supreme Headquarter Allied Powers Europe.*

vojaške zmogljivosti. Tako bo Zavezništvo imelo pomembno vojaško zmogljivost - zmožnost proaktivnega delovanja. To predstavlja pomembno zgodovinsko spremembo v načinu odzivanja Zavezništva, ki je v času hladne vojne delovalo reaktivno. Takrat je bila določba 5. člena o kolektivni obrambi jasna, obrambni načrti so bili pripravljene vnaprej, številne vojaške enote pa so bile razmeščene vzdolž meja tedanjih držav članic Zavezništva (meja, imenovana železna zavesa). Proaktivnost v novem načinu zavezniškega razmišljanja pa ne pomeni takojšnje uporabe sile, temveč sposobnost preprečevanja konfliktov, za kar pa so potrebni obveščevalni podatki.

Obveščevalno sodelovanje se je na bilateralni in multilateralni ravni okrepilo po terorističnih napadih 11. septembra 2001. Po tedanjih zahtevah ZDA je Severnoatlantski svet sprejel odločitev o okrepitvi obveščevalnega sodelovanja znotraj Zavezništva.

S ciljem boljšega sodelovanja, tudi na obveščevalnem področju, je za potrebe podpore članic in poveljstev Zavezništva ustanovljen mednarodni vojaški štab (International Military staff - IMS). V Vojaškem štabu se nahaja Sektor za obveščanje, ki sicer sam ne poseduje lastnih obveščevalnih kapacitet, temveč se opira na obveščevalno dejavnost držav članic in na poveljstva Zavezništva. Štab sestavlja osebje, ki ga delegirajo države članice. Takšno sodelovanje postavlja Sektor za obveščanje kot koordinacijsko telo za ocenjevanje, primerjavo in posredovanje obveščevalnih podatkov znotraj sedeža Zavezništva in med njegovimi poveljstvi, agencijami in državami članicami. Glavna naloga Sektorja za obveščanje IMS je vsakodnevna obveščevalna podpora generalnemu sekretarju, Severnoatlantskem svetu, Vojaškemu odboru in drugim organom Zavezništva. Poleg teh Sektor za obveščanje upravlja in koordinira oblikovanje in posredovanje strateških obveščevalnih ocen ter osnovnih obveščevalnih dokumentov. Zadolžen je za vzdrževanje baz podatkov in strateške funkcije opozarjanja in obvladovanja kriznih razmer ter vzpostavljanja povezav z nacionalnimi in drugimi organi Zavezništva, ki opravljajo specializirane obveščevalne naloge (Piročnik o zvezi Nato, 2004, str. 239-241).

Sektor za obveščanje IMS torej podpira članice in poveljstva Zavezništva, njegova glavna naloga je stalno informiranje visokih organov Zavezništva. Pomaga tudi Vojaškemu odboru pri oblikovanju vojaških nasvetov za politične organe, nudi obveščevalno podlago za usmerjanje organizacije in delovanja sil Zavezništva ter izvaja širok niz nalog v podporo obrambnim in političnim funkcijam Zavezništva (Kurež, 2005, str. 66). V vseh poveljstvih držav članic Zavezništva so organizirane štabne obveščevalne celice, ki obdelujejo pomembne obveščevalne podatke.

Lahko rečemo, da Zavezništvo samo zase nima posebno organizirane obveščevalne dejavnosti, saj vse pomembne obveščevalne podatke dobiva od svojih članic. V vseh poveljstvih pa ima organizirane močne obveščevalne celice, ki pomembne obveščevalne informacije obdelujejo ter posredujejo dodatne usmeritve. S ciljem enotnega pristopa, obdelave in izdelovanja obveščevalnih produktov je Zavezništvo izdalo AJP-2.0³⁹ z naslovom Skupna zavezniška obveščevalna, protiobveščevalna in varnostna doktrina, STANAG 2190.

³⁹ *Allied Joint Procedures*

Dokument predstavlja osnovo dela na obrambnem obveščevalnem, protiobveščevalnem in varnostnem področju. V svoji vsebini opredeli pomen obveščevalne dejavnosti, obveščevalnih informacij in obveščevalnih podatkov, obveščevalni cikel, uporabo obveščevalnih podatkov, načela, vlogo, pomen in procese protiobveščevalne in varnostne dejavnosti. Dokument ima stopnjo tajnosti NATO/PfP UNCLASSIFIED - BREZ STOPNJE TAJNOSTI (Rode, 2007, str. 29-30).

Na podlagi tega dokumenta sta narejena še dva, ki v operativnem smislu dopolnjujeta doktrinarni dokument. To sta AJP-2.1 - STANAG 2191 Obveščevalni postopki in AJP-2.2 - STANAG 2192 Protiobveščevalni in varnostni postopki. Dokumenta imata stopnjo tajnosti NATO RESTRICTED - NATO INTERNO. Obveščevalni organi članic zavezništva opravljajo naloge do Zavezništva skladno z določbami teh dokumentov (Henigman, 2006, str. 18).

4.1.1 KRIZNO UPRAVLJANJE V NATO

V povezavi z Zavezniškim konceptom VOBDE je tudi Natov sistem kriznega upravljanja. Po terorističnih napadih na Združene države Amerike septembra 2001 je tudi Zavezništvo izpostavilo pomen kriznega menedžmenta⁴⁰ oziroma kriznega upravljanja v okviru kolektivne obrambe. Izpostavile so se nove naloge in razsežnosti.

Že junija leta 2002 je Severnoatlantski svet (NAC) pripravil politične smernice⁴¹ za oblikovanje vojaškega koncepta obrambe pred terorizmom⁴² pod okriljem Zavezniških vojaških organov (NATO Military Authorities - NMAs). Januarja 2003 je Severnoatlantski svet potrdil načelo, da lahko Zavezništvo na podlagi sprejetih odločitev, glede na trenutno situacijo⁴³, zagotavlja pomoč pri načrtovanju ne-Natovih operacij, v katerih sodelujejo članice Zavezništva. Severnoatlantski svet je potrdil tudi naloge na področju civilnega kriznega načrtovanja (Civil Emergency Planning - CEP)⁴⁴ v podporo delovanja v nepredvidljivih razmerah po 5. členu in izven 5. člena Washingtonske pogodbe ter ob civilnih kriznih razmerah ali nesrečah, vključno z odpravljanjem posledic uporabe kemičnih, bioloških, radioloških ali jedrskih (Chemical, Biological, Radiological and Nuclear - CBRN) snovi⁴⁵ (NCRSM, 2006).

⁴⁰ Kriza je razumljena kot stanje, dogodek ali proces v državi ali zunaj nje, ki predstavlja resno grožnjo temeljnim nacionalnim interesom, družbenim vrednotam in normam, ter ga ni mogoče obvladovati z običajnimi sredstvi in dejavnostmi podsistemov nacionalne varnosti, temveč zahteva angažiranje kriznega upravljanja. Krizni management je proces v sistemu nacionalne varnosti, s katerim se vzpostavljajo enotna načela, postopki, mehanizmi in ukrepi za usklajeno in učinkovito odzivanje na krize. V tem delu uporabljamo izraz krizno upravljanje.

⁴¹ SG(2002)0572, Navodilo za vojaški koncept obrambe pred terorizmom

⁴² MC 0472 (končno besedilo), Vojaški koncept obrambe pred terorizmom, 6. 12.2002

⁴³ PO(2002)218, 14. januar 2003, Natova podpora načrtovanju operacij, ki jih ne vodi Nato

⁴⁴ PO(2000)30-REV2, Vloga civilnega kriznega načrtovanja v Natu

⁴⁵ SG(2001)1242, Zaščita civilnega prebivalstva pred posledicami uporabe orožja za množično uničevanje; C-R(2001)101, Povzetek zapisnika sestanka Sveta, dne 24. oktobra 2001

Poleg naštetega je Severnoatlantski svet odobril navodilo Vojaškega odbora⁴⁶ za izvajanje vojaških operacij v JRKB okolju, vključno z morebitnim vojaškim prispevkom k odzivu Zavezništva na širjenje orožja za množično uničevanje (Weapons of Mass Destruction - WMD). Navodilo je temelj za oblikovanje celovitega in skladnega strateškega koncepta. Opredeljuje širjenje orožja za množično uničevanje in terorizem, ki ima vedno pogostejše svetovne razsežnosti in uničujoče posledice, kot glavni grožnji zavezništvu v prihodnosti. Pri tem je v navodilu poudarjeno, da bi povezava med obema grožnjama, to je teroristi oboroženi z orožji za množično uničevanje, predstavljalo najbolj nevarno možnost.

Odkar je Severnoatlantski svet leta 2001 opredelil politične smernice za razvoj kriznega upravljanja, so bile na vrhunskih in ministrskih srečanjih Zavezništva sprejete pomembne odločitve glede Zavezniškega skupnega ravnanja. Ta proces je potekal ne samo v luči novih tveganj, temveč tudi kot odziv na potrebo Zavezništva, da lahko izpolni bolj kompleksne in zapletene zahteve kriznega upravljanja po 5. členu in izven 5. člena Washingtonske pogodbe. V odgovor na to je zavezništvo začelo z uvajanjem cele vrste pomembnih sprememb na področju preoblikovanja, strukture sil in poveljstev Zavezništva, Natovih odzivnih sil (NATO Response Forces - NRF) ter izboljšav zmogljivosti. Oblikovana je politika glede obrambe pred terorizmom s ciljem odvratanja, preprečevanja, obrambe in zaščite prebivalstva, ozemlja, infrastrukture in sil držav članic, pred terorističnimi napadi iz tujine, vključno z delovanjem proti teroristom in tistim, ki jih podpirajo. Prav tako se naprej razvija strateško partnerstvo med Zavezništvom in EU v kriznem upravljanju, krepijo se povezave s Partnerstvom za mir in Sredozemskim dialogom ter pričinja sodelovanje v okviru Istambulske iniciative za sodelovanje (ICI) (NCRSM, 2006).

Oblikovanje sistema kriznega upravljanja poteka ob upoštevanju in kot dopolnilo novih Zavezniških konceptov, zmogljivosti in dogovorov. Cilj sistema je zagotoviti zavezništvu celovit izbor možnosti in ukrepov za obvladovanje kriz in odzivanje nanje, vključno z nenadnimi spremembami varnostnega okolja, kot so bili napadi na ZDA leta 2001. S sistemom kriznega upravljanja je Zavezništvo zagotovilo ustrezno prožnost, razlikovanje, progresivnost in odzivnosti ter boljše izkoristilo orodja in zmogljivosti, ki so na voljo kot rezultat odločitev washingtonskega, praškega in carigrskega vrha (NCRSM, 2006).

Natov sistem odziva na krizo

Namen sistema odziva na krizo je zagotoviti ustrezno pripravljenost in podporo za preprečevanje kriz in konfliktov ter krizno upravljanje v operacijah po 5. členu in operacijah izven 5. člena Washingtonske pogodbe. Sistem izboljšuje sposobnost Zavezništva in držav, ki niso članice Nata, za pripravo in odzivanje na najrazličnejše krize, s katerimi se bo morda soočilo zavezništvo. Zato obsega Natov sistem odziva na krizo celo vrsto ukrepov, ki omogočajo Zavezništvu in, če je to primerno tudi

⁴⁶ NAC je odobril MC 0511(končno besedilo): Navodilo vojaškega odbora za izvajanje vojaških operacij v JRKB okolju, vključno z morebitnim vojaškim prispevkom k odzivu Nata na širjenje orožja za množično uničevanje (WMD), 7. 8. 2006.

državam, ki niso članice Zaveznitva, da ukrepajo pravočasno, usklajeno in glede na posamezen primer (NCRSM, 2006).

Natov sistem odziva na krizo (NCRS) je zasnovan (NCRSM, 2006):

- a. Kot popolnoma integriran sistem kriznega upravljanja, ki podpira Zaveznitvo pri odzivanju na celo vrsto kriz, s katerimi se lahko sooči.
- b. Tako, da omogoča Severnoatlantskemu svetu izvajati ustrezen politični nadzor nad ukrepi odziva na krizo (Crisis Response Measures - CRMs) ob istočasnem prenosu pooblastil za izvajanje ustreznih ukrepov, namenjenih večji prožnosti in hitrosti odzivanja. Prenos pooblastil mora posebej odobriti Severnoatlantski svet.
- c. Tako, da se okrepi civilno-vojaško sodelovanje in upošteva soodvisnost civilnih in vojaških ukrepov.
- d. Tako, da vključuje najrazličnejše ukrepe skladno s pooblastili Severnoatlantskemu svetu v podporo prizadevanjem za preprečevanje kriz in konfliktov.
- e. Tako, da upošteva in omogoča zaveznitvu pravočasno odzivanje na opozorila Natovega sistema opozarjanja z obveščevalnimi podatki⁴⁷ (NATO Intelligence Warning System - NIWS).
- f. Kot dopolnilo in podpora Natovega sistema načrtovanja delovanja (zbirka MC 133).
- g. Tako, da terja zaupanje političnih, vojaških in civilnih organov Nata.
- h. Tako, da se prepreči nepotrebno podvajanje z ostalimi Natovimi postopki in dogovori.
- i. Tako, da lahko podpira operacije za posamezne primere in ob odobritvi Severnoatlantskega sveta z uporabo sredstev in zmogljivosti Nata ter pod vodstvom drugih mednarodnih organizacij.
- j. Tako, da, če je to primerno in če to odobri Severnoatlantski svet, lahko v posameznih primerih podpira sodelovanje partnerskih ali drugih držav, ki niso članice Nata, pri odzivanju na krize.
- k. Tako, da je prijazen do uporabnikov in se uporablja s pomočjo orodij za avtomatsko obdelavo podatkov (Automated Data Processing - ADP).

Elementi Natovega sistema odziva na krizo

Natov sistem odziva na krizo sestavljajo štirje dopolnjujoči se elementi, ki niso v nikakršni povezavi s predhodno določenim potekom dogodkov.

- a. Preventivne možnosti. Preventivne možnosti so širše usmeritve ali poteki delovanja, ki jih obravnavajo višji Zavezniški odbori s pristojnostjo za krizno

⁴⁷ Natov sistem opozarjanja z obveščevalnimi podatki je sestavljen iz struktur, postopkov in orodij zaveznitva, namenjenih izdelavi in širjenju Natovih in nacionalnih kazalcev in obveščevalnih opozoril. NIWS je sistem zasnovan na kazalcih in opozarja odločevalce na nastajajočo grožnjo, tveganje ali zadevo, ki bi lahko vplivale na varnostne interese zaveznitva.

- upravljanje⁴⁸ in jih odobri Severnoatlantski svet. Preventivne možnosti obsegajo izbor možnosti za reševanje kriz in konfliktov kot pomoč Severnoatlantskem svetu /Odboru za obrambno načrtovanje (Defence Planning Committee - DPC) pri obravnavanju možnih odzivov na nastajajočo ali dejansko krizo. Zato se odločitev o uporabi preventivnih možnosti sprejme na visoki ravni in običajno na začetku nastajanja krize.
- b. Ukrepi odziva na krizo, so podrobno opredeljene aktivnosti, ki se lahko takoj izvedejo na ustreznih ravneh. Gre za vnaprej pripravljene aktivnosti, ki potekajo po podrobnih postopkih za izvedbo.
 - c. Ukrepi proti presenečenju obsegajo civilne in vojaške obrambne aktivnosti, ki jih je treba hitro izvesti, da se zagotovi varnost sil, prebivalstva in/ali ključnih vojaških in civilnih objektov v primeru napada ali neposredne nevarnosti napada z omejenim predhodnim opozorilom. Namen teh aktivnosti je omogočiti silam pod poveljstvom Zavezništva, da ohranijo sposobnost za učinkovito izvajanje svojih nalog. S temi aktivnostmi se izboljša tudi zaščita vojaških in civilnih organov, prebivalstva in kritične infrastrukture v Zavezniškem območju odgovornosti (Area of Responsibility - AOR) oziroma razmeščenih Zavezniških sil in objektov.
 - d. Ukrepi proti agresiji obsegajo aktivnosti, namenjene operacijam po 5. členu. Označujejo prehod iz stanja priprave in zagotovitve pripravljenosti v stanje odobrene uporabe Zavezniških sil proti državam, nedržavnim akterjem ali silam, ki izvajajo ali aktivno podpirajo agresijo na ozemlje držav članic Zavezništva in/ali proti njegovim silam. Ukrepi proti agresiji se lahko razglasijo ob začetku sovražnosti ali takoj po začetku.
 - e. Zavezniške stopnje pripravljenosti so protiteroristični in protidiverzantski ukrepi, ki jih lahko sprejmejo Zavezniška poveljstva in države članice za odvratanje teh groženj. Upravljanje tega elementa sodi v okvir pristojnosti Natovega urada za varnost. Čeprav ne sodijo med elemente sistema odziva na krizo, so vključene zato, da se v kriznih situacijah zagotovi njihovo poenotenje znotraj Zavezništva in obojestranska skladnost z drugimi elementi odziva na krizo v primeru krize.

Pomen obveščevalne dejavnosti v procesu kriznega upravljanja

Obveščevalna dejavnost je bistven element, ki se odseva v vseh pogledih kriznega upravljanja in predstavlja tudi osnovno aktivnost, ki zagotavlja informacije, na osnovi katerih morajo temeljiti odločitve.

Obveščevalna dejavnost v procesu kriznega upravljanja:

- zagotavlja obveščevalne analize po področjih, pomembnih za zagotavljanje nacionalne varnosti;
- daje zgodnja opozorila o pretečih potencialnih krizah;
- nacionalnemu in mednarodnemu kriznemu upravljanju pomaga zaznavati namere potencialnih nasprotnikov;

⁴⁸ Politični odbor (PC), Skupina za koordinacijo politike (PCG), Vojaški odbor (MC), Višji odbor za civilno krizno načrtovanje (SCEPC).

- daje podlago (informira) za nacionalno obrambno planiranje in vojaške operacije;
- varuje tajnosti, tako svojih virov in aktivnosti kot tudi ostalih državnih organov;
- s prikritim delovanjem lahko vpliva na določene dogodke, da se zgodijo v prid nacionalnim interesom.

4.1.2 NATO KONCEPT ZAŠČITE SIL V LUČI GROŽNJE JRKB/E TERORIZMA

Za razumevanje in opredelitev pojma zaščite sil uporabljamo dve definiciji, ki sta zapisani v Vojaški doktrini SV ter Natovi publikaciji AJP 3.14.

Vojaška doktrina (Furlan in sod., 2006, str. 108) navaja: »Zaščita sil predstavlja aktivnosti, ki se izvajajo za zmanjševanje ranljivosti moštva, opreme, objektov in delovanj pred celotnim spektrom groženj, katere se lahko pojavijo v različnih situacijah. Zaščita sil obsega aktivnosti zračne obrambe, nuklearne, radiološke, biološke in kemične obrambe, protiteroristične ukrepe, zaščito komunikacijskega in informacijskega sistema ter taktične ukrepe, kot so premik, maskiranje, utrjevanje in varovanje«.

Allied Joint Doctrine for Force Protection AJP-3.14 (2007, str. 1-1) pojmuje zaščito sil kot: »Vsi ukrepi in sredstva, ki zmanjšujejo ranljivost osebja, objektov, opreme in delovanja pred vsemi grožnjami in v vseh situacijah in zagotavljajo svobodo delovanja ter bojno učinkovitost sil«.

Zaščita sil vključuje zmogljivosti sil in bojnih funkcij, ki se dosejajo na njim lastne in ustrezne načine. Njihov prispevek se določi na podlagi obsega operacij, razmer, civilnega okolja in ogroženosti. Na področju zaščite sil se tako pojavlja šest glavnih oblik (AJP-3.14, 2007), ki zajemajo celoten spekter dejavnosti, ki jih izvajajo vsa poveljstva, enote in posamezniki. Te oblike so varnost, inženirijska zaščita sil, zračna obramba, zaščita zdravja, obvladovanje posledic in JRKB obramba.

Poveljniki uporabljajo VOBDE, kot bistveno podporo pri zaščiti lastnih sil. VOBDE pri tem ugotavlja, locira in analizira zmožnosti nasprotnika za delovanje po lastnih silah, sredstvih in zmogljivostih. Za zaščito sil mora VOBDE:

- Ugotoviti in odvracati nasprotnikove zmogljivosti za zbiranje obveščevalnih podatkov.
- Oceniti, v protiobveščevalnem smislu, lastne slabosti in nasprotnikove zmogljivosti, da izkoristi te slabosti.
- Ugotoviti nasprotnikovo razumevanje točk osredotočenja lastnih sil in na kakšen način jih nasprotnik namerava napasti oziroma vplivati nanje.
- Ugotoviti možne protiukrepe, s katerimi lastne sile lahko preprečijo dostop in delovanje po kritičnih zmogljivostih.
- Izvajati ocene nasprotnika/groženj in ocene tveganj.

S tako podporo se poveljnik odloča o uporabi protiukrepov, ki zavajajo nasprotnika oziroma prikrivajo lastne namere.

Če se osredotočimo na grožnjo JRKB/E terorizma in zaščito sil pred to grožnjo, Ivanuša (2007a, str. 5-6), definira zaščito sil kot dejavnosti za zmanjševanje ranljivosti osebja, opreme, objektov in delovanj pred vsemi grožnjami, v vseh razmerah.

Cilj zaščite sil je ohranjanje bojne moči vseh elementov razmeščenih sil ob upoštevanju obsežnejšega nasprotnikovega ogrožanja, naravnih in drugih nevarnosti ter lastnega delovanja. Načela zaščite sil, ki določajo delovanje JRKB/E obrambe, so:

- ocena ogroženosti: temelji na neprekinjenem spremljanju ter natančni in pravočasni analizi celostnih obveščevalnih podatkov. Omogoča izbor primernih NRKB/E - obrambnih zmogljivosti in določitev njihovega obsega;
- upravljanje tveganja: temelji na upravljanju vseh vrst tveganja in ne na njegovi odpravi. Človeške žrtve in materialna škoda so neizogibne v vsaki vojaški operaciji, tudi kadar ne gre za konflikt, zato je želja po izogitvi tveganju lahko v nasprotju z opravljanjem naloge. Poveljniki morajo zato učinkovito določiti in upravljati ravnotežje med človeškimi izgubami in operativnimi zahtevami;
- združeni in mednarodni koncept: zaščita sil mora na združenem območju delovanja vključevati vse komponente sil, tudi civilno podporo, poleg tega mora biti usmerjena v vse vrste in oblike groženj;
- določanje prednosti: čeprav NRKB/E obramba vključuje celotne sile, je malo verjetno, da bodo trenutne zmožnosti omogočale enako stopnjo zaščite vsem elementom sil, zato imajo prednost elementi, ki delujejo v točki osredotočenja;
- prilagodljivost: NRKB/E obramba naj bo prilagodljiva, modularna pri uporabi in zmožna odzivanja na hitro spreminjajoče se grožnje in okoliščine delovanj.

V preventivnem delovanju v boju proti JRKB/E terorizmu ima poleg policije, Slovenske obveščevalno varnostne agencije idr., pomembno vlogo tudi VOBDE SV, ki mora biti podprta tudi z obveščevalno, protiobveščevalno in varnostno dejavnostjo OVS Ministrstva za obrambo, Zaveznitva in partnerskih držav, saj bo SV le na ta način lahko pravočasno predvidela, odkrila, ocenila in spremljala različne grožnje ter nanje odgovorila. To ima še posebno težo pri Zaščiti sil, ki ji Zaveznitvo namenja posebno pozornost.

4.2 KONCEPT (VOJAŠKE) OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI EU

Evropska unija izvaja različne dejavnosti na obveščevalnem področju, saj se že dalj časa zaveda pomena tega področja.

Osnovo in nadgradnjo skupne obveščevalne dejavnosti Zahodno evropske unije (WEU) predstavlja Satelitski center (SATCEN), ki je bil z odločitvijo ministrov Zahodno evropske unije ustanovljen 1991 in se nahaja v letalski bazi Torrejon pri Madridu. SATCEN sicer ne razpolaga ali upravlja s sateliti, saj satelitske posnetke

pridobiva (kupuje)⁴⁹ iz drugih virov, vseeno pa predstavlja pomemben skupni evropski obveščevalni organ (Henigman, 2006, str. 13).

S pogodbo o EU (Maastrichtska pogodba) (Treaty on European Union (TEU), 1992) je Zahodno evropska unija postala sestavni del razvoja Evropske unije (EU) (Grizold, 1999, str. 57), pospešen pa je bil tudi nastanek skupne zunanje in varnostne politike EU (Angl.: Common Foreign and Security Policy/ CFSP). Članice so podpisale tudi dve Maastrichtski deklaraciji, s katerima se zavezujejo k postopni graditvi obrambne prvine EU, kot del evropske varnostne in obrambne identitete (EVOI). Jasno je, da vsebin navedenih dokumentov ne bo možno celovito uresničiti brez izboljšanja zmogljivosti skupnih evropskih obveščevalnih zmogljivosti.

Petersberška deklaracija (1992) je predvidela okrepitev operativne vloge Zahodno evropske unije, med drugim s prispevkom sil članic (Grizold, 1999, str. 59). V deklaraciji so navedene "Petersberške naloge", za katere bodo uporabljene skupne evropske sile: humanitarne in reševalne naloge, naloge za ohranjanje miru, naloge bojnih sil pri reševanju kriz, vključno z vzpostavljanjem miru (prav tam). Petersberške naloge opredeljujejo okvir skupnih vojaških operacij EU, s čimer usmerjajo tudi vojaško- strateško obveščevalno dejavnost EU.

V Kirchsberški deklaraciji (1994) so članice dale nalogo načrtovalni celici vojaškega štaba Zahodno evropske unije (WEU Planning Cell), da začne pripravljati formulacijo skupne evropske obrambne politike, ter poudarili pomen nadaljnje krepitve obrambne prvine EU (Grizold, 2005, str. 60).

Z Amsterdamsko pogodbo (Treaty of Amsterdam, 2. oktober 1997) je bila vzpostavljena možnost definiranja skupnih evropskih strategij; ustanovljeno je bilo delovno mesto visokega predstavnika (High Representative/ HR) za skupno zunanjo in varnostno politiko (SZVP). Visoki predstavnik za svoje delo potrebuje informacije na področju zunanjih zadev, pa tudi na področju obrambe in notranje varnosti. Ker je visoki predstavnik skupni organ EU, mu morajo obveščevalno podporo, vsaj na formalni ravni, skupaj prispevati vse članice EU. To zagotavlja formalno nevtralnost obveščevalnih izdelkov, ter onemogoča izključni vpliv ene nacionalne obveščevalne službe. To pa seveda še ne pomeni, da se visoki predstavnik ne more posvetovati z obveščevalnimi organi države, iz katere prihaja. Visoki predstavnik je kmalu po začetku svojega dela podal pobudo za ustanovitev Situacijskega centra EU, kot skupnega obveščevalnega organa EU (Rode, 2007, str. 30).

Na srečanju v St. Maloju (1998) sta se Francija in Velika Britanija strinjali o potrebi EU po »kapacitetah za avtonomno akcijo, podprtih s kredibilno silo in sredstvi za odločanje«. V deklaraciji je tudi zapisano, da mora imeti EU »kapacitete za analizo situacije, obveščevalne vire in zmožnost strateškega načrtovanja« (Kolenc, 2006).

Na srečanju voditeljev EU v Kölnu (1999), v senci operacije »Zavezniška Sila« (Kosovo), so evropski voditelji poudarili potrebo po večjih zmogljivostih na področju skupne obveščevalne dejavnosti, potrebo po ustanovitvi stalnega političnega in varnostnega komiteja (Political Security Committee/ PSC), vojaškega komiteja EU (EU Military Committee/ EUMC), Situacijskega centra (SITCEN) ter Satelitskega centra (EUSC).

⁴⁹ SATCEN satelitske posnetke kupuje od vseh svetovnih ponudnikov, glede na potrebe in zahteve članic EU.

Na zasedanju v Nici (2000) je Svet EU sprejel odločitev o vzpostavitvi trajne politične in vojaške strukture znotraj Sveta. Januarja 2001 je bil tako ustanovljen Politični in varnostni odbor (Political and Security Committee/ PSC), z namenom definiranja krize in usmerjanja evropskega odgovora na njo. Delo PSC obveščevalno podpira Situacijski center (SITCEN) EU, ustanovljen pri Generalnem sekretariatu. SITCEN EU tako spada v drugi steber EU (notranja in varnostna politika). Pri njem gre za večnivojsko zbiranje obveščevalnih podatkov. Viri podatkov so države članice, misije EU (npr. Altea), diplomatska konzularna predstavništva in drugo.

Leta 2003 je bila sprejeta Evropska varnostna strategija (European Security Strategy). V njej EU sebe opredeljuje kot globalnega akterja in izraža pripravljenost za prevzem svojega deleža odgovornosti za globalno varnost, ter izgradnjo boljšega sveta. V Varnostni strategiji je EU opredelila skupni pogled na najpomembnejše izzive in grožnje, ter si v odgovor na te grožnje in izzive zastavila skupne strateške cilje (Podbregar v Ivanuša, Podbregar, 2008, str. 48-51).

Po terorističnem napadu v Madridu 11. marca 2004, je Svet EU 25. marca 2004 sprejel Deklaracijo o boju proti terorizmu, v kateri je omenjena potreba po izgraditvi sistema za skupno analizo podatkov obveščevalnih služb in kot navaja Podbregar (Ivanuša, Podbregar, 2008, str. 51) med drugim določa naslednje ukrepe⁵⁰:

- (a) »politično zavezo vseh držav članic in pristopnih držav k skupnemu delovanju proti terorističnim dejanjem v duhu solidarnostne klavzule iz člena 42 v Pogodbi o Ustavi za Evropo;
- (b) ustanovitev funkcije koordinatorja za boj proti terorizmu;
- (c) poziv državam članicam k uporabi ukrepov, ki jih je sprejel svet in ki so opredeljeni v akcijskem načrtu za boj proti terorizmu z dne 21. septembra 2001 ali predlagani v drugih pobudah;
- (č) sporazum o sedmih posodobljenih strateških ciljih, ki poziva svet, da dokonča sprejemanje revidiranega akcijskega načrta EU za boj proti terorizmu in da junija 2004 poroča Evropskemu svetu«.

Teroristična dejanja so bila katalizator, ki so pospešila dejanja na podlagi priporočil Evropskega parlamenta za spopadanje s terorizmom, kar je pripeljalo tudi do tega, da je Evropski svet odobril evropski akcijski načrt za boj proti terorizmu. Pri obveščevalno varnostni dejavnosti, kot ključni v boju proti terorizmu, Podbregar (Ivanuša, Podbregar, 2008, str. 48) meni, da je v EU najpomembnejši prav akcijski načrt EU za boj proti terorizmu.

Evropski svet, ki se je sestal 16. in 17. junija 2004, je odobril revidirani akcijski načrt za boj proti terorizmu, ki ga je sestavil svet in vključuje več kot 200 ukrepov in strateških ciljev na visoki ravni (Podbregar v Ivanuša, Podbregar 2008, str. 51)⁵¹. Kot navaja Podbregar (Ivanuša, Podbregar, 2008, str. 51) so ti ukrepi in cilji naslednji:

- (a) »poglabljanje mednarodnega soglasja in krepitev mednarodnih prizadevanj za boj proti terorizmu;

⁵⁰ http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dt/547/547811/547811sl.pdf

⁵¹ http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dt/547/547811/547811sl.pdf

- (b) omejevanje dostopa teroristom do finančnih in drugih gospodarskih virov;
- (c) povečanje sposobnosti znotraj organov EU in držav članic za odkrivanje, preiskovanje in preganjanje teroristov ter preprečevanje terorističnih napadov;
- (č) ščitenje varnosti mednarodnega prevoza in zagotavljanje učinkovitega sistema mejnega nadzora;
- (d) krepitev sposobnosti držav članic za obravnavanje posledic terorističnega napada;
- (e) obravnavanje dejavnikov, ki prispevajo k podpiranju terorizma in pridobivanju novincev v terorizem;
- (f) dejanja na podlagi zunanjih odnosov EU, usmerjena k prednostim državam tretjega sveta, kjer je treba okrepiti sposobnost bojevanja proti terorizmu ali zavezanost k boju proti terorizmu«.

Ugotavljamo, da obveščevalna dejavnost igra ključno vlogo pri razvoju skupne varnostne politike Evropske Unije. Tudi Lizbonska pogodba, ko bo ratificirana v parlamentih vseh držav članic bo prinesla določene spremembe (npr. »zunanji minister Evropske unije«). Kljub vsemu pa je bistveno skupno razumevanje groženj in preprečevanje le-teh.

V okviru EU obveščevalno podporo pri odločanju potrebujejo različne evropske institucije, pa tudi države članice EU. Institucije EU obveščevalno podporo potrebujejo predvsem na področjih skupnih evropskih politik, države članice pa na nacionalno varnostnih področjih, saj so ta še vedno izključno v njihovih pristojnostih.

Na obrambnem področju mora biti obveščevalna podpora zagotovljena »politikom, strateškim načrtovalcem, operativnim poveljnikom in njihovim obveščevalnim organom« (Weisse v Kolenc, 2006, str. 10). Podporo politiki in strateškim vojaškim načrtovalcem EU zagotavlja obveščevalna celica Vojaškega štaba EU (EU Military Staff). Pri pridobivanju in obdelavi obveščevalnih informacij se celica zanaša skoraj izključno na prispevke svojih članic, saj EU (enako kot Zaveznštvo) skupne obveščevalne dejavnosti ne razvija. V praksi to pomeni, da obveščevalna celica pošilja Zahtevke za informacijo (angl.: Request For Information/ RFI) članicam ali Zaveznštvu, nato pa čaka na odgovor na te zahtevke. Tudi na vojaški operativno-taktični ravni (vojaške operacije) velja, da si enote same zagotovijo svoje obveščevalne zmogljivosti, lahko tudi po načelu »Leading Nation«⁵², razen dela skupnih zmogljivosti (obveščevalne enote in štabne obveščevalne dolžnosti), ki jih prispevajo članice na konferenci o naboru sil (angl.: Force Generation Conference) v fazi načrtovanja operacije. Prispevanje članic k skupnim zmogljivostim je potrebno tako iz funkcionalnih razlogov (ker nobena članica nima dovolj lastnih zmogljivosti), kot tudi iz "političnih" razlogov (pri zavezniških operacijah je zaželeno, da čim več štabnih dejavnosti opravlja večnacionalno osebje). Operativni poveljniki in njihovi obveščevalni organi si tako obveščevalno podporo zagotavljajo tudi s pomočjo Nacionalnih obveščevalnih celic (NOC) sodelujočih držav (Henigman, 2006, str. 13-17).

⁵² Načelo »Leading Nation« pomeni, da vodeča država kontingenta zagotovi večino potrebnih zmogljivosti, posamezne zmogljivosti pa zagotovijo sodelujoče države.

Na področju vojaške obveščevalne podpore je EU ugotovila niz pomanjkljivosti, ki pa ne izhajajo iz pomanjkljive organizacije ali pomanjkanja sodelovanja med članicami, temveč iz omejenih obveščevalnih kapacitet članic. Predvsem gre za pomanjkanje na področju izvidniških satelitov, brezpilotnih letal, elektronskega izvidovanja iz zraka, v nekaterih primerih pa tudi na področju zbiranja obveščevalnih podatkov s človeškimi viri (Müller- Wille v Kolenc, 2006, str. 11). Pogosto gre namreč za izredno drage sisteme, ki si jih članice same redko lahko privoščijo. Poleg vseh teh omejitev pa prihaja tudi do načrtnega skrivanja nekaterih kapacitet, npr. pri zbiranju obveščevalnih podatkov s človeškimi viri (angl.: Humint) (Kolenc v Henigman, 2006, str. 13-17). Posledica skrivanja je slabša koordinacija dela, prikrivanje informacij in posledično nezaupanje in rivalstvo med članicami, ter večje možnosti za podtikanje dezinformacij, zavajanje in izkoriščanje s strani tujih obveščevalnih služb. V vsakem primeru pa mora biti obveščevalna podpora prilagojena Petersberškim nalogam (Kolenc, 2006), kar pomeni poudarek na satelitskih zmogljivostih, zbiranju podatkov s človeškimi viri in elektronskem izvidovanju.

Ugotavljamo, da v EU trenutno obstajajo štiri nosilci obveščevalne dejavnosti:

- Situacijski center EU (SITCEN EU)
- Satelitski center EU,
- obveščevalni sektor v okviru Vojaškega štaba (Intelligence Division/ INTDIV EUMS),
- Europol.

Poslanstvo vojaškega štaba EU je zgodnje opozarjanje, ocenjevanje situacije in izvajanje strateškega načrtovanja. Kadrovsko strukturo štaba predstavljajo strokovnjaki iz vojaško-obveščevalnega področja, ki so iz vseh držav članic EU. Članice se same odločajo, katera izmed njihovih obveščevalnih služb bo zadolžena za posredovanje zbranih informacij. Pripadniki Vojaškega štaba EU sestavljajo poročila, ki temeljijo na nacionalnih obveščevalnih informacijah. Na osnovi teh se izdelava ocena situacije, ki odraža skupni evropski položaj. Te ocene se distribuirajo znotraj evropske varnostne in obrambne strukture (Kurež 2005, str. 41-42). Bistveno vlogo pri tem ima Sektor za obveščanje, ki igra vlogo povezovalca med EU in glavnimi nacionalnimi poveljstvi. Večina podpore vojaškim operacijam EU ne poteka preko EU, saj zagotavljanje nacionalne obveščevalne podpore ponavadi poteka mimo inštitucij EU neposredno do operativnih poveljstev.

Zaradi obstoječe obveščevalne politike EU, prihaja do podvajanja obveščevalnega dela, saj se isti varnostni problemi obveščevalno obdelujejo v večjem številu članic hkrati. Z istim problemom se tako analitično ukvarja več služb, kar povzroča neracionalno izrabo že tako omejenih obveščevalnih virov. Prednost tega pa je, da v Evropi ne obstaja en sam, ampak več različnih pogledov na varnostne grožnje. Povečevanje teroristične grožnje je, kot pred tem ZDA, tudi EU prisililo na sprejem določenih ukrepov na področju izmenjave informacij, kar je pripomoglo k boljši izrabi obveščevalnih zmogljivosti članic (Kolenc, 2006, str. 17).

Suverenost članic EU na obveščevalnem področju omogoča različne stopnje in obseg sodelovanja nacionalnih obveščevalnih služb. Članica tako lahko zadrži del informacij za sebe, kadar ji to ustreza. To lahko povzroči različna trenja in

nezaupanje, pa tudi situacijo, v kateri se nosilec evropske funkcije lahko nasloni na informacijo iz lastne države, njegovi kolegi pa na informacijo iz evropskega obveščevalnega organa. Različni vidiki in ocene lahko ustvarijo nesoglasja znotraj tega organa v pogledu odziva na problem. Članica EU lahko sama odloči v katerem »obveščevalnem klubu« bo sodelovala in v katerem ne (Kolenc, 2006, str. 17).

Kolenc ugotavlja (2006, str. 16), da se skupna obveščevalna dejavnost v EU postopoma razvija na treh ravneh:

1. na ravni EU brez sodelovanja obveščevalnih dejavnosti članic,
2. na ravni izmenjave in sodelovanja med institucijami EU in članicami EU,
3. na ravni neposrednega sodelovanja med članicami, brez udeležbe institucij EU.

V zvezi z obveščevalno politiko EU Kolenc (2006, str. 18) ugotavlja, da ta kot enotno izoblikovan dokument ne obstaja, čeprav bi bil obstoj takega dokumenta verjetno nadvse koristen. Odločenost EU, da prevzame večje mednarodno breme, že sedaj silijo EU in članice na sprejem različnih ukrepov na področju skupne obveščevalne dejavnosti. Na ta način se postopoma institucionalizira skupna obveščevalna politika EU. Postopoma se odpravljajo tudi različne tradicionalne ovire za medsebojno obveščevalno sodelovanje članic EU. Še vedno pa niso ustvarjeni pogoji za bistveni dvig obveščevalnih zmogljivosti EU, saj je to v prvi vrsti odvisno od političnih odločitev. Lahko domnevamo, da bodo obveščevalne zmogljivosti še naprej zaostajale za zmogljivostmi ZDA in tudi Zavezništva, te razlike se bodo verjetno še poglobljale. EU bo zato na obveščevalnem področju še naprej odvisna od ZDA ter se bo soočala s težavami v zvezi z lastno kredibilnostjo.

4.3 OPERACIJE KRIZNEGA ODZIVANJA

Operacije kriznega odzivanja (OKO) obsegajo politično, vojaško in civilno delovanje, ki poteka v skladu z mednarodnim pravom in je namenjeno preprečevanju kriz in kriznemu upravljanju pri doseganju ciljev Zavezništva. Za termin operacije kriznega odzivanja, ki ga uporablja SV in Zavezništvo (AJP 3.4, 2007) v svojih dokumentih, poteka iskanje novega, vrednostno bolj nevtralnega izraza. Tako je predlagan termin mednarodne operacije in misije (MOM)⁵³, pod katerega bi strnili izraze:

- mirovne operacije (uporablja OZN),
- operacije kriznega odzivanja (uporablja Zavezništvo in SV) in
- operacije civilnega in vojaškega kriznega upravljanja (uporablja EU).

Jelušič (2009, str. 42) ugotavlja, da » se bo v različnih dokumentih in strokovnih besedilih še naprej uporabljal ustrezen termin za poimenovanje mednarodne skrbi za mir in varnost v svetu, kljub temu, pa je dobro imeti pojem, ki vključuje čisto

⁵³ Izraz mednarodne operacije in misije se uveljavlja zato, da bi lahko vključili vse oblike delovanja vojaških, policijskih, zaščitno-reševalnih in drugih civilnih zmogljivosti v mednarodnem okolju pod mandatom mednarodnih organizacij. Izraz vključuje tako mirovne operacije vseh vrst kot vojaške operacije, mednarodne civilne operacije, mednarodne reševalne operacije in misije (Jelušič, 2009, str. 38).

vse oblike delovanja, glede na posamezne mednarodne organizacije, ki vsaka zase oblikujejo specifično izrazoslovje, in ne glede na obliko sodelovanja v njih.«

Jelušič (2009, str. 42) tako meni, da je izraz mednarodne operacije in misije primeren za opis sedanjega stanja pri teh dejavnostih.

Kljub temu, bomo za potrebe te disertacije uporabljali izraz operacije kriznega odzivanja (OKO). Te operacije obsegajo spekter delovanj od podpore civilnim organizacijam do bojnega delovanja. SV v OKO sodeluje pod okriljem mednarodnih varnostnih organizacij v okviru mednarodnih sporazumov pod vodstvom Zavezništva, Evropske unije, OZN in OVSE (Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi).

Načrtovanje in priprava enot SV za sodelovanje v operacijah kriznega odzivanja zahteva opredelitev procesov, postopkov in načrtovanja za sodelovanje na strateški, operativni in taktični ravni. Tako se zagotavlja enotnost načrtovanja, organiziranja, izvajanja priprav in učinkovito poveljevanje in kontrola v času sodelovanja SV v OKO. VOBDE sodeluje pri vseh fazah priprav, napotitve, delovanja in povratka kontingenta SV (SVNKON). Vloga VOBDE je pri tem naslednja (Rode, Čevriz, Henigman, 2009, str. 64):

(1) Načrtovanje in postopki za odločitev za sodelovanje SV v OKO

J-2/GŠSV sodeluje pri izdelavi vojaške analize možnosti sodelovanja SV v možnih OKO. V skladu s smernicami in zahtevami ministra za obrambo in analizo možnosti sodelovanja SV v možni OKO, J3/GŠSV s pristojnimi organi MORS, predstavniki SV (PSV) v tujini in prvo podrejenimi poveljstvi v obliki vojaškega nasveta oceni zmožnosti sodelovanja SV v OKO.

(2) Priprave za sodelovanje SV v OKO

Priprave na področju odgovornosti VOBDE zajemajo:

- obveščevalno pripravo bojišča/prostora OKO,
- varnostne priprave sodelujočih pripadnikov in enot,
- zagotavljanje geoprostorskih podatkov,
- priprava obveščevalnih zmogljivosti za delovanje, ter
- varnostno preverjanje pripadnikov SV.

J2/GŠSV v sodelovanju z OVS, strokovnimi nosilci geoprostorske podpore MORS (Urad za civilno obrambo - UCO, Urad za informatiko in komunikacije - UIK), Oddelek za raziskave in simulacije (ORIS)/PDRIU, ter organi zavezništva, zagotavlja podporo PSSV z izvajanjem obveščevalne priprave bojišča/prostora (OPB) na strateški ravni. OPB vključuje območje OKO, ter vsa območja obveščevalnega interesa (območja, s katerih se lahko izrazi pomemben vpliv na OKO). Pri tem praviloma sodelujejo pripadniki S2 iz poveljstev in enot (PE) SV, ki niso vključene v priprave in ne sodelujejo na OKO. PSSV vzporedno izvaja svojo obveščevalno pripravo bojišča/prostora, ki je praviloma enako območju obveščevalnega interesa poveljstva OKO ter območja, po katerih poteka transport sil SV do območja OKO. Pri tem praviloma prav tako sodelujejo S2 podrejenih PE SV, ki niso vključene v priprave in ne sodelujejo na OKO. S2 enote SV, ki sodeluje v OKO, vzporedno izvaja svojo obveščevalno pripravo bojišča/prostora, ki obsega območje obveščevalnega

interesa enote SV (SVNKON) na OKO. Obveščevalna priprava na vseh ravneh obsega vse pomembne dejavnike, kot so pomembne značilnosti prostora, klima in vreme, nasprotnik, lastne in sodelujoče sile, družbeni in zgodovinski dejavniki, ipd. ORIS/PDRIU na podlagi zahtevka PSSV izvede preizkus in simulacijo nalog SVNKON pred odhodom na OKO (Rode in sod., 2009, str. 64).

Varnostne priprave posameznikov in enot za OKO se izvajajo na področjih kadrovske in informacijske varnosti, ter varnosti sredstev in objektov SV. Priprave obsegajo seznanitev pripadnikov in enot o vseh znanih in verjetnih varnostnih grožnjah, vključno z možnostmi nasprotnika in potencialnega nasprotnika za zbiranje podatkov o SV (nasprotnikove ISTAR zmogljivosti), ter načine varovanja in zaščite pred temi grožnjami. Varnostne priprave tipično obsegajo dejavnike, kot so terorizem, paravojaške skupine, organizirani kriminal, prisotne obveščevalne strukture tujih držav ali organizacij, nenaklonjene družbene skupine, nevarne nalezljive bolezni, grožnje zaradi vremena in terenskih značilnosti, minska polja ali ostanki minskih polj, neeksplozirana ubojna sredstva, improvizirana eksplozivna sredstva (IES)⁵⁴ grožnje zaradi socio - kulturnih značilnosti sodelujočih držav in lokalnega prebivalstva, ipd. (Rode in sod., 2009, str. 64-65).

Zagotavljanje prostorskih podatkov obsega pridobitev tiskanih in digitalnih geoprostorskih izdelkov za izvedbo priprav in delovanja enot SV na OKO. Ti izdelki so topografske in tematske karte, ter posnetki iz zraka oz. satelitski posnetki. Enote SV pravočasno ugotovijo svoje potrebe po teh izdelkih in zahtevke preko SG2 posredujejo nadrejenemu. J2 GŠSV te zahtevke posreduje v MORS, ter skrbi za njihovo pravočasno zagotovitev.

V okviru priprave obveščevalnih zmogljivosti za delovanje se izvedejo vsi ukrepi in postopki, ki so potrebni za učinkovito delovanje teh sil na OKO. V okviru tega J2 GŠSV v sodelovanju z OVS, PSSV in PDRIU praviloma opredelijo medsebojna razmerja med Nacionalno obveščevalno celico (NOC) in obveščevalno - izvidniškimi organi, enotami in posamezniki SVNKON, s poudarkom na medsebojnem sodelovanju in postopkih izmenjave obveščevalnih informacij in podatkov med SVNKON in NOC ter SVNKON in sodelujočimi enotami tujih OS. J2/GŠSV po potrebi izdelava ustrezne usmeritve, ki jih mora PSSV upoštevati pri izdelavi Ukaza za delovanje SV v OKO. J2/GŠSV, v sodelovanju z OVS, pravno službo GŠSV in PDRIU, opredeli morebitne omejitve pri delovanju SVNKON na obveščevalno - izvidniškem področju in jih posreduje nosilcu izdelave Direktive za delovanje SV. PDRIU po potrebi predlaga

⁵⁴ V angleškem jeziku IED - *Improvised Explosive Device*; v SV področja še nismo dokončno terminološko uskladili in definirali, tako da se poleg IES uporablja tudi termin IEN - *improvizirana eksplozivna naprava*. Napadi z IES predstavljajo resno grožnjo izvedbi bojnih delovanj, osebju, materialnim sredstvom in infrastrukturi. Sovražnik je sposoben uporabiti širok spekter naprav in je zelo prilagodljiv v odkrivanju in uporabi novih taktično tehničnih postopkov.

Delovanje proti uporabi IES zahteva uporabo zaščitnih tehničnih sredstev in specifičnih lastnih taktično tehničnih postopkov, ki bodo omogočili izvedbo bojnih nalog in povečale možnost preživetja v okolju IES. Za uspešno izvajanje taktično tehničnih postopkov je potrebno poveljnike in vojake SV pred napotitvijo na OKO ustrezno usposobiti (Rode in sod., 2009, str. 66).

spremembe in dopolnila organiziranosti, formacij in usposabljanja. Pri tem upošteva pridobljene izkušnje SV iz predhodnih operacij in usposabljanj, priporočila Zavezništva ter izkušnje tujih oboroženih sil. G2/PSSV, v sodelovanju z J2/GŠSV, OVS, PDRIU in 5. OIB predlaga izbor kadra za popolnitev ključnih dolžnosti na obveščevalnem področju, vključno z dolžnostmi v NOC. Po potrebi izdela zahteve za popolnitev kritičnih dolžnosti na obveščevalno - varnostnem področju (npr. prevajalci) (Rode in sod., 2009, str. 65).

Varnostno preverjanje pripadnikov SV je v pristojnosti OVS. Za pripadnike, ki potrebujejo varnostno potrdilo za udeležbo v OKO, poda predlog poveljnik bataljona, njemu enake ali višje enote (19.čl. Pravilnika o varovanju tajnih podatkov MORS). J1 GŠSV te zahteve posreduje v OVS. OVS o morebitnih zadržkih takoj obvešča GŠSV (17.čl. Pravilnika o varovanju tajnih podatkov MORS).

(3) Delovanje VOBDE na OKO

Za delovanje se VOBDE določi organizacijski okvir, dolžnosti, medsebojno sodelovanje in usklajevanje obveščevalnih organov v poveljstvih in enotah SV, uredi se sodelovanje organov za obveščevalno podporo SV z OVS in organi tujih oboroženih sil na OKO, ter poda temeljne usmeritve.

Temeljne funkcije VOBDE na OKO so:

- spremljanje situacije, ter pravočasno odkrivanje in opozarjanje pred nasprotnikom in vsemi vrstami groženj silam SV,
- zagotavljanje točne in usklajene slike nasprotnika, groženj in okolja,
- izvajanje obveščevalne priprave prostora,
- podpora ciljenja, podpora ocene bojnega delovanja, ter podpora zaščiti sil.

Temeljne dejavnosti na področju VOBDE na OKO so:

- načrtovanje, zbiranje, obdelava in posredovanje informacij za potrebe izvajanja temeljnih funkcij obveščevalne podpore SV,
- dejavnost izvidovanja (vključno z elektronskim izvidovanjem/ EI) in opazovanja,
- odkrivanje, prepoznavanje in lociranje ciljev z elektronskimi podpornimi ukrepi (kot del dejavnosti elektronskega bojevanja/EB).

Elektronsko izvidovanje (EI) skladno z 32.čl. ZOBr (UPB - 1) izvaja enota za elektronsko izvidovanje, na podlagi usmeritev OVS.

Z vstopom v EU in Zavezništvo so se preoblikovali nekateri temeljni razvojni procesi v SV, ki vplivajo na nadaljnji razvoj VOBDE SV za delovanje na OKO. Eden glavnih procesov je integracija SV v Zavezništvo, ki je zaključena v letu 2009, katerega pomembna elementa sta skupno načrtovanje ciljev sil ter uveljavljanje standardov Zavezništva.

V okviru ciljev sil bo SV do leta 2014 postopoma razvijala discipline pridobivanja podatkov iz človeških virov, zmogljivosti za izvidovanje iz zraka in usmerjanje ognja z uporabo brezpilotnih letal, elektronske podpore ukrepe, moderne senzorje za opazovanje bojišča s tal, razvila bo tudi izvidniško četo za podporo srednje

motorizirane brigade. Obenem bo SV postopoma razvijala tudi zmogljivosti za načrtovanje, obdelavo in posredovanje obveščevalnih izdelkov s podporo informacijskih orodij, ter orodij za geoprostorsko obdelavo podatkov. Večina novih zmogljivosti bo umeščena v okvir Obveščevalno - izvidniškega bataljona (5. OIB) (SOPR 2007-2012). Uveljavljanje standardov je stalen in pomemben proces, s katerim VOBDE dosega optimalno urejenost na določenem področju, interoperabilnost pri delovanju v okviru zaveznitva, ter večjo usklajenost in učinkovitost delovanja. Pri tem je potrebno zagotavljati stalno, učinkovito, celovito in usklajeno VOBDE SV. Učinkoviteje povezati procese obveščevalne podpore SV s procesi OVS, procese uskladiti in racionalizirati, ter zagotoviti medsebojno sinergijo.

Z uvajanjem novih obveščevalno - izvidniških zmogljivosti, opremljanjem in modernizacijo, sprejemanjem potrebnih standardov, izdelavo strokovne literature, mednarodnim vojaškim sodelovanjem, pridobivanjem motiviranih pripadnikov in njihovim nenehnim izobraževanjem in usposabljanjem, SV zagotavlja izboljševanje učinkovitosti ter nadaljnji razvoj VOBDE.

Težišče obveščevalne zagotovitve SV v miru je na podpori OKO, podpori poveljnika sil SV in načelnika GŠSV.

S preostalimi zmogljivostmi VOBDE zagotavlja obveščevalno zagotovitev za potrebe delovanja SV doma, izvaja usposabljanja pripadnikov SV, ter sodeluje pri razvoju novih zmogljivosti VOBDE.

Za delovanje na OKO se mora VOBDE organizirati tako, kot je to določeno za konkretno operacijo ali celo za posamezen SVNKON. VOBDE SV, v sodelovanju z OVS, zagotavljajo obveščevalni štabni organi PE SV (v okviru SGJ-2), določeni s formacijami enot.

Na OKO obveščevalno podporo SV zagotavlja tudi Nacionalna obveščevalna celica. Vedno, kadar je to možno, je potrebno zagotoviti tudi varne komunikacije med enoto SV na OKO in POVC (Poveljniškim centrom) SV.

Organi VOBDE lahko z organi in pripadniki tujih oboroženih sil v okviru OKO izmenjujejo taktične informacije, kadar se te nanašajo na varnost in zaščito sodelujočih poveljstev in enot in njihovih pripadnikov, oziroma vplivajo na njihove zmožnosti za izvajanje nalog.

Obveščevalno - izvidniško podporo SV izvaja tudi 5. OIB, ki za čas delovanja podredi posamezne obveščevalno - izvidniške zmogljivosti (module) podpiranemu poveljstvu, vključno z modulom za načrtovanje, obdelavo in posredovanje izdelkov. Izvidovanje in opazovanje na taktični ravni izvajajo izvidniške enote v sestavi PE SV. S posredovanjem podatkov, ki lahko vplivajo na varnost pripadnikov in enot SV, v obveščevalni podpori posredno sodelujejo vsi pripadniki SV.

Skladno z zakonskimi omejitvami, sklepi vlade in ustreznimi akti poveljevanja, se VOBDE SV opira tudi na lokalno prebivalstvo, vladne in nevladne organizacije, združenja in skupine, v času in na območju vojaških operacij.

Pri razporejanju obveščevalnih virov VOBDE uporablja načelo prožnosti in skladno s tem preverja potrebo po obstoju formacijskih mest obveščevalnih organov v poveljstvih in enotah SV, ki se reorganizirajo, ali pa se nahajajo v nizkem operativnem ciklusu.

Kadrovske zmogljivosti VOBDE je potrebno prerazporejati v tista poveljstva in enote SV in na tiste dolžnosti, kjer so najbolj potrebne. Za izvajanje nalog obveščevalne podpore na 1. in 2. ravni načrtovanja (skupine za spremljanje situacije, analizo, obdelavo in posredovanje) je po potrebi smotrno organizirati včasne delovne skupine, sestavljene iz pripadnikov poveljstev in enot SV, ki so v nizkem operativnem ciklusu, po načelih izmenskega dela in rotacije.

VOBDE z delovanjem na OKO ter učenjem iz lastnih in tujih izkušenj nenehno išče in predlaga boljše rešitve organiziranosti, taktike, postopkov in opremljenosti. Za sodelovanje pri razvoju novih zmogljivosti, izdelavi razvojnih in doktrinarnih dokumentov, ter preverjanju primernosti in uveljavitvi novih standardov ima VOBDE tako na voljo izkušene pripadnike, ki so se »izkazali in kalili« v realnem okolju. Enako velja za testiranje nove opreme, senzorjev, taktike in postopkov, kjer so na voljo najbolj usposobljene enote in posamezniki na konkretnem področju.

4.4 NORMATIVNE PODLAGE VOJAŠKE OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI SLOVENSKE VOJSKE

VOBDE je namenjena podpori poveljevanju in kontroli SV. Organizirana mora biti tako, da v največji možni meri omogoča zavedanje situacije ter podpira odločanja na vseh ravneh poveljevanja in v celotnem spektru operacij, za katere se pripravlja SV.

Za doseg tega cilja VOBDE deluje po konceptu razvoja, ki ima dva temeljna namena:

- predstavlja razvojne, organizacijske in druge usmeritve ter izhodišča za pripravo in izvedbo oblikovanja obveščevalnega področja v SV ter delovanje v strukturah in operacijah zavezništva;
- predstavlja stališča in vizijo stroke o bodoči organiziranosti in delovanju tega področja, ki bo kot okvirni načrt služil tako stroki sami kot tudi preostali sestavi SV.

Pred začetkom pregleda normativnih podlag VOBDE je treba povedati še naslednje: obveščevalna dejavnost predstavlja le en, neločljivi del celotne dejavnosti organov S/G/J-2 (skupaj s protiobveščevalno in varnostno dejavnostjo) in jo je treba obravnavati kot del celote teh dejavnosti.

VOBDE se poleg Zakona o obrambi opira še na organizacijske dokumente, ki opredeljujejo strukturo in obseg SV za delovanje v zavezništvu in na nacionalnem ozemlju. Sprejeti so tudi nekateri temeljni razvojni dokumenti:

- Strateški pregled obrambe 2002-2003 z vizijo razvoja do leta 2015 (EVA 2004-1911-0026 z dne 12. 3. 2004),
- Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske - ReSDPRO SV (Uradni list RS, št. 89/04 z dne 13. 7. 2004),
- Srednjeročni obrambni program 2005-2010 (SOPr) (šifra: 802-00-1/2004-89 z dne 22. 6. 2005),
- Srednjeročni obrambni program 2007-2012 (SOPr) (šifra 803-2/2006-58 z dne 27. 11. 2006).

Iz ReSDPRO izhajajo nove naloge in poslanstvo SV:

1. Preprečevanje agresije in ustrezno reagiranje na agresijo:

- izvajanje operacij nacionalne vojaške obrambe (nadzor, kontrola in zaščita kopnega, morja in zračnega prostora ter obramba državnega ozemlja),
- sodelovanje v operacijah v okviru mednarodnih organizacij (kolektivna obramba po 5. členu Severnoatlantske pogodbe in tudi operacije zunaj tega člena),

2. Vojaško prispevanje k mednarodnemu miru, varnosti in stabilnosti, ki obsega:

- obrambno diplomacijo (dvostransko in večstransko sodelovanje),
- graditev varnosti in zaupanja, uravnavanje oboroževanja in preprečevanje širjenja orožja za množično uničevanje (nadzor oborožitve in razorožitve, inšpekcijski nadzor tujih vojaških enot ter verifikacijske dejavnosti),

3. Operacije kriznega odzivanja:

- Natove operacije o 5. členu Severnoatlantske pogodbe in zunaj tega člena (non article 5. operations),
- operacije Evropske unije,
- preventivno diplomacijo, preprečevanje konfliktov in ohranjanje, vsiljevanje ali vzdrževanje miru, humanitarno pomoč, pomoč pri izvajanju humanitarne pomoči ter boj proti mednarodnemu terorizmu in drugim grožnjam miru,

4. Podpora sistemu zaščite, reševanja in pomoči ter drugim državnim organom in organizacijam, ki obsega:

- sodelovanje pri nalogah zaščite, reševanja in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah v skladu z načrti, opremljenostjo in organizacijo vojske,
- sodelovanje s policijo v skladu z načrti pri varovanju državne meje, sodelovanje pri obvladovanju velikih in ilegalnih migracij, sodelovanje pri preprečevanju in boju proti terorizmu ter pri izvajanju drugih nalog z njenega področja dela,
- iskanje in reševanje iz zraka, na morju in na kopnem,
- podporo znanstvenoraziskovalni in tehnološki razvojni dejavnosti na obrambnem področju (sodelovanje pri načrtovanju, organizaciji in upravljanju nacionalnih obrambnih raziskav ter tehnologij in podpora projektom namenske industrije),
- evakuacijo državljanov RS iz tujine v kriznih in vojnih razmerah.

Poslanstva in naloge neposredno določajo obseg in zmogljivosti SV, ki se že intenzivno prilagaja in reorganizira v tej smeri. Ti procesi, naloge in poslanstvo terjajo tudi ustrezno (re)organizacijo VOBDE SV. Ta mora biti sposobna SV zagotoviti obveščevalno zagotovitev odločanja v celotnem spektru navedenih poslanstev in nalog SV. Zavedati pa se moramo da je področje VOBDE in celotne SV podvrženo stalnemu spremljanju in konstantnim spremembam v razvojnih dokumentih.

4.5 POSLANSTVO VOJAŠKE OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI SV

Z vstopom v Zavezništvo je RS uresničila cilj - zagotovitev temeljnega varnostnega interesa v okviru kolektivne obrambe, ki izhaja iz 5. člena Washingtonskega sporazuma. Skupaj z uresničevanjem ciljev varnostne politike, se je preoblikovala tudi SV. Tudi SV, se kot druge oborožene sile spreminja. Tako je iz tabele 3. razvidno, kako se z razvojem krize oz. vojne spreminja identiteta oboroženih sil in s tem tudi VOBDE. Za obravnavano tematiko so posebej pomembni dojemanje groženj, vojaški proračun, odnos vojske do politike, pričakovanja od vojske in naloge vojske. Vsi v tabeli zajeti dejavniki na nek način vplivajo na poslanstvo VOBDE SV.

Značilnosti	Začetek vojne	Vrhunec vojne	Povojno obdobje
Struktura	Spontana organizacija prerašča v množično vojsko.	množična vojska s profesionalci in veliko rezervo	zmanjševanje profesionalne in naborniške sestave
Grožnja	nacionalna katastrofa	trajni pat položaj	nevojaški viri ogrožanja
Javno mnenje	močna podpora	podpora, ambivalentno	skeptično
Prevladujoče vprašanje	obramba države	osvoboditev ozemlja	gospodarska rast
Vojaški proračun	improviziran, nejasen	visok	zmanjševanje
Vir napetosti med vojsko in družbo	Ga ni.	vojaški cilji	visok proračun, politizacija
Profesionalna vloga vojakov	bojovník domoljub	državnik	strokovnjak
Vloga žensk	prostovoljen pristop	socialni moment	integracija
Odnos vojske in politike	spopad vojakov in politikov	popolna integracija, močan vpliv vladajoče stranke	izključenost vojske iz politike, departizacija in depolitizacija
Ugovor vesti	nerazumljen	delno sprejet	alternativne službe
Identifikacija vojakov	nacionalna	institucionalna	profesionalna, nato civilna
Pričakovanja od vojske	nacionalna rešitev	zmaga	fleksibilen odgovor
Naloge vojske	obramba visoke intenzitete	napad visoke intenzitete	promocija miru, sodelovanje, mirovne in nevojne vojaške operacije

Tabela 3. : Sprememba identitete v oboroženih silah
Metodološka osnova po Segal, 1993 v Žunec, Tus, 1999, str. 328.

Na podlagi prednosti članstva v Zavezništvo se je SV odpovedala razvijanju določenih obrambnih zmogljivosti. Zato vojaška obramba RS temelji na uporabi združenih sil Zavezništva, v katerih bodo integrirane sile SV (Furlan in sod., 2006, str. 5).

RS in SV pa sta se kljub temu odločili za celovito VOBDE (Rode in sod., 2009, str. 60).

VOBDE SV neprekinjeno podpira delovanje SV v miru, krizi in vojni; na strateški, operativni in taktični ravni poveljevanja ter v celotnem spektru operacij, za katere se pripravlja SV. Ravni obveščevalne dejavnosti se med seboj močno prepletajo in dopolnjujejo. V SV se VOBDE izvaja izključno za podporo vojaških načrtovanj in

delovanj ter podporo drugih državnih organov na podlagi usmeritev ministra za obrambo.

VOBDE mora biti usklajena z dejavnostjo OVS Ministrstva za obrambo.

4.6 FUNKCIJE VOJAŠKE OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI SV

Temeljne funkcije VOBDE SV (povzeto po AJP-2.0, 2003) so:

- a. prepoznavanje indikatorjev in opozarjanje (angl.: Indications and Warning),
- b. izvajanje obveščevalne priprave bojišča (OPB) (angl.: Intelligence Preparation of the Battlespace - IPB),
- c. podpora skupne operativne slike in zavedanje situacije (angl.: Common Operational Picture and Situational Awareness - COP & SA),
- č. podpora ciljenja (angl.: Support to Targeting),
- d. ocenjevanje bojnega delovanja (OBD) (angl.: Battle Damage Assessment - BDA),
- e. podpora zaščiti sil (angl.: Force Protection),
- f. priprava sil za delovanje (angl.: Force Preparation).

Prepoznavanje indikatorjev in opozarjanje. Indikatorji so specifične dejavnosti ali stanja, ki jih je mogoče zlahka prepoznati in njihov obstoj povezati z določeno dejavnostjo nasprotnika. Indikatorje je treba opredeliti pred začetkom delovanj, da pomagajo odgovoriti na Prednostne obveščevalne zahteve (POZ) poveljnika ter Obveščevalne zahteve (OZ) organov S/G/J-2. Indikatorje, katerih obstoj (ali neobstoj) kaže na začetek neke pomembne dejavnosti, ki zahteva akcijo poveljnika, imenujemo tudi sprožilni (angl.: Triggers) indikatorji (Rode in sod., 2009, str. 61).

Izvajanje obveščevalne priprave bojišča (OPB). OPB je analitična metodologija za izdelavo obveščevalnih ocen, predvidevanj in drugih obveščevalnih izdelkov za podporo odločanja poveljnika. Izdelki OPB so eden od temeljev za usmerjanje vojaškega obveščevalnega delovanja in ciljenja, uporabljajo pa jih tudi drugi štabni organi (Pravila štabnega dela, 1998) za izdelavo lastnih ocen ter odločanje o varianti delovanja lastnih sil. OPB sestoji iz:

- a. definicije celotnega bojiščnega prostora,
- b. opisa učinkov bojišča,
- c. ocene nasprotnika in groženj,
- č. ugotavljanja in opisa potencialnega delovanja nasprotnika.

Podpora skupne operativne slike in zavedanja situacije. Skupna operativna slika (angl.: Common Operational Picture - COP) je časovni preseki stanja lastnih sil ("modra slika"), nasprotnikovih sil ("rdeča slika") ter okolja ("rjava slika"). Skupna operativna slika je odvisna od konkretne ravni poveljevanja in temelji na informacijah, ki so posredovane tej ravni poveljevanja. Skupna operativna slika je osnova za poveljnikovo zavedanje situacije, ki ga definiramo kot njegovo zavedanje operativnega okolja v kontekstu naloge enote (Rode in sod., 2009, str. 61).

Podpora ciljenja. Za potrebe podpore ciljenja je naloga VOBDE prepoznati cilj, njegove dele, prepoznati sistem, ki mu cilj pripada, ugotoviti trenutni status, relativno pomembnost in ranljivost cilja. Podatke o ciljih VOBDE lahko zagotovi:

- a. načrtno na podlagi obveščevalnih zahtev o ciljih,
- b. med procesom OPB z definiranjem območij interesa ciljev (angl.: Target Area of Interest - TAI),
- c. naključno med zagotavljanjem odgovora na drugo obveščevalno zahtevo. V slednjem primeru mora informacija o cilju čim prej priti do lastnih sil (ima status prioritete). Pri podpori ciljenja je treba upoštevati tudi Ženevski protokol I (1997) k Ženevskim konvencijam (1947) (Rode in sod., 2009, str. 61).

Ocena bojnega delovanja (OBD). Ocena bojnega delovanja (OBD) sestoji iz ocene fizične škode, ocene funkcionalne škode in ocene učinkovitosti sistema, ki je deloval po cilju. Enako velja tudi pri uporabi neubojne sile. OBD je predvsem naloga obveščevalne dejavnosti, pri čemer pa morajo sodelovati tudi operativni organi in organi za ognjeno podporo.

V okviru OBD je treba:

- a. zagotoviti informacije o ustreznosti, točnosti in učinkovitosti ognjenega (tudi neubojnega) sistema, ki je deloval po cilju,
- b. ugotoviti, ali je dosežen zahtevani učinek na cilju ter obseg postranske škode,
- c. ugotoviti, ali je treba izvesti nov napad na cilj. OBD je naloga predvsem VOBDE, pri čemer pa morajo sodelovati tudi organi za operativne zadeve (S/G/J-3) in organi za ognjeno podporo.

Pravočasna izvedba OBD zahteva izdajo nalog enotam in virom še pred začetkom napada. Pri OBD je še posebej pomembna uporaba standardne terminologije, definicij, metodologije in poročanja (Rode in sod., 2009, str. 61-62).

Obveščevalna podpora zaščiti sil. Zaščita sil pomeni zaščito premestljivih sil pred konvencionalnimi in nekonvencionalnimi grožnjami. Konvencionalne so tiste, s katerimi se sile običajno soočajo med delovanjem, nekonvencionalne pa so vohunjenje, terorizem, sabotaze, diverzije in kriminalna dejavnost. Naloga VOBDE za podporo zaščite sil je zagotoviti obveščevalne podatke o varnostnih grožnjah (angl.: Security Intelligence) ter oceno nekonvencionalnih groženj. Oboje je podlaga za načrtovanje elementov zaščite sil, kot so varnost moštva (angl.: Personnel Security), varnost objektov (angl.: Physical Security), informacij (angl.: Information Security - INFOSEC), informacijske tehnologije (angl.: Information Technology (IT) Security) ter varnost organizacije (angl.: Organisational Security⁵⁵) (Rode in sod., 2009, str. 62).

Priprava obveščevalnih zmogljivosti za delovanje. V pripravo za delovanje spadajo dejavnosti, s katerimi VOBDE načrtuje in pripravi sile za učinkovito obveščevalno delovanje. Izvaja se pred napotitvijo sil in vsebuje:

1. Določitev poslanstva in nalog obveščevalne dejavnosti:
 - a. preciziranje poslanstva, nalog in zahtev obveščevalne dejavnosti SV,

⁵⁵Glej tudi *Joint Intelligence doctrine*, 2003.

- b. določitev Kritičnih informacijskih zahtev (KIZ) poveljnika, razvoj Prioritetnih obveščevalnih zahtev (POZ) poveljnika,
 - c. določitev obveščevalnih zahtev,
 - č. načrtovanje obveščevalne arhitekture,
 - d. določitev virov (nosilcev) obveščevalne arhitekture,
 - e. namensko organiziranje virov (nosilcev).
2. Ugotovitev potreb po dodatni obveščevalni podpori:
 - a. ugotovitev zahtev za obveščevalno podporo od zunaj,
 - b. ugotovitev zahtev za dodatno moštvo,
 - c. organizacija urjenja občasne sestave za okrepitev.
 3. Načrtovanje upravljanja zbiranja podatkov (angl.: Collection Management):
 - a. ugotovitev obveščevalne zahteve,
 - b. določitev časovnice zbiranja,
 - c. ugotovitev pomanjkljivosti v zmogljivostih za pridobivanje podatkov,
 - č. na podlagi pomanjkljivosti v zmogljivostih izdelava informacijskih zahtev in njihova dostava nadrejenemu,
 - d. koordinacija vseh razpoložljivih disciplin pridobivanja podatkov.
 4. Načrtovanje upravljanja izdelave obveščevalnih izdelkov:
 - a. potrditev in dopolnitev Prioritetnih obveščevalnih zahtev (POZ),
 - b. dokončanje in dopolnitev obveščevalne ocene.
 5. Načrtovanje posredovanja izdelkov.
 6. Načrtovanje integracije v mednarodnem okolju (vzpostavitev častnikov za povezavo).
- (Rode in sod., 2009, str. 62-63)

4.7 NAČELA VOJAŠKE OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI SV

Načela so zbrana in urejena splošna strokovna vodila za delovanje, potrjena v praksi SV in tujih oboroženih sil. Pomembnost posameznega načela je pogosto odvisna od ravni poveljevanja in drugih dejavnikov. Pripadniki SV so pri svojem delu načela dolžni poznati in upoštevati, upoštevanje načel namreč zagotavlja optimalne možnosti za uspeh. VOBDE SV na vseh ravneh poveljevanja temelji na naslednjih načelih, ki sledijo tudi dokumentu AJP-2.0:

- a. Načelo zakonitosti. Celotna VOBDE SV se izvaja v skladu z obstoječo zakonodajo in podzakonskimi akti ter sprejetimi standardi in doktrinami. Dolžnost vseh pripadnikov VOBDE SV je, da stalno skrbijo za uresničevanje tega načela.
- b. Centraliziranost načrtovanja in decentraliziranost izvedbe. Načrtovanje, organiziranje, vodenje in nadzor vseh obveščevalno-izvidniških ukrepov, postopkov in dejavnosti ter sil in sredstev SV poteka centralizirano, izvedba nalog pa decentralizirano. Izvidniške enote in sredstva (senzorji) so uporabljeni skladno z zamislijo in načrtom nadrejenega, uporaba enot in sredstev pa temelji na iniciativi in kreativnih zamislih podrejenih na vseh ravneh poveljevanja. Za pravilno delovanje obveščevalnih organov je odgovoren poveljnik enote.

c. Pravočasnost. Obveščevalni podatek nima nikakršne vrednosti, če ni pravočasno poslan ali dostopen uporabniku.

č. Sistematično obdelovanje. V procesu izvajanja obveščevalne dejavnosti se vsi obveščevalni podatki obdelujejo sistematično, z metodičnim delom, ki temelji na obveščevalnem ciklusu.

d. Objektivnost. Preprečiti je treba vsako skušnjava, da bi prirejali informacije skladno z našim mnenjem in zamislili.

e. Dostopnost. Uporabna informacija ali obveščevalni podatek mora biti dostopen obveščevalnemu osebju in uporabnikom. Informacije in obveščevalne podatke mora obdelati obveščevalno osebje.

f. Zaščita virov in informacij. Vsi viri informacij, kot tudi vse informacije in informacijska infrastruktura morajo biti ustrezno zaščiteni in v skladu z načelom zakonitosti.

g. Stalno ocenjevanje. Obveščevalni podatki se morajo stalno pregledovati in po potrebi tudi dopolnjevati, ob upoštevanju novih informacij in primerjave z že znanimi podatki.

h. Odzivnost. Obveščevalno osebje se mora stalno odzivati na obveščevalne zahteve, ki jih postavlja poveljnik.

4.8 METODE DELA OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI SV

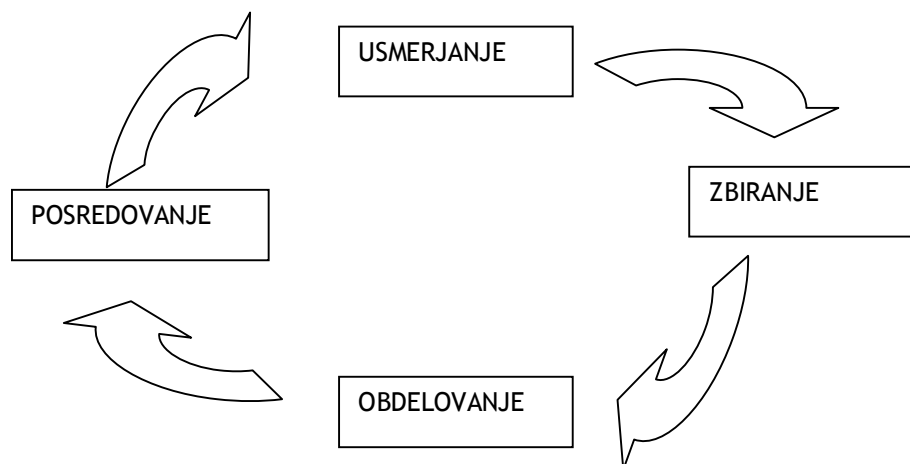
Temeljna metoda dela VOBDE je obveščevalni cikel. Sestoji iz štirih korakov (Joint intelligence doctrine, 2003): usmerjanje, pridobivanje podatkov, obdelava ter posredovanje. Iz obveščevalnega ciklusa izhajajo ali se nanj nanašajo druge, predvsem analitične metode (OPB, indukcija, dedukcija) ter metode načrtovanja in usklajevanja različnih disciplin pridobivanja podatkov.

4.8.1 OBVEŠČEVALNI CIKLUS

Zbiranje obveščevalnih informacij, njihovo obdelovanje, opredelitev pomembnih med njimi, obdelovanje in posredovanje naročniku (odgovornim) v obveščevalni dejavnosti izvajajo v obveščevalnem ciklusu (slika 3.). Obveščevalni cikel predstavlja izvajanje določenih postopkov. V okviru Zavezništva potekajo štiri⁵⁶ ločeni postopki in so opredeljeni kot: usmerjanje, zbiranje, obdelovanje in posredovanje.

⁵⁶To število se razlikuje v posameznih obveščevalnih sistemih; v obveščevalnem sistemu ZDA ima obveščevalni cikel 6 stopenj: načrtovanje in usmerjanje, obdelovanje in izkoriščanje, analizo in izdelovanje, širjenje in vključevanje ter ovrednotenje in povratne informacije. Posamezne države imajo tudi drugačno metodologijo, vendar osnovne permise obveščevalnega ciklusa ostajajo enake (Kolenc, 2006).

Slika 3: Obveščevalni cikelus

Vir: AJP 2.0 - Združena obveščevalna, protiobveščevalna in varnostna doktrina

Usmerjanje

Usmerjanje ima dva vidika:

- usmerjanje organov VOBDE s strani poveljnika, s čimer poveljnik usmerja obveščevalno dejavnost. Njegovo osnovno orodje pri tem so jasna in precizna navodila o tem, kakšne informacije in obveščevalne podatke potrebuje (KIZ in POZ⁵⁷), po kakšnem vrstnem redu prioritete in do kdaj jih potrebuje;
- usmerjanje enot in virov za zbiranje informacij s strani S/G/J-2, ki predstavlja temelj Načrta zbiranja. Načrt se sestoji iz informacijskih zahtev⁵⁸ (IZ), indikatorjev ter nalog organskim in dodanim enotam in virom.

Proces usmerjanja lahko ponazorimo s preprosto shemo:

KIZ in POZ poveljnika → (POZ1, POZ2 ...) → IZ (1, 2, 3 ...) → indikatorji (1.1., 1.2., 1.3., 2.1., 2.2. ...) → naloge enotam in virom

Usmerjanje se uresničuje v procesu Koordinacije zbiranja in upravljanja z obveščevalnimi zahtevami (KZUOZ)⁵⁹ in je sestavljeno iz dveh komponent: koordinacije pridobivanja podatkov in upravljanja z obveščevalnimi zahtevami.

Da bi VOBDE pridobila odgovor na informacijske zahteve, ki jih ne more zbrati z organskimi ali dodanimi enotami in viri, na ustrezni organ naslovi Zahtevek za informacijo (ZZI).

Zbiranje podatkov

Podatki se zbirajo iz različnih virov (osebe ali stvari) ter se pravočasno dostavijo ustreznemu organu za obdelavo in izdelavo obveščevalnega izdelka. Podatke lahko pridobivajo enote od virov, ali pa organi VOBDE od enot in virov.

⁵⁷ KIZ: Kritične informacijske zahteve; POZ: Prioritetne obveščevalne zahteve (praviloma 7-10 zahtev).

⁵⁸ Information Requirement.

⁵⁹ Angl.: CCIRM: Collection Coordination and Information Request Management.

Pridobivanje se izvaja z eno ali več obveščevalnimi disciplinami in metodami zbiranja. SV pridobiva podatke na vseh ravneh poveljevanja z lastnimi zmogljivostmi, ob sodelovanju z OVS ter z mednarodno izmenjavo obveščevalnih podatkov. Poleg resničnosti in pravočasnosti morajo biti podatki tudi kakovostni (relevantni).

Pri razvrščanju obveščevalnih podatkov obstajajo tri ravni, na podlagi katerih je predviden namen njihove uporabe (AJP 2.0).

Strateška obveščevalna dejavnost - je »obveščevalna dejavnost, ki je potrebna za oblikovanje politike in vojaških načrtov na državnih in/ali mednarodnih ravneh« in predstavlja najvišjo raven obveščevalnih podatkov.

Operativna obveščevalna dejavnost - je »obveščevalna dejavnost, ki je potrebna za načrtovanje in izvajanje vojaških operacij na operativni ravni«.

Taktična obveščevalna dejavnost - je »obveščevalna dejavnost, ki je potrebna za načrtovanje in izvedbo operacij na taktični ravni«.

Obdelava

Obdelava je korak, v katerem informacija postane obveščevalni podatek (angl.: Intelligence). Obdelava poteka na vseh ravneh obveščevalne dejavnosti. Na najnižji ravni zbiranja se surove informacije med obdelavo spremenijo v razumljiv izdelek. Na vsaki naslednji (višji) ravni poveljevanja se te informacije postavijo v kontekst novih dejstev, ki na nižji ravni niso bila dostopna, kar prvotni informaciji vsakič doda novo vrednost.

Obdelava obsega: razvrščanje, vrednotenje, analizo in integracijo ter interpretacijo.

Razvrščanje (angl.: Collation) pomeni knjiženje informacij, njihovo pregledno shranjevanje v najustreznejši obliki in povezovanje v sorodne skupine glede na vsebino zadeve, POZ poveljnika, na katerega se nanaša, območje obveščevalne odgovornosti in vrste naloge poveljstva ali enote. Namen razvrščanja je doseči sistematičnost, preglednost in dostopnost informacij vsem organom VOBDE za potrebe njihove nadaljnje obdelave.

Skladno z obstoječimi pravili pisarniškega poslovanja je osnovna metoda knjiženja do spremembe ustreznih predpisov še naprej vnos v delovodnik, dopolnili pa jo bodo beleženje in shranjevanje na spletnem portalu, vnos v elektronsko ali fizično mapo zadeve, vrisovanje na elektronsko ali papirnato obveščevalno delovno karto ter vnos v strukturirane in nestrukturirane baze podatkov. Za ta namen se bodo postopoma začela uvajati spletna orodja (intranet), po uvedbi nacionalnega tajnega omrežja pa bo elektronsko poslovanje postopoma in skoraj v celoti nadomestilo papirnato poslovanje.

Vrednotenje pomeni oceno stopnje zaupanja (angl.: Rating) vsakega podatka ali informacije. Izvaja se z uporabo alfanumeričnega sistema vrednotenja podatkov, ki je kombinacija ocene zanesljivosti vira informacij (A-F) ter njihove verodostojnosti (1-6) (SVS Stanag 2022).

Analiza in integracija je korak, v katerem informacije ali obveščevalne podatke najprej temeljito preučimo (analiziramo), da iz njih izluščimo pomembna dejstva. Ta dejstva nato primerjamo med seboj in na podlagi njih izvedemo ustrezne sklepe

(dedukcija). Te sklepe nato združimo in poskusimo ugotoviti neki prevladujoč vzorec, ki nam bo v nadaljevanju pomagal pri interpretaciji informacije.

Interpretacija je (zadnji) korak obdelave, v katerem informacije primerjamo z znanimi dejstvi ali jih dodamo že znanim dejstvom. Pri tem nastane nova informacija, ali pa nov pogled na že obstoječo, obenem pa lahko potrdimo ali zavržemo predhodno domnevo (če smo jo postavili). Šele po interpretaciji tako informacija resnično postane obveščevalni podatek (dobi "dodano vrednost"). Bolj od samih dejstev je namreč pomembna interpretacija teh dejstev. Prioriteta v tem koraku je na izbiri tistih informacij, ki najbolj prispevajo k odgovoru na poveljniskove POZ. Interpretacija je izključno miselni proces in temelji na analitikovem zdravem razumu, izkušnjah, vojaškem in splošnem znanju ter obstoječih informacijah in obveščevalnih podatkih.

V specializiranih obveščevalnih disciplinah (npr. SIGINT, IMINT, TECHINT, MASINT) interpretacija predstavlja predvsem spremembo zbranih podatkov in informacij v obliko, ki jo razumejo "običajni" analitiki. Lahko gre za prevod materialov iz tujega jezika, interpretacijo posnetkov iz zraka, elektronskih signalov, interpretacijo informacij pridobljenih s človeškimi viri, zaključke iz analize zajetega tehničnega sredstva ipd. Pogosto se pri tem velika količina podatkov spremeni v majhno, a uporabno količino informacij (npr. veliko število "pik" in "madežev" na fotografiji iz zraka "postane" artilerijski bataljon na ognjenem položaju). Tako interpretirane informacije lahko "običajni" analitik uporabi za interpretacijo na svoji ravni, pri čemer jih postavi v širši kontekst skupaj z drugimi informacijami.

Rezultat interpretacije je obveščevalni izdelek (obveščevalno poročilo, ocena, informacija, povzetek, analiza ipd.).

Posredovanje

Posredovanje (angl.: Dissemination) pomeni pravočasno zagotovitev informacije ali obveščevalnega izdelka uporabnikom. Pri tem je najpomembnejše, da ima izdelek uporabno vsebino (odgovori na POZ poveljnika) in je dovolj zgodaj poslan, da ga uporabnik lahko pravočasno prejme. Pomembni so tudi pravilna oblika in format ter ustrezen obseg izdelka, pri komunikaciji z Zavezništvom pa tudi uporaba razumljivega⁶⁰ angleškega jezika. Pravočasnost je najbolj kritična na taktični ravni, kjer je na razpolago najmanj časa in osebja, potreba po pravočasnih in točnih informacijah pa je izredno velika.

Posredovanje je lahko ustno (neformalno ali formalno poročilo (angl.: Briefing)), pisno, grafično ali v obliki elektronskih podatkov.

Ustno poročanje je, kadar je to mogoče, podprto z vizualnimi pripomočki (PowerPoint, karte, sheme), enako velja tudi za druge formate.

Do pridobitve novih licenčnih orodij in sprejetja ustreznih Stanagov bodo edini elektronski formati obveščevalnih podatkov VOBDE SV formati, ki jih omogočajo obstoječa licenčna orodja (Word, Excell, različni videokodeki, slikovni formati jpeg,

⁶⁰ Izraz "razumljiv" tukaj pomeni, da je pomembnejša razumljivost izdelka kot pa odlična uporaba angleščine. Uporabnik bo bolj cenil uporabnost informacije kot pa lepoto jezika ter pestrost izrazov, s katerimi je napisana. To pa seveda ne pomeni, da je lahko analitik v angleškem jeziku "napol pismen".

tiff, bmp, gif itd.). V prihodnosti pa bo treba vzpostavili temelje za poenostavitev posredovanja podatkov na način komunikacije in izmenjave podatkov neposredno med posameznimi bazami na vseh ravneh poveljevanja SV in Zavezništva. To bodo omogočili enotni standardi zapisa in izmenjave podatkov, treba pa bo sprejeti tudi SVS Stanag 2433- AintP-3 in zagotoviti potrebno informacijsko opremo.

Pri posredovanju je pomembno upoštevati naslednja načela:

- strogo je treba ločiti interpretacije od dejstev (v besedilu interpretacije začnemo z besedo Komentar: ... in končamo s Konec komentarja). Pri ustnem posredovanju interpretacijo navedemo z ustreznim izrazom, npr. "na podlagi dejstev sklepamo ...");
- če je bila informacija izdelana v pomanjkanju časa, je to treba jasno navesti, saj lahko v nasprotnem primeru uporabnika zavedemo;
- oblika mora biti jedrnata, čim manj besedila mora povedati čim več (vizualna oblika je zelo primerna);
- obveščevalna poročila morajo biti standardizirana (Stanag 2022), kar opredeljujejo tudi ustrezni standardni operativni postopki (SOP);
- vsebina, oblika, formati, obseg, pogostost poročanja itd. poročil specialistov (SIGINT, IMINT, HUMINT) so opredeljena z ustreznimi standardi in tudi s SOP;
- po možnosti je treba ovrednotiti vsak del informacije posebej (po odstavkih), ne pa besedilo v celoti;
- kadar koli je mogoče, je treba za posredovanje uporabljati elektronska sredstva;
- pri uporabi elektronskih sredstev je treba upoštevati prepustnost komunikacijsko informacijskega sistema (KIS). Velike datoteke lahko "zamašijo" ozka grla in povzročijo zastoj v komunikacijah. Zaželeno je, da analitiki obvladajo osnovna orodja in metode za zmanjšanje velikosti datotek;
- v nujnih primerih se lahko skrajša ali preskoči korak interpretacije, pri čemer pa je treba uporabnika obvestiti, da je taka informacija nepreverjena in zato lahko tudi napačna;
- informacije je treba dostaviti (oziroma omogočiti dostop do njih) vsem tistim, ki jih potrebujejo, tudi sosednjim enotam;
- nujne informacije in obveščevalne podatke, ki se nanašajo na veljavne obveščevalne zahteve, je treba posredovati takoj;
- periodično je treba povzeti vse informacije in obveščevalne podatke (angl.: Intelligence Summary), ki se nanašajo na operacijo, kar opredeljujejo tudi ustrezni SOP;
- obveščevalni podatki morajo biti ustrezno stopnjevani (označeni z ustrezno stopnjo tajnosti) in šifrirani (prevelika stopnjevanost otežuje dostop do informacij, premajhna pa ogroža varnost operacije in obveščevalnih virov). Kot splošno pravilo velja, da če nasprotnik nima časa za reakcijo, informacije ni treba stopnjevati in šifrirati. V vsakem primeru pa je treba zaščititi vir informacij. Kompromitirani vir praviloma postane neuporaben, človeški vir pa lahko tudi življenjsko ogrozimo.

Uporabnik na koncu oceni ustreznost izdelka in po potrebi izda nov zahtevek za informacijo oziroma poveljnik izda novo prioriteto obveščevalno zahtevo (POZ), s čimer se začne nov obveščevalni cikel. V nasprotnem primeru se obveščevalni cikel s tem konča.

4.8.2 OBVEŠČEVALNI PODATKI

Obveščevalni podatki so najpomembnejši dejavnik za zmago na bojišču. So nujno potrebni za dobro načrtovanje in predstavljajo nepogrešljivo orodje poveljnikov - menedžerjev. Poveljnik, ki samo pomisli, da bi začel aktivnosti brez, da bi poizkušal odkriti namene in zmožnosti nasprotnika, bi se »slep« znašel na bojišču.

Napredek v tehnologiji je močno povečal zmožnosti poveljnika, da vidi kaj je za horizontom, oziroma kaj je za naslednjim hribom. Vse to mu omogoča, da ima dostop do velike količine podatkov in informacij o številu, opremljenosti in položaju nasprotnika. Ravno tako, lahko v skoraj vsakem trenutku dneva ali noči, ta sredstva zagotovijo poveljniku podatke kaj počne njegov nasprotnik. Iz te količine informacij, ki so pravilno zbrane in razvrščene v analitičnem procesu, lahko dobimo nekaj kvalitetnih **obveščevalnih podatkov**, ki omogočajo **predvideti kaj je nasprotnik sposoben narediti in kaj bo najverjetneje storil**. Obveščevalni podatki, ki jih izdelamo iz množice informacij, pomenijo poveljniku glavno oporo pri sprejemanju odločitev.

Obveščevalni podatki niso preprosto špekuliranje, pričarano na osnovi pičlih informacij, oziroma ni hazardersko ugibanje, ki temelji na osebnih ocenah prenapljenega sestavljanja koščkov informacij. Z namenom pridobitve obveščevalnih podatkov, morajo biti informacije zbrane na podlagi bistvenih vprašanj, ki jih postavi poveljnik. Ko so informacije zbrane, jih je potrebno obdelati v analitičnem procesu, v katerem ima glavno vlogo človeška presoja, ki temelji na znanju in izkušnjah. Obveščevalni podatki, kot končen produkt v tem procesu, morajo biti končno ustrezno razdeljeni in posredovani v primernem časovnem okviru in ustrezni obliki tistim, ki so jih zahtevali oziroma jih potrebujejo za načrtovanje in uporabo v operacijah.

Potrebno je poudariti, da je posedovanje ustreznih obveščevalnih podatkov zmagoviti faktor na bojišču. Obveščevalnih podatkov pa ne moremo učinkovito uporabiti, če obveščevalni podatki oziroma informacije iz katerih le te pridobimo, niso posredovane na ustrezen način. Interoperabilnost, ki v tem primeru pomeni zmožnost izmenjave informacij in obveščevalnih podatkov, je ključni dejavnik za uspešno izvajanje multinacionalnih operacij. Vse to pa je mogoče samo v primeru, da vse države Zaveznitva delajo na podlagi skupnih standardov.

Informacija je sestavljena iz posameznega podatka ali iz skupine podatkov, ki so zaradi različnih razlogov pridobljeni in zbrani preko različnih senzorjev in na različne načine. Informacija je ugotovitev stanja ali stvari, ki obstaja ali je obstajala v neki točki v času in prostoru. Je nedvoumen pojav v naravi, ki je lahko povezana z dogodki v preteklosti in prihodnosti in predstavlja preteklost ali

trenutno stanje. Definirana je kot neobdelan podatek različnih opisov, ki se lahko uporabi v izdelavi obveščevalnih podatkov.

V operacijah ima poveljnik dostop do velike količine informacij, ki se navezujejo na vse vidike operativnega okolja. Informacije, ki so mu na voljo opredeljujejo zelo širok spekter zadev povezanih z njegovimi lastnimi silami in silami njegovega nasprotnika (njihovim številom, identiteto, opremo, lokacijo, stanjem oskrbljenosti, številom žrtev, stanjem uvajanja dodatnih sil, stanjem goriva, količino streliva in mnogih drugih dejavnikov). Poveljnik ima tudi enako veliko število informacij, ki se navezujejo na okolje bojišča, klimatske razmere, vreme, zemljišče, socialno politične vplive in druge vidike bojišča.

V pripravi in izvajanju procesa sprejemanja odločitev, mora poveljnik že od začetka definirati katere informacije, ki se navezujejo na nasprotnika in lastne sile, bo potreboval za sprejemanje odločitve in pripravo ustreznega načrta. To so ključna obveščevalna vprašanja na katere mora poveljnik dobiti odgovore, ki mu bodo pripomogli k sprejemanju odločitve in izdelavi ustreznega operativnega načrta.

Informacija ima posebno vrednost, kadar lahko iz nje izdelamo določene zaključke. To pa je lahko tudi rezultat njene povezave s kakšno drugo informacijo, ki smo jo že predhodno pridobili, ali pa povezava pridobljene informacije s predhodnimi izkušnjami. Sami po sebi imajo podatki pridobljeni s pomočjo različnih senzorjev manjšo uporabno vrednost. Podatki zbrani s pomočjo senzorjev postanejo informacije, ko so primerno predelani v ustrezen format.

Informacija je sama po sebi dejstvo ali niz dejstev. Če pa jo povežemo z že znano informacijo oziroma umestimo v okvir predhodno znanih dejstev bo nastal nov niz dejstev, ki jih imenujemo obveščevalni podatek. **Obveščevalni podatek** se od informacije razlikuje po tem, da nastane kot rezultat v procesu subjektivne ocene, ni popolnoma nedvoumen in je odprt za spremembe. Povezovanje enega niza informacij z drugim ali ocenjevanje informacij s primerjavo že zbranih dejstev in informacij v bazah podatkov ter zaključki, ki jih izdelata analitik predstavljajo vrh v izdelavi obveščevalnih podatkov iz informacij.

Obveščevalni podatki omogočajo poveljniku možnost predvidevanja o možni taktiki nasprotnika ali oceno njegovih zmogljivosti. Posedovanje obveščevalnih podatkov mu prinaša ključno prednost pred nasprotnikom saj lahko predvidi namen nasprotnika, njegove aktivnosti in reakcije ob določenih dogodkih. Poveljnik lahko na podlagi tega vedenja ustrezno načrtuje svoje aktivnosti. To pa **zmanjšuje tveganja prisotna v spopadu in povečuje možnosti uspeha**.

Obveščevalni podatki ne bodo nikoli popolnoma kompletni. V mislih osebe, ki si poizkuša ustvariti celotno sliko o nasprotniku, se bodo vedno pojavljala neodgovorjena vprašanja. Nikoli ni zagotovo, da je obveščevalni podatek popolnoma točen. Na podlagi **izvedene ocene o njegovi natančnosti** je omogočeno poveljniku, da se odloči kakšno težo bo dal obveščevalnemu podatku v procesu sprejemanja odločitve.

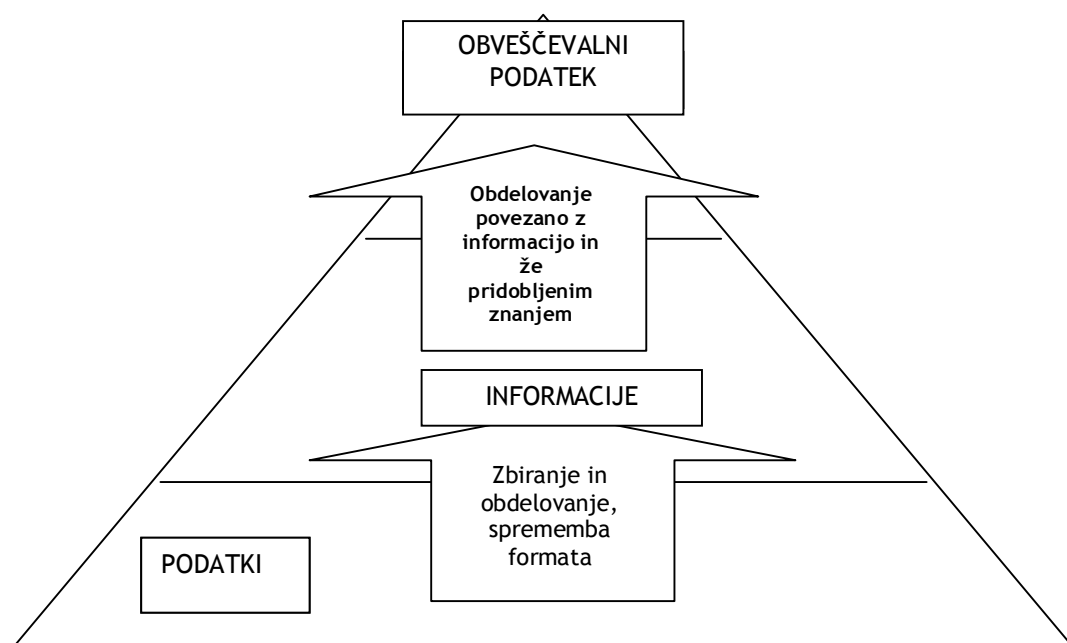
Razmerje med podatki, informacijami in obveščevalnimi podatki prikazuje slika 4. Navedena dejstva kažejo, da razmerje med podatki, informacijami in obveščevalnimi podatki ni zapleteno. Zbrani podatki prerastejo v informacijo. Ustrezno obdelane informacije so obveščevalni podatki. Obveščevalni podatki so rezultati sklepov ali zaključkov, ki temeljijo na analizi dejstev.

Obveščevalni podatki lahko nadalje delijo v tri tipe obveščevalnih podatkov:

Osnovni obveščevalni podatki so obveščevalna podlaga o zadevah, ki so zajete v bazah podatkov ter se v miru in med izvajanjem operacij stalno nadgrajujejo. Princip uporabe osnovnih obveščevalnih podatkov je, da se jih postavi v situacijo na začetku izvajanja operacij. Povezujemo jih z opredeljevanjem obveščevalnih zahtev, ki jih postavljamo s proučevanjem stalnih dejavnikov, kot sta bojišče in vreme. Na njih pa lahko odgovorimo s postavitvijo novih zahtev v toku izvajanja operacij.

Trenutni obveščevalni podatki, ki so izdelani kot odgovor na obveščevalne zahteve katere so povezane s trenutnimi operacijami ter se nanašajo na dogodke v času izvajanja operacij.

Slika 4. : Razmerje med podatki, informacijami in obveščevalnimi podatki

Vir: AJP 2.0 - Združena obveščevalna, protiobveščevalna in varnostna doktrina

Obveščevalni podatki o cilju so definirani kot: »Obveščevalni podatki, ki podrobno opredeljujejo in določajo komponente cilja ali celoten cilj in nakazujejo njihove pomanjkljivosti in relativno pomembnost« (AJP 2.0, 2003).

Obveščevalna dejavnost o ciljih zagotavlja podrobne podatke v procesu določanja cilja. Ta proces zagotavlja njihovo učinkovito uporabo v napadalnih sistemih za ognjeno podporo.

Za kakovostne obveščevalne podatke je potrebno izvesti obdelavo podatkov in informacij, saj le ti v procesu obdelave pridobijo na »vrednosti in kakovosti«.

Obdelava je del v krogu obveščevalnih podatkov, kjer se informacije, ki so bile zbrane kot odgovor na usmeritve poveljnika, predelujejo v obveščevalne podatke.

Obdelovanje je strukturirano zaporedje aktivnosti, ki se lahko izvaja zaporedno ali pa tudi sočasno z drugimi procesi. Obdelava je pretvarjanje informacij v obveščevalne podatke s primerjavo, ocenjevanjem, analizo, integracijo in razlago. Vsak nov proces obdelave informacij ali obveščevalnih podatkov na višjem nivoju in z dopolnjevanjem dejstev ali podatkov, ki niso bili znani prejšnjemu nivoju, pomeni, da je nastal nov dopolnjen obveščevalni podatek. Razvrščanje v skupine je korak v obdelovalni fazi obveščevalnega ciklusa, ki z razvrščanjem med seboj povezanih elementov v skupine, zagotavlja zapis dogodkov in omogoča nadaljnjo obdelavo.

Ocena opredeljuje ocenjevanje informacije z vidika zanesljivosti vira in verodostojnosti informacije. To hkrati lahko razumemo tudi kot kazalnika **kakovosti obveščevalnega podatka**.

Ocena je ovrednotenje kako zanesljiv je vir in kako verjetno je, da je informacija, ki prihaja od njega točna in zanesljiva. Pridobljeno informacijo ne smemo vzeti kot resnično samo po sebi. Za to obstaja veliko razlogov vključno z namernim zavajanjem. Informacija lahko ni zanesljiva ali popolnoma točna. Proces ocenjevanja pomeni, da je vsak del informacije ali obveščevalnega podatka posebej opredeljen z alfanumeričnimi ocenami. Z njimi določamo stopnjo zaupanja, ki jo lahko prisodimo informaciji ali obveščevalnemu podatku.

Sprejeti standardi vrednosti za ocenjevanje stopenj zanesljivosti virov in kredibilnosti informacij so navedeni v tabeli 4.

Zanesljivost vira		Kredibilnost informacije	
A	Popolnoma zanesljiv	1	Potrjena s strani drugega vira
B	Ponavadi zanesljiv	2	Verjetno resnična
C	Komaj zanesljiv	3	Morda resnična
D	Ne vedno zanesljiv	4	Dvomljiva
E	Nezanesljiv	5	Neverjetna
F	Zanesljivosti ni mogoče oceniti	6	Resničnosti ni mogoče presoditi

Tabela 4. : Vrednosti zanesljivosti in kredibilnosti

Vir: AJP 2.0 - Združena obveščevalna, protiobveščevalna in varnostna doktrina

Analiza in sinteza sta opredeljeni ločeno in pomenita korak v fazi obdelave obveščevalnega ciklusa, kjer se produkti pregledujejo, da bi prepoznali pomembna dejstva in jih kasneje interpretirali. Sta korak procesne faze ciklusa obveščevalne dejavnosti, kjer se analizirane informacije in/ali obveščevalni podatki, v času nastajanja nadaljnjih obveščevalnih podatkov, izbirajo in kombinirajo v vzorec. V praksi sinteza sledi analizi brez premora, zato se ta dva procesa tudi obravnavata skupaj.

V fazi analize so informacije obdelane in ocenjene, iz njih pa so izluščena pomembna dejstva. Ta pomembna dejstva se potem primerjajo z že znanimi dejstvi in se združijo v novo obliko. Sinteza se opravi skupaj z dedukcijo in identifikacijo, iz njih pa se tvori obveščevalni podatek ali zaporedje dogodkov, ki tvorijo neko

individualno sliko. Ta aspekt obdelave podatkov tvori ključno in kritično točko ciklusa obveščevalnih podatkov, saj zaenkrat še ni zamenjave za izkušnje in ocenjevalno zmožnost analitika.

Razlaga je končni korak v procesni fazi ciklusa obveščevalnih podatkov, v kateri poteka presoja pomena informacij in/ali obveščevalnih podatkov glede na obstoječe znanje. To je zadnja faza v procesu obdelave, kjer se informacije, ki so bile zbrane, ocenjene in integrirane, končno vključujejo in dopolnjujejo v proces pretvarjanja informacij v obveščevalne podatke.

Sistematična obdelava informacij in obveščevalnih podatkov je izvedena iz zbiranja, ocenjevanja, analize, integracije in interpretacije ter združena s sprejemanjem informacij ter njihovim snemanjem. Na vse to vpliva izvajanje logičnih metod miselnega procesa, ki pretvarjajo informacije v obveščevalne podatke. Sam mentalni proces je odvisen od širokega znanja o nasprotnikovi taktiki, opremi, organizaciji ter je odvisen od izkušenosti analitika. Na ustrezno izdelavo ocen vpliva tudi velik del zdrave logike, ki je povezan z zmožnostjo izdelati logične zaključke.

Zmožnost osebe, da izdeluje logične ocene in zaključke ter njegova intuitivna sposobnost predvidevanja, je zelo pomembna za uspešno izvedbo operacij v analitičnem procesu, ki je srce obdelave informacij. Te sposobnosti se težko naučijo in se lahko pridobijo kot rezultat prakse in izkušenj analitika, skozi opravljanje poklicnih dolžnosti na tem področju. Te sposobnosti so hkrati ključ do pravilnega napovedovanja obveščevalnih podatkov.

Posredovanje je naslednji **kazalnik kakovosti obveščevalnih podatkov**. Posredovanje je opredeljeno kot pravočasno pošiljanje obveščevalnih podatkov v ustrezni obliki in na primeren način vsem tistim, ki takšne podatke potrebujejo. Ključna elementa/kazalnika kakovosti obveščevalnega podatka na tem mestu sta pravočasnost in primernost.

Pravočasnost. Obstajata dva vidika pravočasnosti. Prvi je, da so obveščevalni podatki, ki dosežejo uporabnika prepozno, neuporabni. Drugi pa je, da je večina obveščevalnih podatkov na operativnem in taktičnem nivoju zaradi dinamike dogajanja, ter časa, ki ga porabimo za pošiljanje, izgubila večji del svoje vrednosti. Oba vidika nas vodita do zaključka, da je potrebno obveščevalne podatke dostaviti do uporabnika v čim krajšem možnem času. Ko je potreba proces obdelave skrajšati zato, da bi se doseglo določen rok, je to potrebno v ustreznih opombah uporabnika na to tudi opozoriti in sicer tako, da ima uporabnik možnost ravnati s podatki glede na stopnjo zanesljivosti.

Primernost. Nobenega smisla nima posredovati obveščevalne podatke, ki ne odgovarjajo uporabnikovim zahtevami, so za njega nerazumljivi ali pa se pošiljajo preko takšnih sistemov do katerih uporabnik nima dostopa. Obveščevalni podatki morajo biti v obliki, ki je skladna z uporabnikovimi zahtevami⁶¹. Obveščevalni podatki morajo odgovarjati na zahteve uporabnika, morajo biti napisani v razumljivem jeziku in se morajo pošiljati po komunikacijskem sistemu, katerega

⁶¹ Npr. obveščevalni podatki v obliki kart, slik, filmov,... Neuporabni obveščevalni podatki pa so na primer če uporabnik nima kompatibilne programske opreme, nima možnosti pregleda mikrofilma,...

uporabljata pošiljatelj in prejemnik. Če ni izpolnjena kateri od navedenih parametrov bo zapozneli obveščevalni podatek brez vrednosti.

4.8.3 DISCIPLINE PRIDOBIVANJA PODATKOV VOJAŠKE OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI SLOVENSKE VOJSKE

SV mora zaradi zagotoviti celovito VOBDE in postopoma razviti oziroma nadgraditi pridobivanje vojaških obveščevalnih podatkov z naslednjimi disciplinami:

- a. pridobivanje podatkov z izvidniškim delovanjem (angl.: Reconnaissance & Surveillance);
- b. pridobivanje podatkov iz dostopnih javnih virov (angl.: Open Source Intelligence - OSINT);
- c. pridobivanje podatkov s pomočjo človeških virov (angl.: Human Intelligence - HUMINT);
- č. pridobivanje podatkov s prestrezanjem signalov (angl.: Signals Intelligence - SIGINT);
- d. pridobivanje podatkov iz slikovnih virov (angl.: Imagery Intelligence - IMINT);
- e. pridobivanje podatkov na podlagi preučevanja zajete opreme in oborožitve (angl.: Technical Intelligence - TECHINT);
- f. pridobivanje podatkov s pomočjo merjenja (angl.: Measurement and Signatures Intelligence - MASINT), v ta okvir pa spadajo:
 - pridobivanje podatkov s pomočjo merjenja zvočnih valovanj (angl.: Acoustic Intelligence - ACINT),
 - pridobivanje podatkov s pomočjo merjenja IR-sevanja (angl.: Infrared Intelligence - IRINT);
 - pridobivanje podatkov s pomočjo optičnih naprav (angl.: Optical Intelligence - OPTINT);
 - pridobivanje podatkov s pomočjo radarjev (angl.: Radar Intelligence - RADINT).

(AJP-2.0, 2003)

Za določene discipline je treba izgraditi tehnično in kadrovsko bazo, za nekatere (npr. HUMINT) pa tudi urediti normativno ureditev (zakonodajo in predpise). Posebej bi želeli poudariti pomen pridobivanja obveščevalnih podatkov iz javno⁶² dostopnih virov (OSINT), ki je v laični javnosti precej podcenjen, v obveščevalnih službah - tudi VOBDE, pa neprecenljiv vir podatkov in obveščevalnih informacij.

Ta vir obveščevalnih podatkov je glede na razmerje med ceno in uporabno vrednostjo eden izmed ekonomsko najučinkovitejših. Za 5% vloženih sredstev dobimo 80% vseh obveščevalnih podatkov (slika 5.).

Grozde in Henigman (2008, str. 5) navajata, da na primer javni viri predstavljajo 90% osnovnih geoprostorskih podatkov, ki jih Geoprostorska obveščevalna dejavnost pridobiva iz javno dostopnih geoprostorskih referenčnih informacij in drugih

⁶² Nekateri avtorji v Sloveniji uporabljajo tudi izraz odprti viri

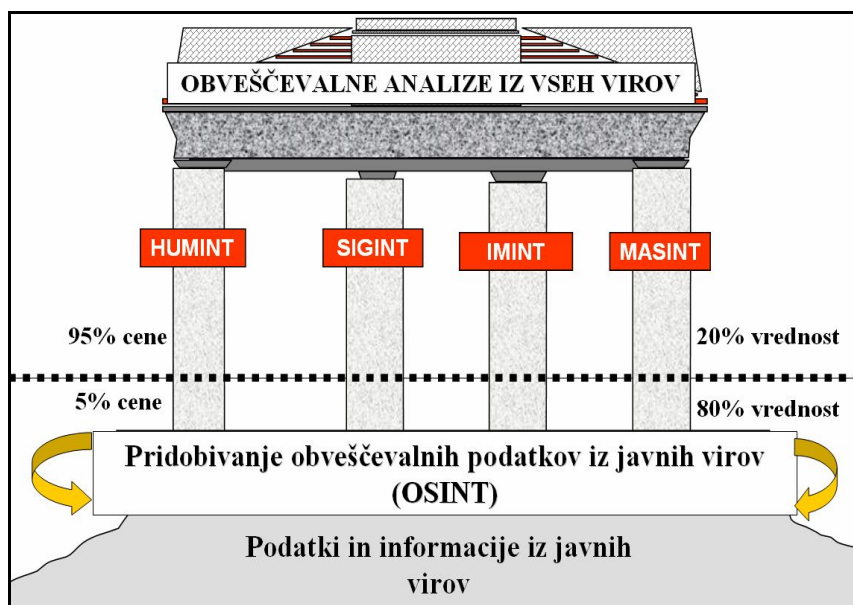
informacij brez stopnje tajnosti, katerih javna distribucija in dostopnost sta lahko omejeni s strani lastnika podatkov ali prosto dostopna na svetovnem spletu.

V informacijski družbi, ko se je zaradi interneta (dostopa do medmrežja) povečala dostopnost do množice različnih podatkov ter informacij (različnih po verodostojnosti, vsebini, obliki in času nastanka), je pridobivanje podatkov in informacij iz javnih virov pomembno za splošno vedenje o nekem problemu ter ustreznem odzivanju nanj. Osnovna poizvedba na medmrežju predstavlja dobro osnovo za začetek obveščevalnega procesa, saj nima smisla zbirati nekaj, kar je že zbrano v javnih virih.

Zbiranje iz javnih virov ne obsega samo prosto dostopne informacije in podatke ampak tudi širši javnosti nedostopne zbirke za konkretno naravoslovno ali družboslovno področje iz običajno plačljivih in posebnih baz podatkov (npr. Jane's, Military Pro Quest, Stratfor ipd.).

Neomejen pretok informacij po spletu omogoča zainteresirani javnosti dostop do velike količine podatkov in informacij ter informacij o virih, ki imajo uporabno vrednost za obveščevalno dejavnost.

Slika 5.: Zgradba sistema pridobivanja obveščevalnih podatkov

Vir: NATO OSINT Handbook, 2001.

Pridobivanje obveščevalnih podatkov iz javno dostopnih virov pomeni pridobivanje obveščevalnih podatkov iz radia, televizije, časnikov, propagandnega gradiva, strokovnega gradiva in tehničnih časopisov, interneta, tehničnih priročnikov ter knjig. To predstavlja prvi in osnovni vir obveščevalnih podatkov (slika 6.).

Podatki se danes z uporabo moderne komunikacijske tehnologije za zbiranje in prenos podatkov preko svetovnega spleta prenašajo v realnem času. Vsakdo lahko v realnem času posredujejo podatke in informacije o dogajanju v določenem

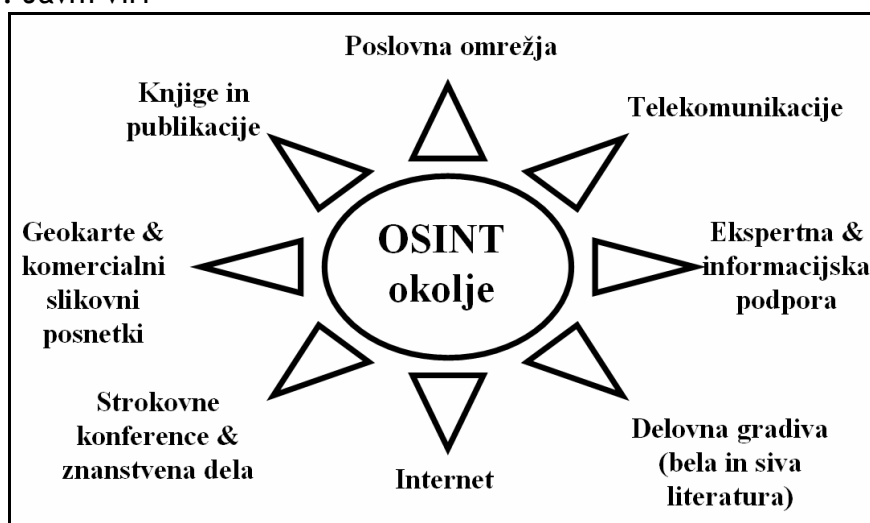
geografskem prostoru, ki imajo glede na aktualnost dogodka praviloma tudi obveščevalno vrednost.

Grozde in Henigman (2008, str. 4) pridobivanje obveščevalnih podatkov in informacij iz javnih virov (OSINT) glede na stopnjo zaupnosti in dostopnosti iskanih informacij ločita na :

- »Bele informacije« so informacije in podatki, ki so neposredno dostopne in niso na noben način posebej zaščitene. Pridobljene so iz odprtih javnih virov
- »Sive informacije« informacije in podatki so tiste, do katerih je mogoče priti posredno in niso sestavni del posebne uradne komunikacije - niso objavljene in so razpršene. Mednje na primer sodijo notranje informacije državnih organov in ustanov, raziskovalnih inštitucij, gospodarskih družb, nevladnih organizacij itd. Četudi je dostop do tovrstnih informacij zakonit, sodijo v veliki meri na področje delovanja strokovnjakov za obveščevalno dejavnost, ki pri tem uporabljajo različne metode in sredstva.
- »Črne informacije« informacije in podatki so tiste, ki so strogo varovane, njihovo zbiranje pa lahko pomeni v obravnavanih okoljih nezakonite postopke ali vohunstvo.

Med belimi in sivimi informacijami je razlika predvsem v težavnosti njihovega pridobivanja. Kljub njihovi dostopnosti jih ne gre podcenjevati, saj najpogosteje predstavljajo osnovo za obveščevalne analize.

Slika 6.: Javni viri

Vir: NATO OSINT Handbook, 2001

Večina informacij in podatkov je dostopno v angleškem in pomembnejših (v smislu števila uporabnikov) ostalih evropskih jezikih (nemščina, francoščina, italijanščina, španščina, ruščina...). Problem predstavlja obvladovanje več jezikov, saj podatkov ni moč obdelati v realnem času. Rešitev problema Grozde in Henigman (2008, str. 5) vidita v uporabi elektronskih prevajalnikov, ki pa so praviloma pomanjkljivi - predvsem pri prevajanju v neevropske jezike, ki imajo tudi drugo pisavo. Uporaba

slovarjev in ekspertov za določeno geografsko okolje je zamudnejša in ne zagotavlja obveščevalne podpore v realnem času.

4.9 NOSILCI VOJAŠKE OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI SV

Nosilci VOBDE SV so v širšem smislu vsa poveljstva, enote in posamezniki, saj so dolžni spremljati situacijo, poročati o dejavnostih nasprotnika, sodelovati v medsebojnem obveščanju in izvajati ukrepe za zaščito sil. V ožjem smislu VOBDE SV načrtujejo in izvajajo namensko organizirani in usposobljeni štabni organi (S/G/J-2), obveščevalno-izvidniške enote ter posamezniki s svojim znanjem, veščinami, opremo in oborožitvijo (Rode in sod., 2009, str. 58).

VOBDE SV izpolnjuje svoje poslanstvo na strateški (OVS, Generalštab SV (GŠSV), Oddelek za obveščevalne analize (OOA) ter Oddelek za posebne vojaške dejavnosti (OPVD) v Centru za doktrino in razvoj (CDR)), operativni (PSSV) in taktični ravni poveljevanja (podrejena poveljstva in enote). Ravni obveščevalne dejavnosti se medsebojno močno prepletajo in dopolnjujejo (slika 7.).

Posamezni organi, ki izvajajo obveščevalno dejavnost SV, to lahko izvajajo za več ali celo za vse ravni. Med njimi mora veljati načelo sodelovanja in dopolnjevanja. Pretok obveščevalnih izdelkov med vsemi ravnimi mora biti jasen in preprost ter mora omogočati neposredne, direktne povezave med uporabnikom in izvajalcem, ob hkratni možnosti nadzora (Podbregar v Ivanuša, Podbregar, 2008, str. 71). S tem najbolje dosegamo glavni cilj VOBDE.

Organizacijsko je sistem VOBDE SV umeščen na treh ravneh:

- strateška raven: OVS, J-2⁶³ GŠSV, Oddelek za obveščevalne analize (OOA) ter Oddelek za posebne vojaške dejavnosti (OPVD) v Centru za doktrino in razvoj (CDR);
- operativna raven: G-2 Poveljstva sil SV (PSSV), G-2 Poveljstva za doktrino, izobraževanje in usposabljanje (PDRIU), Obveščevalno-izvidniški bataljon (OIB), Nacionalne obveščevalne celice (NOC);
- taktična raven: S-2 brigad SV, S-2 Vojaško teritorialnih poveljstev (VTP), S-2 bataljonov SV, taktične izvidniške enote (Rode in sod., 2009, str. 58-59).

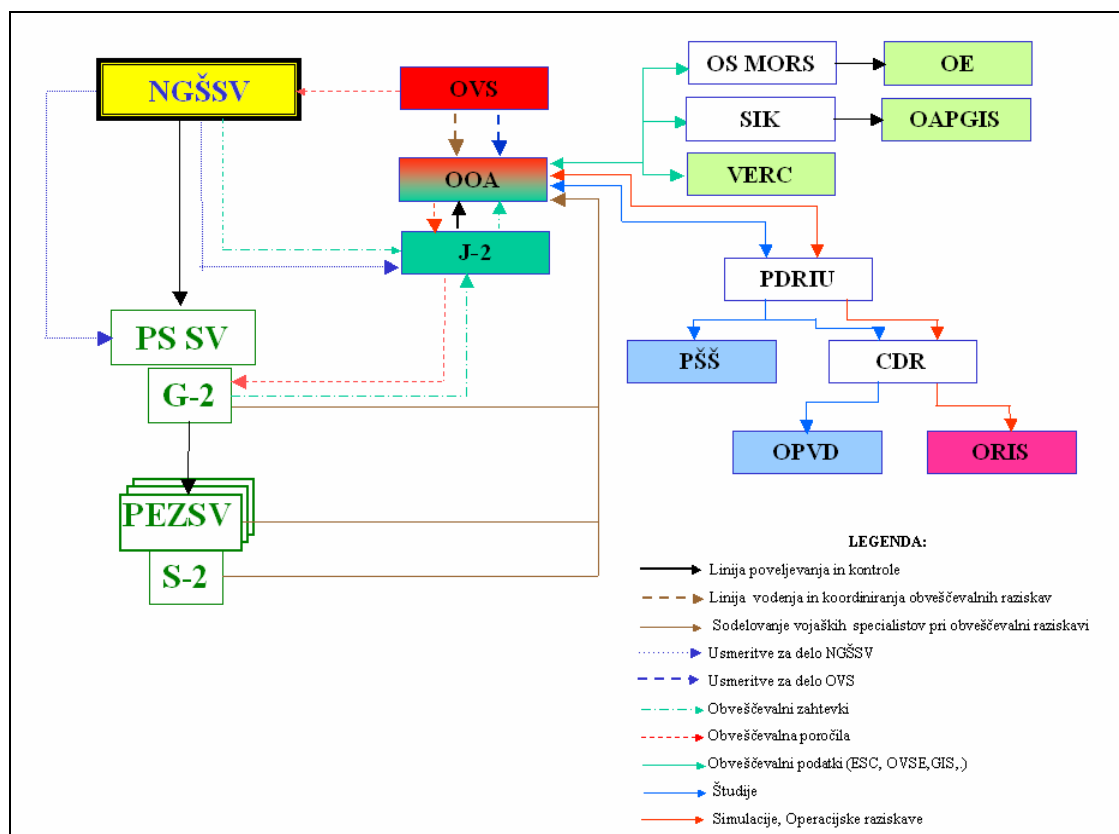
V širšem smislu so elementi oziroma nosilci obveščevalne dejavnosti SV tudi:

- pehotne in artilerijske opazovalnice,
- enota za zaznavanje in opazovanje RKB-dogodkov,
- letalske enote,
- enote za nadzor zračnega prostora in zračne obrambe,
- enota za nadzor morske površine in globine,
- enote za nadzor ozemlja iz sestave VTP,

⁶³ J-2 je štabni organ za obveščevalnovarnostno dejavnost v Generalštabu Slovenske vojske (GŠSV). Pri tem je številka 2 oznaka organa za obveščevalnovarnostno dejavnost. V štabni organiziranosti ima vsak štabni organ/sektor svojo številko; 1 za kadrovske zadeve, 2 za obveščevalnovarnostno dejavnost, 3 za operativne zadeve, 4 za logistiko ... J označuje posamezne štabne sektorje na GŠSV, G na operativni ravni in S na taktični ravni.

- vsak pripadnik ali enota SV, kadar sporoča podatke obveščevalnega pomena⁶⁴,
- državni organi, družbene organizacije in državljani, ki v okviru svojega delovanja in pristojnosti prihajajo do obveščevalno zanimivih podatkov (Rode, 2007, str. 51).

Slika 7.: Sistem vodenja in poveljevanja vojaške obveščevalne dejavnosti v MORS

Vir: Delovna skupina SV, 2005 v Geršak, 2007, str. 11.

4.9.1 STRATEŠKA RAVEN ORGANIZIRANOSTI OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI SLOVENSKE VOJSKE

Na strateški ravni se zbirajo, analizirajo in posredujejo obveščevalne informacije, ki jih za odločanje potrebujejo Generalštab SV in Ministrstvo za obrambo, v širšem smislu pa tudi drugi organi nacionalnovarnostnega sistema Slovenije (Svet za nacionalno varnost (SNAV) in Državni operativni štab obrambe (DOŠO), kadar se formira). Na strateški ravni odločanja VOBDE SV omogoča analiziranje, spremljanje

⁶⁴ Od enot v stiku z nasprotnikom med bojevanjem pa vse do pripadnika, ki se vrača s službene poti in poroča o svojih ugotovitvah. Vsak pripadnik SV lahko vedno opazi kaj, kar ima obveščevalni, protiobveščevalni ali varnostni pomen, in je to dolžan sporočiti najbližjemu obveščevalno-varnostnemu organu (Rode in sod., 2009, str. 59).

in predvidevanje splošne vojaško-politične situacije, situacije na obstoječih in bodočih kriznih žariščih ter vseh pojavov, ki predstavljajo dejansko ali potencialno grožnjo za SV ali interese RS kjer koli po svetu. Na ta način VOBDE na strateški ravni omogoča oblikovanje obrambne politike in vojaških načrtov ter uresničevanje nacionalnih interesov države. Na strateški ravni je VOBDE SV prek OVS omogočeno tudi povezovanje z obveščevalno-varnostnim sistemom zavezništva, EU in drugimi subjekti na podlagi posebnih pogodb (Rode, 2007, str. 52).

Integracija med J-2 in OVS z namenom racionalizacije uporabe virov in procesov ter doseganja višje stopnje učinkovitosti na področju obrambne obveščevalne dejavnosti v Strateškem pregledu obrambe (SPO) 2002-2003 z vizijo razvoja 2015 že zajema funkcijsko vključitev Oddelka za obveščevalne analize GŠSV (OOA) v strukturo obveščevalne analitike OVS. Cilj funkcionalne integracije OOA v OVS je doseganje višje stopnje racionalizacije, usklajenosti in dopolnjevanja z obveščevalno analitiko OVS. Na ta način povezana obrambna analitika bo z večdisciplinarnim pristopom izdelovala obveščevalne analize, ocene, poročila in druge izdelke s področja obrambe in varnosti ter s tem omogočala razumevanje situacije, njeno spremljanje in predvidevanje na strateški ravni (Rode, 2007, str. 52).

OVS opravlja obveščevalne (ter protiobveščevalne in varnostne) naloge na obrambnem področju. Na podlagi Strateškega pregleda obrambe (SPO) 2002-2003 in zamisli o integraciji OVS-J2 bo OVS v zvezi z obveščevalno dejavnostjo SV postopoma prevzel naslednje naloge (Rode, 2007, str. 52):

- zagotovitev obveščevalnih podatkov in izdelkov na strateško-obrambnem področju za potrebe SV (obveščevalne ocene, povzetki, bilteni, analize, pregledi, opozorila ipd.);
- koordinacijo zbiranja in upravljanja z obveščevalnimi zahtevami (KZUOZ) na obrambnostrateški ravni⁶⁵;
- predvidevanje, odkrivanje, prepoznavanje, analizo, posredovanje in spremljanje indikatorjev na obrambnem področju na strateški ravni⁶⁶;
- opravljanje vloge edine vstopno-izstopne točke za izmenjavo obrambnih in vojaških obveščevalnih podatkov SV s tujino;
- organiziranje in vodenje Nacionalnih obveščevalnih celic (NOC) v tujini;
- izdelavo ocene vojaške ogroženosti R Slovenije, v sodelovanju z OOA;
- izdelavo ocene varnostnega tveganja za enote in pripadnike SV, ki sodelujejo v mednarodnih operacijah, v sodelovanju z OOA;
- navezovanje stikov s strokovnimi nosilci kompleksnih načinov pridobivanja obveščevalnih podatkov, ki jih SV ne izvaja (npr. za analizo zajete opreme in orožja (TECHINT), ter izvajanje znanstvenih meritev različnih sevanj (MASINT)) in posredovanje rezultatov analize uporabnikom;
- pripravo in funkcionalno usmerjanje dela vojaških diplomatskih predstavnikov;

⁶⁵ *Angl.: CCIRM: Collection Coordination and Information Request Management.*

⁶⁶ *Angl.: Indications and Warning.*

- sodelovanje z J2 pri načrtovanju in usmerjanju obveščevalne dejavnosti SV na strateški ravni;
- sodelovanje z OOA pri izdelavi in dopolnitvi Obveščevalne priprave bojišča na strateški ravni, pri čemer zagotovi analizo dejavnikov s svojega strokovnega področja (demografski, gospodarski, politični, varnostni ipd.);
- sodelovanje z J2 v načrtovanju obveščevalne podpore procesov ciljenja, ocenjevanja bojnega delovanja, informacijskih in psiholoških operacij na strateški ravni;
- sodelovanje pri obveščevalno-varnostni pripravi moštva SV;
- sodelovanje pri obveščevalnem debriefingu moštva po končani operaciji;
- sodelovanje pri specialističnem usposabljanju enot in pripadnikov VOBDE SV.

Na vojaškostrateški ravni so nosilci VOBDE: J-2 GŠSV, Oddelek za obveščevalne analize (OOA), ki je integriran v strukturo OVS, ter Oddelek za posebne vojaške dejavnosti v PDRIU/CDR. Tako na vojaškostrateški kot tudi na operativni ravni je SV uporabnik obveščevalnih izdelkov, ki jih na obrambnem področju zagotavlja OVS (Rode, 2007, str. 53).

J2 GŠSV je glavni nosilec vojaškostrateške VOBDE v SV in opravlja razvojno, usmerjevalno in nadzorno funkcijo VOBDE v SV na vseh ravneh poveljevanja in kontrole (PINK). Poleg te svoje osnovne funkcije s sodelovanjem z OVS zagotavlja tudi obveščevalno podporo GŠSV in PSSV. Obveščevalno podporo J2 izvaja prek Oddelka za obveščevalne analize (OOA) (Rode, 2007, str. 54).

J2 tako usmerja delo Oddelka za obveščevalne analize (OOA), ki je funkcionalno umeščen v strukturo Analitičnega sektorja OVS. Taka organiziranost omogoča multidisciplinarni pristop pri izdelavi obveščevalnih izdelkov na področju obrambe in varnosti. OVS in OOA zagotavljata usklajeno obveščevalno podporo na vojaškostrateški ravni PINK. Prek OVS sta J2 in OOA povezana tudi z obveščevalno-varnostnim sistemom zaveznitva in drugimi subjekti na podlagi posebnih pogodb.

Naloge OOA so (Rode, 2007, str. 54-55):

- pridobivanje, obdelava in posredovanje obveščevalnih podatkov za potrebe SV;
- preučevanje vseh vidikov organizacije, usposobljenosti, oborožitve, opremljenosti in morale tujih oboroženih sil (TOS), njihovih vojaških strategij in doktrin ter taktik, tehnik in postopkov (TTP) delovanja;
- izdelava in dopolnitev obveščevalne priprave bojišča (OPB) na strateški ravni, v sodelovanju z OVS;
- odkrivanje, prepoznavanje, analiziranje, posredovanje in spremljanje vojaških indikatorjev ter izvajanje zgodnjega opozarjanja na strateški ravni;
- zagotavljanje obveščevalne podpore procesom ciljenja, ocenjevanja bojnega delovanja, informacijskih in psiholoških operacij na strateški ravni;
- zagotavljanje strokovne podpore OVS na področju vojaške analitike;
- koordinacija zbiranja in upravljanja z obveščevalnimi zahtevami (KZUOZ) na vojaškostrateški ravni;

- sodelovanje z VERC na področju načrtovanja in priprave vojaških verifikacij, inšpekcij in misij Open Skies ter obdelava in posredovanje zbranih informacij;
- načrtovanje in izvajanje funkcionalnega usposabljanja častnikov SV na področju obveščevalne analitike;
- polnjenje in upravljanje z obveščevalnimi bazami podatkov VOBDE SV;
- sodelovanje z J2 v načrtovanju obveščevalne podpore procesov ciljenja, ocenjevanja bojnega delovanja, informacijskih in psiholoških operacij na strateški ravni;
- sodelovanje z OVS pri izdelavi ocene vojaške ogroženosti RS;
- sodelovanje z OVS pri izdelavi ocene varnostnega tveganja za enote in pripadnike SV, ki sodelujejo v mednarodnih operacijah;
- sodelovanje pri pripravah in usposabljanjih enot in pripadnikov SV.

Center za doktrino in razvoj (CDR) oziroma Oddelek za posebne vojaške dejavnosti (OPVD) je nosilec raziskovalnega in znanstvenega dela, strokovnega razvoja, izdelave razvojnih in doktrinarnih dokumentov ter izdelave programov usposabljanja VOBDE SV. OPVD je tudi nosilec nekaterih oblik usposabljanja na področju VOBDE (Rode, 2007, str. 55).

Naloge OPVD so (Rode, 2007, str. 55-56):

- izdelava konceptualnih, razvojnih in doktrinarnih dokumentov VOBDE SV;
- izdelava taktičnih študij in zahtevnikov za potrebe VOBDE SV;
- priprava strokovne literature za potrebe VOBDE SV;
- sodelovanje pri analizah "učenja iz izkušenj" na področju VOBDE SV in predlaganje ustreznih ukrepov s področja dejavnosti;
- izvajanje vojaškostrokovnega izobraževanja in usposabljanja (VSIU) z obveščevalnega področja;
- izvajanje standardizacijskih postopkov na funkcijskem področju;
- sodelovanje z domačimi in tujimi izobraževalnimi in znanstvenoraziskovalnimi ustanovami.

Na vojaškostrateški ravni deluje tudi Verifikacijski center (VERC), ki je namenjen za izvajanje nalog na področju mednarodnih vojaških inšpekcij in verifikacij (sporazuma CFE (angl.: Conventional Forces Europe) in Dunajski dokument) ter dejavnosti v okviru sporazuma Open Skies (sporazum o prostem preletu ozemlja držav podpisnic). Pri tem na mednarodno dogovorjeni način prihaja do koristnih informacij o tujih oboroženih silah, njihovi organizaciji, opremi, oborožitvi in objektih. V okviru misije Open Skies VERC pridobiva tudi posnetke iz zraka ozemlja in objektov, ki prispevajo pomemben delež znanja o tujih oboroženih silah. VERC svojo dejavnost tesno povezuje z OOA (Rode, 2007, str. 56).

4.9.2 OPERATIVNA RAVEN ORGANIZIRANOSTI OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI SLOVENSKE VOJSKE

Na operativni ravni so nosilci VOBDE: G-2 PSSV, G-2 PDRIU, Poveljniški center (POVC), Nacionalne obveščevalne celice (NOC), Obveščevalno-izvidniški bataljon (OIB), skupine za tehnično analizo, G-2 Poveljstva za podporo (PP), bataljon za nadzor zračnega prostora (BNZP), bataljon zračne obrambe (BZO), artilerijski bataljon, bataljon RKBO, mornariški divizion ter letalske enote SV (Rode, 2007, str. 56).

G-2 PSSV je glavni nosilec VOBDE na operativni ravni PINK. G-2 izvaja načrtovanje, organiziranje, usmerjanje in kontrolo VOBDE PSSV. Zaradi pomembne vloge, nalog in pristojnosti PSSV so tudi vloga, naloge in pristojnosti G-2 veliko večje od poveljstev primerljive ravni v tujih oboroženih sil. PSSV načrtuje in izvaja vse vojaške operacije SV doma in v okviru operacij zaveznitva, zato mora tudi G-2 zagotoviti učinkovito obveščevalno podporo za vse navedene operacije. V tem smislu mora G-2 zagotoviti potrebne organizacijsko-formacijske, strokovne, tehnične in druge zmogljivosti, s katerimi mora opraviti svoje poslanstvo v celotnem spektru operacij SV. Konkretna vsebina, intenziteta, obseg in zahtevnost obveščevalne podpore se spreminjajo glede na vrsto naloge, kompleksnost groženj, razpoložljivi čas in fazo delovanja. G-2 PSSV mora biti sposoben opravljati svoje poslanstvo tako v času, ko ni velikih dejavnosti, kot tudi v času intenzivnih delovanj in krize, ko nastopi nagla potreba po dodatnih virih. Te kompleksne in spreminjajoče se zahteve pred G-2 postavljajo velike izzive, ki terjajo prožno in dinamično organiziranost G-2, posledično pa tudi celotne VOBDE SV (Rode, 2007, str. 56).

Ena od pomembnih oblik organiziranosti G-2 je zato dopolnjevanje stalnih delovnih mest (angl.: Permanent Establishment - PE) z občasnimi (kriznimi) (angl.: Crisis Establishment - CE). Delo G-2 v času povečanih potreb temelji na vključevanju pripadnikov občasne sestave (angl.: Augmentees), ki se iz (trenutno) manj aktivnih poveljstev in enot SV za določen čas napotijo v G-2 ali S-2 POVC. Okrepitev G-2 z občasno sestavo omogoča večjo stopnjo odzivnosti VOBDE, gospodarnejšo izrabo vojaških obveščevalnih kapacitet, boljše medsebojno poznavanje pripadnikov VOBDE SV ter večjo stopnjo usposobljenosti pripadnikov za izvajanje različnih nalog v okviru VOBDE. Na enak način in z enakimi načeli je mogoče okrepiti vse organe VOBDE, od poveljstva bataljona in višje (Rode, 2007, str. 57).

Poveljniški center (POVC) je element osnovnega poveljniškega mesta (OPM), ki zagotavlja poveljniku PSSV funkcijo neprekinjenega PINK z enotami SV ter zbiranja in posredovanja informacij o aktivnostih tujih oboroženih sil na ozemlju RS in v tujini. Organ S-2 v POVC spremlja obveščevalno situacijo na območjih obveščevalnega interesa poveljnika PSSV oziroma tam, kjer so enote in pripadniki SV. G-2 strokovno usmerja delo S-2 POVC in mu zagotavlja ustrezno funkcionalno podporo (Rode, 2007, str. 57).

Nacionalne obveščevalne celice (NOC, angl.: National Intelligence Cell) so (med drugim) namenjene obveščevalni podpori SV, ko SV sodeluje na mednarodni vojaški

operaciji. NOC se organizira kot izpostava OVS v SV. NOC vzpostavi, organizira in vodi OVS, podrejena je poveljniku slovenskega kontingenta (SVNKON), po strokovni liniji pa generalnemu direktorju OVS. Medsebojna razmerja OVS - SIKON se uredijo z akti vodenja in poveljevanja SV, standardnimi operativnimi postopki (SOP-i) ter akti vodenja OVS. NOC je vedno pod nacionalno pristojnostjo PINK (se ne podredi poveljniku mednarodne operacije, razen če ta prihaja iz SV). Formacijska struktura pa je odvisna od ocene ogroženosti, zahtevnosti operacije in udeležbe ter velikosti kontingentov SV v okviru operacije. Strokovno pripravo moštva NOC izvaja OVS. Poleg delavcev OVS so v sestavi NOC tudi pripadniki SV (Henigman, 2006).

Obveščevalno-izvidniški bataljon (OIB) je namenjen za usmerjanje, pridobivanje, obdelavo in posredovanje vojaških obveščevalnih podatkov, podatkov za usmerjanje ognjenih sistemov in ocenjevanje učinkov ognjenega delovanja ter elektronsko bojevanje. OIB postopoma razvija zmogljivosti za izvajanje naslednjih nalog (Rode, 2007, str. 58):

- a. operativno-taktično izvidovanje in nadzor nasprotnika, vremena in zemljišča,
- b. elektronsko bojevanje in elektronsko izvidovanje,
- c. načrtovanje, zbiranje, obdelava in posredovanje obveščevalnih podatkov,
- č. podpora ciljenja,
- d. izvajanje ocene bojnega delovanja (OBD),
- e. podpora informacijskih operacij,
- f. podpora zaščiti sil,
- g. usposabljanje za izvedbo namenskih nalog skladno z operativnim ciklom,
- h. preizkušanje nove obveščevalno-izvidniške opreme in oborožitve,
- i. polnjenje in vzdrževanje specialističnih baz obveščevalnih podatkov,
- j. preverjanje ustreznosti ukrepov maskiranja enot iz zraka,
- k. preverjanje odpornosti komunikacijsko informacijskih sistemov (KIS) SV⁶⁷ pred elektronskim bojevanjem (EB) tujih oboroženih sil.

Naštete naloge OIB izvaja z namensko in modularno organiziranostjo (angl.: ISTAR Task Force ali ISTAR⁶⁸ Element) v skladu s situacijo, pri čemer so moduli sestavljeni

⁶⁷ S tem se misli na delovanje na podlagi načrta in ukaza poveljnika operacije, z namenom spremljanja in poročanja o delovanju komunikacijskih in nekomunikacijskih elektronskih sredstev sil SV, v coni odgovornosti poveljnika operacije.

⁶⁸ Obveščevalna dejavnost, nadzor, določanje ciljev in izvidovanje oziroma ISTAR je okrajšava, uporabljena za opis »sistema sistemov«, ki vključuje izdelke senzorjev v stopnjah zbiranja, usmerjanja in obdelave v obveščevalnem krogu ter procesa določanja ciljev. Zagotavlja informacije in obveščevalne podatke za realizacijo Kritičnih informacijskih zahtev in Prioritetnih obveščevalnih zahtev ter podpira manevrirne in napadalne udarne sisteme (Rode in sod., 2009, str. 63).

Značilnosti komponent sistema ISTAR so:

a) **obveščevalna dejavnost** - obveščevalna dejavnost v »sistemu sistemov« ISTAR predstavlja pretvarjanje podatkov, informacij in obveščevalnih podatkov iz številnih virov in služb v ustrezne ocene o sovražnikovih zmogljivostih in namelih;

b) **nadzor** - »sistematično opazovanje zračnega prostora, področij, krajev, oseb ali stvari na površini ali pod njo, ob uporabi vizualnih, slušnih, elektronskih, fotografskih ali drugih sredstev« (AAP-6). Nadzor lahko poteka nad območji in dejavnostmi, in sicer pasivno v širokem območju delovanja ali pa aktivno tako, da nadzoruje točno določeno območje ali dejavnosti. Nadzorovanje je povezano z viri izvidovanja in določanja ciljev, in sicer z namenom raziskati specifične dejavnosti ali zbrati podrobnejše podatke/informacije o določenem posebnem

iz načrtovalno-analitičnega elementa, modulov za podporo ter različnih modulov za vojaško pridobivanje podatkov (npr. izvidniške enote, enote za taktični senzorski nadzor, enote za taktično zbiranje podatkov s človeškimi viri, globinski izvidniki, brezpilotna letala, enote za odkrivanje izstrelkov v letu, elementi za elektronsko bojevanje in elektronsko izvidovanje ipd.).

OIB deluje po modularnem konceptu. Za podporo PSSV (tudi brigad ali bataljonskih taktičnih skupin (BTSK)) lahko formira do dve namenski taktični skupini (skupina ISTAR), sestavljeni iz poveljstva, celice za načrtovanje in analizo, določenega števila modulov za zbiranje podatkov, elementov komunikacijsko-informacijske podpore (KIP) in logistike. Vrsta in sestava modulov sta odvisni od naloge, groženj, zemljišča in območja operacije (vsi deli OIB niso premestljivi). Moduli razpolagajo z lastno oborožitvijo, opremo za pridobivanje, obdelavo in posredovanje podatkov; opremo za terensko bivanje ter opremo za vzdrževanje sredstev na 1. stopnji vzdrževanja. Modul brezpilotnih letal bo razpolagal tudi z lastnimi specialnimi gorivi in mazivi za brezpilotna letala. Moduli ob napotitvi na operacijo razpolagajo s predpisano rezervo posameznih kategorij oskrbe.

Skupina ISTAR lahko podpira poveljstvo brigade ali bataljonske taktične skupine v času do 6 mesecev (Rode, 2007, str. 60).

Organizacijska struktura OIB obsega poveljstvo, poveljniško-logistična četo, enoto (vod) za načrtovanje in analizo (VNA), enoto za taktično zbiranje podatkov, enoto za komunikacijsko-informacijsko podporo, enoto za elektronsko bojevanje (EEB), enoto brezpilotnih letal (EBPL), enoto za psihološko bojevanje, enoto za večsenzorsko izvidovanje (EVS) in izvidniško enoto (izvidniška četa) iz katerih se oblikujejo namensko organizirani moduli (Rode, 2007, str. 61).

Organizacijsko-formacijska struktura OIB se bo postopoma razvijala in krepila.

Skupine za tehnično analizo. V primeru najdbe novega tehničnega sredstva na bojišču je po položaju najstarejši pripadnik SV na kraju samem to sredstvo dolžan zavarovati in o najdbi poročati po liniji PINK (SVS STANAG 2084). Obveščevalni organ enote, v katere cono odgovornosti se sredstvo nahaja, oceni, ali lahko iz razpoložljivih pripadnikov SV glede na razmere in kompleksnost tehničnega sredstva sestavi skupino za tehnično analizo (angl.: Technical Intelligence). Če to ni mogoče, posreduje predlog za tehnično analizo nadrejenemu poveljstvu (Rode, 2007, str. 62).

objektu nadzora. Zagotavlja tudi varnost lastnih sil z zgodnjim opozarjanjem na sovražnikove dejavnosti v medprostorih, izpostavljenih bokih in v zaledju. Nadzorovanje zagotavlja, da mora sovražnik delovati, se gibati ali delovati na razdalji, preden je lahko odkrit. Sistem je po naravi svojega delovanja pasiven;

c) določanje ciljev - zagotavlja podrobne informacije o sovražnikovih enotah in lokacijah ter je dovolj natančen, da omogoča delovanje ognjenih sistemov na tiste elemente, ki so bili določeni kot cilji. Proces določanja ciljev zagotavlja podatke o določenih ciljnih tako za neposredne kot tudi posredne ognjene sisteme;

d) izvidovanje - to je usmerjena inčasna metoda zbiranja informacij o sovražniku. Lastna sredstva so angažirana, da zberejo informacije o sovražniku, ne glede na njegove dejavnosti. Izvidovanje vključuje dejavnosti, ki jih opravljajo izvidniške enote, vendar niso omejene samo na to vrsto enot (Henigman, Rode, 2009).

G-2 Poveljstva za podporo (PP) usmerja in usklajuje delo VOBDE podrejenih poveljstev in enot, še posebej zdravstvene službe in Vojaško teritorialnih poveljstev (VTP) (Rode, 2007, str. 61).

Zdravstvena služba SV pridobiva in obdeluje podatke in informacije s področja zdravstva, s katerimi načrtuje ukrepe zdravstvene zagotovitve za enote in pripadnike SV in zavezništva. Podatke pridobiva od Zavezništva in EU, različnih mednarodnih organizacij ter pristojnih ministrstev in služb RS. V sestavi zdravstvene službe deluje organ S-2, ki skrbi za posredovanje zdravstveno pomembnih obveščevalnih informacij uporabnikom. Zdravstvena služba poleg svoje redne dejavnosti zagotavlja tudi podatke o zdravstveno-epidemioloških razmerah na območju delovanja sil SV ter predlaga zdravstvene ukrepe za zaščito sil (Rode, 2007, str. 61).

VTP so namenjena za pripravo in nadzor prostora ter izvajanje podpore namestitvi sil zavezništva (angl.: Host-Nation Support - HNS). V sestavi poveljstva VTP se nahaja S-2. VTP po izvedeni mobilizaciji zagotavljajo bojni nadzor ozemlja, s poudarkom na odkrivanju obveščevalnih, izvidniških in diverzantskih skupin in posameznikov na ozemlju RS. VTP pridobivajo informacije tudi od državnih organov in družbenih organizacij na lokalni ravni ter od državljanov (Rode, 2007, str. 62).

Bataljon za nadzor zračnega prostora (BNZP) in bataljon zračne obrambe (BZO) formirata omrežje, sestavljeno iz radarjev dolgega dosega z namenom zgodnjega odkrivanja, prepoznavanja, sledenja in posredovanja podatkov o ciljeh v zračnem prostoru ter premičnih radarjev kratkega dosega z namenom pokrivanja "radarskih senc" (angl.: Gap Fillers). Podatki iz radarskega omrežja so podlaga za računalniško obdelano sliko situacije v zračnem prostoru (angl.: Recognised Air Picture - RAP), ki predstavlja pomemben in neločljivi del celotne situacije v prostoru. Radarska slika je povezana tudi v skupno zavezniško sliko situacije v zraku. Del sistema je tudi Operativni center nadzora zračnega prostora RS (angl.: Air Sovereignty Operations Center - ASOC), namenjen spremljanju situacije v zračnem prostoru in ukrepanju pri različnih izrednih dogodkih. Skladno z načrti SV bo postopoma izvedena integracija podatkov slike o situaciji v zračnem prostoru v taktični informacijski sistem (TIS) PINK (SOPR 2007-2012).

Artilerijski bataljon (AB) razpolaga z zmogljivostmi za odkrivanje ciljev na bojišču ter avtomatiziranim taktičnim sistemom za upravljanje ognjene podpore. Artilerijski bataljon formira artilerijske opazovalnice, opremljene z različnimi senzorji in sistemi za odkrivanje ciljev in usmerjanje ognja. Poleg svoje osnovne funkcije usmerjanja artilerijskega ognja ti sistemi s posredovanjem podatkov o ciljeh v TIS PINK pomembno dopolnjujejo sliko o nasprotniku. Iskanje ciljev, določanje njihove lokacije ter prenos slike za korekcijo ognja bo za potrebe artilerijskega bataljona lahko izvajala tudi enota brezpilotnih letal (BPL) iz sestave OIB. SV bo izvedla oceno izvedljivosti opremljanja AB s cenejšimi brezpilotnimi letali krajšega dosega (Srednjeročni obrambni program (SOPR) 2005-2010 in SOPR 2007-2012), namenjenimi za iskanje ciljev in usmerjanje artilerijskega ognja.

Bataljon za radiološko, kemično in biološko obrambo (BRKBO) zagotavlja zmogljivosti za RKB-izvidovanje oziroma odkrivanje in ugotavljanje navzočnosti nevarnih kemičnih, bioloških in radioloških snovi. Za ta namen BRKBO formira RKB-izvidniške skupine, ki se skladno s situacijo modularno vključijo v sestavo izvidniških enot SV in zavezništva. Poleg podatkov o RKB-situaciji BRKBO v TIS PINK posreduje tudi vremenske podatke na svojem območju odgovornosti. Pripadniki BRKBO v poveljstvih in štabih zagotavljajo tudi potrebne specialiste za področje RKBO (časnike za povezavo), ki na svojem specialističnem področju podpirajo proces OPB in izdelavo drugih obveščevalnih izdelkov (Rode, 2007, str. 63).

Mornariški divizion (MOD) postopoma povečuje zmogljivosti na področju opazovanja in nadzora na morju, pod morsko površino in na obali, zmogljivosti za podvodno delovanje, minsko in protiminsko zaščito, poveljevanje in kontrolo ter iskanje in reševanje na morju. V sestavi MOD deluje Pomorski operativni center (POC), ki izvaja nadzor akvatorija in obale v območju odgovornosti. POC sodeluje pri kreiranju in vzdrževanju pomorske operativne slike in zagotavlja izmenjavo informacij z Zavezništvom v okviru mornariškega poveljniškega informacijskega sistema (MCCIS). Postopoma bo izvedena integracija podatkov iz pomorske operativne slike v TIS PINK (Srednjeročni obrambni program (SOPr) 2005-2010 in SOPr 2007-2012).

Letalske enote SV niso namensko opremljene za izvidovanje iz zraka. Vseeno pa jih je mogoče uporabiti za vizualno izvidovanje, v omejenem obsegu pa tudi za tehnično snemanje iz zraka (z vkrcanjem snemalca s kamero), iz lebdenja ali v letu. Opremljanje letal in helikopterjev SV z namensko izvidniško opremo (izvidniški zabojniki, aerofoto kamere ipd.) v bližnji prihodnosti ni predvideno. Prednosti uporabe letal in helikopterjev SV pri izvidovanju iz zraka so velika odzivnost, zmožnost izvidovanja velike površine v relativno kratkem času ter zmožnost izvidovanja na relativno veliki globini ozemlja. Slabosti uporabe letal in helikopterjev SV pri izvidovanju iz zraka so velika občutljivost za delovanje zračne obrambe ter relativno omejene zmožnosti posadke za beleženje objektov izvidovanja. Glede na navedene prednosti in slabosti je letalstvo SV najprimernejše za vizualno iskanje in odkrivanje ciljev, ki so dobro vidni iz zraka. To še posebej velja za premične in skupinske cilje (kolone vozil, premiki in položaji večjih enot, vojaške baze, objekti ipd.). Dobre rezultate letalstvo SV lahko doseže tudi v nalogah ocene učinkov bojnega delovanja. Pred izdajo naloge izvidovanja je potrebna temeljita ocena tveganja in koristi uporabe zrakoplovov SV. Letala in helikopterji se lahko uporabijo tudi za vrinjenje in izmik globinskih izvidnikov ter hitro vzpostavitev zveze z enoto, kadar ni druge možnosti za njeno vzpostavitev (Rode, 2007, str. 63).

4.9.3 TAKTIČNA RAVEN ORGANIZIRANOSTI OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI SLOVENSKE VOJSKE

Na taktični ravni so nosilci VOBDE: S-2 brigad, S-2 bataljonov ter taktične izvidniške enote. Poveljstva in enote na taktični ravni razpolagajo z najmanj formacijskih zmogljivosti za pridobivanje in obdelavo podatkov, imajo na razpolago najmanj časa za odločanje, obenem pa imajo zelo velike potrebe po informacijah, še posebej po informacijah za usmerjanje ognja. VOBDE na taktični ravni zato zahteva posebno pozornost, med operacijo pa tudi vso razpoložljivo podporo nadrejenega, predvsem v zmogljivostih za izvidovanje in nadzor, ter posredovanje podatkov o ciljih za potrebe usmerjanja ognja (Rode, 2007, str. 64).

S-2 brigade. Brigada SV bo sposobna za obrambo nacionalnega ozemlja v enem letu organizirati združeno taktično enoto brigadne ravni, ki bo sposobna izvajati vse kopenske oblike delovanja v sestavi višje enote zavezništva in ob ognjeni podpori zaveznikov oziroma dve združeni taktični enoti brigadne ravni v daljšem časovnem obdobju. S-2 poveljstva brigade SV v miru skrbi za ustrezno usposobljenost svojega oddelka in poveljstva v celoti, za formiranje in pripravo brigade ter njeno delovanje skladno z nalogo. S-2 brigade dobi večino obveščevalnih izdelkov iz G-2 PSSV ter izdelka večino obveščevalnih izdelkov za potrebe S-2 bataljona. Poleg stalne sestave v okviru S-2 brigade lahko kot okrepitev delujejo tudi občasni pripadniki in dodeljeni organi, npr. obveščevalni častniki za povezavo, celica za načrtovanje in analizo (iz ISTAR-elementa), obveščevalni častniki v brigadni celici za ciljenje ipd (Rode, 2007, str. 65).

S-2 bataljona organizira in usmerja VOBDE na bataljonski ravni. Osnova njegovega dela je Načrt izvidovanja in nadzora, ki je osnova za izdajanje nalog izvidniškemu vodu in drugim dodeljenim enotam za izvidovanje in nadzor ter ciljenje. V načrtu S-2 uskladi tudi zbiranje podatkov od manevrskih čet bataljona, načrt pa uskladi z S-3 bataljonom. Večino izdelkov za OPB S-2 bataljona dobi od S-2 brigade. Te izdelke bataljonski S-2 preveri in potrди oz. dopolni. S-2 bataljona zagotavlja podrejenim poveljnikom čet informacije v obsegu, potrebnem za vodenje trenutnega in načrtovanje prihodnjega bojevanja. Poleg stalne sestave, v okviru S-2 bataljona ali bataljonske bojne skupine, lahko kot okrepitev delujejo tudi občasni pripadniki in dodeljeni organi, npr. obveščevalni častniki za povezavo, Celica za načrtovanje in analizo (iz ISTAR-elementa) ipd. Bataljoni SV bodo postopoma prejemali v svojo sestavo tudi različne senzorje za zaščito sil in nadzor območja (Rode, 2007, str. 66).

Izvidniški vod bataljona (IZVV) je osnovna izvidniška enota bataljona. Sestava in formacija sta določeni s formacijo bataljona (motorizirani, oklepni, oklepno-mehanizirani, gorski). Naloge IZVV so opazovanje, izvidovanje, patroljiranje, zaščita bokov in medprostorov bataljona ter izvajanje zasednega delovanja. Izvidniški vod formira izvidniško patroljo, skupino ali opazovalnico (Rode, 2007, str. 66).

Manevrska četa SV. Za izvidovanje in nadzor v svojem območju odgovornosti poveljnik čete določi oddelek, ki je posebej usposobljen za izvajanje nalog izvidovanja. Za usposabljanje in pripravo tega oddelka so odgovorni poveljniki čet (Rode, 2007, str. 66).

4.10 USMERJANJE IN NADZOR OBVEŠČEVALNE DEJAVNOSTI SV

Ko govorimo o usmerjanju VOBDE, moramo omeniti tudi OVS, ki deluje skupaj z VOBDE SV. VOBDE SV usklajeno deluje z obveščevalno in varnostno dejavnostjo OVS⁶⁹, ki jo usmerja minister za obrambo.

⁶⁹ Naloge OVS v Uredbi o obveščevalno-varnostni službi Ministrstva za obrambo.

2. člen

Služba opravlja v skladu z zakonom strokovne obveščevalne, protiobveščevalne in varnostne naloge na obrambnem področju.

Temeljni namen in cilj opravljanja nalog iz prejšnjega odstavka je obveščevalna, protiobveščevalna in varnostna podpora skupnih obrambnih in drugih, zlasti vojaških dejavnosti za odvrčanje in preprečevanje napada na državo, obrambo neodvisnosti, nedotakljivosti in celovitosti države.

3. člen

Strokovne obveščevalne naloge obsegajo zbiranje, dokumentiranje in analiziranje informacij in podatkov o tujini, ki so pomembni za obrambne interese države, zlasti pa:

- ugotavljanje vojaške moči, načrtov, stanja in aktivnosti oboroženih sil drugih držav, ki bi lahko ogrozile zunanjo varnost države,
- odkrivanje načrtov, dejavnosti in aktivnosti oboroženih sil drugih držav, ki pomenijo zunanje ogrožanje varnosti države,
- ugotavljanje in ocenjevanje vojaških in politično varnostnih razmer ter vojaških zmogljivosti v drugih državah, ki so posebnega pomena za varnost države,
- zbiranje in ocenjevanje podatkov o dejavnostih v drugih državah, ki ogrožajo ali so posebnega pomena za obrambo države,
- zbiranje in ocenjevanje podatkov o razmerah na območjih, kjer bodo med izvrševanjem obveznosti, prevzetih v mednarodnih organizacijah, delovali tudi pripadniki Slovenske vojske,
- posredovanje obveščevalnih podatkov in ocen Generalštabu Slovenske vojske in njemu podrejenih poveljstev ter enot,
- izmenjava obveščevalnih informacij z drugimi podobnimi službami v skladu z mednarodnimi sporazumi ali akti.

4. člen

Strokovne protiobveščevalne naloge na obrambnem področju obsegajo:

- odkrivanje, preiskovanje in preprečevanje dejavnosti drugih držav, obveščevalnih služb, vojaških organizacij ter drugih organov in organizacij, ki ogrožajo obrambne interese države, Slovensko vojsko ali Ministrstvo za obrambo (v nadaljnjem besedilu: ministrstvo),
- odkrivanje, preiskovanje in preprečevanje ogrožanja varnosti določenih oseb, delovnih mest, objektov in okolišev, vključno z objekti oziroma prostori Slovenske vojske, ki jih ministrstvo ali Slovenska vojska uporablja izven države, poveljstev, enot in zavodov, podatkov o razvoju ali proizvodnji določenega vojaškega orožja ali določene vojaške opreme,
- usklajevanje in koordinacijo protiobveščevalnih dejavnosti, ukrepov in aktivnosti z varnostnimi ter obveščevalnimi nalogami.

Naloge iz prejšnjega odstavka služba opravlja v Slovenski vojski, ministrstvu ter pri varovanju podatkov v obrambnem sistemu.

5. člen

Varnostne naloge na obrambnem področju obsegajo štabno varnostne naloge, varnostno preverjanje oseb in opravljanje drugih varnostnih nalog.

Štabno varnostne naloge so:

- izdelava ocen varnostnih razmer v enotah in poveljstvih,
- spremljanje in ocenjevanje razmer na območju mobilizacijskih zbirališč ali na območju formiranja enot,
- spremljanje izvajanja in učinkovitosti varnostnih ukrepov ter dajanje predlogov za njihovo dopolnjevanje in izboljševanje,
- upoštevanje varnostnih ukrepov in razmer pri pripravi načrtov uporabe Slovenske vojske ter nudenje

V 2. členu Pravilnika o spremembah Pravilnika o notranji organizaciji in sistematizaciji delovnih mest Ministrstva za obrambo z organi v sestavi, številka: 0070-16/2006- 55 , z dne 22. 12. 2006 je določeno, da:

»Obveščevalno-varnostna služba opravlja obveščevalne, protiobveščevalne in varnostne naloge, zbiranje, dokumentiranje in analiziranje informacij ter podatkov, ki so pomembni za obrambne interese države oziroma varovanje takih podatkov, zlasti pa: ugotavljanje in ocenjevanje vojaških in politično varnostnih razmer ter vojaških zmogljivosti izven države, ki so posebnega pomena za varnost države; zbiranje in ocenjevanje podatkov o razmerah na območjih, kjer med izvrševanjem obveznosti, prevzetih v mednarodnih organizacijah, oziroma pri opravljanju vojaške službe delujejo tudi pripadniki SV; odkrivanje in preprečevanje dejavnosti obveščevalnih služb vojaških organizacij ter drugih organov in organizacij, ki ogrožajo obrambne interese države, SV ali ministrstvo; odkrivanje, preiskovanje in preprečevanje ogrožanja varnosti določenih oseb, delovnih mest, objektov in okolišev, ki jih uporabljata ministrstvo in SV v državi ali zunaj nje, ter podatkov o razvoju ali proizvodnji določenega vojaškega orožja ali opreme; strokovno usmerjanje uveljavljanja sistema postopkov in ukrepov varovanja tajnih podatkov; preiskovanje kaznivih dejanj v skladu z zakonom; proučevanje in predlaganje rešitev za fizično in tehnično varovanje; strokovno usmerjanje in koordiniranje vzdrževanja sistema za tehnično varovanje in sistema za nadzor dostopa v prostore overiteljev infrastrukture javnih ključev; operativno varovanje določenih oseb, delovnih mest, objektov in okolišev, ki so posebnega pomena za obrambo; varnostno preverjanje oseb v skladu s predpisi; usmerjanje dela vojaške policije pri opravljanju določenih varnostnih nalog v skladu z Zakonom o obrambi. V okviru svojih pristojnosti opravlja tudi naloge na obveščevalnem, protiobveščevalnem in varnostnem področju znotraj mednarodnih pogodb, ki jih sklene RS.

strokovne pomoči pri izdelavi teh dokumentov v enotah in poveljstvih,

- načrtovanje in usposabljanje pripadnikov vojne sestave.

Varnostno preverjanje oseb obsega posebno obliko zbiranja osebnih in drugih podatkov v skladu z zakonom.

Druge varnostne naloge so:

- preprečevanje deviantnih pojavov, disciplinskih kršitev in kršitev vojaške discipline ter kaznivih dejanj v Slovenski vojski in ministrstvu,

- izvajanje splošnih in posebnih varnostnih ukrepov pri varovanju zaupnih podatkov v obrambnem sistemu,

- operativno varovanje določenih oseb, delovnih mest in objektov ter okolišev, ki so posebnega pomena za obrambo, vključno z delovnimi mesti, objekti ali prostori, ki jih ministrstvo ali Slovenska vojska uporablja izven države,

- proučevanje sistemov fizičnega in tehničnega varovanja objektov ter po potrebi predlaganje izvajanja dodatnih ukrepov za fizično in tehnično varovanje objektov in okolišev, ki so posebnega pomena za obrambo,

- usmerjanje dela vojaške policije pri opravljanju varnostnih oziroma drugih nalog pri skupnem delovanju obveščevalno-varnostne službe in vojaške policije.

6. člen

Protiobveščevalne in varnostne naloge po tej uredbi obsegajo v skladu z zakonom preprečevanje, odkrivanje in preiskovanje ogrožanja oseb, delovnih mest in dolžnosti na obrambnem področju, za katere se sklene delovno razmerje brez predhodne objave.

Za osebe, dela in dolžnosti, ki so posebnega pomena za obrambo, iz prejšnjega odstavka se štejejo tudi osebe, dela in dolžnosti, določene z vojno sistemizacijo ali formacijo v službi, enotah za zveze, enotah za oskrbo in varovanje državnih organov, poveljstvih čet, njim enakih ali višjih enot po vojni formaciji ter drugih dolžnosti častnikov vojnih enot.

Posebne pomena za obrambo v skladu s prvim odstavkom tega člena so tudi vojaška poveljstva bataljonov, njim enakih ali višjih enot in zavodov oziroma vojaška teritorialna, njim enaka ali višja poveljstva.

Anže Rode: Vojaška obveščevalna dejavnost – aktivna obramba pred JRKB/E terorizmom

Za izvajanje obveščevalnih, protiobveščevalnih in varnostnih nalog Obveščevalno-varnostna služba opravlja za lastne potrebe tudi naloge s področja kadrovskega zadev, izobraževanja in usposabljanja, finančnega in materialno-tehničnega poslovanja ter naloge, povezane s sprejemom, evidentiranjem, oddajo in hrambo dokumentarnega gradiva, ter naloge, povezane z razvojem in vzdrževanjem informacijske in telekomunikacijske opreme službe. Za izvajanje teh nalog sodeluje s pristojnimi organizacijskimi enotami Ministrstva za obrambo in SV.

OVS opravlja naloge v okviru sektorjev, oddelkov, centrov in izpostav. Organizirana je tako, da lahko posreduje podatke uporabniku v najkrajšem možnem času.«

VOBDE SV za razliko od OVS, usmerja načelnik generalštaba SV. VOBDE poveljstev in enot usmerjajo poveljniki. Osnovna metoda usmerjanja so Prednostne obveščevalne zahteve (POZ) načelnika generalštaba oziroma poveljnikov enot. Razen s prednostnimi obveščevalnimi zahtevami načelnika generalštaba/poveljnika se VOBDE usmerja tudi tako, da izrazi namen delovanja ali izda druge ustrezne usmeritve. Upoštevati je treba tudi zahtevke za informacijo (ZZI) nadrejenega, podrejenih ali sosednjih enot. Na podlagi POZ, namena in usmeritev poveljnika ter Zahtevkov za informacijo organi S/G/J-2 usmerjajo in usklajujejo delovanje podrejenih in dodeljenih izvidniških in obveščevalnih virov ter skrbijo za obveščevalno usklajenost s sosednjimi in nadrejenim poveljstvom. Izdajanje nalog za izvidovanje, nadzor in pridobivanje podatkov organi S/G/J-2 usklajujejo z organi S/G/J-3.

Poveljniški nadzor na področju VOBDE izvajajo poveljniki, strokovni nadzor pa nadrejeni organi S/G/J-2.

Nadzor nad enotami za elektronsko bojevanje izvaja tudi Komisija državnega zbora RS za nadzor obveščevalnih in varnostnih služb.

Na mednarodni operaciji se poveljniška razmerja podrobneje opredelijo z ustreznimi akti prenosa pooblastil poveljevanja in kontrole.

4.11 KOMUNIKACIJSKO-INFORMACIJSKI SISTEM VOBDE SV (KIS VOBDE SV)

KIS VOBDE SV predstavlja obveščevalno informacijsko hrbtenico VOBDE SV. Namenjen je za informacijsko podporo VOBDE SV ter hiter, zanesljiv, varen in selektiven prenos podatkov in izdelkov do uporabnikov. KIS VOBDE SV je integralni del obrambnega komunikacijsko-informacijskega sistema (Rode, 2007, str. 70).

KIS VOBDE SV med seboj povezuje vse nosilce VOBDE SV, s čimer omogoča učinkovito izvajanje vseh funkcij VOBDE. V KIS VOBDE SV so povezani vsi organi S/G/J-2, OIB ter OVS. Skupno informacijsko omrežje omogoča izpolnjevanje načela dostopnosti do obveščevalnih izdelkov uporabnikom SV po načelu »k sebi«⁷⁰ in »od sebe«⁷¹ (Kolenc, 2006). Na taktični ravni KIS VOBDE omogoča prenos podatkov in informacij od izvidniških enot in senzorjev do analitičnih elementov ter vnos obdelanih in združenih informacij od analitičnih elementov v sistem zavedanja

⁷⁰ *Pull Intelligence*. Po tem načelu se obveščevalni, protiobveščevalni in varnostni izdelki odlagajo na primeren medij, od koder jih uporabnik s pomočjo internetne aplikacije lahko po svojih potrebah "potegne" (Pull), ko jih potrebuje.

⁷¹ *Push Intelligence*.

situacije (SV uporablja SITAWARE), s čimer se dopolnjuje slika o nasprotniku. Pri tem se v VOBDE SV poraja potreba po prenosu informacij do stopnje zaupnosti »TAJNO« (NATO/EU/OSCE/UN SECRET).

KIS VOBDE omogoča varen in zanesljiv prenos podatkov od globinskih izvidnikov, slike iz brezpilotnih letal do zemeljske postaje ter od zemeljske postaje do uporabnikov.

KIS VOBDE SV omogoča tudi pridobivanje informacij o nasprotniku in grožnjah prek vojaškega sporočilnega sistema SV⁷² ter dostop do obveščevalnih podatkov enotam SV, ki so na mednarodni vojaški operaciji v tujini, pri čemer je poudarek na tajnosti prenosa (Rode, 2007, str. 71).

4.11.1 KOMUNIKACIJSKE ZAHTEVE

Komunikacijske povezave, ki omogočajo delovanje sistema, morajo zagotoviti (Rode, 2007, str. 71):

- povezave organov S/G/J-2, enot in senzorjev ter povezavo z OVS,
- ustrezno raven kompatibilnosti s sistemi Zavezništva in EU,
- prenos večjih količin podatkov med organi S/G/J-2,
- prenos slike iz slikovnih senzorjev (termovizija in TV),
- ustrezno žilavost sistema in zaščito pred motenjem, spremljanjem, uničenjem in zavajanjem.

KIS VOBDE SV je povezljiv tudi z zavezništvom (NATO, EU), pri čemer je v prvi fazi povezovanje prek obstoječih omrežij Zavezništva (CRONOS⁷³, BICES⁷⁴, LOCE⁷⁵, RFIMS⁷⁶, ACE ACCIS⁷⁷, JOIIS⁷⁸/BICC⁷⁹, SIGINT COINS⁸⁰, IMART⁸¹).

Vzpostavljena bo tudi zmogljivost videotelekonference (VTC), ki bo omogočala redne posvete organov S/G/J-2 na daljavo.

⁷² *Military Message Handling System/MMHS.*

⁷³ *CRONOS: Crisis Response Operations NATO Operations System.*

⁷⁴ *BICES: Battlefield Information and Collection Exploitation System. Zagotavlja izmenjavo obveščevalnih podatkov med članicami NATA, vsebuje tudi zaščiteno glasovno povezavo, nudi dostop do baze podatkov o orožjih za množično uničevanje in baze slikovnih izdelkov (IMINT).*

⁷⁵ *LOCE: Linked Operations and Intelligence Centers Europe. LOCE je obveščevalno omrežje sil ZDA v Evropi, namenjeno za izmenjavo obveščevalnih podatkov z evropskimi zavezniki, vsebuje tudi zaščiteno glasovno povezavo. Nudi dostop do baze slikovnih podatkov (IMINT), sestave tujih oboroženih sil (Orders Of Battle) ter opozarjanje pred izstrelki (Theatre Missile Defence Warning).*

⁷⁶ *RFIMS: Request For Information Management System. Sistem omogoča hitro in pregledno preiskovanje baze podatkov znotraj zveze NATO o doslej izdanih obveščevalnih zahtevkih za informacijo in o vsebini odgovorov na zahteve ter izdelavo in predajo lastnih zahtevkov v okviru zavezništva.*

⁷⁷ *ACE ACCIS: Allied Command Europe Automated Command and Control Information System. Omogoča skupno JOIIS/BICC, dinamično knjižnico (ACE Dynamic Library), obveščevalno internetno aplikacijo (ACE Intelligence Web) ter vpogled v obveščevalne baze podatkov Allied Command Europe (ACE).*

⁷⁸ *JOIIS: Joint Operations & Intelligence Information System (zagotavlja podatke o lastnih silah in silah nasprotnika).*

⁷⁹ *BICC: BICES Initial Core Capability. Omogoča prikaz situacije, analizo in upravljanje s podatki o sestavi lastnih sil in nasprotnika, izdelavo in upravljanje z obveščevalnimi sporočili (Message handling and generation) ter delno avtomatizacijo dela.*

⁸⁰ *SIGINT COINS: Omogoča izmenjavo obveščevalnih podatkov s področja elektronskega izvidovanja, na bazi potrebe po vedenju.*

⁸¹ *IMART: Imagery management And Reporting Tool. Omogoča iskanje in črpanje iz Natove baze slikovnih materialov (IMINT).*

4.11.2 INFORMACIJSKE ZAHTEVE

Za potrebe KIS VOBDE SV, so ob delu in uporabi strokovnjaki in uporabniki identificirali naslednje informacijske zahteve oz. zmogljivosti (Rode, 2007, str. 72):

- prikaz dejavnikov terena in njihovega vpliva: višine terena, reke, jezera in poplavna območja, kvaliteta tal, gostota vegetacije, nagib terena, prikaz umetnih ovir, prikaz »radarskih senc«, izračun optične vidljivosti med dvema točkama ipd.;
- prikaz dejavnikov vremena in njihovega vpliva: količina in vrsta padavin, veter, temperatura, vidljivost, spodnja baza oblačnosti, meja sneženja;
- možnost kombinacije prikaza vpliva različnih dejavnikov okolja;
- prikaz in analiza trenutne obveščevalne situacije na kopnem, v zračnem prostoru ter na površini in v globini morja;
- možnost izbire prikaza različnih podatkov in dejavnikov bojišča in okolja glede na specifične potrebe uporabnika (npr. drugačen je prikaz za potrebe zračne obrambe, drugačen za potrebe motorizirane, gorske, helikopterske, letalske enote itd.);
- prikaz trenutne vremenske situacije in situacije za naslednjih 3, 5, 7 in 10 dni;
- prikaz 3-D terena in »gibanje« skozenj;
- prikaz letalskih in pomorskih navigacijskih podatkov;
- možnost kombinacije digitalnih in rastrskih kart ter satelitskih posnetkov;
- možnost preverjanja taktičnih rešitev z računalniško simulacijo: tempo napredovanja nasprotnika, domet ognjenih sistemov, učinek ognjenih sistemov, razširjanje in učinek RKB-agensov, predvidena stopnja izgub ipd.;
- možnost obdelave informacij s senzorjev pred vnosom v SITAWARE;
- kreiranje, vzdrževanje in pregledovanje obveščevalnih baz podatkov z uporabo različnih iskalnih ključev;
- obdelava različnih slikovnih, tekstualnih in zvočnih formatov podatkov, kompatibilnih s formati Zaveznitva in EU;
- s sprejemom SVS Stanaga 2433 neposredno komunikacijo med posameznimi bazami podatkov;
- dostop do komercialnih baz podatkov (npr. Jane's, Military Pro Quest, Stratfor ipd.);
- posredovanje obveščevalnih podatkov do stopnje zaupnosti "TAJNO";
- pregled nad obveščevalnimi izdelki na vseh ravneh poveljevanja (spletni portal);
- podpora elektronskega bojevanja: frekvenčno načrtovanje, pregled lastnih elektronskih sred;
- pregled sredstev in virov, pregled nasprotnikovih elektronskih sredstev in virov ipd;
- obdelava satelitskih in taktičnih posnetkov iz zraka;
- izdelava specializiranih kartografskih izdelkov z nanosom slojev podatkov na obstoječe karte (npr. karte minskih polj, karte prehodnosti zemljišča, navigacijske karte, karte poplavnih območij, karte uporabe zračnega prostora ipd.);

- informacijska povezljivost z zavezništvom, predvsem s sistemoma ISTAR (EU) in AGS (NATO).

Slika 7.: Primer taktičnega informacijskega sistema (C4I) SITAWARE

Vir: ARMOR, julij-avgust 2003, str. 54.

Uvedba informacijske podpore KIS VOBDE SV seveda zahteva dopolnitev formacij z delovnimi mesti informacijskih podčastnikov ter ustrezna usposabljanja večjega števila častnikov in podčastnikov na vseh ravneh poveljevanja in kontrole (Rode, 2007, str. 74).

4.11.3 GEOGRAFSKI INFORMACIJSKI SISTEMI VOBDE SV

Iz seznama informacijskih zahtev je jasno, da osrednji del informacijske podpore VOBDE SV predstavljajo Geografski informacijski sistemi (GIS). Gre za izjemno kompleksno področje, ki ga je treba opredeliti v posebni točki.

Praksa je pokazala, da je za zagotavljanje ustrezne geografske podpore SV nujno tesno sodelovanje MORS na strateški ravni z nacionalnimi civilnimi institucijami, predvsem z Ministrstvom za okolje in prostor. V MORS sta nosilca razvoja vojaškega kartografskega sistema v tiskani (analogni) in digitalni obliki Sektor za civilno obrambo (Oddelek za urejanje prostora in kartografijo) ter Sektor za informatiko in komunikacije (Oddelek za administracijo podatkov in geografske informacijske sisteme) (Rode, 2007, str. 74).

V sestavi G-2 PSSV je umeščen poseben oddelek za informacijsko geografsko podporo, ki izvaja naslednje naloge (Rode, 2007, str. 75):

- polnjenje in vzdrževanje baz GIS-podatkov za potrebe SV,
- priprava zahtevkov za geografske podatke,

- izdelava in posredovanje tiskanih in digitalnih izdelkov uporabnikom,
- analiza prostora RS in območja operacij SV v tujini,
- usposabljanje pripadnikov SV s področja uporabe geografskih informacij.

5 NACIONALNA PODPORA

Ko govorimo o nacionalni podpori⁸², moramo najprej predstaviti nacionalno varnostni sistem, ki se sestoji iz treh podsistemov; obrambnega, podsistema notranje varnosti in podsistema zaščite in reševanja.

Obrambni sistem RS sestavljata vojaška in civilna obramba, ki izvajata vojaške, tehnološke, organizacijsko-tehnične, kadrovske, normativne, materialne in druge priprave za obrambo države. Predstavlja celoto mehanizmov, ki zagotavljajo varnost države na obrambnem področju. Namenjen je obrambi pred zunanjo vojaško agresijo in drugimi nasilnimi posegi tujih oboroženih sil zoper neodvisnost, samostojnost in ozemeljsko celovitost RS. Obrambni sistem bo v sistemu kolektivne obrambe izvajal naloge, ki jih prevzema RS z vključitvijo v Zavezništvo (Podbregar v Ivanuša, Podbregar, 2008, str. 54).

SV je nosilec vojaške obrambe RS. Glavna naloga SV je ob odvratanju agresije vojaška obramba države. Njene naloge so tudi izvajanje obveznosti, ki izhajajo iz sklenjenih mednarodnih pogodb, sodelovanje v operacijah v podporo miru in v humanitarnih operacijah, sodelovanje v zaščiti in reševanju ob naravnih in drugih nesrečah ter izvajanje drugih nalog, določenih z zakonom.

Civilna obramba je celota ukrepov in dejavnosti državnih organov, organov lokalne samouprave, gospodarskih družb, zavodov in drugih organizacij ter državljanov, s katerimi se z nevojaškimi sredstvi in načini dopolnjuje in podpira vojaška obramba države, zagotavlja neprekinjenost delovanja oblasti in delovanje gospodarstva ter preskrba, zaščita in preživetje prebivalstva v izrednem in vojnem stanju ter v drugih krizah. Za našo nalogo je pomembna opredelitev načela odgovornosti civilne obrambe (Doktrina Civilne obrambe Republike Slovenije, 2002, str. 17), ki nalaga odgovornost za načrtovanje priprav in izvajanje ukrepov civilne obrambe v vojni in miru istim organom, ki bodo v vseh razmerah (miru, vojni, krizi) enako tudi organizirani. Pomembno je načelo, da morajo ukrepi izhajati iz realno in celovito ocenjenih virov ogrožanja nacionalne varnosti na področjih, ki zadevajo civilno obrambo. Pri tem se vprašamo kdo lahko oceni (ima kompetence in pristojnosti), da to stori na področju odgovornosti dveh ali več organizacij ali znanstvenih disciplin, na primer vojaških in zdravstvenih virov ogrožanja. Doktrina Civilne obrambe RS (2002, str. 31) nalaga odgovornost usklajevanja nalog med vojaško in civilno obrambo Ministrstvu za obrambo RS.

Sistem notranje varnosti predstavljajo organi varnostnega sistema v ožjem smislu, kot so policija, državno tožilstvo, pravosodni organi ter nadzorni in inšpekcijski organi. V ta sistem se vključujejo tudi drugi državni organi ter institucije z uresničevanjem aktivnosti, ki prispevajo k notranji stabilnosti in varnosti.

Podbregar (Ivanuša, Podbregar, 2008, str. 54-55) navaja, da s sistemom notranje varnosti se zagotavlja preprečevanje in odpravljanje ogrožanja osebne varnosti in

⁸² Nacionalna podpora, tudi nacionalna zaslomba (angl. National Reach-back) na področju JRKB/E obrambe pomeni vključenost in uporabo vseh državnih znanstvenih in strokovnih institucij in njihovih ekspertov pri zagotavljanju JRKB/E obrambe (Ivanuša, 2007a, str. 5).

premoženja ljudi ter javnega reda, kaznivih dejanj in prekrškov, varovanje državne meje, izvajanje upravnootranjih zadev, zagotavljanje obveščevalnih informacij ter izvajanje nadzornih in inšpekcijskih nalog ter sodno varstvo. Pri zagotavljanju notranje varnosti sodelujejo z naštetimi institucijami in organizacijami tudi državljani, ki tako prispevajo k preprečevanju protipravnih in škodljivih dejavnosti ter pojavov. K notranji varnosti prispeva tudi dejavnost zasebnega varstva, sestavljena iz zasebnega varovanja in detektivske dejavnosti, pa tudi druge dejavnosti po posameznih področjih zagotavljanja splošne varnosti ljudi in premoženja.

Sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami je normativno, organizacijsko, funkcionalno in nadzorno enoten in celovit sistem varstva ljudi, živali, premoženja, kulturne dediščine in okolja, ki deluje v miru in v vseh spremenjenih razmerah, tudi v izrednem in vojnem stanju. Naloge, ki jih opravlja, so preprečevanje naravnih in drugih nesreč, odkrivanje, spremljanje in opozarjanje na nevarnost nesreč, izvajanje priprav za zaščito in reševanje, neposredno izvajanje zaščite, reševanja in pomoči ter odpravljanje in zmanjševanje posledic teh nesreč (Podbregar v Ivanuša, Podbregar, 2008, str. 54-55).

Sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami vključuje vse oblike in dejavnosti, pomembne za preprečevanje nesreč in ublažitev njihovih posledic. V okviru svojih pristojnosti, pravic in odgovornosti so v sistem vključeni državljani, društva in druge nevladne organizacije, ki opravljajo dejavnosti, pomembne za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, javne reševalne službe, gospodarske družbe, zavodi in druge organizacije ter državni organi in lokalne skupnosti. Civilna zaščita je za opravljanje nalog zaščite, reševanja in pomoči namensko organiziran del sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. (Podbregar v Ivanuša, Podbregar, 2008, str. 54-55)

Identifikacija zmogljivosti nacionalne podpore, je za primer grožnje JRKB/E terorizma zelo pomembna. Tako Poročilo ad hoc delovne skupine za JRKB/E scenarije iz leta 2007 (angl. Report of the Ad Hoc Working Group on CBRN Scenarios EAPC(CPC)WP (2007)0004), ki je nastalo po pobudi Odbora za civilno zaščito (angl. Civil Protection Committee, CPC) in Združenega zdravstvenega odbora (angl. Joint Medical Committee) navaja, da Evroatlantski koordinacijski center za ukrepanje ob katastrofah (angl. Euro-Atlantic Disaster Response Co-ordination Centre, EADRCC) potrebuje identifikacijo nacionalnih zmogljivosti. V poročilu je tudi seznam nacionalnih zmogljivosti, ki pomagajo v primeru JRKB/E dogodka.

Zmogljivosti so predvsem namenjene ukrepanju po dogodku, poudarek je na prostovoljni pomoči, odzivu v 24 do 48 urah, pomoči prebivalstvu in vključujejo predvsem nevojaška sredstva.

Na seznamu EADRCC je 10 kategorij zmogljivosti:

1. Detekcijske in identifikacijske skupine,
2. Dekontaminacijske skupine,
3. Mobilni laboratoriji,
4. Zaščitna sredstva (za prebivalstvo),
5. Zaščitna oprema (za reševalce),

6. Komunikacijska oprema,
7. Strokovnjaki,
8. Zdravstvena oskrba,
9. Bolnišnice in
10. Terenske bolnišnice.

Glede na izkušnje, pa poročilo napoveduje dopolnitev nabora zmogljivosti v prihodnje z:

11. Zračne transportne zmogljivosti,
12. Potniške zračne transportne zmogljivosti,
13. Gasilske zmogljivosti,
14. Zračne medicinske transportne zmogljivosti,
15. Železniške transportne zmogljivosti,
16. Železniške medicinske transportne zmogljivosti,
17. Ladijske transportne zmogljivosti (notranje vode),
18. Ladijske transportne zmogljivosti (oceani),
19. Cestne transportne zmogljivosti in
20. Cestne transportne zmogljivosti za nujno pomoč.

Vidimo lahko, da je nabor zmogljivosti (nacionalna podpora) precej obsežen in prvenstveno namenjen ukrepanju po nesreči oziroma napadu. V Republiki Sloveniji je večina teh zmogljivosti zajetih v nacionalno varnostnem sistemu, nekaj pa tudi v drugih zmogljivostih države. Identifikacija zmogljivosti je zelo pomembna za VOBDE, saj je vsako sodelovanje (podpora) najprej potrebno zajeti v razmišljanju in nato opredeliti v načrtih.

Nacionalni program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami (NPVNDN) (Uradni list RS, št. 44/2002) v točki 3.1 navaja da se varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami se organizira kot enoten in celovit sistem v državi.

Temeljne naloge varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami so:

- izvajanje preventivnih ukrepov;
- vzpostavitev in vzdrževanje pripravljenosti;
- opazovanje, obveščanje in alarmiranje ob nevarnostih in nesrečah;
- zaščita, reševanje in pomoč ob nesrečah;
- odpravljanje posledic nesreč.

V državni pristojnosti je urejanje sistema, načrtovanje razvojnega in raziskovalnega dela, organiziranje sistema opazovanja, obveščanja in alarmiranja, organiziranje, opremljanje ter usposabljanje državnih sil za zaščito, reševanje in pomoč, izdelava programov izobraževanja in usposabljanja za zaščito, reševanje in pomoč ter izgradnja in vzdrževanje telekomunikacijske, informacijske in druge infrastrukture. Težišče varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami naj bi bilo izvajanje preventivnih ukrepov, katerih namen je preprečiti nastanek nevarnosti oziroma odpraviti nevarnost, ki lahko povzroči nesrečo. Preventivni ukrepi se izvajajo po dejavnostih, predvsem v okviru načrtovanja in urejanja prostora.

Sile, ki jih navaja Nacionalni program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami (točka 3.1.3.), za zaščito, reševanje in pomoč skrbijo predvsem za:

- gašenje in reševanje ob požarih in eksplozijah;
- reševanje iz ruševin in plazov;

- reševanje v gorah;
- reševanje v jamah;
- reševanje v rudnikih, naftno-plinskih poljih in pri izgradnji podzemnih objektov;
- reševanje na vodi in iz vode;
- reševanje ob neurjih, viharjih in drugih vremenskih ujmah;
- reševanje ob prometnih nesrečah;
- prvo medicinsko pomoč;
- prvo veterinarsko pomoč;
- poizvedovanje za žrtvami in pogrešanimi;
- splošno humanitarno pomoč.

Sile za zaščito, reševanje in pomoč so v glavnem organizirane v skladu z ogroženostjo.

Kot javne reševalne službe so organizirane:

- gasilska služba;
- gorska reševalna služba;
- jamarska reševalna služba;
- podvodna reševalna služba in
- javna zdravstvena služba nujne medicinske pomoči.

Ostale reševalne enote in službe se organizirajo na lokalni in državni ravni glede na njihov namen. Poleg tega v sistemu sodelujejo še Civilna zaščita, Policija in SV.

V sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami sodelujejo tudi Rdeči križ Slovenije, slovenska Karitas in druge humanitarne in nevladne organizacije, ki so pomembne za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami. Rdeči križ ima kot nacionalna organizacija v skladu z mednarodnim pravom tudi posebna zakonska pooblastila (poizvedovalna služba).

Za opravljanje določenih nalog zaščite, reševanja in pomoči so pri posameznih gospodarskih družbah, zavodih in drugih organizacijah na podlagi pogodbe organizirane posebne enote, ki so namenjene zaščiti in reševanju ob posameznih vrstah nesreč.

V sestavi državnih enot so:

- dva ekološka laboratorija z mobilnimi ekipami za opravljanje zahtevnejših radioloških, kemijskih in bioloških meritev, analiz in preiskav;
- enota za higiensko-epidemiološko delo;
- enota za identifikacijo mrtvih;
- mobilna meteorološka enota;
- enota za reševanje ob nesrečah s klorom in drugimi jedkimi snovmi;
- rudarske reševalne enote;
- enote vodnikov reševalnih psov;
- enote za postavljanje začasnih prebivališč;
- stacionarji in nastanitvene enote za oskrbo posebnih skupin prebivalcev in druge.

Za naše proučevanje je zanimivo ogrožanje varnosti v zdravstveni dimenziji, pri tem pa se seveda zavedamo, da je dimenzij ogrožanja nacionalne varnosti precej več (npr. vojaška, kriminalna, okoljska).

Ogrožanje nacionalne varnosti z vidika zdravstvene dimenzije zajema široko področje, med katerimi je ogrožanje zaradi nalezljivih bolezni še posebej pomembno in v vseh strategijah ter pristopih močno poudarjeno (Opačić, 1988; Hoang, 1999; Kraigher, 2000; Van Loock in sod., 2002; Reberšek Gorišek, 2003; WHO, 2003; Likar, 2005). Pomemben mejnik v dojemanju nevarnosti, so bile tudi pisemske pošiljke antraksa, ki so skupaj s podobnimi dogodki vplivale ne samo na varnost in javno zdravje, temveč tudi na druga področja, ki so s tem posredno ali neposredno povezana (politiko, ekonomijo, diplomacijo, vojsko, zakonodajo).

Vznemirjanje in psihološki učinki ob namernem razširjanju bioloških agensov so odmevali tudi v Evropi (Benedek, Holloway in Becker, 2002 v Kraigher, Berger, 2007, str. 125 v Prezelj, 2007a).

Zdravstveno ogrožanje nacionalne varnosti, kjer je posebnega pomena obveščevalna dejavnost na področju zdravstva, je še posebej v domeni javnega zdravstvenega sistema. Sistem spremljanja in nadzora nalezljivih bolezni, ki je pomemben del javnega zdravja (Public Health) je sestavni del programa Centra za nalezljive bolezni Inštituta za varovanje zdravja Republike Slovenije (<http://ivz.si>) in mreže območnih zavodov za zdravstveno varstvo povezanih v nedeljivo celoto za epidemiološko spremljanje in obvladovanje nalezljivih bolezni (Kraigher, Berger, 2007, str. 136 v Prezelj, 2007a).

Pri tem se na regionalnem nivoju, v primeru izbruha bolezni, izvajajo intervencije pri zbolelih in njihovih kontaktih ter njihovi okolici, v populaciji in drugi ukrepi, skladno z doktrino obvladovanja nalezljivih bolezni in zakonodajo.

Kraigher in Berger (2007, str. 136 v Prezelj, 2007a) navajata, »da se poleg z zakonom predpisanega spremljanja nalezljivih bolezni, izvajajo številna preučevanja, ki poglobitno prispevajo k poznavanju epidemioloških vzorcev in bremena nalezljivih bolezni in njihovih povzročiteljev. Za posamezne bolezni se pridobivajo še dodatni podatki npr. o umrlih in hospitaliziranih. Za zaznavanje akutnih respiratornih infektov in kroženja virusov influence je vzpostavljen še dodaten občutljivejši sistem spremljanja preko mreže izbranih zdravnikov. Za vsako nalezljivo bolezen je torej prilagojeno spremljanje glede na standardno definicijo, ki običajno vključuje klinične, epidemiološke in laboratorijske parametre«.

Pri zdravstveni dimenziji ogrožanja je pomembna tudi svetovna oziroma evropska dimenzija, saj je Slovenija del Evrope. Tako je na področju EU je vzpostavljen sistem zgodnjega zaznavanja, obveščanja in naglega ukrepanja med državami članicami. S kontaktno točko na državnem nivoju je identificiran sprejemnik in obenem vir informacij za dogodke oziroma stanja.

V okviru spremljanja zoonoz trenutno Evropska direktiva narekuje na državnem nivoju spremljanje indikatorjev na področju veterinarske in humane medicine, ki se nanašajo na okužbe s hrano. S tem se pokaže na pojavnost in velikost problema ter prisotnost kužnih agensov in tveganja za okvaro zdravja prebivalstva (Kraigher, Berger, 2007, str. 136 v Prezelj, 2007a).

Sistem zaščite prebivalstva je, zaradi možnosti namernega ali nenamernega razširjenja bioloških agensov, na nacionalnem nivoju z vidika zdravstvene dimenzije

izdelal osnutek načrta pripravljenosti na koze, antraks in SARS. Izdelan je načrt pripravljenosti na pandemijo influence. Zaradi tveganja za razširitev ptičje gripe je izdelan načrt na področju delovanja veterinarske dejavnosti, vključno z vidikom ogroženosti zaposlenih na piščančjih farmah (Kraigher, Berger, 2007, str. 138-140 v Prezelj, 2007a). Pandemija »prašičje gripe« kaže na neskončno paleto možnih virov ogrožanja in opozarja na nikoli končano obveščevalno dejavnost na področju zdravstva.

Kraigher in Berger (2007, str. 125-146 v Prezelj, 2007a) navajata, da » se tudi na področju kemijske varnosti oblikujejo predpisi, ki bodo med drugim urejali tudi nadzor strateškega blaga posebnega varnostnega pomena, kot so tudi biološki agensi. V pilotskem projektu Ministrstva za zdravje, v katerega so vključena »kontaktna mesta« nujne medicinske pomoči, poteka obveščanje oziroma zbiranje podatkov o dogodkih kot so nezgode in bolezenska stanja. Projekt naj bi se v prihodnje razširil in povezal še devet regionalnih zavodov za zdravstveno varstvo in Center za nalezljive bolezni IVZRS z obveščanjem o nenavadnih dogodkih oziroma kopičenju primerov ter o pojavu izbruhov in epidemij. Na področju varstva pred vnosom in razširjenjem nalezljivih bolezni v povezavi z mednarodnim pretokom ljudi, blaga in prometnih sredstev je bil leta 2005 sprejet nov mednarodni zdravstveni pravilnik. Na podlagi Zakona o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami je izdelan načrt zaščite in reševanja ob množičnem pojavu kužnih bolezni pri živalih in v pripravi načrt ob pojavu bolezni pri ljudeh«.

Za sistem javnega zdravstvenega varstva in stopnjo ogrožanje varnosti je pomembno poznavanje zdravstvenega stanja prebivalstva. Pri tem zdravstveno stanje prebivalstva izražamo s pomočjo indikatorjev zdravstvenega stanja.

To so spremenljivke, ki izražajo različne sestavine zdravstvenega stanja in jih rabimo za:

- 1) prikaz obstoječega stanja,
- 2) izvedbo primerjav ali pa
- 3) merjenje sprememb v določenem obdobju (Kraigher, Berger, 2007, str. 127 v Prezelj, 2007a).

Področje dimenzije nalezljivih bolezni Kraigher in Berger (2007, str. 127 v Prezelj, 2007a) opišeta s sklopi kvalitativnih indikatorjev o:

- morbiditeti in mortaliteti,
- epidemiološkem spremljanju nalezljivih bolezni in
- preventivnem zdravstvenem varstvu - preventivni programi npr. cepljenje.

Posredno na zdravstveno stanje kaže tudi demografsko socialno statistično področje s podatki o prebivalcih - vitalna statistika (število umrlih prebivalcev po spolu, skupini bolezni oziroma vzroku in zdravstvenih regijah) (Kraigher, Berger, 2007, str. 127 v Prezelj, 2007a).

Nacionalni sistem spremljanja in nadzora nalezljivih bolezni ima seznam prioritarnih bolezni, ki se jih spremlja. Na seznamu so torej samo bolezni, ki so pomembne, ker:

- so možnosti za nastanek epidemije (meningitis, ošpice...),
- imajo visoko morbiditeto, mortaliteto ali puščajo okvare/invalidnost,
- obstaja program za njihovo obvladovanje, eliminacijo ali eradikacijo,

- bodo zbrani podatki podlaga za vpeljavo javno zdravstvene akcije (cepljenje ali drugi ukrepi) (Kraigher, Berger, 2007, str. 128 v Prezelj, 2007a).

Uspešno preprečevanje in obvladovanje nalezljivih bolezni temelji namreč na učinkovitem sistemu spremljanja, ki ga izvaja javni zdravstveni sistem. Delujoč sistem epidemiološkega spremljanja in obvladovanja nalezljivih bolezni je nujno potreben za ukrepanje, obenem pa je ključnega pomena za postavitve prednostnih nalog, načrtovanja, zagotavljanja potrebnih finančnih in drugih virov, napovedovanja in zgodnjega zaznavanja epidemij in opazovanja ter ocenjevanja učinkovitosti programov obvladovanja nalezljivih bolezni (Kraigher, Berger, 2007, str. 142-143 v Prezelj, 2007a).

Način življenja in tudi spremembe v okolju, kot tudi hitra prevozna sredstva in razmah turizma, kjer ljudje obiskujejo najodročnejše kraje, pa omogočajo, da se kadarkoli pojavijo ali pa vnesejo v državo posamezni primeri nalezljivih bolezni, ki jih pri nas sploh nimamo. Če pa k temu dodamo tudi pripadnike oboroženih sil⁸³, ki svoje naloge opravljajo v najbolj oddaljenih, najbolj nerazvitih in nevarnih krajih je ta nevarnost še mnogo večja. Posebej opozarjamo na ogrožanje zdravja pripadnikov oboroženih sil, ki opravljajo svoje naloge na OKO. Mnoge bolezni imajo daljšo inkubacijsko dobo, zaradi česar so ogrožene tudi njihove družine in posledično vsi državljani. Zato bi veljalo razmisliti o določenih preventivnih ukrepih (ne samo obvezna cepljenja in dezinfekcija temveč npr. tudi karantena).

Obstaja tudi nenehno tveganje za epidemije okužb s hrano in vodo kot tudi, da se zaradi poznanega stalnega spreminjanja npr. virusov influence, pojavi obsežna epidemija ali celo pandemija gripe. Tako kot drugod po svetu tudi nas ponovno ogrožajo nalezljive bolezni, ki so se že povsem umaknile, pojavljajo pa se tudi nove in povzročitelji so vse pogostejše odporni proti antibiotikom.

Prebivalstvo je ogroženo tako zaradi možnosti namernega razširjenja bioloških agensov v obliki biološkega orožja, kot tudi zaradi naravnega širjenja agensov ob obstoju naravnih žarišč in virov okužbe ter naravnega širjenja nalezljivih bolezni zaradi neimunega prebivalstva (Podbregar, Ivanuša, 2007b; Kraigher, Berger, 2007, str. 125-146 v Prezelj, 2007a).

Vse navedene nacionalne zmogljivosti oziroma potencialna nacionalna podpora VOBDE je usmerjena predvsem v **dogajanje po dogodku, ne pa v preprečevanje dogodka**. Čeprav Nacionalni program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v točki 5.4.2 daje usmeritev, da je potrebno **izboljšati medsebojno sodelovanje ministrstev, vladnih služb, javnih zavodov in lokalnih skupnosti** v skladu z interdisciplinarno naravo dejavnosti varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami in nadaljevati prilagajanje sistema zaščite in reševanja nevarnostim in ogroženosti ter organiziranosti državne uprave, pokrajin in lokalne samouprave ter zagotoviti usklajeno odzivanje na nevarnosti in nesreče, trenutno **ne vidimo nacionalne podpore VOBDE**.

Poskus povezave nacionalne podpore in VOBDE vidimo v Ciljnih raziskovalnih projektih (CRP) » Znanje za varnost in mir«, kjer je v Poročilu o razvoju

⁸³ Zavedamo se, da na OKO sodelujejo tudi pripadniki Policije in drugih organov. Njihovega prispevka nikakor ne podcenjujemo, vendar smo se za potrebe te disertacije, kjer proučujemo VOBDE omejili na pripadnike oboroženih sil.

raziskovalnem delu v letu 2007 (2008, str. 1) navaja, da je v letu 2007 potekalo 12 večletnih nalog, katerih rezultati bodo izdelan koncept razvoja informacijske tehnologije in strategija zbiranja, vzdrževanja in vodenja podatkov, med drugim tudi računalniška baza za podporo obrambi proti bioterorizmu, razvoj metod za določanje virusov v pitnih vodah v primeru terorističnega napada in naravnih nesrečah, molekularna detekcija posledic uporabe in delovanja biološkega orožja in toksinov z dolgotrajnim delovanjem, varstvo pred nenadzorovanim sproščanjem gensko spremenjenih organizmov in drugih biotskih agensov (fitopatogenih mikroorganizmov) v okolje ter naloge, ki se nanašajo na elektromagnetna sevanja, tveganja in zaščito, simulator kriznega upravljanja ter vzpostavitev sistema multidisciplinarnih informacij prostora za napovedovanje in ocenjevanje škod po naravnih nesrečah v kmetijstvu.

Ogrožanje varnosti ocenjujejo državni organi po področjih svoje pristojnosti, obveščevalne službe (tudi VOBDE), regijske in lokalne oblasti, državni organi drugih držav, mednarodne organizacije in nevladne organizacije (še posebej znanstvenoraziskovalne organizacije). Razumno bi bilo torej pričakovati, da bi se ti organi med seboj povezali in si izmenjavali podatke, informacije, izkušnje in znanje. Vendar Prezelj (2007a, str. 4) v raziskavi Model celovitega ogrožanja nacionalne varnosti RS ugotavlja, da v Republiki Sloveniji zaenkrat ne obstaja sistematizirana procedura za izvajanje kompleksnega oziroma celovitega in stalnega ocenjevanja ogrožanja nacionalne varnosti po dimenzijah ogrožanja⁸⁴ in meddimenzionalno.

Ko govorimo o nacionalni podpori VOBDE v aktivni obrambi, pri specifičnih podzvrsteh⁸⁵, kjer VOBDE sama nima dovolj znanja in izkušenj, pa mislimo predvsem na strokovnjake (eksperte) in znanstveno raziskovalne inštitucije, kjer le ti delajo.

Naslednji pomemben dejavnik za zagotovitev nacionalne podpore in ga moramo omeniti je ohranjanje komunikacijskih povezav med posamezniki in enotami na terenu (OKO) in nacionalnim ozemljem, saj se preko teh povezav zagotavlja zmogljivosti in znanja, ki so redka in dosegljiva samo v domovini.

VOBDE ima dovolj strokovnega osebja z analitičnimi sposobnostmi in dostopi do različnih obveščevalnih podatkov. Običajno pa ji primanjkuje strokovnega osebja za podzvrsti obveščevalne dejavnosti, ki bi lahko pravilno ovrednotili vse podatke in informacije, znali zahtevati dodatne podatke in sprožiti ustrezne odzive. Strokovnjaki pa imajo potrebna znanja, izkušnje, podporo znanstvenih inštitutov, univerz, celo gospodarstva. Običajno dobivajo precejšnja finančna sredstva od države - davkoplačevalcev, ki zato lahko upravičeno pričakujejo tudi njihov

⁸⁴ Ključna področja (dimenzije) ogrožanja nacionalne varnosti so predvsem obrambna oz. vojaška, ekološka oz. okoljevarstvena, zaščitno-reševalna, gospodarska, kriminalna, ekonomska migracijska, informacijska, zdravstvena in teroristična dimenzija (Prezelj, 2007a, str. 8).

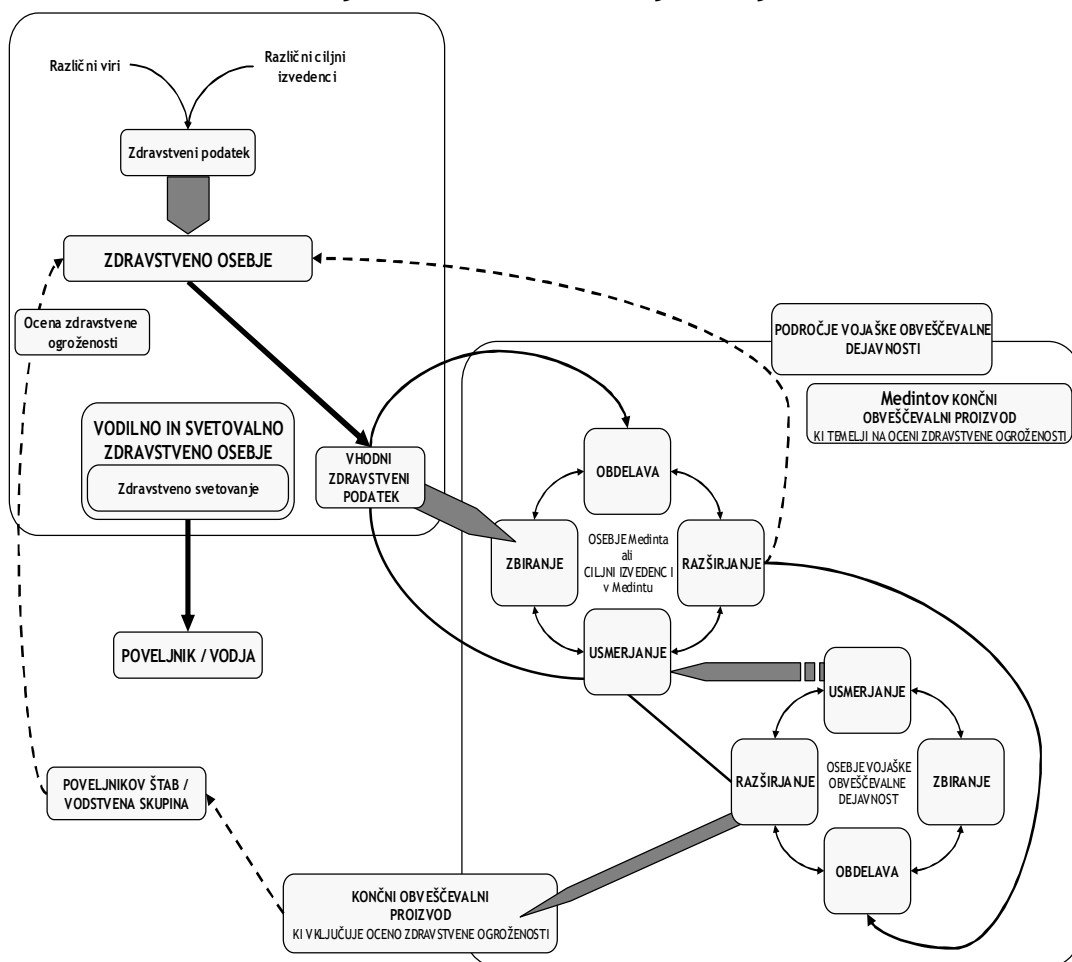
⁸⁵ vojaško (angl. Armed Forces Intelligence), biografsko (angl. Biographic Intelligence), ekonomsko (angl. Economic Intelligence), politično (angl. Political Intelligence), ciljno (angl. Targeting Intelligence), znanstvenotehnično (angl. Scientific and Technical Intelligence), tehnično (angl. Technical Intelligence), logistično (angl. Logistics Intelligence), infrastrukturno (angl. Infrastructure Intelligence), geografsko (angl. Geospatial Intelligence), inženirsko (angl. Engineer Intelligence), sociološko (angl. Sociological Intelligence), na področju zdravstva (angl. Medical Intelligence) in varnosti (angl. Security Intelligence) (Joint intelligence doctrine, 2003, str. 17-18).

prispevek k zagotavljanju varnosti. Ti strokovnjaki, pa običajno zaradi narave dela nimajo dostopa do podatkov in obveščevalnih informacij, saj praviloma nimajo dostopa do tajnih podatkov. To jih pri delu ne moti preveč, saj zaradi narave podatkov v veliki večini takih primerov ni možno publiciranje rezultatov, kar pa je bistvo znanstveno raziskovalnega dela. Zaradi tega prihaja do podvajanja dela, finančnih sredstev in intelektualnih potencialov, manjša je zaščita virov in varnost državljanov. Ni tako imenovane sinergije, kjer bi 1 plus 1 bilo enako 3 (1+1=3).

Podzvrsti obveščevalne dejavnosti imajo specifični namen in ustrezajo specifičnim obveščevalnim zahtevam uporabnikov. Splošna obveščevalna dejavnost lahko vodi v nek funkcionalno osredotočen produkt, ki se uporabi za specifičen namen kot odziv na specifični obveščevalni zahtevek uporabnika.

Pri aktivni obrambi pred JRKB/E terorizmom je posebej pomembna obveščevalna dejavnost na področju zdravstva, na primeru katere, vidimo pomen nacionalne podpore (REACH BACK) za VOBDE, saj je tako na najbolj racionalen način možno zagotoviti specifična in ekspertna znanja, ki jih običajno v VOBDE ni (slika 9.).

Slika 9.: Vloga obveščevalne dejavnost na področju zdravstva v razmerju med zdravstvenim sistemom in vojaško obveščevalno dejavnostjo

Vir: Podbregar in Ivanuša, 2008, str. 22

Iz modela je razvidno, da VOBDE obdeluje podatke v obveščevalnem ciklusu. Pri JRKB/E grožnjah oziroma podatkih tovrstne narave, je nujna vključitev obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva. Obveščevalna dejavnost na področju zdravstva vključuje medicinske, bioznanstvene, epidemološke, okoljske in druge podatke, ki so povezani z zdravjem ljudi in živali (Podbregar, Ivanuša, 2008, str. 12). Pri tem vidimo, da mora biti odgovorno osebje strokovno znotraj obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva in postopkov obveščevalnega ciklusa.

Obveščevalna dejavnost na področju zdravstva je sestavljena iz presoje okoljskih in zdravstvenih virov ogrožanja, katerim bi bili lahko izpostavljeni, analize zdravstvenih zmogljivosti in sposobnosti območja na območju delovanja in izdelave analize groženj in njene vključitve v upravljanje tveganj. Vse to pa mora potekati po glavni metodi dela - obveščevalnem ciklusu.

Ključnega pomena so zdravstveni podatki, ki vstopajo kot vhodni element v obveščevalni cikel obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva. Te podatke mora zbirati zgolj »odgovorno in predano zdravstveno osebje« (Podbregar, Ivanuša, 2008, str. 22), čeprav so tega sposobni tudi drugi. Ti podatki so pomembni za analitike in so po obdelavi na voljo poveljujočim.

VOBDE ima usposobljene pripadnike, z analitičnimi veščinami in dostopom do mednarodnih podatkov. Podbregar in Ivanuša (2008, str. 23) menita, da VOBDE primanjkuje strokovnega zdravstvenega osebja, ki zna zahtevati zdravstvene podatke in izdelati zahtevane odzive. Strokovnemu zdravstvenemu osebju (nacionalna podpora - REACH BACK) pa je tuja obveščevalna dejavnost, obveščevalni cikel in nima dostopov do »grobih obveščevalnih podatkov ali do izdelanih obveščevalnih proizvodov« (Podbregar in Ivanuša, 2008, str. 23).

Trdimo, da je za delujoč model nujno usposobiti strokovno zdravstveno osebje, ki bo poznalo osnove (vojaške) obveščevalne dejavnosti, obveščevalnega ciklusa in imelo dovoljenje za dostop do tajnih podatkov. To se lahko doseže, če obstaja neke vrste trajnejša povezava oziroma sodelovanje med strokovnim osebjem in VOBDE. To se najprimerneje doseže s ustrežno pogodbo ter sofinanciranjem delovanja in raziskav. Na ta način »zavezano« strokovno osebje bo VOBDE lahko dodatno usposobila za sodelovanje v obveščevalni dejavnosti na področju zdravstva. Hkrati je potrebno formalizirati in institucionalizirati vključevanje zdravstvenega osebja v obveščevalni cikel MEDINT-a in celotne VOBDE, tudi s komunikacijskimi povezavami, dodelitvijo gesel in dovoljen za dostop do tajnih podatkov. Strokovnjake VOBDE pa je treba usposobiti za »sprejemanje« podpore.

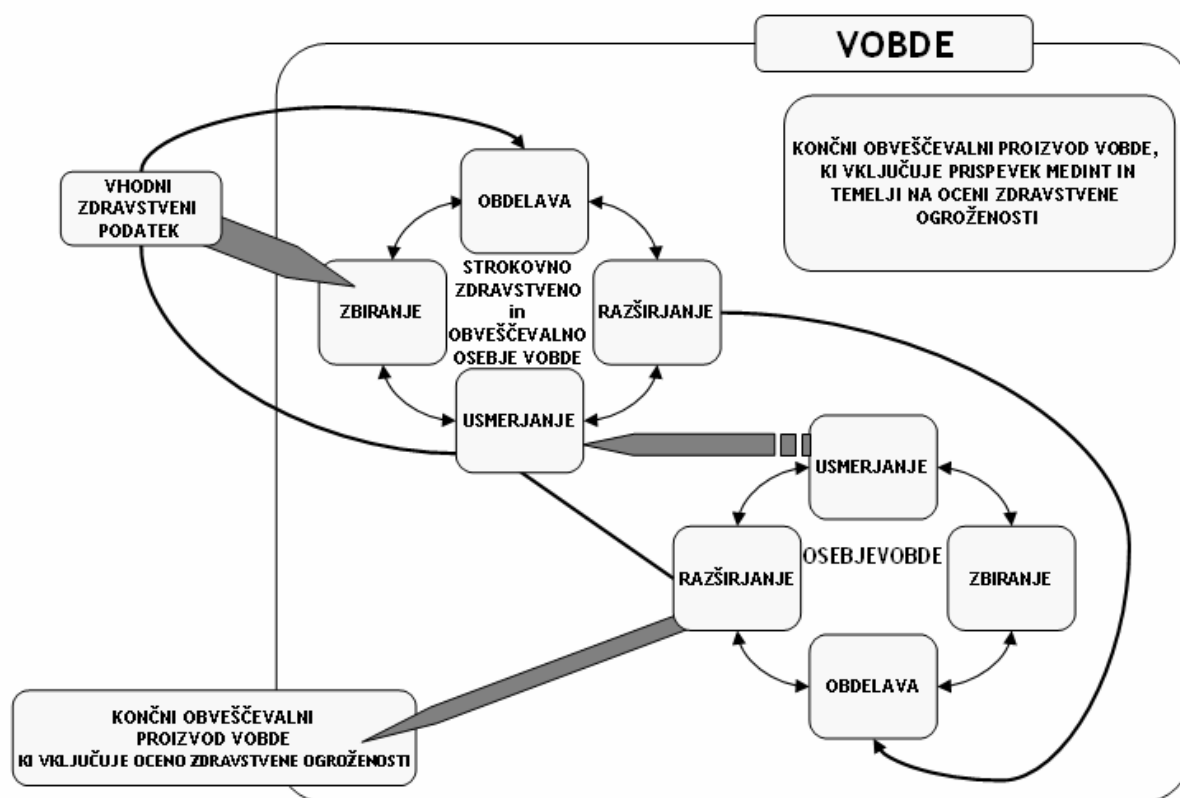
Seveda je možna tudi drugačna pot; da osebje VOBDE usposobimo (izobrazimo) za obveščevalno dejavnosti na področju zdravstva. Ker pa je to povezano z dodiplomskim in podiplomskim študijem, zahteva precej časa, finančnih sredstev, hkrati pa zaradi narave dela pripadnikov VOBDE ne zagotavlja dovolj specifičnih izkušenj, to ni racionalno.

Podbregar in Ivanuša (2008, str. 23) menita, da » je ključno povezovanje zdravstvene stroke z obveščevalno dejavnostjo. Zahtevki za zdravstvene podatke so neupravičeni, če so dostopni iz javnih virov ali pa so občutljivi zaradi svojega vira, ali bi obveščevalna dejavnost razkrila namen, ali bi bil podatek označen kot tajen.«

Vsako povezovanje med VOBDE in zdravstvenim sistemom (nacionalna podpora - REACH BACK) mora biti načrtno, zagotavljati zaščito virov, preprečiti podvajanje dela in nastanek vrzeli med njima.

Seveda pa se na primeru SV in njene VOBDE vprašamo ali je racionalno in učinkovito izvajati obveščevalni cikel obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva z obveščevalnim osebjem in uporabljati strokovno zdravstveno osebje le za »pripravo« podatkov, ki vstopajo kot vhodni element v obveščevalni cikel. **Menimo, da je opravičljivo vključiti strokovno zdravstveno osebje neposredno v obveščevalni cikel obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva, ki je del VOBDE (slika 10.).**

Slika10.: Model VOBDE, ki vključuje strokovno zdravstveno osebje neposredno v svoj obveščevalni cikel obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva

Vir: Rode, 2009

Z predlaganim modelom VOBDE, ki vključuje strokovno zdravstveno osebje (nacionalna podpora) neposredno v svoj obveščevalni cikel obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva, bi prešli razhajanja med »civilno in vojaško sfero«, saj bi tako na najbolj racionalen in učinkovit način zagotovili specifična in ekspertna

znanja, ki jih običajno v VOBDE ni. S tem modelom, bi tudi preprečili podvajanje dela in trošenje najbolj dragocenih virov (strokovnega zdravstvenega osebja), ki ga sicer potrebujemo na dveh mestih; znotraj zdravstvenega sistema in v obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva.

Ključnega pomena za varnost državljanov in pripadnikov SV v primeru JRKB/E terorizma je tako skupna regionalna varnostna ocena in sodelovanje med državami, znotraj države pa med VOBDE in nacionalno podporo. Nacionalna podpora oziroma sodobni mikrobiološki laboratoriji, morajo biti tako pripravljene na ukrepanje v primeru napada z JRKB/E orožji. Zato si, kot navajata Kraigher in Berger (2007, str. 143 v Prezelj, 2007a) danes sodobni mikrobiološki laboratoriji ustvarjajo velike baze podatkov o agensih. Ta znanja in agensi, pa se lahko uporabljajo tudi v teroristične namene po vsem svetu. Nacionalna podpora - sistem javnega zdravstvenega varstva, še vedno vztraja pri zaščitnih cepljenjih, ter hkrati opozarja na preširoko uporabo (zlorabo) antibiotikov.

Ob sodelovanju VOBDE in nacionalne podpore v aktivni obrambi pred JRKB/E terorizmom, morata VOBDE in nacionalna podpora skupaj razviti tudi postopke za ukrepanje ob napadu, saj morajo biti ukrepi, cilji, odgovornosti vpletenih jasni. Pri tem seveda ne pozabljamo na ostale dele sistema nacionalne varnosti in osebe »prvega stika«; policiste, gasilce, reševalce in vojake.

Enak model vključevanja nacionalne podpore lahko uporabimo tudi pri drugih specifičnih podzvrsteh, kjer VOBDE sama nima dovolj znanja in izkušenj, ki pa jih lahko nudi nacionalna podpora. Seveda pa bodo vedno obstajale podzvrsti, ki jih bo nujno razviti samostojno znotraj VOBDE (npr. o oboroženih silah, varnostno itd.)

Za učinkovito aktivno obrambo pred JRKB/E terorizmom, kjer je ključnega pomena nacionalna podpora (primer obveščevalna dejavnost na področju zdravstva), potrebujemo na obeh straneh » nedvoumno poznan, izobražen in usposobljen kader, ki bo zagotovil učinkovito sodelovanje in strateško, operativno in taktično uporabne končne proizvode obveščevalne dejavnosti« (Podbregar in Ivanuša, 2008, str. 23).

Na nujnost meddisciplinarnega, meddimenzionalnega oziroma medorganizacijskega pristopa opozarja tudi Prezelj (2007, str. 69). Prezelj (2007, str. 69) navaja, »da je medresorsko sodelovanje, ki je oblika medorganizacijskega nujno in da pripomore k:

- učinkovitosti in fleksibilnosti protiterorističnega delovanja v celoti in s stališča posameznega protiterorističnega mehanizma;
- celovitosti protiterorističnega delovanja;
- racionalizaciji protiterorističnega nacionalnega delovanja in v tem smislu preprečevanju podvajanja (dejavnosti, razvojnih programov, izobraževalnih programov, programov nabave, denarnih sredstev ipd.)
- institucionalizaciji že tako prepogoste improvizacije v horizontalni smeri (med resorji).«

Delovno skupino za področje preprečevanja ogrožanja ali napadov s sredstvi ali orožji za množično uničevanje je ustanovila Vlada RS že leta 2003. Naloge skupine so bile vzpostavitev nacionalnega sistema ukrepov in postopkov za primere ogrožanja ali napadov s sredstvi ali orožji za množično uničevanje ter nadzor nad

realizacijo načrtovanih programov postavljenih strateških ciljev. Prezelj (2007, str. 75) navaja, da je bila skupina sestavljena medresorsko oziroma medorganizacijsko. V njej so delovali predstavniki URSZR (Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje), SV, CO (Civilna obramba), MZZ (Ministrstvo za zunanje zadeve), MNZ (Ministrstvo za notranje zadeve), Policije, MZ (Ministrstvo za zdravje), MOPE (Ministrstvo za okolje in prostor) in znanosti (Fakulteta za družbene vede). Iz pregleda realiziranih nalog vidimo, da je skupina storila pomemben napredek na področju pregleda protiterorističnih akterjev v Republiki Sloveniji, uskladila Državni načrt zaščite in reševanja ob uporabi orožij ali sredstev za množično uničevanje v teroristične namene oziroma terorističnem napadu s klasičnimi sredstvi, pripravila in sprejela osnutek Programa preventivnega delovanja, oblikovala programe usposabljanja, opravila pregled opreme po posameznih ministrstvih. Kljub opravljenemu delu, pa lahko rečemo, da je z vidika aktivne obrambe pred JRKB/E terorizmom, kot jo razumemo mi, storjeno premalo. Naš model VOBDE, ki vključuje nacionalno podporo bi bil pomemben prispevek v luči prizadevanj RS, da si zagotovi varnost pred JRKB/E terorizmom in dopolni/zaokroži dosedanja prizadevanja države z aktivnostmi in ukrepi, ki bi preprečevali napade in se ti ne bi zgodili. Omeniti moramo tudi prizadevanja znotraj obrambnega resorja, kjer si VOBDE zagotavlja nacionalno podporo na obveščevalnem področju preko nacionalnih celic. Korak v smeri zagotovitve nacionalne podpore in vzorec za druge oblike sodelovanja z oboroženimi silami in VOBDE so Nacionalne obveščevalne celice (NOC). Na vrhunskem srečanju Zavezništva v Berlinu 1996 (»Berlin Plus«) je bilo odločeno, da evropske vojaške sile lahko uporabljajo obveščevalne zmogljivosti in potrebno infrastrukturo Zavezništva. To velja tudi v primeru, kadar EU vodijo združene skupne namenske sile (Combined Joint Task Force/ CJTF). Pri poveljstvu operacije se tako ustanovijo tudi (NOC), katerih naloge so zagotavljanje obveščevalne podpore lastnim (nacionalnim) silam v okviru skupnega kontingenta sil, obveščevalna podpora poveljstvu mednarodne operacije, obveščevalno sodelovanje z zavezniškimi in partnerskimi NOC, ter posredovanje podatkov VOBDE (Henigman, 2006).

Na tak način dobi VOBDE podporo nacionalnih zmogljivosti in je lahko še bolj dejavna v aktivni obrambi pred vsemi viri ogrožanja - tudi JRKB/E terorizmom.

6 MODEL VOBDE KOT ODGOVOR NA GROŽNJO JRKB/E TERORIZMA

Doktorska disertacija ponuja nove (posebne) rešitve problematike VOBDE. Izhodišče za oblikovanje modela je, da mora postavljen model VOBDE odgovoriti varnostnim grožnjam. Temelj in bistvo modela je **vklučitev strokovnega (zdravstvenega) osebja neposredno v obveščevalni krog podzvrsti obveščevalne dejavnosti (na področju zdravstva), ki so del VOBDE** (slika 10.).

Model mora biti uporaben tako v Republiki Sloveniji, kot tudi Zavezništvu, saj Zavezništvo (Nato Handbook, 2006) ugotavlja, da potrebuje nove modele delovanja v prihodnosti. V Zavezništvu poteka velika transformacija, saj želi Zavezništvo na podlagi izkušenj iz preteklosti in vizije izzivov v prihodnosti, poiskati celovite in institucionalizirane rešitve. Zavezništvo prav tako ugotavlja, da sodobnih strateških varnostnih ciljev ni moč doseči le z vojaško silo. Tako tudi Zavezništvo išče nova orodja in zmogljivosti v okviru celovitega pristopa, saj je za reševanje kriz treba uporabiti vse razpoložljive vojaške, politične, civilne zmogljivosti, znanje ter inovativnost.

Zavezništvo samo zase nima posebno organizirane obveščevalne dejavnosti, saj vse pomembne obveščevalne podatke dobiva od svojih članic. V vseh poveljstvih pa ima organizirane močne obveščevalne celice, ki pomembne obveščevalne informacije obdelujejo ter posredujejo dodatne usmeritve. S ciljem enotnega pristopa, obdelave in izdelovanja obveščevalnih produktov je Zavezništvo izdalo AJP-2.0 z naslovom Skupna zavezniška obveščevalna, protiobveščevalna in varnostna doktrina, STANAG 2190. Dokument predstavlja osnovo dela na obrambnem obveščevalnem, protiobveščevalnem in varnostnem področju. V dokumentu je opredeljen pomen obveščevalne dejavnosti, obveščevalnih informacij in obveščevalnih podatkov, obveščevalnega kroga, uporabe obveščevalnih podatkov, pomen načel, vloge in procesov protiobveščevalne in varnostne dejavnosti (Rode, 2007, str. 29).

Zaradi kompleksnosti izzivov, s katerimi se srečujejo države članice Zavezništva, se je znotraj krovne obveščevalne dejavnosti razvilo več podzvrsti obveščevalne dejavnosti. Podzvrsti obveščevalne dejavnosti (npr. obveščevalna dejavnost na področju zdravstva) so zelo kompleksne in zahtevajo velik človeški in materialni potencial. Da bi podzvrsti obveščevalne dejavnosti povezali s krovno obveščevalno dejavnostjo in med seboj je Zavezništvo za podzvrsti obveščevalne dejavnosti predpisalo skupni okvir, ki omogoča povezljivost in sodelovanje med članicami Zavezništva. Tako Podbregar in Ivanuša (2008, str. 10-12) ugotavljata, da ima Zavezništvo celovito opredeljeno obveščevalno dejavnost na področju zdravstva (npr. Združena zavezniška doktrina za zdravstveno podporo AJP 4.10, angl. Allied Joint Medical Support Doctrine, Združena zavezniška doktrina za obveščevalno dejavnost v zdravstvu AJP 4.10.3, angl. Allied Joint Doctrine for Medical Intelligence).

Zavezništvo tako ima modele, ki omogočajo izmenjavo podatkov in sodelovanje med članicami. Kljub temu menimo, da zlasti na operacijah kriznega odzivanja, to ni dovolj. Zaradi odgovornosti do lastnih pripadnikov, ki delujejo na operacijah kriznega odzivanja po celem svetu, mora VOBDE članic Zavezništva zagotoviti relevantne obveščevalne podatke. Ovira pri tem je značilnost vojska, ki so v svoji osnovi dokaj zaprt sistem, še bolj pa to velja za VOBDE. Zaradi tega ima VOBDE

omejeno nacionalno podporo, ki pa je na določenih specifičnih strokovnih področjih materialno, kadrovsko in intelektualno močnejša.

Zavezništvo od svojih članic in njihove krovne obveščevalne dejavnosti upravičeno pričakuje obveščevalne podatke, zanj je manj pomembna notranja organiziranost in način delovanja obveščevalne dejavnosti (VOBDE) držav članic. Zlasti zato se lahko VOBDE obrne na nacionalno podporo pri različnih podzvrsteh obveščevalne dejavnosti. Z ustrezno vključitvijo nacionalne podpore v zagotavljanje obveščevalnih podatkov, bo prispevek RS Zavezništvu še opaznejši.

Tak avtorsko zasnovan in predlagan model VOBDE, lahko uporabimo kot institucionalizirano rešitev v Zavezništvu in kot tak, predstavlja intelektualen prispevek RS Zavezništvu.

Model VOBDE smo oblikovali s pomočjo systemske teorije, ki smo jo uporabili kot sistematičen pristop za ugotavljanje in reševanje problemov.

S pomočjo systemske teorije, smo spoznali zakone obnašanja sistemov, ki izvirajo iz različnih povezav med elementi sistema (notranji razlogi) in vplivi iz okolja (zunanji razlogi) (Kljajić, 2002, str. 5).

Pri tem specifičnih znanj o sistemu, v našem primeru VOBDE, ni mogoče nadomestiti s splošno teorijo o sistemih, saj ima VOBDE specifične značilnosti. Splošna teorija o sistemih, nam ponudi le osnovni okvir za proučevanje VOBDE. Pri proučevanju sistema Kljajić (2002, str. 10) vidi skupno teoretsko - metodološko izhodišče; obstoj sistema v okolju, obstoj upravljanja v sistemu, delovanje sistema z upravljanjem ter posledice izbrane upravljane smeri.

S systemsko teorijo skušamo razložiti obnašanje in strukturo sistema - VOBDE. V idealnem primeru bi zajeli, da bi dosegli celovitost, čisto vse značilnosti in njihove povezave/odnose/relacije. Pojem »sistem« po svoji formalni definiciji (Mulej in soavtorji, 1996, str. 19), kot jo je postavila že splošna teorija sistemov, pravi, da je »sistem sestavljen iz dveh množic, ki sta:

- množica sestavin, delov, elementov,
- množica povezav, relacij, medsebojnih vplivov, odnosov med njimi«.

Mulej (Mulej in soavtorji, 1996, str. 19) meni, da ni možno upoštevati vse možne in dejanske značilnosti sistema, tudi če ga želimo obravnavati systemsko. Pri tem nas ovira specializiranost znanja in izkustva, pa tudi čustvena ali drugačna interesna usmerjenost. Vse to nam določa nek izbrani vidik, s katerega bomo opazovali sistem.

Tako smo tudi mi pri obravnavanju VOBDE izbrali svoj vidik s katerega smo opazovali VOBDE, saj se tudi mi zavedamo, da ni možno upoštevati vse dejanske značilnosti sistema⁸⁶. Pri modelu VOBDE smo vključili tri izbrane dejavnike;

- okolje, kjer sistem deluje,
- cilje oz. zahteve, ki izhajajo iz okolja
- organizacijo/sistem ki iz tega izhaja.

Sistem pomeni po Muleju (Mulej in soavtorji, 1996, str. 17) zapleten pojav. Pri tem Mulej (Mulej in soavtorji, 1996, str. 17) meni, da »je pojav vse, kar se pojavlja objektivno in subjektivno, tj. stvarno in v razmišljanju in občutenju človeka/ljudi.

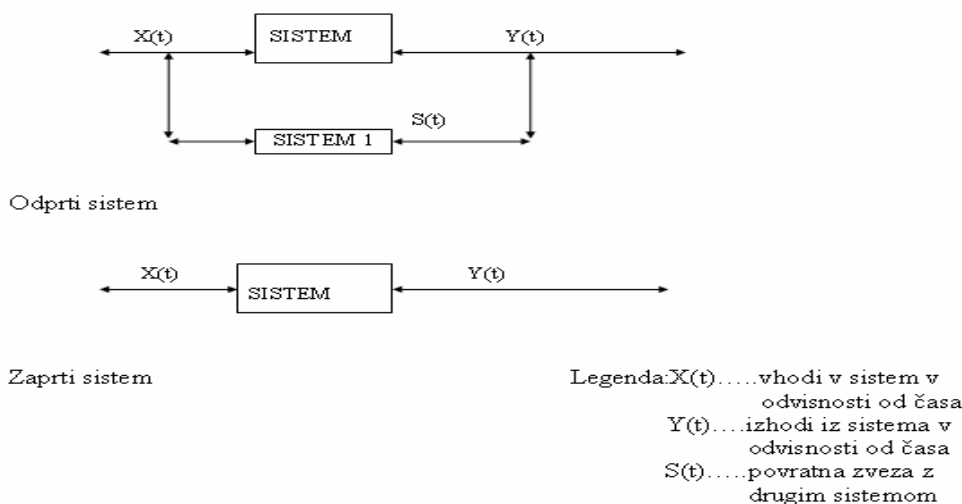
⁸⁶ Glej tudi definicijo sistema po Grizoldu (1999, str. 50- 51) na strani 42.

»Sistem« pomaga dojemati, ker pomaga vnesti preglednost, ki ne zožuje stvarnosti na preveč enostavne posamične pojave, ampak jih vidi kot dokaj zaokrožene celote ali vsaj delne celote«.

Mulej (Mulej in soavtorji, 1996, str. 17) o teoriji sistemov tudi meni, da »dejanske zapletenosti sveta ne smemo poenostaviti pretirano, temveč smiselno. Zapletenosti ne smemo povsem izgubiti izpred oči, niti se ne smemo izgubiti v njeni nepreglednosti niti v njeni pretirani poenostavitvi«.

Da se smo izognili pretirani poenostavitvi sistema/modela VOBDE, smo uporabili neke vrste tehnični pristop pri proučevanju sistema. Tehnični model odprtega in zaprtega sistema, kot ga prikazuje Kljajić (2002, str. 19-20), nam olajša proučevanje VOBDE, saj je samo proučevanje procesov, ki potekajo znotraj VOBDE, pogosto zelo težko proučevati (problem tajnosti in kompleksnosti). Veliko lažje je proučevati vhode v sistem (naloge in poslanstvo VOBDE, normativna ureditev, grožnje iz okolja itd.) in izhode iz sistema (npr. obveščevalni podatki, ki so preprečili žrtve ali napovedali krizo). V tehniki sistem pogosto označimo kot črno škatlo (»black box«) in nas dogajanje v sistemu ne zanima. Merimo (sledimo) le inpute (x/t), to je vhode v sistem in outpute (y/t), to je izhode iz sistema. Če imamo povratno zvezo -informacij (s/t), lahko s korekcijo inputa (x/t) spremenimo outpute (y/t) iz sistema tako, da so ti za nas bolj ugodni. To je prednost odprtega sistema. Brez povratne zveze, z drugim sistemom, ki bi lahko vplival na izhode (y/t), pa nimamo možnosti vpliva na izhode iz sistema. To je slabost zaprtega sistema (Slika 11.).

Slika 11.: Model odprtega in zaprtega sistema

Vir: Kljajić, 2002, str. 19-20.

Odprt sistem, kar VOBDE nedvomno je, se mora odzivati na okolje da preživi, potrebuje vire iz okolja in jih tudi vrača v okolje. Odprt sistem se mora neprestano spreminjati in prilagajati okolju (Daft, 2001, str. 14).

Sistemska teorija je na podlagi proučevanj problematike in izkušenj prilagojena konkretni problematiki. Posebej je pomembno dejstvo, da »mora družben sistem s določeno strukturo izpolnjevati določene zahteve in imeti funkcionalne uspehe, ki morajo slediti, da bi se sistem obdržal« (Luhmann, 1981, str. 329). Mali (1994, str. 87) meni, da »mora sistem, dejavno posegati v svoje okolje in v danih okvirih obvladovati pogoje okolja, ki so temeljni razlog za njegovo obstojnost«.

VOBDE mora zato izpolnjevati zahteve okolja in imeti pri tem uspehe, da bi se obdržala. Pri tem mora dejavno posegati v okolje (preventiva, aktivna obramba) in obvladovati grožnjo JRKB/E terorizma, da pred javnostjo opraviči svoj obstoj.

Iz okolja izhajajo tudi grožnje sistemu. Ena največjih in najkompleksnejših groženj, mednarodni in nacionalni varnosti je grožnja z orožji za množično uničevanje. Grožnje varnosti so tako predstavljale drugi del problema in predmet proučevanja v tej tezi. Iz kompleksnosti teh groženj je izhajala potreba po preučevanju VOBDE v luči obrambe pred JRKB/E terorizmom. VOBDE smo se lotili s sistemsko analizo in organizacijsko teorijo da smo zajeli vse relevantne dejavnike.

Uporaba izbranih vidikov sistemske teorije pokaže dva dejavnika VOBDE; cilje ter sredstva in instrumenti VOBDE. Seveda sta ta dejavnika neločljivo povezana s tretjim dejavnikom, z okoljem. Tega smo opredelili najprej, saj so cilji, sredstva in instrumenti odvisni od okolja v katerem se oblikujejo; prav zato se nam je zdelo potrebno nekoliko podrobneje definirati »okolje«, kjer se izvaja VOBDE in od koder izhajajo grožnje varnosti.

Z realistične teoretične perspektive so države glavni dejavniki v mednarodni (globalni) politiki, z lastnimi nacionalnimi interesi, v svetu brez osrednje avtoritete, ki bi nadziral njihovo ravnanje. Varnostna politika države je torej neposredno povezana z njenim položajem v mednarodnem sistemu (Murray, Viotti, 1994, str. XIX), kar lahko označimo kot politično okolje. Z okoljem se na poseben način ukvarjajo geopolitiki,⁸⁷ saj brez geopolitične razsežnosti ni moč najti ustreznih odgovorov in načrtovati delovanja, ki ga narekujejo spremembe po svetu. Države morajo opredeliti svoj nacionalni interes v močno spremenjenih okoliščinah (okolju) ter opredeliti cilje in instrumente, s katerimi ga bo mogoče uresničiti (Simoniti v Parker, 1997, str. 13).

Pri preučevanju okolja lahko uporabimo tudi organizacijsko teorijo, saj je VOBDE organizirana dejavnost in zahteva tudi pristop, zato jo lahko v tem smislu analiziramo z organizacijsko teorijo. Organizacijska teorija daje pri preučevanju organizacij okolju velik poudarek, saj okolje vpliva na cilje in sredstva - instrumente. Tudi ti izhajajo iz okolja in morajo ustrezati njegovim zahtevam. Okolje moramo zato upoštevati na prvem mestu, predvsem kot »robne pogoje«, na katere nimamo vpliva (Rode, 2007, str. 15). Kakor je bilo že povedano, je VOBDE odvisna od okolja, saj spremembe okolja pogojujejo tudi spremembe ravnanja. Hkrati pa spremembe političnega okolja nujno prinesejo tudi spremembe varnostnega okolja, saj si vsak politični sistem, da bi zagotovil svoj razvoj in obstoj, organizira in institucionalizira ustrezne varnostne mehanizme in vsebine.

⁸⁷ Geopolitika je veda, ki preučuje odnos med prostorom (v vseh njegovih razsežnostih) in politiko. Preučuje, kako prostorske danosti vplivajo na politika in politiko ter v kolikšni meri politika uporablja in izkorišča prostor (Simoniti v Parker, 1997, str. 10).

Pod pojmom okolje lahko razumemo geografski položaj, naravne značilnosti idr. ali politične razmere - politično okolje. Pri varnostni politiki nas je zanimalo predvsem slednje. Razdelimo ga lahko na daljne (širše) okolje, npr. Sredozemlje, Evropa, in bližnje (ožje) okolje, npr. Jugovzhodna Evropa, sosednje države, ter zunanje in notranje okolje (zunanji in notranji politični položaj).

Iz navedenega se da razbrati bistvene indikatorje, ki opredelijo politično okolje. Naj ponovimo samo nekatere: geopolitični položaj, zunanja politika, odnos do vojaških in političnih zvez (EU, NATO), odnos pomembnejših držav (ZDA, Kitajska, Rusija), politični in vojaški sporazumi, trenutni notranjepolitični položaj, vojne in spopadi.

Naslednji dejavnik VOBDE, ki ga je bilo treba preučiti in določiti njegove indikatorje, so cilji VOBDE. Če se zadržimo pri organizacijski teoriji, nam ta pokaže, kako cilji izhajajo iz okolja. Okolje po organizacijski teoriji v najbolj osnovnem smislu zahteva organizacijo in ustvarja cilj, za katerega je potrebna organizacija, hkrati pa je okolje vir velike negotovosti - ovira za doseganje ciljev. Vedno moramo skušati odgovoriti na vprašanja, ali bo učinek organizacije zadovoljil okolje, od katerega je organizacija odvisna, in kako bo okolje vplivalo na organizacijo pri doseganju ciljev. Doseganje ciljev zahteva racionalnost in kot ugotavlja Posen (1992, str. 40-42) je največji nasprotnik racionalnosti negotovost, ki v največji meri izhaja iz ljudi in okolja.

V tako opredeljenem okolju države iščejo priložnosti, ki bi pomagale doseči njihove lastne cilje (interese), obenem pa se pred njimi pojavljajo ovire - grožnje nacionalnim interesom.

Zaradi sprememb okolja je prišlo do obsežnega in temeljitega preoblikovanja groženj, za katere so značilni asimetričnost, različnost in večsmernost (Ivanuša, Podbregar, 2008, str. 7-43).

Doseganje ciljev po organizacijski teoriji zahteva koordinacijo, načrtovanje in nadzor. Potrebno je sistemsko uvajanje merila racionalnosti, vzroka in posledice, stroškov in koristi. Težnja za doseganje ciljev spodbuja vedenje in strukturo, ki sta namenjena zmanjšanju negotovosti. Vse to vpliva na vzpostavitev organizacije, sredstev in rast birokracije, karakteristične organizacijske oblike. Specifičnost birokracije se odraža v specifičnosti njenih ciljev, saj na primer raziskave in razvoj ali zagotavljanje varnosti zahtevajo drugačno strukturo kakor, na primer, proizvodnja jekla (Šmidovnik, 1985, str. 40-75 in Bučar, 1981, str. 100-130).

Cilji in interesi posameznih držav so različni in različno definirani. Vladajoča elita, najsi bo to diktator ali demokratično izbrana vlada, vedno določa nacionalne cilje in trdi, da deluje v »nacionalnem interesu«. Med politiki ni dvoma, da je nacionalno preživetje in ohranitev suverenosti osnovni nacionalni cilj, nato sledijo blaginja, razvoj in ohranitev družbenih vrednot ter šele nato preostali cilji, ki so različni (Viotti, Kauppi, 1997, str. 86). Že pri družbenih vrednotah pa lahko opazimo različnost ciljev. V mnogih zahodnih državah so na primer demokratične vrednote in demokracija ključni elementi nacionalne identitete, kar se odraža na strukturi in delovanju političnega sistema. Pri nekaterih islamskih državah pa ta opredelitev, poudarek na materializmu in spolna svoboda pomenijo grožnjo za osnovne moralne in verske vrednote (Rode, 2001, str. 25).

Doseganje ciljev preprečujejo različne ovire ali grožnje. Grožnje so različne. Izhajajo lahko iz širšega ali neposrednega varnostnega okolja ali iz držav samih (Wiberg, 1996, str. 21-42). Grožnje je mogoče ocenjevati z različnih zornih kotov, in sicer glede na:

- njihovo vrsto (vojaške, nevojaške grožnje);
- intenzivnost;
- cilje;
- naravo;
- uporabo vojaških in drugih sredstev;
- aktualne mednarodne okoliščine (zgodovinske).

Menimo, da sta za določitev ciljev VOBDE najpomembnejša prav opredelitev in vrednotenje groženj. Vrednotenje možnih groženj nacionalni varnosti je temeljna predpostavka in najpomembnejše izhodišče za opredelitev koncepta in sistema nacionalne varnosti, obrambne strategije, vojaške strategije, doktrine, organizacije oboroženih sil in VOBDE.

Pri opredeljevanju ciljev VOBDE moramo poleg groženj opredeliti tudi pozitivne elemente okolja, ki ravno tako izhajajo iz okolja in prav tako povezujejo dva dejavnika VOBDE: okolje in cilje. Tako varnostno okolje poleg elementov nestabilnosti, negotovosti in nevarnosti - groženj, ki imajo negativne učinke - vsebuje tudi elemente miru, stabilnosti in varnosti, ki imajo pozitivne učinke na cilje in varnost držav. Elementi okolja zajemajo različen prostor - svet, kontinent ali manjše območje (Rode, 2001, str. 26).

Vrednotenje morebitnih groženj se dopolnjuje z določevanjem nacionalnih interesov in ciljev, saj se grožnje nanašajo na nacionalne interese in cilje in jih lahko štejemo za morebitne ovire za njihovo doseganje in uresničitev. Cilji se postavijo tako, da nacionalnovarnostni sistem učinkovito odvrta grožnje. V tem pogledu je nacionalna varnost sistem in stanje odpravljanja ovir in odpora, ki deluje za uresničitev nacionalnih interesov (Rode, 2001, str. 27).

Organizacijska teorija za doseg ciljev organizacij zahteva sredstva in instrumente, ki so velik izvor negotovosti. Medtem ko cilj zahteva racionalnost, sredstva in instrumenti tega mogoče ne bodo mogli zagotoviti, prav tako pa se tudi zelo redko približajo popolni racionalizaciji. Povsod so prisotni tudi ljudje, človeški dejavnik, ki se ne zadovoljijo samo z enostavnim nadomestilom. Hočejo nekaj več - moč, oblast, prestiž, spoštovanje, skupno druženje in podobno. Vse to vpliva na delovanje instrumentov in sredstev, človeški dejavnik pa ostaja tudi v oboroženih silah in VOBDE najpomembnejši. Glede na to je doseganje racionalnosti, potrebne za doseganje cilja, problematično (Šmidovnik, 1985, str. 45).

VOBDE ne more zagotoviti kompetentnega človeškega dejavnika na vseh ravneh in za vse primere. Za oborožene in varnostne sile, je zato po našem mnenju ključnega pomena zagotoviti nacionalno podporo (zaslombo), ki bo z ustreznimi organizacijskimi rešitvami in formalno pravnimi akti povezana z VOBDE.

VOBDE in njen pomemben del - aktivno obrambo pred JRKB/E terorizmom, v bojnih in nebojnih nalogah na operacijah kriznega odzivanja in v RS, lahko vodijo in izvajajo vojaške osebe, ki so ustrezno opremljene in predvsem usposobljene. To posledično podpira naše razmišljanje o nacionalni podpori, kjer so na voljo

ekspertna znanja in izkušnje, ki se lahko razmeroma enostavno implementirajo na okolje, kjer potekajo operacijah kriznega odzivanja. Posebnega pomena je znanje in usposobljenost (dril), ki sta tisti minimum, ki ga morajo oborožene in varnostne sile (SV in Policija) dati svojim pripadnikom. Zavedati se namreč moramo, da bo ravno znanje, v primeru JRKB/E terorizma reševalo življenja (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008).

Ivanuša (2007b) sicer ugotavlja, »da ne smemo spregledati oziroma pozabiti poudariti dejstva, da je SV edina oborožena sila v državi, kjer vojaško izobraževanje in usposabljanje na področju JRKB/E trajnostno poteka«, pa vendar ali je dovolj kvalitetno in obsežno, saj so od tega odvisna življenja ljudi? Hkrati se sprašujemo ali smo sposobni povezati vsa znanja, veščine, sile in sredstva v VOBDE, da do JRKB/E terorističnega napada sploh ne pride, saj sreča več ne zadošča.

Model VOBDE, ki vključuje nacionalno podporo (REACH BACK) (slika 9.) smo postavili na osnovi Zavezniškega modela, ki sta ga predstavila Podbregar in Ivanuša (2008, str. 13, 16, 22), in ga priredili in dopolnili tako, da na najbolj racionalen način zagotavlja najvišjo možno stopnjo varnosti pripadnikom oboroženih sil in državljanom RS.

Model presega razhajanja med »vojaki« in »civilisti«, saj opredeljuje povezave med njimi in tako pretrga asimetrijo, ki izhaja iz kulture, sredstev in virov, ki jih imajo na voljo eni in drugi. Pri tem »civiliste« razumemo kot nacionalno podporo (REACH BACK), ki ima na voljo specializirana znanja, izkušnje in opremo, ki jih »vojaki« (VOBDE), zaradi specifičnega izbora, usposabljanja kadra in tudi racionalnosti sistema nimajo. Model omogoča tudi učinkovito medsebojno delovanje, ki ga zavira nepoznavanje in nezaupanje. Učinkovita izmenjava relevantnih podatkov, informacij in obveščevalnih podatkov med vsemi akterji omogoča ne samo poznavanje mandatov, projektov in ciljev, pač pa tudi ustvarja zaupanje. Medsebojno zaupanje in poznavanje med vsemi akterji, je pri reševanju krize, kot je JRKB/E terorizem, zelo pomembno.

Pri iskanju najustreznjega modela VOBDE, smo z metodo kvalitativne analize, poiskali najustreznjši model. Hkrati so predstavljene prednosti predlaganega modela VOBDE pred obstoječim sistemom/modelom. Model, analiziran z metodo kvalitativne analize, dejavniki, uteži in kriteriji izbrani za to analizo, služi vsem nadaljnjim primerjavam različnih modelov VOBDE. Prav izbor dejavnikov, kriterijev in ustreznih uteži za vrednotenje različnih modelov predstavlja velik prispevek pri iskanju ustreznih modelov (Rode, 2007, str. 75).

Pri izdelavi modela, izbiri dejavnikov in uteži, smo si pomagali tudi z usmerjenim intervjujem (vzorec vprašalnika za usmerjeni intervju⁸⁸ je v prilogi dela). Vseboval je predvsem vprašanja povezana z VOBDE na operacijah kriznega odziva. Usmerjene intervjuje smo izvedli v pogovoru z visokimi - vodilnimi častniki SV in častniki, ki so sodelovali na operacijah kriznega odziva. Od izbranih ekspertov smo pričakovali, da področje dela, odgovornosti in pristojnosti dobro poznajo, tako s poveljniške kot s strokovne obveščevalne strani.

Kvalitativna analiza s pomočjo programa DEXi zahteva izgradnjo odločitvenih pravil. Pri tem smo najprej izdelali seznam osnovnih dejavnikov oziroma atributov. To so

⁸⁸ Originalni izvodi izvedenih intervjujev se nahajajo v arhivu avtorja.

dejavniki po katerih primerjamo različne variante med seboj. Vsak dejavnik ima svoje ime, vrednost in dodan opis. Vsak izmed glavnih dejavnikov je lahko definiran z več izpeljanimi dejavniki. Pri tem ima lahko vsak izpeljan dejavnik svojo funkcijo koristnosti, ki določa njegov vpliv na vrednost posameznih atributov. Z določitvijo dejavnikov in uteži, smo hkrati pokazali kaj dejansko pričakujemo in zahtevamo od VOBDE.

Pričakujemo, da bomo z modelom, ki vključuje nacionalno podporo (REACH BACK) v delovanje VOBDE, našli najbolj racionalen način zagotavljanja najvišje možne stopnje varnosti pripadnikov oboroženih sil in državljanov.

Predlagani model VOBDE, bo upamo vodilo razvijalcem nacionalno varnostnega sistema, SV ter Zavezništva, kako postaviti VOBDE. To bo hkrati vodilo za njeno delovanje ter sistem izobraževanja in usposabljanja za delovanje v VOBDE. SV in Zavezništvo bosta s postavljenim modelom VOBDE zagotovila ustrezno zaščito sil »doma« in na operacijah kriznega odzivanja, kjer se njeni pripadniki že srečujejo z grožnjo orožij za množično uničevanje in JRKB/E terorizma.

Model VOBDE, ki lahko zazna, analizira in odgovori na grožnje JRKB/E terorizma izhaja iz poučevanja specifičnega primera iskanja rešitve za VOBDE na področju zdravstva.

6.1 VARIANTE ORGANIZIRANOSTI VOBDE SV

Model oziroma varianta organiziranosti VOBDE je ključnega pomena za zagotavljanje najbolj racionalnega delovanja in najvišje možne stopnje varnosti pripadnikov oboroženih sil in državljanov.

Identificirali smo štiri variante organiziranosti VOBDE SV in jih med seboj primerjali s kvalitativno analizo s pomočjo programa DEXi. Variante oblike organiziranosti VOBDE SV, ki smo jih uporabili za medsebojno primerjavo, so:

1. Znotraj VOBDE SV se razvijejo podzvrsti obveščevalne dejavnosti; vojaško (angl. Armed Forces Intelligence), biografsko (angl. Biographic Intelligence), ekonomsko (angl. Economic Intelligence), politično (angl. Political Intelligence), ciljno (angl. Targeting Intelligence), znanstvenotehnično (angl. Scientific and Technical Intelligence), tehnično (angl. Technical Intelligence), logistično (angl. Logistics Intelligence), infrastrukturno (angl. Infrastructure Intelligence), geografsko (angl. Geospatial Intelligence), inženirsko (angl. Engineer Intelligence), sociološko (angl. Sociological Intelligence), na področju zdravstva (angl. Medical Intelligence) in varnosti (angl. Security Intelligence)). Podzvrsti obveščevalne dejavnosti imajo specifični namen in ustrezajo specifičnim obveščevalnim zahtevam uporabnikov. Splošna obveščevalna dejavnost lahko vodi v nek funkcionalno osredotočen produkt, ki se uporabi za specifičen namen kot odziv na specifični obveščevalni zahtevek uporabnika.

Ta oblika organiziranosti zagotavlja strogo hierarhično strukturo, kjer krovna VOBDE organizira, vodi in nadzira podzvrsti obveščevalne dejavnosti. Potrebno je večje število kvalificiranih posameznikov, ki so povezani v več oddelkov/sektorjev. Vsa logistična, strokovna in kadrovska podpora ter viri so znotraj VOBDE. Primerno

osebje ni na voljo v zadostnem številu. Obveščevalni cikel se izvaja znotraj VOBDE, obveščevalne podzvrsti prispevajo svoje specifično znanje.

To pomeni velik in precej drag sistem. Ker je VOBDE samozadostna in zaprta, težje sledi novim metodam, dosežkom in razvoju, kjer danes prevladuje civilni sektor⁸⁹. Takšna VOBDE je hitro odzivna, težko pa obvladuje in preprečuje »nove« vire ogrožanja. Zakonska ureditev področja večinoma podpira tako obliko delovanja. VOBDE dobro deluje na operacijah kriznega odzivanja, tako v stabilizacijskem delovanju, kot bojnem delovanju v celotnem spektru delovanj.

Takšen model je v uporabi v velikih državah z močno razvito VOBDE in obveščevalno dejavnostjo nasploh.

2. VOBDE SV dobi ustrezno podporo za različne podzvrsti obveščevalne dejavnosti znotraj Ministrstva za obrambo. Pri tem mislimo predvsem na zmogljivosti sistema zaščite in reševanja. Ta oblika organiziranosti združuje vse zmogljivosti znotraj Ministrstva za obrambo. Zagotavlja strukturo, kjer VOBDE ne organizira, ne vodi in ne nadzira podzvrsti obveščevalne dejavnosti, pač pa uporablja obstoječe zmogljivosti obrambnega sistema. Potrebno večje število kvalificiranih posameznikov prihaja iz Ministrstva za obrambo. Primerno osebje ni na voljo v zadostnem številu. Težavo predstavlja različen status oseb; vojaki, vojaški uslužbenci in civilisti z različnimi pravicami in dolžnostmi. Vsa logistična, strokovna in kadrovska podpora ter viri so znotraj Ministrstva za obrambo.

Zakonska ureditev področja večinoma podpira tako obliko delovanja. Obveščevalni cikel se izvaja znotraj VOBDE, zmogljivosti znotraj Ministrstva za obrambo prispevajo svoje specifično znanje.

To pomeni velik in precej drag sistem. Ker je VOBDE samozadostna in zaprta težje sledi novim metodam, dosežkom in razvoju, kjer je danes v prevladi civilni sektor. Komunikacijske povezave med posamezniki in enotami na terenu (OKO) in nacionalnim ozemljem, potekajo po liniji poveljevanja in kontrole, ki je v uporabi na Ministrstvu za obrambo, in zagotavljajo zmogljivosti in znanja, ki jih imajo specialisti znotraj ministrstva.

VOBDE je hitro odzivna in dobro deluje na operacijah kriznega odzivanja, tako v stabilizacijskem delovanju, kot bojnem delovanju v celotnem spektru delovanj.

3. VOBDE SV v povezavi z nacionalno podporo (REACH BACK), kot smo prikazali na primeru obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva. Tako VOBDE zagotavlja specifična in ekspertna znanja, ki jih običajno v VOBDE ni.

V operacijah kriznega odziva moramo uporabiti homogene vojaške enote, ki so preživele skupaj dalj časa in se skupaj tudi urile. Zavedamo pa se, da VOBDE potrebuje specifična ekspertna znanja, ki pa jih lahko dobi preko nacionalne podpore. Nacionalno podporo je potrebno samo povezati z VOBDE, kakor smo predlagali v izvirnem modelu in obveščevalne podatke posredovati uporabniku, kar pa sodobni informacijsko komunikacijski sistemi brez dvoma omogočajo.

⁸⁹ V zgodovini so bile velikokrat gonilo razvoja in znanosti oborožene sile (npr. jedrska tehnologija, internet, itd).

Vključitev nacionalne podpore v VOBDE, nadomesti manjkajoča znanja znotraj VOBDE in zaokroži obveščevalni cikel. Strokovno osebje vključimo neposredno v obveščevalni krog obveščevalne dejavnosti.

Ko govorimo o nacionalni podpori VOBDE v aktivni obrambi, pri specifičnih podzvrsteh, kjer VOBDE sama nima dovolj znanja in izkušenj, pa mislimo predvsem na strokovnjake (eksperte) in znanstveno raziskovalne inštitucije, kjer le ti delajo. Pomemben dejavnik za zagotovitev nacionalne podpore je ohranjanje komunikacijskih povezav med posamezniki in enotami na terenu (OKO) in nacionalnim ozemljem, saj se preko teh povezav zagotavlja zmogljivosti in znanja, ki so redka in dosegljiva samo v domovini.

VOBDE ima dovolj strokovnega osebja z analitičnimi sposobnostmi in dostopi do različnih obveščevalnih podatkov. Običajno pa ji primanjkuje strokovnega osebja, ki bi lahko pravilno ovrednotilo vse podatke in informacije, znalo zahtevati dodatne podatke in sprožiti ustrezne odzive. Strokovnjaki pa imajo potrebna znanja, izkušnje, podporo znanstvenih inštitutov, univerz, celo gospodarstva. Običajno dobivajo precejšnja finančna sredstva od države - davkoplačevalcev, ki zato lahko upravičeno pričakujejo tudi njihov prispevek k zagotavljanju varnosti. Ti strokovnjaki, pa običajno zaradi narave dela nimajo dostopa do podatkov in obveščevalnih informacij, saj praviloma nimajo dostopa do tajnih podatkov. To jih pri delu ne moti preveč, saj zaradi narave podatkov v veliki večini takih primerov ni možno publiciranje rezultatov, kar pa je bistvo znanstveno raziskovalnega dela. Zaradi tega prihaja do podvajanja dela, finančnih sredstev in intelektualnih potencialov, manjša je zaščita virov in varnost državljanov.

VOBDE je hitro odzivna in dobro deluje na operacijah kriznega odzivanja, tako v stabilizacijskem delovanju, kot bojnem delovanju v celotnem spektru delovanj.

4. VOBDE SV dobi ustrezno podporo za različne podzvrsti obveščevalne dejavnosti od specialističnih enot SV. Pri tem imamo v mislih 5. obveščevalno izvidniški bataljon, 18. bataljon JRKB obrambe, 14. inžinerijski bataljon, Vojaško zdravstveno enoto in druge. Zakonska ureditev področja podpira tako obliko delovanja. Obveščevalni cikel se izvaja znotraj VOBDE, zmogljivosti znotraj oboroženih sil (SV) prispevajo svoje specifično znanje.

Komunikacijske povezave med posamezniki in enotami na terenu (OKO) in nacionalnim ozemljem, potekajo po liniji poveljevanja in kontrole SV in zagotavljajo zmogljivosti in znanja, ki jih imajo specialistične enote.

Strokovno osebje, ki bi lahko pravilno ovrednotilo vse podatke in informacije, znalo zahtevati dodatne podatke in sprožiti ustrezne odzive deluje znotraj enot SV. Potrebna znanja, izkušnje, se zbirajo med delom v enotah. Stik z razvojem in novimi znanji je omejen. Ker so oborožene sile samozadostne in zaprte težje sledijo novim metodam, dosežkom in razvoju, kjer je danes v prevladi civilni sektor. VOBDE je hitro odzivna in dobro deluje na operacijah kriznega odzivanja, tako v stabilizacijskem delovanju, kot bojnem delovanju v celotnem spektru delovanj.

DREVO SPREMENLJIVK

Slika 12.: Drevo spremenljivk

Vir: Rode, 2009

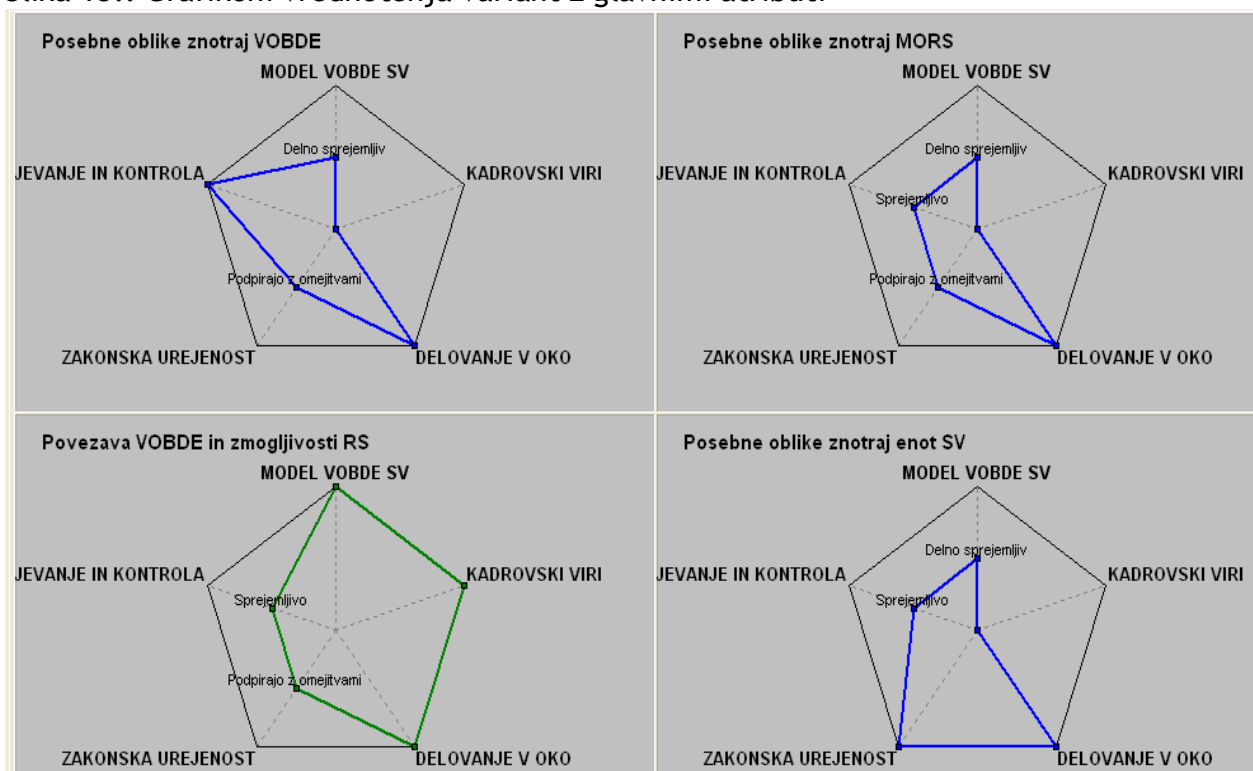
Z drevesa spremenljivk⁹⁰ so razvidni atributi za vrednotenje variant (tabela 5.). Zaloge vrednosti in uteži posameznih atributov so v poročilu o analizi (Priloga 1).

⁹⁰ Glej prilogo doktorskega dela.

Varianta	Posebne oblike znotraj VOBDE	Posebne oblike znotraj MORS	Povezava VOBDE in zmogljivosti RS	Posebne oblike znotraj enot SV
Hitrost delovanja PINK	Hitra	Zadovoljiva	Zadovoljiva	Zadovoljiva
Učinkovitost PINK	Dobra	Zadovoljiva	Zadovoljiva	Zadovoljiva
Sprejemljivost PINK	Sprejemljiv	Sprejemljiv	Delno sprejemljiv	Delno sprejemljiv
Nacionalna zakonodaja	Podpira z omejitvami	Podpira z omejitvami	Podpira z omejitvami	Podpira
STANAG-i	Podpirajo	Podpirajo	Podpirajo	Podpirajo
Sprememba zakonodaje	Srednje dolg postopek	Srednje dolg postopek	Srednje dolg postopek	Srednje dolg postopek
Bojno delovanje (FSO)	Možno delovanje	Možno delovanje	Možno delovanje	Možno delovanje
Delovanje v SASO	Možno delovanje	Možno delovanje	Možno delovanje	Možno delovanje
Usposobljenost	Slaba	Slaba	Dobra	Sprejemljiva
Razpoložljivost	Slaba	Slaba	Dobra	Slaba
Racionalnost	Slabo	Slabo	Dobro	Slabo

Tabela 5.: Vrednotenje variant VOBDE SV s programom DEXi
Vir: Rode, 2009.

Slika 13.: Grafikoni vrednotenja variant z glavnimi atributi

Vir: Rode, 2009.

Ugotovitve o analizi variant organiziranosti VOBDE SV so podane v razpravi in zaključkih dela. Čeprav primerjamo variante organiziranosti VOBDE SV, so te variante lahko uporabljene tudi drugod (v Zavezništvu).

Poročilo o kvalitativni analizi variant s pomočjo programa DEXi, ki je prilogi nam omogoča vpogled v kvalitativno analizo, ki smo jo izvedli na različnih modelih/oblikah organiziranosti VOBDE. Najpomembnejši je bil izbor dejavnikov, po katerih primerjamo različne variante med seboj. Vsak izpeljan dejavnik je dobil svojo funkcijo koristnosti, glede na njegov vpliv. Z določitvijo dejavnikov in uteži smo hkrati pokazali kaj dejansko pričakujemo in zahtevamo od VOBDE. Pri tem smo uporabili lastne izkušnje in izkušnje ekspertov, ki smo jih pridobili z usmerjenim intervjujem. Vsako nadaljnje raziskovanje modelov bo lažje, saj smo opredelili glavne dejavnike učinkovite in uspešne VOBDE in njihov pomen (»težo«), znotraj posameznega modela/oblike organiziranosti.

6.2 PREVERJANJE MODELA VOBDE PO EFQM METODI

Model VOBDE, ki smo ga »izbrali« s pomočjo kvalitativne analize, smo želeli preveriti v praksi. Preizkus smo izvedli po metodi EFQM, kar je opisano v nadaljevanju.

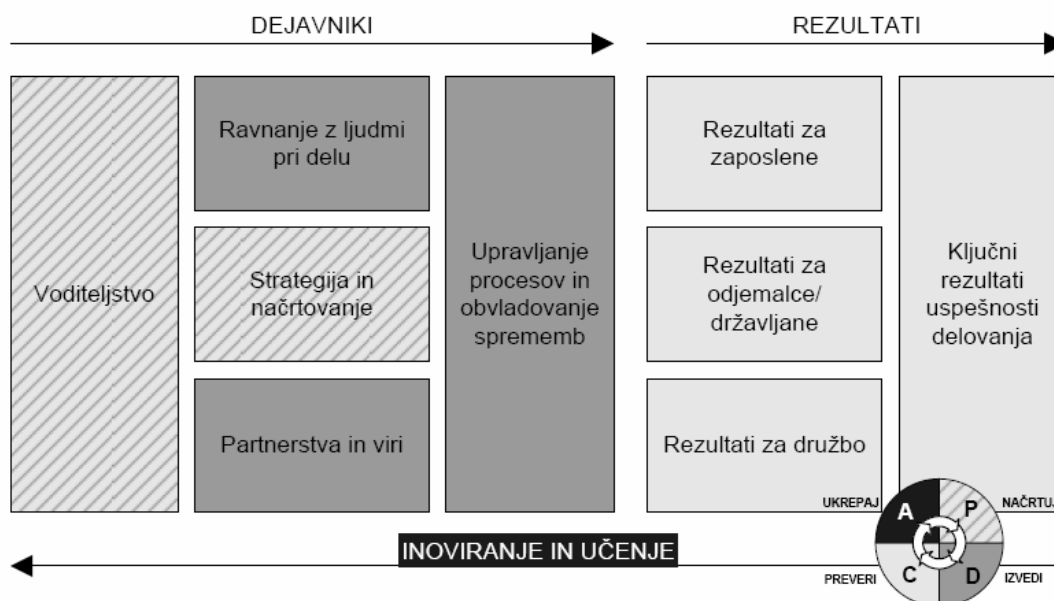
Model poslovne odličnosti Evropskega sklada za upravljanje kakovosti (The European Foundation for Quality Management EFQM) so leta 1988 ustanovili predsedniki štirinajstih vodilnih evropskih podjetij. Gre za nepridobitno člansko organizacijo z namenom pospeševanja celovitega upravljanja kakovosti kot poti do poslovne odličnosti po Evropi. Organizacija je ob podpori Evropske organizacije za kakovost (EOQ) in Evropske komisije (EU-DG III) razvila model poslovne odličnosti EFQM (v nadaljevanju model EFQM). V modelu so združene izkušnje ameriške in japonske nagrade za kakovost: Malcolm Baldrige National Quality Award in Demingove nagrade (Model odličnosti EFQM in njegova uvedba v Sloveniji, 2003).

Model EFQM je bil prvič predstavljen leta 1991 kot ogrodje za samoocenitev organizacije in je še danes podlaga Evropski nagradi za kakovost (The European Quality Award - EQA). V letu 1992 je bila podeljena že prva nagrada za kakovost. Danes je po Evropi ustanovljenih že veliko nacionalnih nagrad, katerim podlaga je največkrat ravno model EFQM (Virtič, 2007).

Model EQA je v letu 2000 doživel večje vsebinske dopolnitve in tudi preimenovanje v »Model odličnosti EFQM« (The EFQM Excellence Model), ki je shematsko prikazan v obliki devetih vsebinsko dopolnjujočih in soodvisnih meril (Slika 14.).

Model EFQM podpira temeljne koncepte celovitega upravljanja kakovosti. Vsako od predstavljenih meril omogoča organizaciji, da oceni svoja prizadevanja na poti do celovitega upravljanja kakovosti. Model vsebuje elemente, ki pokrivajo celoten sistem in tako predstavljajo sistemsko nadgradnjo.

Slika 14.: Model odličnosti EFQM

Vir: Kavčič, 2004, str. 26, prirejeno po Kovač, 2004, str. 11.

V nadaljevanju so na kratko opisana posamezna merila modela (Kern, 2003, str. 56):

1. **Voditeljstvo:** Kako vodje razvijajo in omogočajo doseganje poslanstva in vizije, razvijajo vrednote, potrebne za dolgoročni uspeh ter vse to uresničujejo z ustreznimi dejanji in vedenjem ter se osebno zavzemajo za to, da bi se sistem upravljanja organizacije razvijal in uvajal.

2. **Zaposleni:** Kako organizacija upravlja, razvija ter sprošča znanje in celoten potencial svojih zaposlenih na ravni posameznika, timov in celotne organizacije in kako te aktivnosti načrtuje v podporo svoji politiki in strategiji ter učinkovitemu delovanju svojih procesov.

3. **Politika in strategija:** Kako organizacija uresničuje svoje poslanstvo in vizijo z jasno strategijo, osredotočeno na vse udeležene strani ter podprto z ustrežno politiko, načrti, cilji, ciljnimi vrednostmi in procesi.

4. **Partnerstva in viri:** Kako organizacija načrtuje in upravlja svoja zunanja partnerstva in notranje vire v podporo svoji politiki in strategiji ter za uspešno izvajanje svojih procesov.

5. **Procesi:** Kako organizacija snuje, upravlja in izboljšuje svoje procese v podporo svoji politiki in strategiji ter v celoti zadovoljuje svoje odjemalce in druge udeležene strani in ustvarja vedno večjo vrednost zanje.

6. **Rezultati - zaposleni:** Kaj organizacija dosega v odnosu do svojih zaposlenih. Merila dojemanja prikazujejo, kako zaposleni dojemajo svojo organizacijo (dobimo jih npr. iz anket, ciljnih skupin, razgovorov, strukturiranih ocenjevanj) ter lahko vključujejo podatkov zvezi z motivacijo in zadovoljstvom.

7. **Rezultati - stranke:** Kaj dosega organizacija v razmerju do svojih zunanjih odjemalcev.

- Zunanja merila: merila dojemanja, ki prikazujejo, kako odjemalci dojemajo organizacijo (dobimo jih npr. z anketiranjem odjemalcev, ciljnih skupin, iz ocen dobaviteljev, pohval in pritožb).

- Notranja merila: kazalniki delovanja, ki jih organizacija uporablja za spremljanje, razumevanje, napovedovanje in izboljševanje svojega delovanja ter za predvidevanje dojemanja zunanjih odjemalcev.

8. Rezultati - družba: Merila dojemanja prikazujejo, kako širša družba dojema organizacijo (dobimo jih npr. iz anket, poročil, javnih srečanj, od predstavnikov javnosti, državnih organov).

9. Ključni rezultati delovanja: Kaj dosega organizacija glede na načrtovane dejavnosti. Pri ključnih rezultatih delovanja se obravnavata dve podmerili. Odvisno od namena in ciljev organizacije, nekatera merila iz napotkov k podmerilu Ključni rezultati delovanja veljajo tudi za podmerilo Ključni kazalniki delovanja in obratno. Ključni rezultati delovanja so ključni rezultati, ki jih organizacija načrtuje, in lahko, odvisno od namena in ciljev organizacije, vključujejo podatke v zvezi s finančnimi in nefinančnimi izidi. Ključni kazalniki delovanja so operativna merila, ki jih organizacija uporablja za spremljanje, razumevanje, napovedovanje in izboljševanje pričakovanih izidov ključnih dejavnosti organizacije.

Žurga (2001, str. 36) navaja, da » je bistvo modela EFQM, da se zadovoljstvo strank, zadovoljstvo zaposlenih in vpliv na družbo dosega z vodenjem, ki podpira in zagotavlja uresničevanje politik in strategij, upravljanje zaposlenih, virov in procesov, kar vodi k odličnosti pri doseganju poslovnih rezultatov«.

Vidimo torej, da odličnost zajema vso organizacijo na vseh ravneh in segmentih in da je vsako od devetih meril pomembno za doseganje poslovne odličnosti.

Model odličnosti EFQM je splošen in neobvezujoč okvir, ki temelji na devetih merilih. Pet od teh meril so tako imenovani dejavniki, štiri pa so rezultati. Dejavniki zajemajo tisto, kar organizacija počne. Rezultati zajemajo tisto, kar organizacija dosega. Rezultati so posledica dejavnikov.

Model EFQM, ki priznava, da obstaja veliko pristopov k doseganju trajne odličnosti v vseh pogledih delovanja, temelji na naslednji predpostavki: odlični rezultati pri delovanju, odjemalcih, zaposlenih in družbi se dosegajo z voditeljstvom, ki je gonilo politike in strategije, zaposlenih, partnerstev in virov ter procesov.

Tudi VOBDE mora, kljub svojem specifičnem področju in naravi dela, tajnosti delovanja in posebnih zahtev uporabnikov preveriti svojo kakovost (odličnost). Zadovoljstvo in kakovost sta na področju storitev tesno povezana. Zaznavanje kakovosti storitev je možno ugotoviti iz petih dimenzij kakovosti, medtem ko na zadovoljstvo s storitvijo vplivajo kakovost storitve, cena in osebni dejavniki. Kakovost je torej ena od sestavin zadovoljstva uporabnikov, v našem primeru poveljujočih.

Kakovost pomeni skladnost s specifikacijami, standardi in predvsem s pričakovanji uporabnikov. Temeljiti mora torej na uporabnikovih potrebah in željah. Potrebe in pričakovanja uporabnikov se z globalizacijo, spreminjanjem vrednot in dviganjem življenjskega standarda ne prestopajo, ljudje postajajo s svojim znanjem in zahtevami čedalje bolj zahtevni. Organizacije, ki pričakovane ravni kakovosti ne

dosegajo, propadejo. Samo najboljša podjetja, ki uspejo zadovoljiti porabnikove potrebe preživijo in obstanejo na konkurenčnem trgu.

»Kakovost določenega proizvoda ali storitve mora biti rezultat skrbnega planiranja, brezhibne izvedbe in stalnega nadzora. Kakovost se ustvarja v celotnem ciklu poslovnega procesa, s skupnim sistematičnim pristopom vseh udeležencev v procesu. Učinkovitost sistema kakovosti bo zagotovljena le s popolno podporo vodstva. Vodstvo mora pri uvajanju kakovosti aktivno sodelovati in tako postati zgled vsem zaposlenim« (Vujošević, 1996, str. 18).

»Določene ravni kakovosti v organizacijo ne moremo vpeljati kar čez noč, ampak se tega lotevamo postopno z ugotavljanjem zadovoljstva strank, izboljševanjem komunikacijskih tokov znotraj in zunaj organizacije, usposabljanjem zaposlenih, sistematičnim spremljanjem in analiziranjem problemov ter z izdelavo internih navodil in standardov kakovosti. Spremembe so posledica uvajanja standardov, podeljevanje nagrad in priznanj, usposabljanje in izobraževanje, komuniciranje in pozitiven zgled vodstva« (Verbič, 1994, str. 106-107).

Merjenje kakovosti

Z uvajanjem sistemov kakovosti v organizacijo se pojavi tudi vprašanje uspešnosti implementacije in nadaljnje uporabe.

Žurga (2002, str. 13) meni, da je uvajanje kakovosti smiselno, če doseženo tudi merimo, to pa je po njenem mnenju pomembno iz več razlogov:

- če ne merimo rezultatov, ne moremo razlikovati uspeha od neuspeha,
- če ne znamo prepoznati dosežkov, jih ne moremo nagrajevati,
- če ne zmoremo nagrajevati dosežkov, potem verjetno nagrajujemo neuspehe oziroma slabo delo,
- če ne znamo prepoznati dosežkov, se iz njih ne moremo učiti,
- če ne znamo prepoznati slabega dela, ga ne moremo popraviti,
- če znamo rezultate prikazati, lažje dosežemo podporo javnosti.

Izhodi delovanja VOBDE so storitve oziroma obveščevalni podatki. Te storitve se precej razlikujejo od storitev, ki jih ponujajo druge organizacije na konkurenčnem trgu. VOBDE deluje v razmerah monopola, zato pravila »trga« zanje ne veljajo. Za preživetje ji ni potrebno tekrovati na trgu ne s »ceno ne s kakovostjo«. To pa ne pomeni, da ji ni potrebno skrbeti za kvalitetno delo. Tudi v VOBDE se zahteve uporabnikov s spreminjanjem okolja in nalog vedno bolj višajo. Zaradi tega se VOBDE vse bolj srečuje z zahtevami po preobrazbi, kot so npr. modernizacija, večja učinkovitost in uspešnost, sodelovanje z uporabniki, itd.

Z namenom uporabe modela odličnosti EFQM tudi v javni upravi so ministri, pristojni za upravo, razvili Skupni ocenjevalni okvir za organizacije v javnem sektorju (CAF, angl. Common Assessment Framework) (Kovač, 2003).

Model CAF je namenjen za uporabo v vseh delih javnega sektorja, uporaben je za organizacije v javnem sektorju na nacionalni/zvezni, regionalni in lokalni ravni. Prav tako ga je mogoče uporabljati v različnih situacijah, npr. kot del sistematičnega programa reforme ali kot podlago za izboljševanje v posameznih javnih storitvenih organizacijah. V nekaterih primerih, zlasti v zelo velikih organizacijah, je mogoče samoocenjevanje opraviti tudi samo v enem delu

organizacije, npr. v izbranem sektorju ali oddelku (Skupni ocenjevalni okvir za organizacije v javnem sektorju, 2006, str. 6)

Model CAF ima štiri glavne cilje (Skupni ocenjevalni okvir za organizacije v javnem sektorju, 2006, str. 7):

1. v javno upravo uvajati načela celovitega obvladovanja kakovosti (TQM) in jo z uporabo in razumevanjem samoocenjevanja postopoma voditi od sedanjega zaporedja aktivnosti načrtuj - izvedi do popolnega kroga PDCA (načrtuj - izvedi - preveri- ukrepaj);
2. omogočiti javnim organizacijam, da se same ocenijo in sprejmejo ukrepe za izboljšanje;
3. delovati premostitveno med različnimi modeli, ki se uporabljajo pri obvladovanju kakovosti;
4. omogočiti primerjalno učenje med organizacijami v javnem sektorju.

Model oziroma metodo EFQM smo uporabili za preizkus predlaganih modelov organiziranosti VOBDE v praksi.

Izdelali smo prilagojen vprašalnik po metodi EFQM in izvedli anketo na vzorcu slušateljev višjega štabnega šolanja (VŠŠ v nadaljevanju) na Fakulteti za logistiko (FL v nadaljevanju). Na VŠŠ v okviru Poveljniško štabne šole se šolajo bodoči poveljniki bataljonov SV, ki so glavni uporabniki »storitev« VOBDE. Pred anketiranjem smo jim predstavili modele organiziranosti VOBDE in model ocenjevanja kakovosti po modelu/metodi EFQM.

V vprašalniku smo spraševali po **ključnih rezultatih delovanja**: Kaj VOBDE dosega glede na načrtovane dejavnosti? Pri ključnih rezultatih delovanja se obravnavata naslednji dve podmerili. Odvisno od namena in ciljev VOBDE nekatera merila iz napotkov k podmerilu Ključni rezultati delovanja veljajo tudi za podmerilo Ključni kazalniki delovanja in obratno. Ključni rezultati delovanja so ključni rezultati, ki jih organizacija načrtuje, in lahko, odvisno od namena in ciljev VOBDE, vključujejo podatke v zvezi s finančnimi in nefinančnimi izidi. Ključni kazalniki delovanja so operativna merila, ki jih VOBDE uporablja za spremljanje, razumevanje, napovedovanje in izboljševanje pričakovanih izidov ključnih dejavnosti.

Vprašalnik smo sestavili tako, da smo prepoznali možnosti za prihodnost in hkrati prepoznali dosežke iz preteklosti. Vprašalnik nam omogoča oceniti stanje v VOBDE glede na vidike, ki jih zajemajo posamezna vprašanja. Vsako vprašanje je enako pomembno in prispeva enak delež v oceni, prav tako vsako vprašanje zahteva oceno kakšna so prizadevanja organizacije za zadovoljevanje zahtev iz posameznega vprašanja. Z vprašalnikom lahko iščemo v VOBDE odlične rezultate in dobre metode in aktivnosti (Ugotavljanje odličnosti: na začetku poti-pristop k vprašalnikom, 2004, str. 10-11).

Vsako merilo ima svojo utež. Utež za merilo voditeljstva je 10%, za zaposlene 9%, politika in strategija 8%, partnerstva in viri 9%, rezultati in zaposleni 9%, rezultati in odjemalci 20%, rezultati in družba 6%, ključni rezultati delovanja 15% (Ugotavljanje odličnosti: na začetku poti - pristop k vprašalnikom, 2004, str. 10-11).

Izbrali smo merilo ključni rezultati delovanja in rezultati in odjemalci, kot dve merili ki imata največjo utež in s tem večjo »težo«. V primeru VOBDE je pričakovan rezultat zagotovitev obveščevalnih podatkov poveljnikom, da ti sprejmejo svojo odločitev.

Anketni vprašalnik je vseboval 10 vprašanj, ki smo jih oblikovali tako, da ustrezajo vojaški stroki in načinu delovanja VOBDE. Vprašalnik upošteva izbrana merila EFQM modela odličnosti. Vsebina posameznih vprašanj je razvidna v tabeli številka 6.

Št.	Vprašanje	0	1	2	3	4	5
1	Ali VOBDE zagotavlja dovolj obveščevalnih in varnostnih podatkov za vaše delo?						
2	Kakšni so izdelki obveščevalne priprave bojišča						
3	Zaupanje v obveščevalne podatke?						
4	Obveščevalni podatki so pravočasni, usmerjeni in strokovni.						
5	Obveščevalni podatki omogočajo sprejem odločitev.						
6	Varnostna in obveščevalna priprava pred odhodom na OKO?						
7	Podpora VOBDE omogoča sodelovanje z zavezniškimi vojskami?						
8	Specifični obveščevalni podatki (nacionalna podpora)?						
9	Podpora iz Slovenije na OKO?						
10	Podpora je v skladu s Pravilom štabnega dela in Navodilom za operativno načrtovanje NATO (GOP)						

Tabela 6.: Anketni vprašalnik za vrednotenje modela VOBDE po EFQM metodi
Vir: Rode, 2009.

Možni odgovori in vrednosti so predstavljeni v tabeli 7.

Ocena	Opis ocene
0	Rezultati niso znani
1	Obveščevalni podatki in podpora VOBDE so slabi
2	Obveščevalni podatki in podpora VOBDE so skromni
3	Obveščevalni podatki in podpora VOBDE dobri, kažejo napredek
4	Obveščevalni podatki in podpora VOBDE so odlični, primerjava s pričakovanji je pozitivna
5	Obveščevalni podatki in podpora VOBDE so odlični, primerjava s pričakovanji je pozitivna, pozitivna je primerjava z VOBDE NATO in EU

Tabela 7.: Tabela ocen

Vir: Rode, 2009, prirejeno po: Skupni ocenjevalni okvir za organizacije v javnem sektorju (CAF), 2002, str. 31.

Opis postopka

Po opravljeni raziskavi in analizi modelov VOBDE z metodo DEXi smo identificirali štiri modele organiziranosti VOBDE, ki bolj ali manj izpolnjujejo zahteve uporabnikov/poveljnikov. Različne modele VOBDE smo želeli preveriti v praksi, na reprezentativnem vzorcu 15 bodočih poveljnikov bataljonov SV (SV ima 18 bataljonov, v prihodnje pa bo njihovo število še manjše). Anketiranci so po svoji starosti in izobrazbi izenačeni, v skladu s kadrovske politiko SV. Anketiranje smo izvedli 18. decembra 2009 na

predavanjih VŠŠ na FL v Celju. Anketa so bile anonimne, pri čemer je bilo pomembno ali je anketiranec sodeloval na OKO in na kateri operaciji, kar poleg vsega pomeni stopnjo izkušenosti, poznavanje potreb in tudi praks Zavezništva in EU.

Pri analizi nas je zanimala predvsem srednja vrednost posameznih ocen za posamezen model VOBDE. Večja vrednost je pomenila boljše rezultate in boljše delovanje VOBDE (ustreznejši model organiziranosti VOBDE).

Tabela ocen, ki so v razponu od 0 - 5 (šest stopenjska lestvica) je bila pojasnjena na začetku anketnega vprašalnika. Tabeli z ocenami sledijo štiri identični sklopi vprašanj, ki se nanašajo na posamezen model organiziranosti VOBDE. Vsak model VOBDE je ponovno strnjeno pojasnjen pred tabelo z vprašanji.

Naloga anketiranih je bila, da v stolpec z oceno, ki najbolje predstavlja odgovor na posamezno vprašanje vpišejo X. Za pojasnila je bil ves čas izpolnjevanja vprašalnika na voljo izvajalec ankete.

7 RAZPRAVA IN ZAKLJUČKI

V doktorski disertaciji smo iskali odgovor, kako odgovoriti na varnostne grožnje prihodnosti. Pri tem smo proučili VOBDE ter opredelili razvojne, organizacijske in druge usmeritve ter izhodišča za pripravo in izvedbo oblikovanja VOBDE SV ter njeno delovanje v strukturah in operacijah Zavezništva. Pri tem ves čas sledimo zahtevi po kompatibilnosti in primerljivosti SV z oboroženimi silami držav Zavezništva in EU, kar nam omogoča posplošitev ugotovitev in uporabo rezultatov tudi na ravni Zavezništva in EU.

Pri postavitvi originalnega modela VOBDE, smo izhajali iz predpostavke, da se grožnje varnosti spreminjajo, VOBDE pa se mora prilagajati varnostnim grožnjam, jih proučevati in jih preprečevati. Od tod izhaja naša osnovna ideja o aktivni obrambi pred varnostnimi grožnjami, konkretnije JRKB/E terorizmom. Pri raziskovanju VOBDE v boju proti terorizmu, smo uporabili lastno definicijo terorizma, pri čemer terorizem povezujemo z metodo in cilji terorističnega delovanja (žrtvami). Pri tem je pomembno, da je uporaba terorističnih metod (npr. ugrabljanje talcev, zastрупitev vodnih virov, napad z umazano bombo) dovolj za opredelitev terorista. Teroristi so torej tisti, ki uporabljajo teroristične metode in to ne glede na vzroke, motive in upravičenost njihovih idej. Pod pojmom terorizem razumemo tudi napad na nelegalne cilje - žrtve. V primeru, da legitimni borci za svobodo (po mednarodnem vojnem pravu in Ženevskih konvencijah), namenoma uporabijo za cilj terorističnega napada nedolžne žrtve (npr. napad na šolo, bolnišnice, trgovske centre idr.), postanejo teroristi, kar po našem mnenju ne bi bili, če bi napadli pripadnike oboroženih in varnostnih sil neke države (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008). Samemu napadu, lahko kot terorizem dodamo tudi resno in realno grožnjo z uporabo terorističnih metod, kjer se pri žrtvah vzbudi občutek ogroženosti.

JRKB/E terorizem se po svojih vzrokih, vrstah in značilnostih ne razlikuje od terorizma, ki je opredeljen v splošni definiciji terorizma v tem delu. Razlikuje se po sredstvu izvedbe napada; to je napada z JRKB/E agensi. Zaredi posledic takšnega napada trdimo, da je edina alternativa kasnejši odpravi posledic napada, človeškim in materialnim izgubam le aktivna obramba pred JRKB/E terorizmom, pri čemer je odločilnega pomena ravno VOBDE. Zaradi narave ogrožanja se preoblikuje tudi eden osnovnih temeljev VOBDE, to je tajnost njenega delovanja in z njo načelo »potrebe po vedenju«. Potrebo po vedenju nadomešča potreba po delitvi z ostalimi. Potrebno je omogočiti dostop do informacij najširšemu krogu uporabnikov. Informacije je potrebno izmenjevati znotraj VOBDE, med službami (INTER/INTRA), izven države, bilateralno, znotraj Zavezništva in EU, z OZN, v mednarodnih operacijah, na strateškem, operativnem in taktičnem nivoju. Načelo potrebe delitve z ostalimi je potrebno implementirati v praksi doma in v tujini. To načelo seveda ne more preseči zakonodaje, ki opredeljuje varovanje tajnih podatkov ter ne izničuje zahtev po varnostnem preverjanju uporabnikov in varovanju tajnih podatkov. Uporaba tega načela v praksi pa pomeni, da bodo uporabniki - vojaki na terenu takoj dobili ustrezen obveščevalni podatek (npr. o grožnji JRKB/E terorizma), ki jim bo zagotovil najvišjo možno stopnjo varnosti in uspešno delovanje.

Z vstopom Slovenije v Zavezništvo in povečanjem udeležbe SV na mednarodnih vojaških operacijah, se povečuje tudi stopnja ogroženosti njenih pripadnikov. Ti so na območju operacij izpostavljeni istim varnostnim tveganjem kot pripadniki ostalih sodelujočih držav. Vrsta tveganj in stopnja ogroženosti sta odvisni od vrste operacije, varnostne situacije na področju operacij, nalog enot ter drugih dejavnikov.

Pripadniki oboroženih sil so na mednarodnih vojaških operacijah izpostavljeni naslednjim grožnjam in tveganjem:

- a. različnim vrstam provokacij, verbalnim grožnjam in fizičnim napadom, ki jih sprožajo nekatere lokalne družbene skupine in provokatorji, pogosto z določenim ciljem;
- b. zbiranju informacij od dela lokalnega prebivalstva, zaposlenih civilnih oseb v vojaških bazah, različnih tajnih služb ter pripadnikov oboroženih sil sodelujočih držav;
- c. nevarnostim diverzij, sabotraž;
- č. minam, neeksplozivnim ubojnim sredstvom in improviziranim eksplozivnim sredstvom;
- d. nevarnostim nalezljivih bolezni ter zastrupitvi s hrano in pijačo;
- e. neugodnim podnebnim, terenskim in cestnim razmeram;
- f. grožnjam zaradi svojega etničnega porekla ali sorodstvenih vezi z lokalnim prebivalstvom;
- g. ugrabitvam posameznih pripadnikov z namenom izsiljevanja odkupnine ali doseganja nekega taktičnega cilja;
- h. tatvinam predmetov, dokumentov in vozil, še posebej v urbanem okolju;
- i. naključnemu tveganju zaradi medsebojnega obračunavanja kriminalnih skupin in posameznikov;
- j. še posebej v zaključni fazi operacije se povečuje tveganje zaradi utrujenosti, razdraženosti in drugih težav, povezanih s stresom, okoljem in delovnimi obremenitvami, kar slabša zmožnost presoje in reakcije pripadnikov, še posebej v stresnih razmerah.

Prezelj (2007a, str. 185) tudi ugotavlja, da se stopnja vojaške ogroženosti SV v tujini lahko razlikuje glede na vrsto operacije kriznega odzivanja. Vojaška ogroženost v bojnih operacijah, kot so operacije za vsiljevanje miru (peace enforcement), je bistveno večja kot denimo v operacijah za vzdrževanje miru (peace keeping), kjer gre za prisotnost SV s pristankom nekdanjih strani v oboroženem sporu.

Prepletanje ocene ogrožanja varnosti kontingentov SV s strani terorizma in vojaških virov ogrožanja je lahko dokaj velika in včasih nerazločljiva. Enote so na območju delovanja večinoma ogrožene s strani neregularnih oboroženih skupin, ki se lahko smatrajo za teroristične skupine ali pa gverilske vojaške skupine. Tipični odraz te dileme sta primera mednarodnih vojaških operacij v Afganistanu in Iraku. V takšnem primeru je odločilna predvsem politična sodba o tem, ali gre za gverilsko ali pa teroristično delovanje. Ob tem pa je treba še dodatno poudariti, da to ni tako enostavno vprašanje, saj gre za problem filozofskega in dejanskega razmerja med bojem za svobodo in terorizmom (Prezelj, 2007a, str. 186).

Poslanstvo in naloge VOBDE, ki izhajajo iz sprememb okolja, zahtevajo spremembe modela VOBDE. Tako postaja tudi za Slovensko vojsko nadvse aktualen izrek pogosto izgovorjen v političnih in vojaških elitah: »ne smemo obdržati vojske, ki smo je vajeni, temveč moramo zgraditi vojsko, kot jo potrebujemo« (Rode, 2007, str. 80).

Pri obravnavi sprememb v VOBDE je treba upoštevati, da gre razvoj vseh organizacij v smeri približevanja uporabniku, državljanom in je usmerjeno v rezultat (Pachett v Cummings, Worley, 2001, str. 602). Čeprav tak razvoj organizacij v javnem sektorju, kamor uvrščamo tudi VOBDE, poteka, se moramo zavedati, da se srečuje s posebnimi političnimi in administrativnimi razmerami. Pachett (Cummings, Worley, 2001, str. 602) trdi, da je za vsako tako spremembo v organizaciji potrebna politična volja in podpora zakonodajalcev. Menimo, da bo to dejstvo moral upoštevati vsakdo, ki se bo lotil preoblikovanja (reorganizacije) VOBDE in prav to je pomembna razlika med javnim in privatnim sektorjem, ko se lotimo sprememb.

Pri tem se pogosto pojavljajo izzivi delitve moči, vpliva in odgovornosti med različnimi organizacijami v javnem sektorju. Pomembno je tudi dejstvo, da se naloge organizacij pogosto podvajajo oziroma, da so odgovornosti podobne (Pachett v Cummings, Worley, 2001, str. 606). Da preprečimo tako, neustrezno organiziranost, smo predstavili model VOBDE, kjer sta povezani VOBDE in nacionalna podpora - REACH BACK. Ta povezava mora biti načrtna, zagotavljati mora zaščito virov, preprečiti podvajanje dela in nastanek vrzeli med njima. Ekonomski dejavniki, delovna sila, tehnologija in organizacijski trendi bodo vplivali na dejansko organiziranost in sodelovanje v in med VOBDE. Globalni ekonomski dejavniki, prilagodljiva, mrežnocentrična organiziranost, informacijska tehnologija in raznolika delovna sila bodo zahtevali, da bo razvoj organizacije - VOBDE, ves čas spremljal njeno delovanje. VOBDE bo morala biti še bolj tehnološko podprta, imeti krajši odzivni čas, biti bolj inovativna in usmerjena k učenju iz izkušenj. Njeni pripadniki morajo biti interdisciplinarno in večkulturno usmerjeni z jasnimi vrednotami. V VOBDE je treba uvesti nove zmogljivosti in metode, spremeniti organizacijsko kulturo, posvetiti večjo pozornost razvoju človeških virov ter okrepiti informacijsko podporo.

Skozi doktorsko disertacijo smo ves čas sledili osnovni tezi tega dela, da obstoječi model VOBDE ne sledi zahtevam sodobnega varnostnega okolja glede groženj varnosti, prav tako pa ne omogoča ustreznega odgovora na varnostne grožnje. Pri tem tudi opozarjamo, da nujne spremembe VOBDE posledično zahtevajo tudi spremembe zakonodaje.

V določbah 32. člena Zakona o obrambi so definirane obveščevalne in protiobveščevalne ter varnostne naloge. V 3. točki 32. člena Zakona o obrambi je navedeno, da obveščevalne in protiobveščevalne ter varnostne naloge na obrambnem področju opravlja OVS, SV pa lahko opravlja naloge na področju štabne varnosti⁹¹. Prav tako je iz Zakona o obrambi razvidno, da je oblikovanje sektorjev

⁹¹ 5. točka 32. člena Zakona o obrambi; štabni varnostni organi SV izvajajo preventivne naloge protiobveščevalne zaščite poveljstev, enot in zavodov vojske, štabno varnostne naloge ter usmerjajo in vodijo delo vojaške policije, razen pri preiskovanju kaznivih dejanj v skladu s tem zakonom, ki je v pristojnosti OVS.

na ravni Generalštaba, Poveljstva sil SV in drugih poveljstev in enot v SV stvar notranje organiziranosti vojske. Ugotavljamo pa, da štabni sektor za obveščevalne in varnostne zadeve J/G/S-2, nima poleg nalog iz 5. točke 32. člena Zakona o obrambi, nobenih posebej zakonsko določenih nalog in pooblastil. Naloge štabnega sektorja za obveščevalne in varnostne zadeve (J/G/S-2) in enot, ki jih ta funkcijsko usmerja, torej izhajajo iz splošnih nalog SV, konkretno podpora poveljevanja (Vojaška doktrina, 2006).

Vsi vojaški profesionalci pa dobro vedo, da poveljnik ne more sprejeti pravih odločitev brez relevantnih informacij (npr. v štabnem procesu dela je začetna osnova obveščevalna priprava bojišča). Poleg obveščevalne priprave bojišča, so tudi druge naloge, ki jih morajo opravljati štabni sektor za obveščevalne in varnostne zadeve J/G/S-2 in enote, ki jih ta funkcijsko usmerja in so nujne za učinkovito podporo poveljevanja. Vsaj nekatere temeljne funkcije VOBDE SV (prepoznavanje indikatorjev in opozarjanje, izvajanje obveščevalne priprave bojišča, podpora skupne operativne slike in zavedanje situacije, podpora ciljenja, ocenjevanje bojnega delovanja, podpora zaščiti sil, priprava sil za delovanje, protiobveščevalne in varnostne naloge), ki jih definira AJP-2.0, Stanag 2190, pa je nemogoče izvajati brez ustrezne spremembe nacionalne zakonodaje. V obstoječi zakonodaji RS ima večino potrebnih pristojnosti le OVS (33. do 36. člen Zakona o obrambi). OVS se tudi po Uredbi o obveščevalno-varnostni službi Ministrstva za obrambo vidi kot vojaška obveščevalna služba, čeprav menimo, da to ni, saj ne zagotavlja izvedbe vseh nalog, ki jih zahteva Skupna zavezniška obveščevalna, protiobveščevalna in varnostna doktrina. Tudi morebitno »ad hoc« vključevanje pripadnikov OVS v enote SV ne vidimo kot rešitev problema.

Naloge VOBDE, ki izhajajo iz delovanja v OKO, so najkompleksnejše, torej lahko z veliko verjetnostjo pričakujemo, da bo VOBDE organizirana za potrebe OKO, izpolnila svoje poslanstvo, tudi pri manj kompleksnih in obsežnih nalogah. Čista »vojaška« VOBDE je najboljša z vidika poveljevanja in kontrole, seveda pa zahteva zelo usposobljene poveljnike - menedžerje, ki poznajo tako varnostno kot obveščevalno problematiko. Narava delovanja v OKO zahteva uporabo homogene vojaške enote, katere pripadniki so preživeli skupaj dalj časa in se skupaj tudi urili. To tudi pomeni, da so pripadniki VOBDE, ki so del kontingentov na OKO, skupaj z vojaškimi enotami dalj časa in so del vojaškega sistema. Zavedamo pa se, da VOBDE potrebuje specifična ekspertna znanja, ki so potrebna za celovito opredelitev in odvratanje groženj in jih VOBDE lahko dobi s pomočjo nacionalne podpore. Pri tem je treba nacionalno podporo samo povezati z VOBDE, kakor smo predlagali v izvirnem modelu in obveščevalne podatke posredovati uporabniku, kar pa sodobni informacijsko komunikacijski sistemi brez dvoma omogočajo.

Opozoriti moramo, da sprejeti standardi Zavezništva (npr. AJP-2.0, Skupna zavezniška obveščevalna, protiobveščevalna in varnostna doktrina), ki jih je RS sprejela brez omejitev in od koder je SV črpala svoje pojmovanje funkcij, načel, metod dela in disciplin pridobivanja podatkov, zahtevajo od SV več, kot pa ji je

Štabni varnostni organ generalštaba strokovno vodi in usmerja delovanje podrejenih štabnih varnostnih organov ter sodeluje z OVS.

dopuščeno po Zakonu o obrambi. Kljub tem omejitvam, smo pokazali, da ima VOBDE že večji del zmogljivosti, da izpolni poslanstvo ter opravi bojne ter nebojne naloge na OKO, VOBDE pa lahko izvajajo pripadniki, ki so v liniji poveljevanja in kontrole vojaškega poveljnika. Zmogljivosti VOBDE se bodo krepile in razvijale skladno z zmogljivostmi SV in predvsem finančnimi zmožnostmi RS. Posebej je potrebno razviti zmogljivosti podzvrsti obveščevalne dejavnosti, oziroma jih »pridobiti« s pomočjo nacionalne podpore.

Iz opredelitve pojma VOBDE, funkcij, načel in metod dela ter disciplin pridobivanja podatkov je razvidna tudi kompleksnost obravnavane dejavnosti. Zaradi svoje občutljive narave je to področje še posebej pod drobnogledom zakonodajalca, strokovne in laične javnosti. SV in VOBDE si kot pomemben del obrambnega in varnostnega sistema v demokratični državi, ne moreta privoščiti, da bi izvajali naloge brez ustrezne pravne podlage.

Zaradi navedenih dejstev menimo, da SV ne more izvajati celovito VOBDE, kot je to predvideno v dokumentih Zavezništva, ki jih je sprejela RS. Tako se pokaže neskladje z Zakonom o obrambi, ki v 37. členu našteva naloge SV. Ena izmed nalog je tudi izvajanje **vseh obveznosti**, ki jih je država sprejela v mednarodnih organizacijah in z mednarodnimi pogodbami.

Ker SV v mednarodnih vojaških operacijah ne more izvajati vseh obveznosti, ki jih je sprejela RS, potrebuje nov model VOBDE in novo zakonodajo. Brez tega se lahko zgodi, da SV in RS ne bosta predstavljali kredibilnega partnerja v mednarodnem okolju.

Iz tega razloga, se je potrebno na ravni RS lotiti izdelave koncepta VOBDE ter s predlogi sprememb Zakona o obrambi in Zakona o službi v Slovenski vojski razširiti pristojnosti izvajanja obveščevalne varnostne dejavnosti tudi na pripadnike in enote SV v bojnih in nebojnih nalogah na OKO, hkrati pa VOBDE povezati z nacionalno podporo. Prav model povezave VOBDE z nacionalno podporo je uporaben tudi za Zavezništvo, ki išče nove rešitve za svoje delovanje v 21. stoletju.

V RS je del neskladij, zaradi zakonskih omejitev delovanja, odpravil Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV) v 25. členu, kjer je opredelil omejitve pri opravljanju vojaške službe izven države (Rode, Ivanuša, Podbregar, 2008). SV tako naloge izven države izvaja v skladu z Zakonom o obrambi in na njegovi podlagi izdanimi predpisi, mednarodnimi pogodbami, načeli mednarodnega vojnega in humanitarnega prava ter v skladu s pravili, ki veljajo znotraj Zavezništva, in pravili, ki veljajo v drugih mednarodnih organizacijah, v okviru katerih se naloge izvajajo. Pri tem SV, pri izvajanju nalog izven države lahko opravlja tudi naloge, ki jih v RS ne opravlja, če je opravljanje takih nalog ustavno in zakonito ter predvideno v okviru operacije, misije ali druge oblike delovanja, na katero so pripadniki napoteni in v primerih popolne usposobljenosti.

Pri tem ostaja glavna omejitev, da SV in njeni pripadniki v drugi državi ne smejo izvršiti ukazov in odločitev, ki so v nasprotju z načeli mednarodnega vojnega in humanitarnega prava oziroma če bi to pomenilo kaznivo dejanje po predpisih RS.

V iskanju odgovora, kako odgovoriti na varnostne grožnje prihodnosti, smo uporabili tudi kvalitativna analizo modelov VOBDE. Analiza je pokazala, da bi bilo VOBDE najprimerneje organizirati tako, da bi se ta **povezala z nacionalno podporo** in tako

zajela v svoje delovanje vsa potrebna znanja, ki jih premore družba. To pomeni, da se mora VOBDE preoblikovati in nadgrajevati, da bi **odgovorila na izzive prihodnosti**.

Glavne izzive prihodnosti (Podbregar v Krizno upravljanje, 2007, str. 7) lahko strnemo in tako prepoznamo tri glavne sklope;

1. Globalizacija ekonomskih in političnih odnosov v sodobnem svetu pomeni tudi varnostno, obrambno in vojaško globalizacijo. Sodobne varnostne grožnje so čedalje bolj nepredvidljive, asimetrične in transnacionalne. Njihova kompleksnost že presega varnostne in obrambne zmogljivosti posameznih držav. V prihodnjem politično-varnostnem okolju bodo države zaradi kompleksnosti in nepredvidljivosti virov ogrožanja ter omejenosti nacionalnih virov primorane vse bolj krepiti tudi mednarodno varnostno in obrambno sodelovanje in povezovanje.

2. Splošen tehnološki razvoj, še posebej pa razvoj digitalne tehnologije, je v zadnjih dvajsetih letih narekoval prehod iz industrijske v informacijsko družbo, v kateri se uvajajo nove oblike komuniciranja, poslovanja, vodenja in upravljanja, kakor tudi izobraževanja in usposabljanja. Tehnološko-informacijsko okolje je eno najhitreje razvijajočih se okolij. Ima kompleksen družbeni vpliv, saj nas s svojo dinamiko razvoja in številnimi inovacijami sili v hitre spremembe na številnih področjih človekovega delovanja, s čimer odločilno sooblikuje tudi spremembe na varnostnem in obrambnem področju.

3. Pravočasno posedovanje in upravljanje z relevantnimi informacijami vitalnega pomena. Vsi družbeni sistemi in celotno javno življenje postajajo življenjsko odvisni od informacijske tehnologije. Slednje je bistveno tudi za upravljanje z obrambnim sistemom, saj ažurno zbiranje podatkov ter njihova hitra obdelava pomenita uspešno načrtovanje in pravilno odločanje. Sodobno tehnološko-informacijsko okolje narekuje tudi prilagajanje oboroženih sil in korenito redefinira naravo vojskovanja. Vojskovališča so postala digitalizirana, oborožitveni sistemi pa so vedno bolj avtomatizirani. V ospredju je razvoj sodobnih, informacijsko podprtih oborožitvenih sistemov ter sistemov poveljevanja in kontrole.

Vpadi v informacijske sisteme, blokada delovanja celotnih sistemov, pregledovanje, spreminjanje ali uničenje podatkov, posredovanje netočnih, napačnih ali zavajajočih informacij so nove oblike groženj, ki jih omogoča (zlo)raba informacijskih sistemov. Za sistem nacionalne varnosti je zato izjemno pomembno oblikovanje informacijskih sistemov, ki bodo omogočali integracijo ter ustrezno zaščito in zavarovanje vseh njihovih elementov.

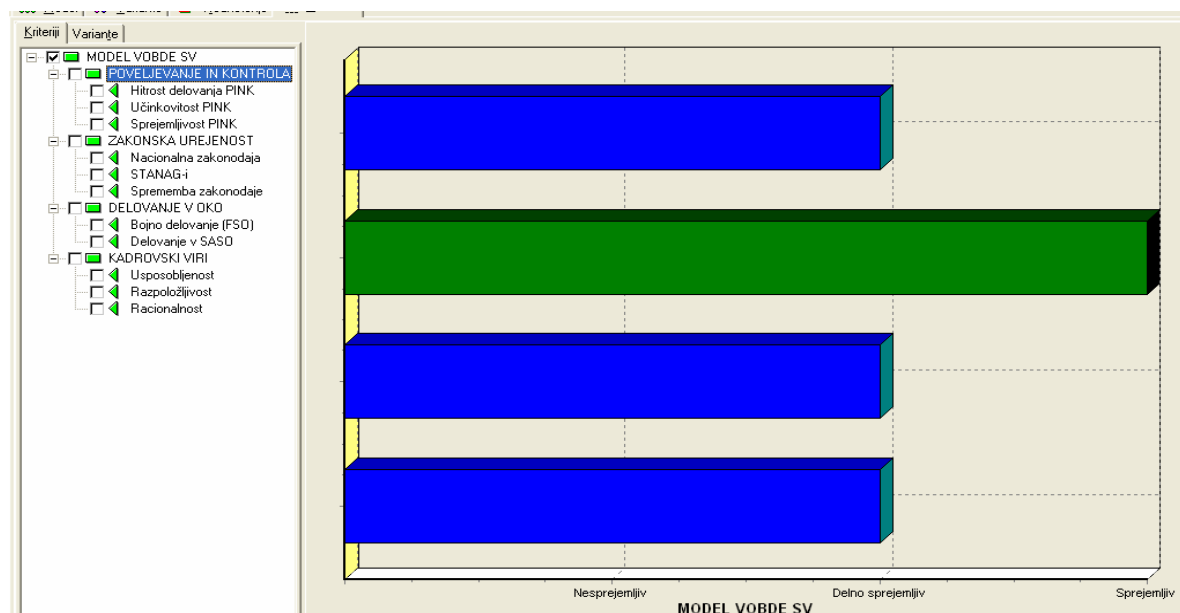
Pri iskanju modela VOBDE, smo proučevali obveščevalno dejavnost na področju zdravstva in hkrati iskali model, ki bi rešitve udejanjil tudi za ostale podvrsti obveščevalne dejavnosti. Vprašali smo se, ali je racionalno in učinkovito izvajati **obveščevalni krog** obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva z **obveščevalnim osebjem**, **strokovno zdravstveno osebje** pa uporabljati le za »pripravo« **podatkov**. Podatkov, ki vstopajo kot vhodni element v obveščevalni krog. Na primeru obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva smo pokazali, da je opravičljivo **vkjučiti strokovno zdravstveno osebje neposredno v obveščevalni krog** obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva (MEDINT), ki je del VOBDE. To

ugotovitev, da je nujno vključiti zdravstveno osebje - nacionalno podporo, neposredno v obveščevalni krog, lahko posplošimo in rečemo, da je za pridobivanje obveščevalnih podatkov, nujna nacionalna podpora.

Za specifični namen in specifične obveščevalne zahteve uporabnikov, je VOBDE razvila več podzvrsti obveščevalne dejavnosti. Zahteve in potreba uporabnikov po podzvrsteh obveščevalne dejavnosti, izhajajo iz okolja in varnostnih groženj. Podzvrsti obveščevalne dejavnosti oziroma tudi funkcionalne obveščevalne discipline zajemajo mnoge vidike obveščevalne produkcije in zahtevajo specialistično analitično strokovno znanje. Te discipline se medsebojno ne izključujejo, ena disciplina je lahko del neke druge discipline. Prekrivanje nekaterih kategorij se odraža v korist razvrščanja sorodnih subjektov, ki so lahko sicer ločene študije, ali pa zahteva specialistično obveščevalno strokovno ekspertizo.

Tako lahko **potrdimo prvo izvedeno tezo**, da moramo v VOBDE, ki je ključni element aktivne obrambe in zaščite sil, vključiti nove vsebine (funkcionalne discipline), ki jih opredeljuje Joint intelligence doctrine (2003, str. 17-18). Za obvladovanje novih vsebin VOBDE moramo vključiti nacionalno podporo (REACH BACK), saj na posameznih področjih VOBDE nima lastnih, vrhunsko usposobljenih strokovnjakov in potrebnih znanj. Tako nadomestimo manjkajoča znanja znotraj VOBDE in zaokrožimo obveščevalni cikel. Hkrati to potrjuje **drugo izvedeno tezo**, da mora model organiziranja VOBDE v RS in Zavezništvu zajemati povezavo z nacionalno podporo (Slika 15.).

Slika 15. Prikaz najustrežnejšega modela VOBDE

Vir: Rode, 2009.

Pri opredelitvi virov ogrožanja, kot izhodišču proučevanja VOBDE ugotavljamo, da bi teroristične skupine, ki bi pridobile orožje za množično uničevanje, lahko povzročile razdejanje, kot so ga bile do sedaj sposobne samo države in njihove armade. Terorizem, kot eden izmed možnih virov ogrožanja nacionalne varnosti RS in varnosti Zavezništva je nadvarnosten. Posledice terorističnega napada z uporabo jedrskih, kemičnih in bioloških orožij in eksplozivnih (JRKB/E) sredstev oziroma orožij za množično uničevanje v bližnji in daljni okolici RS, bi RS zagotovo dosegle. Zaradi solidarnosti, ki velja med članicami Zavezništva kot EU, bi pri odpravi posledic in pomoči sodelovali tudi organi RS. Zato je potrebno proučevanje in razumevanje tega vira ogrožanja, še pomembnejša pa je preventiva, to je delo obveščevalnih in varnostnih služb ter usposabljanje vseh pristojnih in odgovornih za nacionalno varnost.

Definiciji zaščite sil (Furlan in sod., 2006, str. 108 in AJP-3.14, 2007, str. 1-1) naštevata ukrepe in sredstva, ki zmanjšujejo ranljivost osebja, objektov, opreme in delovanja pred vsemi grožnjami in v vseh situacijah in zagotavljajo svobodo delovanja ter bojno učinkovitost sil. Pri zaščiti sil se pojavlja šest glavnih oblik aktivnosti, ki zajemajo celoten spekter dejavnosti, ki jih izvajajo vsa poveljstva, enote in posamezniki. Te oblike so varnost, inženirijska zaščita sil, zračna obramba, zaščita zdravja, obvladovanje posledic in JRKB obramba.

V disertaciji smo pokazali, da je za celovitost VOBDE v aktivni obrambi pred JRKB/E terorizmom nujna tudi obveščevalna dejavnost na področju zdravstva, ki prispeva pomemben delež k celoviti opredelitvi grožnje in odpravi posledic. Tako je potrjena tretja izvedena teza, da JRKB/E terorizem in proliferacija orožij za množično uničevanje predstavlja resno grožnjo nacionalni in mednarodni varnosti in da je na področju obrambe pred JRKB/E terorizmom posebnega pomena obveščevalna dejavnost na področju zdravstva - Medint.

Po potrditvi predlaganega modela VOBDE in tez s pomočjo kvalitativne analize, smo želeli še v praksi preveriti izbrani model. Izbrali smo že opisan model EFQM. Na vzorcu anketirancev, slušateljev magistrskega študija Vojaške logistike, v sklopu Višje štabnega šolanja pripadnikov SV na Fakulteti za logistiko v Celju, smo preverili ustreznost modela VOBDE. Pri tem je več kot polovica anketirancev (rezultati v tabeli v vrsticah od 1 do 9) imelo izkušnje z delom na mednarodnih operacijah in mednarodnem okolju. V tabeli 8. so navedene srednje vrednosti vrednotenja posameznega modela VOBDE.

Iz analize rezultatov, preizkusa modela po metodi EFQM je razvidno, da vsi anketiranci, kot najustreznejši model organiziranosti VOBDE, ocenjujejo tretji model, ki povezuje VOBDE z nacionalno podporo (REACH BACK) in to kar z vrednostjo 3,58 na šest stopenjski lestvici (0 - 5). Posebej je pomembno, da tudi anketiranci z izkušnjami v mednarodnem okolju ta model ocenjujejo kot najustreznejši (srednja vrednost 3,52).

Najbližje se tretjemu modelu približa četrti model, ki povezuje VOBDE z določenimi enotami SV (srednja vrednost 3,18 oziroma 3,10). To povezujemo z dosedanjo prakso v oboroženih silah, ko so se vedno zanašale na lastne zmogljivosti. Prvi model, kjer se znotraj VOBDE SV razvijejo podzvrsti obveščevalne dejavnosti in drugi model, kjer VOBDE SV dobi ustrezno podporo za različne podzvrsti

obveščevalne dejavnosti znotraj Ministrstva za obrambo sta dobila slabšo podporo (srednji vrednosti 3,10 in 2,49), kar tudi kaže na slabšo ustreznost modelov.

Na podlagi analize rezultatov, smo tako tudi v praksi potrdili izbrani model organiziranosti VOBDE.

Pomembno je poudariti, da so rezultati dobljeni z metodo DEXi (Slika 15.) skoraj identični rezultatom, pridobljenimi z metodo EFQM (Tabela 8.). Tako smo s kvalitativno metodo in programom DEXi, kakor z modelom EFQM, identificirali kot najustreznejši model VOBDE, model ki povezuje VOBDE z nacionalno podporo (REACH BACK), ostali modeli pa so dobili približno enako oceno. To sovpadanje izsledkov, nam še dodatno potrjuje verodostojnost metod in rezultatov.

Anketiranec	Model 1	model 2	model 3	model 4
1	4,3	3,7	4,3	4,1
2	2,7	3,3	3,8	3,8
3	2,9	1,4	3,4	3,3
4	4,5	2,1	3,6	3,2
5	2,1	2,1	2,3	2,3
6	3,1	3,4	2,9	1,9
7	3,5	3,7	3,1	4,4
8	3,3	2,2	3,8	3,3
9	1,5	1,6	4,5	2,4
10	4,4	1,6	4,3	2,7
11	2,2	1,9	1,6	1,8
12	3,7	4,2	3,1	3,8
13	2,5	2,7	4,3	2,3
14	2,6	2,4	4,4	3,1
15	3,2	1,1	4,4	4,2
Izkušnje na OKO - Vsota srednjih vrednosti /srednja vrednost	27,9 3,10	23,5 2,61	31,7 3,52	28,7 3,18
Vsota srednjih vrednosti /srednja vrednost	46,5 3,10	37,4 2,49	53,8 3,58	46,6 3,10

Tabela 8. : Tabela rezultatov vrednotenja modela VOBDE po EFQM metodi
Vir: Rode, 2009.

V prihodnje bomo tudi model EFQM lahko uporabili za boljše spremljanje doseganja ciljev, planiranja in nadziranja delovnih procesov ter ugotavljanja priložnosti za izboljšave v VOBDE.

Nemec (2006) trdi, da »lahko model EFQM uporabljamo še za:

- ocenjevanje uspešnosti delovanja na podlagi preglednih objektivnih meril, njihovo razvrščanje, posledično tudi nagrajevanje ali omejevanje pri virih;
- pravilno izvajanje samoocen, saj je v teh modelih za najvišje ocene, poleg nekajletnega spremljanja posameznih kazalnikov potrebno izvesti tudi primerjavo z »najboljšimi v panogi«, kar je bilo doslej za večino kazalcev težje izvedljivo. Ker so merila identična kot v omenjenih modelih se lahko kazalci uporabljajo kot dokazi

ob samoocenah, zaradi večje objektivnosti pa ni več potrebe po zunanjih ocenjevanjih.

- prepoznavanje dobrih praks, ki so pripeljale do najboljših rezultatov. Povprečja in najboljši rezultati se objavijo na posebnem portalu skupaj z naborom ukrepov, ki so bili izvedeni za doseg najboljših rezultatov.

- »izkaz« uspešnosti, ki nam v kratki obliki poda informacijo o svoji uspešnosti na ključnih področjih«.

Model EFQM, ki je bila uporabljena za potrditev rezultatov (modela VOBDE) v praksi, ne ponuja veliko novega, le tisto, kar se že izvaja in uporablja za druge namene, poskuša dati v funkcijo celovitejšega ugotavljanja uspešnosti. Dodana vrednost modela je, da merjenja in razpoložljive podatke izraža s kvantitativnimi kazalci in po mednarodno dogovorjenih kriterijih (EFQM, CAF) podaja oceno ključnih meril uspešnosti, kar je tudi nam **omogočilo potrditev ustreznosti modela VOBDE**.

Merjenje je zmeraj izzvalo dileme, še posebej v obveščevalni dejavnosti. Gotovo pa je interes VOBDE, da so meritve čim bolj objektivne, kar se na podlagi izkušenj z uveljavljenimi modeli doseže z večjim številom parametrov.

Če po potrditvi tez, strnemo glavne ugotovitve in poudarimo **uporabo modela VOBDE za Zavezništvo in EU**, moramo še enkrat poudariti, da so trenutne nacionalne zmogljivosti ter potencialna nacionalna podpora VOBDE, usmerjene predvsem v dogajanje po dogodku, ne pa v preprečevanje dogodka. Ker se zavedamo stanja v varnostnem okolju in posledic nekaterih, opredeljenih terorističnih dejanj, smo v doktorski disertaciji poiskali rešitev; to je **originalni model VOBDE**, ki omogoča in zagotavlja aktivno obrambo.

Pri aktivni obrambi pred JRKB/E terorizmom je posebej pomembna obveščevalna dejavnost na področju zdravstva, na primeru katere, vidimo pomen nacionalne podpore (REACH BACK) za VOBDE, saj je tako na najbolj racionalen način možno zagotoviti specifična in ekspertna znanja, ki jih običajno v VOBDE ni.

Iz predlaganega modela (Slika 10.) je razvidno, da VOBDE obdeluje podatke v obveščevalnem ciklusu. Pri JRKB/E grožnjah oziroma podatkih tovrstne narave, je zaradi vrste in narave grožnje nujna vključitev obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva. Pri tem mora biti odgovorno osebje strokovno znotraj obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva in postopkov obveščevalnega ciklusa.

VOBDE ima usposobljene pripadnike, z analitičnimi veščinami in dostopom do mednarodnih podatkov, seveda predvsem za tuje oborožene sile in vojaške vire ogrožanja. Podbregar in Ivanuša (2008, str. 23) pa ugotavljata, da VOBDE primanjkuje strokovnega zdravstvenega osebja, ki zna zahtevati zdravstvene podatke in izdelati zahtevane odzive. Strokovnemu zdravstvenemu osebju (nacionalna podpora - REACH BACK) pa je tuja obveščevalna dejavnost, obveščevalni ciklus in nima dostopov do »grobih obveščevalnih podatkov ali do izdelanih obveščevalnih proizvodov« (Podbregar in Ivanuša, 2008, str. 23). Enako lahko ugotovimo za druge podzvrsti obveščevalne dejavnosti.

Za delujoč model VOBDE, je v obveščevalni dejavnosti na področju zdravstva, nujno usposobiti strokovno zdravstveno osebje, ki bo poznalo osnove (vojaške)

obveščevalne dejavnosti, obveščevalnega ciklusa in imelo dovoljenje za dostop do tajnih podatkov. To se lahko doseže, če obstaja neke vrste trajnejša povezava oziroma sodelovanje med strokovnim osebjem in VOBDE. To se najprimernejše doseže s ustrezno pogodbo ter sofinanciranjem delovanja in raziskav. Na ta način »zavezano« strokovno osebje, bo VOBDE lahko dodatno usposobila za sodelovanje v obveščevalni dejavnosti na področju zdravstva. Hkrati je potrebno formalizirati in institucionalizirati vključevanje zdravstvenega osebja v obveščevalni ciklus MEDINT-a in celotne VOBDE, tudi s komunikacijskimi povezavami, dodelitvijo gesel in dovoljen za dostop do tajnih podatkov. Strokovnjake VOBDE pa je treba usposobiti za »sprejemanje« podpore.

Vsako povezovanje med VOBDE in zdravstvenim sistemom, ki predstavlja nacionalno podporo, mora biti načrtno, zagotavljati zaščito virov, preprečiti podvajanje dela in nastanek vrzeli med njima.

Za Zavezništvo in EU ter njihove VOBDE ni racionalno in učinkovito izvajati obveščevalni ciklus obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva ali ostalih podzvrsti obveščevalne dejavnosti, z obveščevalnim osebjem in uporabljati strokovno osebje (nacionalna podpora) le za »pripravo« podatkov, ki vstopajo kot vhodni element v obveščevalni ciklus. Menimo, da je opravičljivo vključiti strokovno osebje neposredno v obveščevalni ciklus obveščevalne dejavnosti. Tako ne bo prišlo do podvajanja dela, finančnih sredstev in intelektualnih potencialov, boljša bo varnost državljanov Zavezništva. Prišlo bo do sinergije, kjer bi 1 plus 1 bilo enako 3 ($1+1=3$).

Model je uporaben tako v RS, kot tudi Zavezništvu (tudi EU), saj Zavezništvo (Nato Handbook, 2006) ugotavlja, da potrebuje nove modele delovanja v prihodnosti. V Zavezništvu poteka velika transformacija, saj želi na podlagi izkušenj iz preteklosti in vizije izzivov v prihodnosti, poiskati celovite in institucionalizirane rešitve. Zavezništvo prav tako ugotavlja, da sodobnih strateških varnostnih ciljev ni moč doseči le z vojaško silo. Tako Zavezništvo išče nova orodja in zmogljivosti v okviru celovitega pristopa, saj je za reševanje kriz treba uporabiti vse razpoložljive vojaške, politične, civilne zmogljivosti, znanje ter inovativnost.

Zavezništvo in EU od svojih članic in njihove krovne obveščevalne dejavnosti upravičeno pričakujeta obveščevalne podatke, zanj je manj pomembna notranja organiziranost in način delovanja obveščevalne dejavnosti (VOBDE) držav članic. Zlasti zato, se lahko VOBDE obrne na nacionalno podporo pri različnih podzvrsteh obveščevalne dejavnosti. S ustrezno vključitvijo nacionalne podpore v zagotavljanje obveščevalnih podatkov, bo prispevek RS Zavezništvu in EU še opaznejši.

Čeprav smo povezavo VOBDE in nacionalne podpore pokazali na primeru obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva, lahko to posplošimo in uporabimo tudi na drugih podzvrsteh obveščevalne dejavnosti. Pri tem moramo upoštevati tudi omejitve, saj ni mogoče, da bi model zajemal vse podzvrsti obveščevalne dejavnosti na enak način, ampak le tiste, ki jih znanstvena stroka in praktiki iz državnih resorjev konsenzualno označijo za ustrezne in so hkrati v državi dostopni. Sčasoma bo potrebno model prilagajati spremembam v varnostnem okolju (morebitnim novim grožnjam in spremembam v zvezi z znanimi grožnjami nacionalni varnosti) in na tak način smiselno vključiti še več obveščevalnih

podzvrsti. To bo omogočala odprtost modela za vnos novih podzvrsti in novih načinov njihove povezave.

Pokazali smo, da predlagani originalni model VOBDE, lahko odgovori na izzive prihodnosti in ponuja institucionalizirano rešitev tako za Zavezništvo kot EU in intelektualen prispevek RS svojim partnerjem.

LITERATURA

1. Anžič, A. (1996): Vloga varnostnih služb v sodobnih parlamentarnih sistemih - nadzorstvo. Ljubljana, Enotnost.
2. Anžič, A. (2001): Terorizem med vzroki in posledicami. Publikacija Ampak, letnik 2, številka 11.
3. Benedek, DM., Holloway, HC., Becker, SM. (2002): Emergency mental health management in bioterrorism events. *Emerg Med Clin North Am*, 20 (2).
4. Bučar, F. (1981): Upravljanje. Ljubljana, Cankarjeva založba.
5. Buzan, B. (1991): *People, States and Fear*. New York, Hvester Wheatsheaf.
6. Clausewitz, C. (2004): O vojni. Ljubljana, Studia humanitatis.
7. Cummings, T. G., Worley, C. G. (2001): *Organization Development and Change*, Seventh edition. Australia, Canada, Mexico, Singapore, Spain, United Kingdom, United States. South-Western College Publishing.
8. Daft, R. L. (2001): *Organization Theory and Design*. Seventh edition. Australia, Canada, Mexico, Singapore, Spain, United Kingdom, United States. South-Western Thomson Learning.
9. Dimitrijević, V. (2000): Terorizam. Beograd, Niro "Radnička štampa".
10. Đorđević, O. (1985): *Osnovi državne bezbednosti*, Beograd.
11. Đorđević, O. (1989): *Leksikon bezbednosti*, Beograd.
12. Finer, S.E. (1988): *The Man on Horseback*. Second, Enlarged Edition. Revised and Updated. London, Pinter Publishers.
13. Freedman, L. (ur.). (1994): *War*. Oxford, Oxford University Press.
14. Ferris, J.R. (2005): *Intelligence and Strategy, Selected essays*. London and New York, Routledge, Taylor & Francis Group.
15. Furlan, B., Rečnik D., Vrabič, R., Maraš, V., Cerkovnik, J., Špur, B., Šonc, M., Tušak, M., Ivanuša, M., Gorjup, B., Kojadin, M., Lasič, K., Unger, M. (2006): *Vojaška doktrina. Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje*, Ljubljana, Defensor d.o.o..
16. Geršak, M. (2007): *Obveščevalno varnostno delovanje v operacijah kriznega odzivanja. Zaključna naloga*. Poljče: Poveljniško štabna šola.
17. Ghebali, Y., Sauerwein, B. (1995): *European Security in the 1990s: Challenges and Perspectives*. Ženeva, UNIDIR.
18. Grizold, Anton (1992): *Razpotja nacionalne varnosti*. Zbirka teorija in praksa. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
19. Grizold, A. (1998): *Perspektive sodobne varnosti*. Zbirka teorija in praksa. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
20. Grizold, A. (1999): *Evropska varnost*. Zbirka teorija in praksa. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
21. Grizold, A., Ferfila, B. (2000): *Varnostne politike velesil*. Knjižna zbirka Profesija. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
22. Grizold, A. (2005): *Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju*. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
23. Grozde, J., Henigman, Ž. (2008): *Uporaba javnih virov pri obveščevalnem vrednotenju geografskega prostora*, V: Lobnikar, Branko (ur.), *Dnevi*

- varstvoslovja, Elektronski vir. IX. dnevi varstvoslovja. Bled, Ljubljana, Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
24. GŠSV. (2007): Direktiva za organiziranje zdravstvene oskrbe Slovenske vojske. Šifra 804-28/2007-1 z dne 20. 11. 2007.
 25. GŠSV. (2007): Direktiva za načrtovanje in priprave enot SV za sodelovanje v operacijah kriznega odzivanja. Šifra 871-3/2007-9 z dne 19. 06. 2007.
 26. Haine, JY. (2003): ESDP, an overview. Paris. Institute for Security Studies. URL=[Http://www.iss-eu.org/esdp/01-jyh.pdf](http://www.iss-eu.org/esdp/01-jyh.pdf), dostop 27.3.2005.
 27. Haine, JY. (2004): European defence: A proposal for White Paper. Report of an independent Task Force. Paris. Institute for Security Studies. URL=[Http://www.iss-eu.org/chaillot/wp2004.pdf](http://www.iss-eu.org/chaillot/wp2004.pdf), dostop 14.3.2005.
 28. Henigman, Ž. (2006): Vloga in pomen obveščevalne dejavnosti na obrambnem področju. Zaključna naloga. Poljče: Poveljniško štabna šola.
 29. Henigman, Ž., Rode, A. (2009): ISTAR-podpora delovanja SV. V: Umek, P. (ur.), X. slovenski dnevi varstvoslovja, Varstvoslovje med teorijo in prakso. Zbornik povzetkov. X. dnevi varstvoslovja. Ljubljana 4.in 5 junij 2009. Ljubljana, Fakulteta za varnostne vede.
 30. Hinsley, F. H. (1963): Power and Pursuit of Peace. Cambridge University Press, Cambridge.
 31. Hostnik, I. (1997): Upravno politični podsistem in upravljanje države na obrambnem področju. Ljubljana, Center za strateške študije.
 32. Hoang, U. (1999): BMA warns of arrival of genetic weapons. BMJ, 318 (7179).
 33. Huntington, S. P. (1996): The Clash of Civilizations and The Remaking of World Order - Sukob civilizacija i preustroj svjetskog poretka. Hrvaški prevod. (1998). Zagreb, Izvori.
 34. Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. (2005): URL=[Http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html](http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html), dostop 2. 6. 2005.
 35. Ivanko, Š. (2007): Raziskovanje in pisanje del, Metodologija in tehnologija raziskovanja ter pisanja strokovnih in znanstvenih del. Ljubljana, Fakulteta za upravo.
 36. Ivanuša, T. (2007a): Sistem nuklearne, radiološke, kemične in biološke obrambe. Skripta za doktorski študij Fakultete za logistiko Univerze v Mariboru v okviru predmeta Terorizem in logistika obrambe pred orožji za množično uničevanje. Celje, Fakulteta za logistiko.
 37. Ivanuša, T. (2007b): Terorizem in NRKBO - vizija potrebnih znanj na varnostnem področju. Specialistična naloga. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
 38. Ivanuša, T., Podbregar, I. (2008): Terorizem in jedrska, radiološka, kemična ter biološka obramba. Ljubljana. Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
 39. Jelušič, L. (2009): Oblikovanje strategije sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in na misijah V: Bilten Slovenske vojske, April 2009 - 11/ št. 1. Ljubljana, Generalštab Slovenske vojske, str. 37-62.
 40. Kavčič M. (2005): Poskus izdelave uravnoteženega sistema kazalnikov uspešnosti v neprofitni ustanovi - primer Izobraževalnega centra za zaščito in

- reševanje Republike Slovenije. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta
41. Kazenski zakonik Republike Slovenije (KZ-1)(2008): Uradni list RS št. 55/2008.
 42. Kern, K., Leon, L. (2003): S samoocenjevanjem po modelu odličnosti EFQM do slovenske in evropske nagrade za kakovost V: 12. letna konferenca Slovenskega združenja za kakovost v Portorožu. Zbornik referatov. Ljubljana: Slovensko združenje za kakovost.
 43. Kljajić, M. (2002): Teorija sistemov. Kranj, Moderna organizacija.
 44. Kolenc, M. (2006): Predstavitev vojaške obveščevalne dejavnosti. V: Lobnikar, Branko (ur.), Dnevi varstvoslovja, Raznolikost zagotavljanja varnosti. Elektronski vir. VII. dnevi varstvoslovja. Bled 31. 5.-2. 6. 2006. Ljubljana, Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
 45. Kolenc, M. (2006): Institucionalizacija obveščevalne politike EU. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
 46. Kovač, P., (2004): Skupni ocenjevalni okvir (CAF) kot most do globalizacije v javnih upravah Evropske unije. Internetni portal kakovosti. URL:<http://www.ipq.si/expresso/econtent/Content.do?state=resource&resource=534>]. 1.4. 2004.
 47. Kraigher, A. (2000): Spremljanje nalezljivih bolezní of 1946 do 1999. Zdravstveni Vestnik, 69 (Suppl 2).
 48. Kurež, B. (2005): Mednarodno obveščevalno sodelovanje. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
 49. Likar M. (2005): Biološka vojna. Ljubljana, Republika Slovenija, Ministrstvo za obrambo, Uprava RS za zaščito in reševanje.
 50. Luhmann, N. (1981): Teorija sistema, Svrhovitost i racionalnost. Zagreb, Globus
 51. Mali, F. (1994): Znanost kot sistemski del družbe. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
 52. Marrs, C. T., Maynard. L. R., Sidell R. F (editors). (2007): Chemical Warfare Agents, Toxicology and Treatment. Second Edition. Southern Gate. Chichester. West Sussex. John Wiley & Sons Ltd.
 53. Ministrstvo za obrambo, Uprava RS za zaščito in reševanje. (2008): Poročilo o razvojno raziskovalnem delu v letu 2007, C:\Documents and Settings\romanas\Local Settings\Temporary Internet Files\Content.Outlook\XZF651HL\POR2007.doc z dne 27.3.2008, dostop 5.2.2009.
 54. Model odličnosti EFQM in njegova uvedba v Sloveniji, (2003): URL=http://www.mirs.si/PRSP0/model_efqm.htm, dostop 7. 4. 2004.
 55. Murray, D., Viotti, P. eds. (1985): The Defense Policies of Nations. A Comparative Study. Baltimore in London, The Johns Hopkins University Press.
 56. Murray, D., Viotti, P. eds. (1994): The Defense Policies of Nations. A Comparative Study. Baltimore in London, The Johns Hopkins University Press.
 57. Mulej, Matjaž in soavtorji (1996): Teorije sistemov. Maribor, Ekonomsko-poslovna fakulteta.

58. Müller, H. (2003): Terrorism, proliferation: a European Threat assessment. Chaillot Paper № 58. Paris, Institute for Security Studies. URL=<http://www.iss.org/chaillot/chaill58e.pdf>, dostop 15.3.2005.
59. Müller-Wille, B. (2003a): SSR and European Intelligence Cooperation Implication of the New Security Challenges and Enlargement (both EU and NATO) for Structuring European Intelligence Cooperation, as an Important Aspect of SSR. Conference Paper. Geneva, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces.
60. Müller-Wille, B. (2003b): Building a European Intelligence Community in response to terrorism. European Security Review 22.
61. Müller-Wille, B. (2004): For our eyes only? Shaping an intelligence community within EU. Occasional Paper № 50. Paris, Institute for Security Studies, URL=<http://www.issu.org/occasion/occ50.pdf>, dostop 28.10.2004.
62. Ministrstvo za obrambo. (2007): AJP-3.4. Operacije kriznega odzivanja zunaj 5.člena (original februar 2005, slovenski prevod januar 2007). SVS Stanag 2180. Ljubljana, Ministrstvo za obrambo.
63. National Defence Canada. (2003): Joint intelligence doctrine, B-GJ-005-200/FP-000, Joint Doctrine Manual. Canadian Forces, Issued on Authority of the Chief of Defence Staff. Custodian: J2 PLANS POL 2003-05-21. URL=[http://www.cfdcdf.forces.gc.ca/websites/Resources/dgfd/Pubs/CF%20Joint%20Doctrine%20Publications/CF%20Joint%20Doctrine%20-%20B-GJ-005-200%20FP-000%20-%20Joint%20Int%20-%20EN%20\(21%20May%2003\).pdf](http://www.cfdcdf.forces.gc.ca/websites/Resources/dgfd/Pubs/CF%20Joint%20Doctrine%20Publications/CF%20Joint%20Doctrine%20-%20B-GJ-005-200%20FP-000%20-%20Joint%20Int%20-%20EN%20(21%20May%2003).pdf), dostop 8.1.2010.
64. NATO Standardisation Agency. (2003): Bi-Sc Guidance for Defence Planning. IMSWM-533-03. 08 DEC 2003. Brussels, NATO Standardisation Agency.
65. NATO Standardisation Agency. (2003): AJP-2.0 Skupna zavezniška obveščevalna, protiobveščevalna in varnostna doktrina. Stanag 2190. Brussels, NATO Standardisation Agency.
66. NATO Standardisation Agency. (2002): AJP-2.1 Intelligence Procedures. Stanag 2191. Brussels, NATO Standardisation Agency. URL=<http://aero-defense.ihs.com/document/abstract/HFCJCCAAAAAAAAAAAA>, dostop 8.1. 2010.
67. NATO Standardisation Agency. (2006): AJP-3.14 Allied Joint Doctrine for Force Protection. Third study draft. Brussels, NATO Standardisation Agency. URL=<http://aero-defense.ihs.com/document/abstract/HFCJCCAAAAAAAAAAAA>, dostop 4.11. 2009.
68. NATO Standardisation Agency. (2003): NATO Force Protection Bi-SC Directive 80-25. Brussels, NATO Standardisation Agency.
69. NATO Standardisation Agency. (2008): AJP-3.15 Allied Doctrine for Joint Counter Improvised Explosive Devices (C-IED) Operations, final Draft, to be released end of 2008. Brussels, NATO Standardisation Agency.
70. NATO Standardisation Agency. (2006): ACO Force Protection Directive 80-25, dated 23 May 2006 (Revision 3.Draft, promulgated spring 2009) Brussels, NATO Standardisation Agency.
71. NATO Standardisation Agency. (2004): Guidelines for Operational Planning. REV 1. Second Draft, Allied Command Operations. Brussels, NATO Standardisation Agency.

72. NATO Standardisation Agency. (2001): AAP-6 NATO Glossary Of Terms and Definitions. Brussels, NATO Standardisation Agency.
73. NATO Standardisation Agency. (1999): AAP-15 NATO Glossary of Abbreviations. Brussels, NATO Standardisation Agency.
74. NATO Standardisation Agency. (2003): ACE Humint Directive 65-7. Brussels, NATO Standardisation Agency.
75. NATO Standardisation Agency. (2001): AJP-2.2 Protiobveščevalni in varnostni postopki. Brussels, NATO Standardisation Agency. URL=<http://aero-defense.ihs.com/document/abstract/HFCJCCAAAAAAAAAAAA>, dostop 8.1. 2010.
76. NATO Standardisation Agency. (2001): AINTP-3(B) The NATO military Intelligence Data Exchange Standard. Stanag 2433. Brussels, NATO Standardisation Agency.
77. NATO Standardisation Agency. (1999): ATP-61 Reconnaissance and Surveillance Support to allied Joint Operations. MAS(AIR) 63-AO/7107, Stanag 7107. Brussels, NATO Standardisation Agency.
78. NATO Standardisation Agency. (2003): Military Concept for Alliance Ground Surveillance (AGS) Contribution to RSTA. MCM-210-03. 04 NOV 2003. Brussels, NATO Standardisation Agency.
79. NATO Standardisation Agency. (2006): Nato Handbook. Public Diplomacy Division. Brussels, NATO Standardisation Agency.
80. NATO Standardisation Agency. (2008): Allied Joint Doctrine for Medical Intelligence - AJP 4.10.3. Brussels, NATO Standardisation Agency. Ratification Draft.
81. NATO Standardisation Agency. (2006): Allied Joint Medical Support Doctrine - AJP 4.10. Brussels, NATO Standardisation Agency.
82. NATO Standardisation Agency. (2007): Report of the Ad Hoc Working Group on CBRN Scenarios EAPC(CPC WP (2007)0004). NATO Standardisation Agency.
83. NATO Standardisation Agency. (2006): NCRSM - Priročnik o Natovem sistemu odziva na krizo (NCRSM), september 2006. Brussels, NATO Standardisation Agency.
84. NATO Standardisation Agency. (2001): NATO OSINT Handbook, http://www.oss.net/dynamaster/file_archive/030201/ca5fb66734f540fbb4f8f6ef759b258c/NATO%20OSINT%20Handbook%20v1.2%20-%20Jan%202002.pdf, dostop 11.03.2009.
85. Nemeč, T. (2006): Izkaz in ocena uspešnosti upravnega organa. The 4th International Conference of the Central and Eastern European Countries National Quality Programmes and National Quality Award - The Keys of Success! http://www.mirs.gov.si/en/field_of_activity/slovenian_business_excellence_prize/articles/articles_prspo/, dostop 17.12.2009.
86. Nobile, M. (1988): Pojam sigurnosti u terminologiji međunarodnih odnosa V: Politička misao, Vol. XXV, No. 4, str. 72-73.
87. Vlada RS. (2001): Obrambna strategija Republike Slovenije. Številka 820-00/2001-1 z dne 20. 12. 2001.
88. Opačić, S. (1988): Zdravstveno varstvo v hudih naravnih in drugih nesrečah ter vojni. Ljubljana, Univerzitetni zavod za zdravstveno in socialno varstvo. Partizanska knjiga.

89. Parker, G. (1997): Zahodna geopolitična misel v dvajsetem stoletju, uvod Iztok Simoniti. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
90. PDRIU. (2007): Navodila za štabno delo. Šifra 613-2/2007-1 z dne 16. 1. 2007. Ljubljana, PDRIU.
91. Podbregar, I. (1999): Vojske prihodnosti. Vojstvo 99-5. Ljubljana, MORS.
92. Podbregar, I., Ivanuša, T. (2007a): Terorizem in obramba pred orožji za množično uničevanje na stičišču dveh znanstvenih disciplin: okrogla miza. V: Lobnikar, B. (ur.), 8. slovenski dnevi varstvoslovja, Bled, 30. maj - 1. junij 2007. Zbornik povzetkov. Maribor, Fakulteta za varnostne vede, 2007, str. 1-3.
93. Podbregar, I., Ivanuša, T. (2007b): Avian influenza : the threat of pandemic is real, if not inevitable who will protect the security/armed forces in the case of pandemic?. V: Jones, A. (ur.), 14th TIEMS Annual Conference, Trogir, Croatia, June 5th - 8th 2007. Disaster recovery and relief - current & future approaches. Split: Hydrographic Institute of the Republic of Croatia: under authority of TIEMS, The International Emergency Management Society, 2007, str. 29-36.
94. Podbregar, I., Ivanuša, T. (2007c): Proliferacija orožja za množično uničevanje-JRKB/E: novodobni izziv varnostnim silam v boju proti terorizmu. V: Bilten Slovenske vojske 2007-9/ št. 2. Ljubljana, Generalštab Slovenske vojske, str. 117-121.
95. Podbregar, I., Ivanuša, T. (2008): Obveščevalna dejavnost na področju zdravstva - Medint. Znanstvena monografija. Ljubljana, Zavod za varnostne strategije pri Univerzi v Mariboru.
96. Posen B. R. (1984): The Sources of Military Doctrine. London, Cornell University Press.
97. Prezelj, I. (2005): Nacionalni sistemi kriznega menedžmenta. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
98. Prezelj, I. (2006): Teroristično ogrožanje nacionalne varnosti Republike Slovenije. Ujma, številka 20. Ljubljana, MORS.
99. Prezelj, I. (2007): Nujnost medresorskega sodelovanja in koordiniranja v boju proti terorizmu: nekateri primeri iz Republike Slovenije. V: Bilten Slovenske vojske 2007-9/ Št. 2. Ljubljana, Generalštab Slovenske vojske, str. 65-80.
100. Prezelj, I. (2007a) (ur.): Model celovitega ocenjevanja ogrožanja nacionalne varnosti Republike Slovenije. Ljubljana, Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. Direktorat za obrambne zadeve. Sektor za civilno obrambo.
101. Purg, A. (2002): Primerjalni obveščevalni sistemi. Ljubljana, Ministrstvo za notranje zadeve.
102. Reberšek Gorišek, J. (2003): Bioterorizem: trenutno ena najbolj aktualnih tem v medicini. Naša bolnišnica, 4 (3).
103. Richardson, P. MBE, Lt Col (Retd). (2007): An introduction to link analysis, Crisis Establishment Intelligence Course, JFC Brunssum, 11 - 17.11. 2007. Brunssum.
104. Rode, A. (2001): Varnostna politika Republike Hrvaške. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

105. Rode, A. (2007): Vojaška obveščevalna dejavnost. Magistrsko delo. Celje: Fakulteta za logistiko.
106. Rode, A., Ivanuša, T., Podbregar, I. (2008): Vojaška obveščevalna dejavnost v aktivni obrambi pred orožji za množično uničevanje. V: Varstvoslovje, let. 10, štev. 3, Ljubljana, Fakulteta za varnostne vede, str. 484 - 500.
107. Rode, A., Čevriz D., Henigman, Ž. (2009): Vojaška obveščevalno-varnostna dejavnost v podpori delovanja Slovenske vojske v operacijah kriznega odzivanja V: Bilten Slovenske vojske, Junij 2009 -11/ št. 2. Ljubljana, Generalštab Slovenske vojske, str. 55-68.
108. Schweitzer, Y., Goldstein F. S. (2005): Al Qaeda and the Internationalization of Suicide Terrorism. Tel Aviv, Jaffe Center for Strategic Studies.
109. Segal, D. R. (1993): Organizational Designs for the Future Army. Washington D.C., United States Army Research Institute for Behavioral and Social Sciences.
110. Skupni ocenjevalni okvir za organizacije v javnem sektorju (CAF) - kako s samoocenjevanjem izboljšati organizacijo, (2002): MNZ - Urad za organizacijo in razvoj uprave, Ljubljana.
111. Solana, J. (2003): A secure Europe in a better world, European Security Strategy. Document proposed by Javier Solana and adopted by the Heads of State and Government at the European Council in Brussels on 12 December 2003. Institute for Security Studies. Paris. URL= <http://www.iss-eu.org/solana/solanae.pdf>, dostop 15.3.2005.
112. Svete, U. (2007): Asimetrični konflikti in mirovne operacije. Poljče, Center za obrambno usposabljanje. 19. 11. 2007.
113. Šmidovnik, J. (1985): Teoretične osnove upravljanja. Ljubljana, DDU Univerzum.
114. Šaponja, V. (1999): Taktika dela obveščevalnovarnostnih služb. Ljubljana, Ministrstvo za notranje zadeve, Visoka policijsko-varnostna šola.
115. Tetsu, O., Tomohisa, O., Toshishige S., Manabu, S., Yasuo, T., Toshito, N., Sumie, O., Hiroshi, M., Shinichi, I., Nobukatsu T., Kunihisha, M., Kouichiro, S.. (2007): The Dark Morning: The Experiences and Lessons Learned From The Tokyo Subway Sarin Attack. V: Marrs, C. T., Maynard. L. R., Sidell R. F (editors), Chemical Warfare Agents, Toxicology and Treatment. Second Edition. Southern Gate, Chichester, West Sussex, John Wiley & Sons Ltd., str. 277-285.
116. The Official Dictionary of Military Terms. (1992): Second Edition. Authorized Hardbound Edition. Global Professional Publications.
117. The Defence Intelligence Organisation (DIO). (2006): URL=[Http://www.defence.gov.au/dio/](http://www.defence.gov.au/dio/), dostop 12. 3. 2006.
118. Toš, N., Hafner-Fink M. (1997): Metode družboslovnega raziskovanja. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
119. Ugotavljanje odličnosti: na začetku poti-pristop k vprašalnikom (2004): Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo , znanost, šport, Urad RS za meroslovje, str. 10-11.

120. UK MOD. (1999): Joint operational Intelligence 2-00. Joint Warfare Publication.
121. Van Loock, F., Gill, ON., Wallyn, S., Nicoll, A., Desenclos, JC., Leinikki, P. (2002): Roles and functions of a European Union Public Health Centre for Communicable Diseases and other threats to health. Euro Surveill May, 7(5).
122. Veness, D. (2001): Terrorism and Counterterrorism. An International Perspective, Studies. V: Hoffman (ur.), Conflict & Terrorism, št. 5/2001. London, Philadelphia, Taylor & Francis Ltd., str. 407-416.
123. Verbinc, F. (1989): Slovar tujk. Ljubljana, Cankarjeva založba.
124. Verbič, B. (1994): Dobrodošli med najboljšimi: pot do kakovosti v storitveni dejavnosti. Ljubljana, GV Založba.
125. Vlada RS. (2001): Obrambna strategija Republike Slovenije. Številka 820-00/2001-1 z dne 20. 12. 2001. Ljubljana.
126. Virtič, F. (2007): Soustvarjanje varnosti - ocene in pričakovanja prebivalcev območja Policijske uprave Maribor. Magistrsko delo. Kranj: Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije.
127. Vlada RS. (2004): Doktrina Civilne obrambe Republike Slovenije, Številka 810-02/2002-1 z dne 25. 4. 2002. Ljubljana.
128. Vlada RS. (2005): Srednjeročni obrambni program (SOPr) 2005-2010. (2005). Šifra 802-00-1/2004-89 z dne 22. 6. 2005. Ljubljana.
129. Vlada RS. (2006): Srednjeročni obrambni program (SOPr) 2007-2012. Šifra 803-2/2006-58 z dne 27. 11. 2006. Ljubljana.
130. ZSLO (1973): Vojna enciklopedija. Druga izdaja, šesta knjiga, Nauloh-Podvodni. Beograd, Vojaška tiskarna.
131. Vujošević, N. (1996): Vodilo za standarde kakovosti ISO 9000. Ljubljana, Gospodarski vestnik.
132. Zakon o službi v Slovenski vojski: (2007): Uradni list RS, št.68/2007.
133. Zakon o obrambi. (2004): Uradno prečiščeno besedilo. Uradni list RS, št.103/2004.
134. ZSLO (1985): Strategija oboroženega boja. Center za strateške raziskave GŠ JLA, Beograd, Vojaška tiskarna.
135. Žabkar, A. (2003): Marsova dediščina. Temelji vojaških ved. 1. knjiga. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
136. Žabkar, A. (2004): Marsova dediščina. Metode in smeri razvoja. 2. knjiga. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
137. Žunec, O, Tus, A. (1999): Hrvatska vojska 2000. Zagreb, Strata istraživanja.
138. Žurga, G. (2001): Kakovost državne uprave, Pristopi in rešitve. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
139. Žurga, G. (2002): Učinki izboljševanja kakovosti v javni upravi. Od ideje kakovosti do dobrih praks v javni upravi: Zbornik referatov. Ljubljana, Ministrstvo za notranje zadeve.
140. Watson, A. C. (2007): Military Education. A Reference Handbook. Contemporary Military, Strategic and Security Issues, Westport, Connecticut, London, Prager Security International.

141. Wiberg, H. (1996): Security Problems of Small Nations. V: Werner, B., Armand, C., Knudsen, O. F. (ur.), Small States and The Security Challenge in The New Europe. London, Washington, Brassey's, str. 21-41.
142. WHO (2003): Health aspects of biological, chemical and radionuclear threats: a WHO interactive and searchable electronic library (2003), Weekly Epidemiol Rec, 78(48).

KAZALO SLIK

Slika 1.: Slika 1.: Model terorističnega napada glede na časovni okvir

Vir: Rode, 2008, osnova po Richardson, 2007.

Slika 2.: Slika 3.: Zaporedje faz v Natovem sistemu kriznega upravljanja

Vir: Vir: Priročnik o Natovem sistemu kriznega odzivanja (NCRSM), KONČNI OSNUTEK 2004, 6. maj 2004.

Slika 3.: Slika 4: Obveščevalni cikel

Vir: AJP 2.0 - Združena obveščevalna, protiobveščevalna in varnostna doktrina.

Slika 4. : Razmerje med podatki, informacijami in obveščevalnimi podatki

Vir: AJP 2.0 - Združena obveščevalna, protiobveščevalna in varnostna doktrina.

Slika 5.: Zgradba sistema pridobivanja obveščevalnih podatkov

Vir: NATO OSINT Handbook, 2001.

Slika 6.: Javni viri

Vir: NATO OSINT Handbook, 2001.

Slika 7.: Sistem vodenja in poveljevanja vojaške obveščevalne dejavnosti v MORS

Vir: Delovna skupina SV, 2005 v Geršak, 2007, str. 11.

Slika 8.: Primer taktičnega informacijskega sistema (C4I) SITAWARE

Vir: ARMOR, julij-avgust 2003, str. 54.

Slika 9.: Vloga obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva v razmerju med zdravstvenim sistemom in vojaško obveščevalno dejavnostjo

Vir: Podbregar in Ivanuša, 2008, str. 22

Slika 10.: Model VOBDE, ki vključuje strokovno zdravstveno osebje neposredno v svoj obveščevalni cikel obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva

Vir: Rode, 2009.

Slika 11.: Model odprtega in zaprtega sistema

Vir: Kljajić, 2002, str. 19-20.

Slika 12.: Slika 11: Drevo spremenljivk

Vir: Rode, 2009.

Slika 13.: Grafikon vrednotenja variant z glavnimi atributi

Vir: Rode, 2009.

Slika 14.: Model odličnosti EFQM

Vir: Kavčič, 2004, str. 26, prirejeno po Kovač, 2004, str.11.

Slika 15.: Prikaz najustrežnejšega modela VOBDE
Vir: Rode, 2009.

KAZALO TABEL

Tabela 1.: Resnost krize kot funkcija velikosti neposrednosti ogrožanja (Generic Crisis Management Handbook, 1997, str. II-4 v Prezelj, 2005, str. 25)

Tabela 2.: Značilnosti nenadnih in kumulativnih kriz (Hwang in Lichtenthal, 2000, str. 134 v Prezelj, 2005)

Tabela 3.: Sprememba identitete v oboroženih silah
Metodološka osnova po Segal, 1993 v Žunec, Tus, 1999, str. 328.

Tabela 4.: Vrednosti zanesljivosti in kredibilnosti
Vir: AJP 2.0 - Združena obveščevalna, protiobveščevalna in varnostna doktrina

Tabela 5.: Vrednotenje variant VOBDE SV s programom DEXi
Vir: Rode, 2009.

Tabela 6.: Anketni vprašalnik za vrednotenje modela VOBDE po EFQM metodi
Vir: Rode, 2009.

Tabela 7.: Tabela ocen
Vir: Rode, 2009, prirejeno po: Skupni ocenjevalni okvir za organizacije v javnem sektorju (CAF), 2002, str. 31.

Tabela 8.: Tabela rezultatov vrednotenje modela VOBDE po EFQM metodi
Vir: Rode, 2009.

KRATICE IN AKRONIMI

KRATICA	POMEN	PREVOD TUJK
AJP	Allied Joint Publication	Združena zavezniška publikacija
APP	Allied Procedural Publication	Zavezniška proceduralna publikacija
AT	Antiterrorism	protiteroristični ukrepi
BBSK	Bataljonska bojna skupina	
CS	Combat Support	Sile za podporo bojevanja
CSAR	Combata Search and Rescue	bojno iskanje in reševanje
CSS	Combat Service Support	Sile za podporo delovanja
EU	Evropska unija	
GŠ	Generalštab	
GŠSV	Generalštab Slovenske vojske	
NATO	North Atlantic Treaty Organisation	
OIB	Obveščevalno-izvidniški bataljon	
OKO	Operacije kriznega odziva	
OVS	Obveščevalno-varnostna služba	
PDRIU	Poveljstvo za doktrino, razvoj in usposabljanje	
PSSV	Poveljstvo sil Slovenske vojske	
PzM	Partnerstvo za mir	
ReSDPRO	Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske	
SVNKON	Slovenski kontingent	
STANAG	Standardization agreement	Standardizacijski sporazum
SV	Slovenska vojska	
ZObr	Zakon o obrambi	

PRILOGE

1. Poročilo o kvalitativni analizi variant s pomočjo programa DEXi
2. Usmerjeni intervju za vodilne častnike, ki delajo na področju VOBDE, poveljujoče SVNKON in obveščevalno varnostne častnike SV na OKO - vzorec
3. Anketni vprašalnik za vrednotenje modela VOBDE po EFQM metodi - vzorec

Poročilo o kvalitativni analizi variant s pomočjo programa DEXi

Priloga št. 1

DEXi

6.2.2010

Drevo kriterijev

Kriterij	Opis
MODEL VOBDE SV	Oblika notranje organiziranosti in izvajanja VOBDE SV
POVELJEVANJE III KONTROLA	Sistem PINK je jasen, odziven in učinkovit
-Hitrost delovanja PINK	Hitrost prenosa ukaza po liniji PINK in izvedba nalog
-Učinkovitost PINK	PINK omogoča izvedbo nalog
-Sprejemljivost PINK	Sistem PINK je sprejemljiv za vojaško organizacijo (OPCON, TACON, ...)
ZAKONSKA UREJENOST	Nacionalna zakonodaja in sprejeti STANAG-i podpirajo delovanje
-Nacionalna zakonodaja	Nacionalna zakonodaja podpira delovanje VOBDE SV
-STANAG-i	Obstajajo sprejeti in uveljavljeni STANAG-i
-Sprememba zakonodaje	Potrebnost sprememb zakonodaje za zakonsko/pravno ureditev
DELOVANJE V OKO	Izvedba nalog VOBDE v operacijah kriznega odziva
-Bojno delovanje (FSO)	Delovanje v celotnem spektru bojnih delovanj
-Delovanje v SASO	Izvajanje VOBDE v SASO (Stability and Support Operations)
KADROVSKI VIRI	Primerni kadrovski viri lahko zagotavljajo izvajanje VOBDE
-Usposobljenost	Kader je usposobljen za izvajanje VOBDE v določenem modelu organiziranosti
-Razpoložljivost	Usposobljen kader za VOBDE je na razpolago
-Racionalnost	Obstoječ kadrovski potencial RS je racionalno uporabljen

Zaloge vrednosti

Kriterij	Zaloga vrednosti
MODEL VOBDE SV	Nesprejemljiv ; Delno sprejemljiv; Sprejemljiv
POVELJEVANJE III KONTROLA	Slabo ; Sprejemljivo; Dobro
-Hitrost delovanja PINK	Počasna ; Zadovoljliva; Hitra
-Učinkovitost PINK	Slaba ; Zadovoljliva; Dobra
-Sprejemljivost PINK	Nesprejemljiv ; Delno sprejemljiv; Sprejemljiv
ZAKONSKA UREJENOST	Ne podpirajo ; Podpirajo z omejitvami; Podpirajo
-Nacionalna zakonodaja	Ne podpira ; Podpira z omejitvami; Podpira
-STANAG-i	Ne podpirajo ; Podpirajo z omejitvami; Podpirajo
-Sprememba zakonodaje	Dolgotrajen postopek ; Srednje dolg postopek; Hiter postopek
DELOVANJE V OKO	Neuspešno ; Sprejemljivo; Dobro
-Bojno delovanje (FSO)	Hi možno ; Možno z omejitvami; Mbžno delovanje
-Delovanje v SASO	Slabo ; Možno z omejitvami; Mbžno delovanje
KADROVSKI VIRI	Nesprejemljiva ; Sprejemljiva; Dobra
-Usposobljenost	Slaba ; Sprejemljiva; Dobra
-Razpoložljivost	Slaba ; Sprejemljiva; Dobra
-Racionalnost	Slabo ; Sprejemljivo; Dobro

MODEL VOBDE SV

Oblika notranje organiziranosti in izvajanja VOBDE SV

- Nesprejemljiv** Sistem PINK ni sprejemljiv za vojaško organizacijo
- Delno sprejemljiv Sistem PINK je delno sprejemljiv za vojaško organizacijo
- Sprejemljiv** Sistem PINK je sprejemljiv za vojaško organizacijo

DEXi

6.2.2010

POVELJEVANJE IN KONTROLA

Sistem PINK je jasen, odziven in učinkovit

1. **Slabo** PINK ne podpira in zagotavlja delovanja
2. **Sprejemljivo** PINK zagotavlja delovanje VOBDE
3. **Dobro** PINK spodbuja delovanje VOBDE

Hitrost delovanja PINK

Hitrost prenosa ukaza po liniji PINK in izvedba nalog

1. **Počasna** Linija PINK ne sledi aktivnostim
2. **Zadovoljiva** Del časa se porabi za usklajevanje in prenos podatkov
3. **Hitra** Ukaz se izvede dovolj hitro - v realnem času

Učinkovitost PINK

PINK omogoča izvedbo nalog

1. **Slaba** Naloge so izvedene v manj kot 50 %
2. **Zadovoljiva** Naloge so izvedene v 75%
3. **Dobra** Naloge so izvedene v več kot 90 %

Sprejemljivost PINK

Sistem PINK je sprejemljiv za vojaško organizacijo (OPCON, TACON, ...)

1. **Hesprejemljiv** Sistem PINK ni sprejemljiv za vojaško organizacijo
2. **Delno sprejemljiv** Sistem PINK je delno sprejemljiv za vojaško organizacijo
3. **Sprejemljiv** Sistem PINK je sprejemljiv za vojaško organizacijo

ZAKONSKA UREJENOST

Nacionalna zakonodaja in sprejeti STANAG-i podpirajo delovanje

1. **Ne podpirajo** STANAG-i ne podpirajo - omogočajo VOBDE
2. **Podpirajo z omejitvami** STANAG-i omogočajo VOBDE z omejitvami
3. **Podpirajo** STANAG-i omogočajo VOBDE

Nacionalna zakonodaja

Nacionalna zakonodaja podpira delovanje VOBDE SV

1. **Ne podpira** Nacionalna zakonodaja ne podpira - ne omogoča VOBDE
2. **Podpira z omejitvami** Nacionalna zakonodaja omogoča VOBDE z omejitvami
3. **Podpira** Nacionalna zakonodaja omogoča VOBDE

DEXi

6.2.2010

STANAG-i

Obstajajo sprejeti in uveljavljeni STANAG-i

1. **Ne podpirajo** STANAG-i ne podpirajo - omogočajo VOBDE
2. **Podpirajo z omejitvami** STANAG-i omogočajo VOBDE z omejitvami
3. **Podpirajo** STANAG-i omogočajo VOBDE

Sprememba zakonodaje

Potrebnost sprememb zakonodaje za zakonsko/pravno ureditev

1. **Dolgotrajen postopek** Sprememba zakonske/pravne ureditve zahteva več kot 12 mesecev
2. **Srednje dolg postopek** Sprememba zakonske/pravne ureditve zahteva vsaj 6 mesecev in manj kot 12
3. **Hiter postopek** Zakonska/pravna ureditev je možna v manj kot 3 mesecih

DELOVANJE V OKO

Izvedba nalog VOBDE v operacijah kriznega odziva

1. **Heuspešno** VOBDE ni moč izvajati v OKO
2. **Sprejemljivo** VOBDE se v OKO izvaja z omejitvami
3. **Dobro** VOBDE se izvaja brez omejitev

Bojno delovanje (FSO)

Delovanje v celotnem spektru bojnih delovanj

1. **Ni možno** Izvajanje nalog v celotnem spektru delovanj ni možno
2. **Možno z omejitvami** Izvajanje nalog v FSO je možno z omejitvami
3. **Možno delovanje** Izvajanje nalog je možno v celotnem spektru delovanj

Delovanje v SASO

Izvajanje VOBDE v SASO (Stability and Support Operations)

1. **Slabo** Izvajanje nalog ni možno
2. **Možno z omejitvami** Izvajanje nalog je možno z omejitvami
3. **Možno delovanje** Izvajanje nalog je možno

KADROVSKI VIRI

Primerni kadrovski viri lahko zagotavljajo izvajanje VOBDE

1. **Hesprejemljiva** Kadri ne podpirajo in zagotavljajo delovanja
2. **Sprejemljiva** Kadri zagotavljajo delovanje VOBDE
3. **Dobra** Kadri spodbujajo delovanje VOBDE

Usposobljenost

Kader je usposobljen za izvajanje VOBDE v določenem modelu organiziranosti

1. **Slaba** Usposobljenost ne podpira in zagotavlja delovanja
2. **Sprejemljiva** Usposobljenost zagotavlja delovanje VOBDE
3. **Dobra** Usposobljenost spodbuja delovanje VOBDE

DEXI

6.2.2010

Razpoložljivost

Usposobljen kader za VOBDE je na razpolago

1. **Slabo** Usposobljenega kadra za funkcionalno delovanje ni na voljo
2. **Sprejemljiva** Razpoložljiv kader zagotavlja tekoče delovanje
3. **Dobra** Razpoložljiv kader je na voljo in omogoča razvoj in napredek

Racionalnost

Obstoječ kadrovski potencial RS je racionalno uporabljen

1. **Slabo** PINK ne podpira in zagotavlja delovanja
2. **Sprejemljivo** PINK zagotavlja delovanje VOBDE
3. **Dobro** PINK spodbuja delovanje VOBDE

DEXI

6.2.2010

Tabele odločitvenih pravil

POVELJEVANJE IN KONTROLA	ZAKONSKA UREJENOST	DELOVANJE V OKO	KADROVSKI VIRI	MODEL VOBDE SV
24%	13%	43%	21%	
1 Slabo	Ne podpirajo	<= Sprejemljivo	*	Nesprejemljiv
2 Slabo	<= Podpirajo z omelitvami	*	Nesprejemljiva	Nesprejemljiv
3 Slabo	*	Neuspešno	<= Sprejemljiva	Nesprejemljiv
4 Slabo	*	<= Sprejemljivo	Nesprejemljiva	Nesprejemljiv
5 <= Sprejemljivo	<= Podpirajo z omelitvami	Neuspešno	<= Sprejemljiva	Nesprejemljiv
6 <= Sprejemljivo	*	Neuspešno	Nesprejemljiva	Nesprejemljiv
7 *	Ne podpirajo	Neuspešno	*	Nesprejemljiv
8 *	<= Podpirajo z omelitvami	Neuspešno	Nesprejemljiva	Nesprejemljiv
9 Slabo	Podpirajo	Neuspešno	*	Nesprejemljiv
10 <= Sprejemljivo	Podpirajo	Neuspešno	Dobra	Nesprejemljiv
11 Sprejemljivo	<= Podpirajo z omelitvami	Neuspešno	*	Nesprejemljiv
12 Sprejemljivo	*	Neuspešno	Dobra	Nesprejemljiv
13 >= Sprejemljivo	<= Podpirajo z omelitvami	Neuspešno	Dobra	Nesprejemljiv
14 Sprejemljivo	Podpirajo z omelitvami	<= Sprejemljivo	Dobra	Nesprejemljiv
15 Dobro	Ne podpirajo	Dobro	Nesprejemljiva	Nesprejemljiv
16 Dobro	Podpirajo z omelitvami	Sprejemljivo	Sprejemljiva	Nesprejemljiv
17 Dobro	Podpirajo	Neuspešno	Sprejemljiva	Nesprejemljiv
18 Slabo	*	Dobro	>= Sprejemljiva	Delno sprejemljiv
19 <= Sprejemljivo	<= Podpirajo z omelitvami	Dobro	Sprejemljiva	Delno sprejemljiv
20 Slabo	Podpirajo z omelitvami	*	Dobra	Delno sprejemljiv
21 Slabo	>= Podpirajo z omelitvami	>= Sprejemljivo	>= Sprejemljiva	Delno sprejemljiv
22 <= Sprejemljivo	Podpirajo z omelitvami	>= Sprejemljivo	Sprejemljiva	Delno sprejemljiv
23 <= Sprejemljivo	>= Podpirajo z omelitvami	Sprejemljivo	Sprejemljiva	Delno sprejemljiv
24 <= Sprejemljivo	Podpirajo	Sprejemljivo	>= Sprejemljiva	Delno sprejemljiv
25 Slabo	Podpirajo	Dobro	*	Delno sprejemljiv
26 *	Podpirajo	Dobro	Nesprejemljiva	Delno sprejemljiv
27 Sprejemljivo	<= Podpirajo z omelitvami	>= Sprejemljivo	<= Sprejemljiva	Delno sprejemljiv
28 Sprejemljivo	*	Sprejemljivo	<= Sprejemljiva	Delno sprejemljiv
29 Sprejemljivo	*	>= Sprejemljivo	Nesprejemljiva	Delno sprejemljiv
30 >= Sprejemljivo	Ne podpirajo	Sprejemljivo	<= Sprejemljiva	Delno sprejemljiv
31 >= Sprejemljivo	*	Sprejemljivo	Nesprejemljiva	Delno sprejemljiv
32 >= Sprejemljivo	>= Podpirajo z omelitvami	>= Sprejemljivo	Nesprejemljiva	Delno sprejemljiv
33 Sprejemljivo	Podpirajo	<= Sprejemljivo	Sprejemljiva	Delno sprejemljiv
34 Sprejemljivo	Podpirajo	Sprejemljivo	*	Delno sprejemljiv
35 Dobro	Ne podpirajo	Sprejemljivo	*	Delno sprejemljiv
36 Dobro	Podpirajo z omelitvami	Neuspešno	Sprejemljiva	Delno sprejemljiv
37 Dobro	Podpirajo	*	Nesprejemljiva	Delno sprejemljiv
38 Dobro	Podpirajo	Neuspešno	Dobra	Delno sprejemljiv
39 Sprejemljivo	Ne podpirajo	>= Sprejemljivo	Dobra	Sprejemljiv
40 >= Sprejemljivo	*	Dobro	Dobra	Sprejemljiv
41 >= Sprejemljivo	Podpirajo	Dobro	>= Sprejemljiva	Sprejemljiv

DEXi

6.2.2010

42 <i>Dobro</i>	*	<i>Dobro</i>	>= Sprejemljiva	<i>Sprejemljiv</i>
43 <i>Dobro</i>	>= Podpirajo z omejitvami	>= Sprejemljivo	<i>Dobra</i>	<i>Sprejemljiv</i>
44 <i>Dobro</i>	<i>Podpirajo</i>	>= Sprejemljivo	>= Sprejemljiva	<i>Sprejemljiv</i>

	Hitrost delovanja PIHK	Učinkovitost PIHK	Sprejemljivost PIHK	POVELJEVANJE III KONTROLA
	40%	40%	20%	
1	<i>Počasna</i>	<i>Slaba</i>	*	<i>Slabo</i>
2	<i>Počasna</i>	<= Zadovoljiva	<i>Nesprejemljiv</i>	<i>Slabo</i>
3	<= Zadovoljiva	<i>Slaba</i>	<i>Nesprejemljiv</i>	<i>Slabo</i>
4	>= Zadovoljiva	<i>Dobra</i>	<i>Sprejemljiv</i>	<i>Dobro</i>
5	<i>Hġra</i>	>= Zadovoljiva	<i>Sprejemljiv</i>	<i>Dobro</i>
6	<i>Hġra</i>	<i>Dobra</i>	*	<i>Dobro</i>

	Nacionalna zakonodaja	STANAG-i	Sprememba zakonodaje	ZAKONSKA UREJENOST
	33%	33%	33%	
1	<i>Ne podpira</i>	<i>Ne podpirajo</i>	<= Srednje dolg postopek	<i>Ne podpirajo</i>
2	<i>Ne podpira</i>	<= Podpirajo z omejitvami	<i>Dolgotrjen postopek</i>	<i>Ne podpirajo</i>
3	<= Podpira z omejitvami	<i>Ne podpirajo</i>	<i>Dolgotrjen postopek</i>	<i>Ne podpirajo</i>
4	>= Podpira z omejitvami	<i>Podpirajo</i>	<i>Hġer postopek</i>	<i>Podpirajo</i>
5	<i>Podpira</i>	>= Podpirajo z omejitvami	<i>Hġer postopek</i>	<i>Podpirajo</i>
6	<i>Podpira</i>	<i>Podpirajo</i>	>= Srednje dolg postopek	<i>Podpirajo</i>

	Bojno delovanje (FSO)	Delovanje v SASO	DELOVANJE V OKO
	67%	33%	
1	<i>Ni moġno</i>	<= Moġno z omejitvami	<i>Neuspeġno</i>
2	<i>Nbġno delovanje</i>	>= Moġno z omejitvami	<i>Dobro</i>

	Usposobljenost	Razpoloġljivost	Racionalnost	KADROVSKI VIRI
	33%	33%	33%	
1	<i>Slaba</i>	<i>Slaba</i>	<= Sprejemljivo	<i>Nesprejemljiva</i>
2	<i>Slaba</i>	<= Sprejemljiva	<i>Slabo</i>	<i>Nesprejemljiva</i>
3	<= Sprejemljiva	<i>Slaba</i>	<i>Slabo</i>	<i>Nesprejemljiva</i>
4	>= Sprejemljiva	<i>Dobra</i>	<i>Dobro</i>	<i>Dobra</i>
5	<i>Dobra</i>	>= Sprejemljiva	<i>Dobro</i>	<i>Dobra</i>
6	<i>Dobra</i>	<i>Dobra</i>	>= Sprejemljivo	<i>Dobra</i>

DEXi

6.2.2010

Stran 7

Povpreġne uteġi

Kriterij	Lokalne	Globalne	Lok.norm.	Glob.norm.
MODEL VOBDE SV				
POVELJEVANJE III KONTROLA	23,5	23,5	23,5	23,5
-Hitrost delovanja PINK	40,0	9,4	40,0	9,4
-Uġinkovitost PINK	40,0	9,4	40,0	9,4
-Sprejemljivost PINK	20,0	4,7	20,0	4,7
ZAKONSKA UREJENOST	13,2	13,2	13,2	13,2
-Nacionalna zakonodaja	33,3	4,4	33,3	4,4
-STANAG-i	33,3	4,4	33,3	4,4
-Sprememba zakonodaje	33,3	4,4	33,3	4,4
DELOVANJE V OKO	42,6	42,6	42,6	42,6
-Bojno delovanje (FSO)	66,7	28,4	66,7	28,4
-Delovanje v SASO	33,3	14,2	33,3	14,2
KADROVSKI VIRI	20,6	20,6	20,6	20,6
-Usposobljenost	33,3	6,9	33,3	6,9
-Razpoloġljivost	33,3	6,9	33,3	6,9
-Racionalnost	33,3	6,9	33,3	6,9

Rezultati vrednotenja

Kriterij	Posebne oblike znotraj VOBDE	Posebne oblike znotraj MORS	Povezava VOBDE in zmogljivosti RS	Posebne oblike znotraj
MODEL VOBDE SV	Delno sprejemljiv	Delno sprejemljiv	<i>Sprejemljiv</i>	Delno sprejemljiv
POVELJEVANJE III KONTROLA	<i>Dobro</i>	Sprejemljivo	Sprejemljivo	Sprejemljivo
-Hitrost delovanja PINK	<i>Hġra</i>	Zadovoljiva	Zadovoljiva	Zadovoljiva
-Uġinkovitost PINK	<i>Dobra</i>	Zadovoljiva	Zadovoljiva	Zadovoljiva
-Sprejemljivost PINK	<i>Sprejemljiv</i>	<i>Sprejemljiv</i>	Delno sprejemljiv	Delno sprejemljiv
ZAKONSKA UREJENOST	Podpirajo z omejitvami	Podpirajo z omejitvami	Podpirajo z omejitvami	<i>Podpirajo</i>
-Nacionalna zakonodaja	Podpira z omejitvami	Podpira z omejitvami	Podpira z omejitvami	<i>Podpira</i>
-STANAG-i	<i>Podpirajo</i>	<i>Podpirajo</i>	<i>Podpirajo</i>	<i>Podpirajo</i>
-Sprememba zakonodaje	Srednje dolg postopek	Srednje dolg postopek	Srednje dolg postopek	Srednje dolg postopek
DELOVANJE V OKO	<i>Dobro</i>	<i>Dobro</i>	<i>Dobro</i>	<i>Dobro</i>
-Bojno delovanje (FSO)	<i>Nbġno delovanje</i>	<i>Nbġno delovanje</i>	<i>Nbġno delovanje</i>	<i>Nbġno delovanje</i>
-Delovanje v SASO	<i>Nbġno delovanje</i>	<i>Nbġno delovanje</i>	<i>Nbġno delovanje</i>	<i>Nbġno delovanje</i>
KADROVSKI VIRI	<i>Nesprejemljiva</i>	<i>Nesprejemljiva</i>	<i>Dobra</i>	<i>Nesprejemljiva</i>
-Usposobljenost	<i>Slaba</i>	<i>Slaba</i>	<i>Dobra</i>	Sprejemljiva
-Razpoloġljivost	<i>Slaba</i>	<i>Slaba</i>	<i>Dobra</i>	<i>Slaba</i>
-Racionalnost	<i>Slabo</i>	<i>Slabo</i>	<i>Dobro</i>	<i>Slabo</i>

Usmerjeni intervju - vzorec**Priloga št. 2****Usmerjeni intervju za vodilne častnike, ki delajo na področju VOBDE, poveljujoče SVNKON in obveščevalno varnostne častnike SV na OKO****Cilj doktorske disertacije**

V raziskavi bo postavljen model VOBDE, ki lahko parira varnostnim grožnjam. Ta avtorsko zasnovan in predlagan model VOBDE, bo moč uporabiti kot institucionalizirano rešitev v Natu in bo kot tak, predstavljal intelektualen prispevek Republike Slovenije Zavezništvu.

Zaradi kompleksnosti izzivov, s katerimi se srečujejo države članice Zavezništva, se je znotraj krovne obveščevalne dejavnosti razvilo več podzvrsti obveščevalne dejavnosti. Podzvrsti obveščevalne dejavnosti (npr. obveščevalna dejavnost na področju zdravstva) so zelo kompleksne in zahtevajo velik človeški in materialni potencial. Da bi podzvrsti obveščevalne dejavnosti povezali s krovno obveščevalno dejavnostjo in med seboj je Zavezništvo za podzvrsti obveščevalne dejavnosti predpisalo skupni okvir, ki omogoča povezljivost in sodelovanje med članicami Zavezništva. Zavezništvo ima modele, ki omogočajo izmenjavo podatkov in sodelovanje med članicami. Kljub temu menimo, da zlasti na operacijah kriznega odzivanja, to ni dovolj. Zaradi odgovornosti do lastnih pripadnikov, ki delujejo na operacijah kriznega odzivanja po celem svetu, mora VOBDE članic Zavezništva zagotoviti relevantne obveščevalne podatke. Vojske so v svoji osnovi dokaj zaprt sistem, še bolj pa to velja za VOBDE. Zaradi tega ima VOBDE omejene zmogljivost nacionalne podpore, ki je na določenih specifičnih strokovnih področjih materialno, kadrovsko in intelektualno močnejša.

Zavezništvo od svojih članic in njihove krovne obveščevalne dejavnosti upravičeno pričakuje obveščevalne podatke. Za Zavezništvo je manj pomembna notranja organiziranost in način delovanja obveščevalne dejavnosti (VOBDE) držav članic. Zlasti zato se lahko VOBDE obrne na nacionalno podporo pri različnih podzvrsteh obveščevalne dejavnosti. Z ustrezno vključitvijo nacionalne podpore v zagotavljanje obveščevalnih podatkov, bo prispevek Republike Slovenije Zavezništvu še opaznejši.

Teza doktorske disertacije

»Obstoječi model VOBDE ne sledi zahtevam sodobnega varnostnega okolja glede groženj varnosti in ne omogoča ustreznega odgovora na varnostne grožnje. Zdravstveno obveščevalno dejavnost moramo preko nacionalne podpore (REACH BACK) vključiti v delovanje VOBDE in tako na najbolj racionalen način zagotoviti najvišjo možno stopnjo varnosti pripadnikom oboroženih sil in državljanom RS.«

Izvedena teza 1.

»V VOBDE, ki je ključen element aktivne obrambe in zaščite sil, moramo vključiti nove vsebine (funkcionalne discipline), ki jih opredeljuje Joint intelligence doctrine (2003, str. 17-18). Za obvladovanje novih vsebin VOBDE moramo vključiti

nacionalno podporo (REACH BACK), saj na posameznih področjih VOBDE nima lastnih, vrhunsko usposobljenih strokovnjakov in potrebnih znanj.«

Izvedena teza 2.

»Model organiziranja VOBDE v RS in Natu mora zajemati povezavo z nacionalno podporo (REACH BACK).«

Izvedena teza 3.

»JRKB/E terorizem in proliferacija orožij za množično uničevanje predstavlja resno grožnjo nacionalni in mednarodni varnosti. Na področju obrambe pred JRKB/E terorizmom je posebnega pomena obveščevalna dejavnost na področju zdravstva - Medint.«

Vprašalnik za intervju

1. Ali ste že sodelovali v OKO? Na kateri operaciji in kdaj?

2. Povejte katere so bile vaše glavne naloge (opazovanje, vzdrževanje miru, štabno delo,...)?

3. Predvidevamo, da so bili pomembni izzivi povezani z zagotavljanjem varnosti SVNKON. Ali ste imeli dovolj obveščevalnih podatkov?

4. Kakšni so bili obveščevalni in varnostni izzivi (okolje, grožnje, mine, IED, teroristični napadi, JRKB/E terorizem....)?

5. Ali ste zahtevali in dobili podatke? Kako hitro ste dobili odgovore? So odgovori zadostili vaša pričakovanja in ali ste vanje zaupali?

6. Ali bi potrebovali bolj natančne, usmerjene in strokovne odgovore? Ste pričakovali usmeritve za delovanje?

7. Ali ste sodelovali s partnerskimi vojskami/slужbami in državami? Ste potrebovali nacionalno podporo? Ali ste dobili podporo iz domovine?

8. Kako bi boljše organizirali vojaško obveščevalno dejavnost in svoje delo?

9. Ali ste delovali v skladu s ŠTABNIM PRAVILOM DELA in NAVODILOM ZA OPERATIVNO NAČRTOVANJE NATO (GOP)?

10. Če ste bili v vlogi poveljujočega, povejte katere vrste obveščevalnih podatkov ste potrebovali. Ali so vam jih bili pristojni sposobni pravočasno zagotoviti? Kaj kot poveljujoči pričakujete od obveščevalno varnostnih organov? Kako ocenjujete delo vojaške obveščevalne dejavnosti?

11. Ali ste v času svojega dela na funkcijskem področju S/G/J - 2 oziroma VOBDE, **kadarkoli sodelovali z ostalimi akterji, ki lahko nudijo nacionalno podporo?** Na primer Veterinarska uprava RS - Veterinarska inšpekcija , Veterinarska uprava RS - Nacionalni veterinarski inštitut (NVI), Zavod za zdravstveno varstvo, Službe nujne medicinske pomoči (NMP) - Javne zdravstvene službe, Ekološki laboratorij z mobilno enoto (ELME), Agencija Republike Slovenije za okolje (ARSO), Center za obveščanje Republike Slovenije (CORS), Civilna zaščita Republike Slovenije (CZ RS), MEEL Mobilna enota ekološkega laboratorija (MEEL), Ministrstvo za okolje in prostor (MOP), Nuklearna elektrarna Krško (NEK).

Anketni vprašalnik za vrednotenje modela VOBDE po EFQM metodi - vzorec

Priloga št. 3

V raziskavi smo postavili model VOBDE, ki lahko odgovori na varnostne grožnje. Zaradi kompleksnosti izzivov, s katerimi se srečujejo države članice Zaveznitva, se je znotraj krovne obveščevalne dejavnosti razvilo več podzvrsti obveščevalne dejavnosti. Podzvrsti obveščevalne dejavnosti (npr. obveščevalna dejavnost na področju zdravstva) so zelo kompleksne in zahtevajo velik človeški in materialni potencial. Da bi podzvrsti obveščevalne dejavnosti povezali s krovno obveščevalno dejavnostjo in med seboj je Zaveznitvo za podzvrsti obveščevalne dejavnosti predpisalo skupni okvir, ki omogoča povezljivost in sodelovanje med članicami Zaveznitva.

Predstavili smo vam štiri modele organiziranosti VOBDE. Nekateri modeli so zasnovani avtorsko, nekateri pa so vam že znani iz prakse (delovanje na OKO).

Model EFQM želimo uporabiti za preizkus predlaganih modelov organiziranosti VOBDE v praksi. V vprašalniku sprašujemo po **ključnih rezultatih delovanja** VOBDE.

Anketni vprašalnik vsebuje 10 vprašanj, ki smo jih oblikovali tako, da ustrezajo vojaški stroki in načinu delovanja VOBDE. Vprašalnik upošteva izbrana merila EFQM modela odličnosti.

Anketa so anonimne, pri čemer je pomembno ali je anketiranec sodeloval na OKO in na kateti operaciji, kar poleg vsega pomeni stopnjo izkušenosti, poznavanje potreb in tudi praks NATO in EU.

Tabela ocen ki so v razponu od 0-5 je pojasnjena na začetku anketnega vprašalnika. Tabeli z ocenami sledijo **štirje identični sklopi vprašanj**, ki se nanašajo na posamezen **model organiziranosti VOBDE**. Vsak model je **ponovno strnjeno pojasnjen pred tabelo** z vprašanji.

Vaša **naloga** je da v stolpec z oceno, ki najbolje predstavlja odgovor na posamezno vprašanje **vpisete X**. Za pojasnila je ves čas izpolnjevanja vprašalnika na voljo izvajalec ankete.

1. Ali ste že sodelovali v OKO? Na kateri operaciji in kdaj?

2. Navedite vaše glavne naloge (opazovanje, vzdrževanje miru, štabno delo,...)?

OCENA	OPIS OCENE
0	Rezultati niso znani
1	Slabo
2	Skromno
3	Dobro, kaže napredek
4	Odlično, primerjava s pričakovanji je pozitivna
5	Odlično, primerjava s pričakovanji je pozitivna, pozitivna je primerjava z VOBDE NATO in EU

Model 1. Znotraj VOBDE SV se razvijejo podzvrsti obveščevalne dejavnosti; vojaško (angl. Armed Forces Intelligence), biografsko (angl. Biographic Intelligence), ekonomsko (angl. Economic Intelligence), politično (angl. Political Intelligence), ciljno (angl. Targeting Intelligence), znanstvenotehnično (angl. Scientific and Technical Intelligence), tehnično (angl. Technical Intelligence), logistično (angl. Logistics Intelligence), infrastrukturno (angl. Infrastructure Intelligence), geografsko (angl. Geospatial Intelligence), inženirsko (angl. Engineer Intelligence), sociološko (angl. Sociological Intelligence), na področju zdravstva (angl. Medical Intelligence) in varnosti (angl. Security Intelligence)).

Vprašalnik za anketo o zadovoljstvu uporabnikov/ poveljnikov z podporo VOBDE- kakovost podpore

Št.	Vprašanje	0	1	2	3	4	5
1	Ali VOBDE zagotavlja dovolj obveščevalnih in varnostnih podatkov za vaše delo?						
2	Kakšni so izdelki obveščevalne priprave bojišča						
3	Zaupanje v obveščevalne podatke?						
4	Obveščevalni podatki so pravočasni, usmerjeni in strokovni.						
5	Obveščevalni podatki omogočajo sprejem odločitev.						
6	Varnostna in obveščevalna priprava pred odhodom na OKO?						
7	Podpora VOBDE omogoča sodelovanje z zavezniškimi vojskami?						
8	Specifični obveščevalni podatki (nacionalna podpora)?						
9	Podpora iz Slovenije na OKO?						
10	Podpora je v skladu s Pravilom štabnega dela in Navodilom za operativno načrtovanje NATO (GOP)						

Model 2. VOBDE SV dobi ustrezne podpore za različne podzvrsti obveščevalne dejavnosti znotraj Ministrstva za obrambo. Pri tem mislimo predvsem na zmogljivosti sistema zaščite in reševanja.

Vprašalnik za anketo o zadovoljstvu uporabnikov/ poveljnikov z podporo VOBDE- kakovost podpore

Št.	vprašanje	0	1	2	3	4	5
1	Ali VOBDE zagotavlja dovolj obveščevalnih in varnostnih podatkov za vaše delo?						
2	Kakšni so izdelki obveščevalne priprave bojišča						
3	Zaupanje v obveščevalne podatke?						
4	Obveščevalni podatki so pravočasni, usmerjeni in strokovni.						
5	Obveščevalni podatki omogočajo sprejem odločitev.						
6	Varnostna in obveščevalna priprava pred odhodom na OKO?						
7	Podpora VOBDE omogoča sodelovanje z zavezniškimi vojskami?						
8	Specifični obveščevalni podatki (nacionalna podpora)?						
9	Podpora iz Slovenije na OKO?						
10	Podpora je v skladu s Pravilom štabnega dela in Navodilom za operativno načrtovanje NATO (GOP)						

Model 3. VOBDE SV v povezavi z nacionalno podporo (REACH BACK), kot smo prikazali na primeru obveščevalne dejavnosti na področju zdravstva. Tako VOBDE zagotavlja specifična in ekspertna znanja, ki jih običajno v vojaški obveščevalni dejavnosti ni.

Vprašalnik za anketo o zadovoljstvu uporabnikov/ poveljnikov z podporo VOBDE- kakovost podpore

Št.	vprašanje	0	1	2	3	4	5
1	Ali VOBDE zagotavlja dovolj obveščevalnih in varnostnih podatkov za vaše delo?						
2	Kakšni so izdelki obveščevalne priprave bojišča						
3	Zaupanje v obveščevalne podatke?						
4	Obveščevalni podatki so pravočasni, usmerjeni in strokovni.						
5	Obveščevalni podatki omogočajo sprejem odločitev.						
6	Varnostna in obveščevalna priprava pred odhodom na OKO?						
7	Podpora VOBDE omogoča sodelovanje z zavezniškimi vojskami?						
8	Specifični obveščevalni podatki (nacionalna podpora)?						
9	Podpora iz Slovenije na OKO?						
10	Podpora je v skladu s Pravilom štabnega dela in Navodilom za operativno načrtovanje NATO (GOP)						

Model 4. VOBDE SV dobi ustrezne podpore za različne podzvrsti obveščevalne dejavnosti od specialističnih enot Slovenske vojske. Pri tem imamo v mislih 5. obveščevalno izvidniški bataljon, 18. bataljon JRKB obrambe, 14. inženirski bataljon, Vojaško zdravstveno enoto in druge.

Vprašalnik za anketo o zadovoljstvu uporabnikov/ poveljnikov z podporo VOBDE- kakovost podpore

Št.	vprašanje	0	1	2	3	4	5
1	Ali VOBDE zagotavlja dovolj obveščevalnih in varnostnih podatkov za vaše delo?						
2	Kakšni so izdelki obveščevalne priprave bojišča						
3	Zaupanje v obveščevalne podatke?						
4	Obveščevalni podatki so pravočasni, usmerjeni in strokovni.						
5	Obveščevalni podatki omogočajo sprejem odločitev.						
6	Varnostna in obveščevalna priprava pred odhodom na OKO?						
7	Podpora VOBDE omogoča sodelovanje z zavezniškimi vojskami?						
8	Specifični obveščevalni podatki (nacionalna podpora)?						
9	Podpora iz Slovenije na OKO?						
10	Podpora je v skladu s Pravilom štabnega dela in Navodilom za operativno načrtovanje NATO (GOP)						

Hvala za sodelovanje in izpolnjevanje vprašalnika!